

NÁRODNOSTNÉ A ETNICKÉ MENŠINY NA SLOVENSKU 2007
NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK SZLOVÁKIÁBAN 2007

NÁRODNOSTNÉ A ETNICKÉ MENŠINY NA SLOVENSKU

2007

NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK SZLOVÁKIÁBAN

Fórum inštitút pre výskum menšín
Fórum Kisebbségkutató Intézet

Maďarská
Rómska
Rusínska
Ukrajinská
Česká
Nemecká
Poľská
Chorvátska
a
Srbská
Iná
Neznáma
Ismeretlen
Magyar
Szlovák
Roma
Rusín
Ukrán
Cseh
Német
Lengyel
Horvát
Szerb
Egyéb
Ismeretlen
Magyar
Szlovák
rajnská
Česká
Nemecká
Poľská
Chorvátska
a
Srbská
Iná
Maďarská
Rómska
Rusínska

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku
2007
Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007/Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
Szerk./Zost.: Leikes Gábor, Tóth Károly. Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku

2007

Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában

Szerkesztette – Zostavili
Lelkes Gábor
Tóth Károly

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR
– program Kultúra národnostných menšín 2008

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

A kötet megjelenését a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatta
– Nemzeti kisebbségek programja 2008

TARTALOM – OBSAH

Tibor Loran: Ľudský kapitál u marginalizovaných Rómov z aspektu edukácie a potrieb znalostného trhu práce	7
Úvod	7
Marginalizovaní Rómovia ako špecifický potenciál ľudského kapitálu	8
Indiferentná etnicita – problém identifikácie marginalizovaných Rómov	10
Rómovia z osád a giet – špecifická cieľová skupina v kreovaní potenciálu ľudského kapitálu	23
Školské prostredie – prvý činiteľ v kreovaní primárnej gramotnosti	25
Kreovanie potenciálu ľudského kapitálu v rómskej rodine a osade	35
Ľudský kapitál Rómov z aspektov edukácie a znalostného trhu práce	35
Individuálny potenciál marginalizovaných Rómov	62
Marginalizovaná rómska rodina a osada – determinanty kreovania potenciálu ľudského kapitálu	67
Záver	88
Literatúra	89

Kronika verejného života 2007 – Közéleti krónika 2007

A. Szabó László: A szlovákiai közoktatási számarányok 2007-ben [Školstvo na Slovensku v číslach za rok 2007]	99
Bevezető	99
A közoktatásról általánosságban	100
Óvodák	100
Alapiskolák	111
Danter Izabella: Múzejné aktivity národnostných menšín [A nemzetiségek múzeumi aktivitásai]	119
Lelkes Gábor: Divadlá národnostných menšín [Nemzeti és etnikai kisebbségek színházai]	125
Jókai Színház, Komárom	125
Thália Színház, Kassa	125
Divadlo Alexandra Duchnoviča, Prešov	126
Divadlo Romathan, Košice	127
Luba Kolová: Národnostné etnické vysielanie Slovenskej televízie [A Szlovák Televízió nemzetiségi és etnikai műsorai]	129
Nagy Ildikó: A Szlovák Rádió nemzetiségi és etnikai műsorai [Národnostné vysielanie Slovenského rozhlasu]	133
Jana Kresáková: Prehľad finančných prostriedkov na podporu kultúry národnostných menšín z grantového systému MK SR za rok 2006 [A nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális életének támogatása az SzK KM pályázati rendszere által 2006-ban]	139

Alžbeta Košťanová: Časopisy a knihy vydané na Slovensku v roku 2007

v jazyku národnostných menšín [Nemzeti és etnikai kisebbségek nyelvén megjelent folyóiratok és könyvek 2007-ban Szlovákiában].....143

Periodická tlač [Sajtó, folyóiratok].....143

Neperiodická tlač [Könyvek]144

Najdôležitejšie spoločensko-politické a kultúrne udalosti v živote

národnostných menšín na Slovensku [A szlovákiai nemzeti és etnikai kisebbségek legfontosabb társadalompolitikai és kulturális eseményei].....179

A magyar kisebbség [Magarská menšina] (Lelkes Gábor)179

Rómska menšina [Roma kisebbség] (Daniela Hivešová-Šilanová)191

Česká menšina [A cseh kisebbség] (Hana Zelinová).....212

Rusínska menšina [A ruszin kisebbség] (Teodozia Lattová).....219

Ukrajinská menšina [Az ukrán kisebbség] (Pavol Bogdan).....230

Nemecká menšina [A német kisebbség] (Ondrej Pöss).....235

Poľská menšina [A lengyel kisebbség] (Małgorzata Wojcieszewska).....238

Chorvátska menšina [A horvát kisebbség] (Juraj Cvečko).....239

Židovská menšina [A zsidó kisebbség] (Pavol Meštan)241

Ruská menšina [Az orosz kisebbség] (Alexander Čumakov)242

Bulharská menšina [A bolgár kisebbség] (Emília Hrušíková).....243

A kötet szerzői – Autori publikácie245

TIBOR LORAN

ĽUDSKÝ KAPITÁL U MARGINALIZOVANÝCH RÓMOV Z ASPEKTU EDUKÁCIE A POTRIEB ZNALOSTNÉHO TRHU PRÁCE

ÚVOD

Najmä po roku 1993 môžeme pozorovať, že naša spoločnosť sa takpovediac „rýchlikovo prehupla“ do vyššieho civilizačného stupňa, v ktorom sa začali považovať informácie a poznatky, vzdelanie a vedomosti, veda, výskum a inovácie za hlavný motor ekonomického rastu, zvyšovania životnej úrovne obyvateľstva, zamestnateľnosti čo najväčšieho počtu ľudí a konkurencieschopnosti vo všetkých oblastiach. Vytvoril sa tak vedomostný štvorec, ktorý zahŕňa vzdelávanie, vedu, výskum a inovácie. Explicitne aj tento vedomostný štvorec poukazuje na to, že vedomosti získavané vzdelávaním a všeobecnou praxou sa prakticky stali a naďalej sa budú stále viac stávať „vo všetkých smeroch nevyčerpatelnými zdrojmi“ (Toffler, Tofflerová, 1995, s. 42). A práve prostredníctvom týchto nevyčerpatelných zdrojov sa aj naša súčasná industriálna spoločnosť procesne pretransformováva na vedomostnú, so znalostnou ekonomikou a službami taktiež náročnými na znalosti. Dochádza tak k novej ekonomickej paradigme, závislej najmä od kvality edukačných služieb, ktoré poskytuje sektor vzdelávania. To znamená, že práve tých služieb, ktoré najvýraznejšie ovplyvňujú produkciu potenciálu ľudského kapitálu a následne status jednotlivca, či skupín na trhu práce.

Na tieto najvýraznejšie národné transformácie veľmi rýchlo zareagoval aj národný trh práce. Minimálne stredoškolské vzdelanie s maturitou, jazyková a digitálna gramotnosť i ďalšie kľúčové zručnosti sa stali, samozrejme, a priori neodpušiteľnými požiadavkami zamestnávateľov na pracovnú silu. V kontexte s tým sa aj od sektora poskytujúceho edukačné služby, najmä primárneho a sekundárneho vzdelávania, začalo viac vyžadovať, aby vytváral žiaduce predpoklady, či podmienky na efektívnu produkciu potenciálu ľudského kapitálu obyvateľstva za účelom jeho zamestnateľnosti na trhu práce. V koherencii s tým sa začala preferovať i trvalo udržateľná integrácia všetkých občanov, od ktorých sa vyžaduje, aby súčasné civilizačné výzvy vnímali ako úplnú samozrejmosť v spoločnosti nachádzajúcej sa už v tretej vlne civilizácie.

V tejto etape rozvoja zaznamenávame na jednej strane rýchly civilizačný rozvoj, tlak na neustále zvyšovanie potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu skupín, spoločenských a národa za účelom zvyšovania zamestnanosti v štáte. Na druhej strane však v našej spoločnosti existuje viac ako 680 rokov veľmi početne sa zvyšujúca, ale dnes už sociálne a ekonomicky degradovaná (marginalizovaná), analfabetická, poprípade pogramotná rómska populácia, existenčne žijúca v etnicky segregovaných getách – vidieckych osadách a extravilánových mestských častiach. Populácia, ktorá sa zjavne prejavuje biedou spôsobilostí, ktoré determinujú aj jej status v systéme celoživotného vzdelávania, na trhu práce a v exekutívnej sociálnej pomoci. Populácia, ktorá aj na začiatku 21. storočia je indiferentná k svojej etnicite a ktorá na civilizačné trendy, výzvy, či globalizáciu vôbec nereaguje. Žije svoj uzatvorený, skupinovo afinitívny život

a zdá sa, že všetko, čo ju ako nové obklopuje, vníma cez prizmu efektu prizerajúcej sa, v kombinácii s efektom pygmalion. Práve v takomto reálnom stave je táto populácia obyvateľstva nachádzajúca sa v centre pozornosti nášho zisťovania, ktorej najkritickejším problémom sa javí jej edukačný status a status na trhu práce. Po rokoch pretrvávania týchto problémov už dnes môžeme konštatovať, že ich kritická existencia je s najväčšou pravdepodobnosťou determinovaná poruchami v doterajšom riadení a v úrovni poskytovaných edukačných služieb marginalizovanej rómskej populácii. Máme na mysli tie edukačné služby, ktoré štát prioritne finančne zabezpečuje v záujme realizácie primárneho a sekundárneho vzdelávania prostredníctvom všetkých typov základných škôl. Tie základné školy, ktoré prvotné nadobúdanie a formovanie potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných rómskych detí a žiakov organizačne a odborne zabezpečujú v rámci ich plnenia povinnej školskej dochádzky. Dnes už takmer nikto nepochybuje, že celý tento obrovský problémový kolotoč už prerástol do takých multifaktoriálnych a multiaspektových dimenzií, že konzekvencie znáša celá slovenská spoločnosť a európsku z toho nevynímajúc. A ako sa nám javí, vzhľadom na reálne nastavenú paradigmu primárneho a sekundárneho vzdelávania sociálne a ekonomicky degradovaných Rómov, s najväčšou pravdepodobnosťou tento súčasný stav bude pretrvávať ešte ďalších niekoľko desiatok rokov.

Tvorbu tejto vedeckej štúdie sme sýtili tromi problémovými oblasťami, ktoré sa ako najvýznamnejšie činitele na prvotnej produkcii potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov najvýraznejšie podieľajú. Je to škola, rodina a existenčné prostredie. Tieto tri najvýznamnejšie a najvplyvnejšie činitele nás zaujímali najmä z aspektu andragogickej edukácie a potrieb znalostného trhu práce, ale v širších spoločenských súvislostiach. Identifikujeme charakteristické špecifické znaky všetkých troch vzájomne pôsobiacich činiteľov a hľadali sme andragogicko-sociálne možnosti riešenia kvality života obyvateľov segregovaných osídlení. Hľadanie týchto možností a ich identifikácia majú nepochybne viacero možných rovín riešenia. My sme sa intencionálne zamerali predovšetkým na problémy súvisiace len s tými, ktoré sa procesne na prvotnom kreovaní potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov najvýraznejšie zúčastňujú.

MARGINALIZOVANÍ¹ RÓMOVIA² AKO ŠPECIFICKÝ POTENCIÁL ĽUDSKÉHO KAPITÁLU

Od „nepamäti“ sveta sa vie, že vedecká presnosť vo vyjadrovaní je nevyhnutnou súčasťou efektívnej komunikácie a vednej odbornosti. Ešte viac to platí, ak skúmame takú exploratívnu problematiku, ktorá je svojou podstatou mnohovýstvenno – problematická, multidimenzionálna a interdisciplinárna. Zároveň problematická až tak, že jej konzekvencie pociťuje nielen slovenská, ale aj európska spoločnosť. Medzi interdisciplinárne multi-

¹ **Marginalizácia** – je reálny stav v sociálnej, ekonomickej, zdravotnej, ekologickej, politickej, atď. degradácie jednotlivca, skupiny, či iného zoskupenia ľudí, z územného hľadiska obce, mesta, mikroregiónu, regiónu a pod. V súčasnom globálnom, digitálnom a vedomostnom svete, v prípade marginalizovaných Rómov pozorujeme, že ich etnicko-sociálna segregácia v osadách a getách (z ktorých reálne niet úniku, napriek tomu, že mnohí verbálne prejavujú záujem) v kombinácii s chudobou spôsobilostí degraduje ich až tak, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa nikdy nebudú môcť integrovať do štruktúr slovenskej spoločnosti. Ich súčasná sociálna degradácia sa výrazne prehľbuje a čo je najhoršie, aj konzervuje.

² **„Róm-muž, Rómka-žena“** (Adamová, 2007, s. 59).

dimenzionálne problematiky môžeme zaradiť aj tému tejto vedeckej štúdie. Absorbuje v sebe mnohé zistenia a poznatky z viacerých vedných odborov, ako napríklad z andragogiky, najmä jej subsystému - sociálnej andragogiky, psychológie, sociológie, personalistiky, pedagogiky i špeciálnej pedagogiky, sociálnej a misijnej práce, zdravotníctva, atď. Objektom uvedených vied je predovšetkým človek, no každá z nich má svoje exploratívne predmetné špecifiká. Nepochybne, môže to byť na jednej strane dôvodom k tomu, že príslušní odborníci budú pri čítaní tejto vedeckej štúdie nazerať na nami prezentované a definované jednotlivé pojmové kategórie predovšetkým z aspektu svojej vednej odbornosti. Na druhej strane to môže zapríčiniť aj „*neužitočný chaos vo vednom myslení a pojmosloví, spôsobený...subjektívnymi faktormi termínovej svojvôle...*“ (Švec, 2003, s.6).

Aby sme sa nedostali do takého stavu, ktorý Š. Švec označuje chaosom a termínovou svojvôľou, preto už v jednotlivých subkapitolách tejto kapitoly i v ďalších považujeme za kľúčové obsahovo vymedziť a objasniť aj základné pojmové kategórie, ktorými operujeme v celej vedeckej štúdii. Z nášho pohľadu ich vnímame ako „*sociálne reprezentácie reality, ktoré sú premenlivé a pominuteľné v čase. Avšak takýchto reprezentácií – jednotlivými subkultúrami zdieľaných a akceptovaných „verzií reality“ - môže byť niekoľko súčasne. V istej kultúre a v istom čase existujú paralelne viaceré „konštrukcie“, či chápania pojmov, ktoré sú v jazyku označované totožnými výrazmi (slovami) bez toho, aby o sebe vzájomne vedeli, resp. boli by jednotlivými spoločenskými skupinami rovnako akceptované, ich rozdielnosť a prípadná rozporuplnosť úplne či rovnako uvedomované*“ (Zápotočná, 2004, s.17). V koherencii s tým aj z aspektov zisťovania tematicky stanovenej problematiky, ktoré sa najvýraznejšie podieľajú na produkcii potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu u marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných³ vidieckych osadách,⁴ mestských getách,⁵ alebo iných exkludovaných⁶ osídleniach a sú z hľadiska sociálnej andragogiky a iných vied o človeku pome-

³ **Segregácia** – „*oddeľovanie, odlučovanie, vylučovanie. 1. polit. (rasová), spôsob rasovej diskriminácie spočívajúci v oddeľovaní nebeloškého obyvateľstva od beloškého*“ (Kraus a kol., 2008, s.864).

⁴ **Osada** - „*ide o zoskupenie chatrčí – domkov nachádzajúcich sa v jednom priestore, obvykle v extravilánovej (segregovanej) časti príslušnej obce. Prevažne ide o nelegálne stavby chatrčí – domkov s nedostatočnou, alebo žiadnou infraštruktúrou. Osada nevytvára samostatný urbanistický celok a obývajú ju rodiny rovnakých antropologicko-etnických a sociálnych črt – znakov. Napríklad, v slovenských podmienkach v osadách existenčne žijú iba exkludovaní a marginalizovaní Rómovia bez ohľadu na to, k akej subminorite pociťujú príslušnosť (rumungro, olašskej, maďarskej, sinty, atď.). Chatrče nezodpovedajú spoločensky uznávanému štandardu bývania a ľudská existencia v nich je v rozpore s právom na dôstojný, zdravý a bezpečný život*“ (Loran, 2007, s.45).

⁵ **Mestské geto** – chápeme ním také mestské osídlenie v rámci teritória príslušného mesta, ktoré sa obvykle nachádza v jej priestorovo segregovanej časti. Najčastejšie mestské geto sa v príslušnom meste územne nachádza v podobe nejakej mestskej časti (napríklad, Košice – Mestská časť Luník IX) s obmedzenými samosprávnymi právomocami, alebo v extravilánovej časti mesta v podobe segregovaného osídlenia (napríklad, extravilánová časť známa ako Čierne mesto (Dúžavská cesta) v Rimavskej Sobote bez samosprávnych právomocí). Ide o mestské časti, ktoré sú panelákového výstavby.

⁶ **Exklúzia** – „*je stav, ktorý sa reálne prejavuje v tom, že určití jednotlivci (v našom prípade Rómovia) sú vytlačení existenčne žiť na periférii spoločnosti a do extravilánových častí, prostredia ako segregovaných osád a giet bez civilizačných služieb a základnej infraštruktúry. Ich existenciou v takomto segregovanom a civilizačne nedôstojnom prostredí je im zabránené podieľať sa na rozvoji spoločnosti, mať štandardný prístup k službám (edukačným, sociálnym, poradenským, právnym, zdravotníckym, bankovým, atď.) a aktívne participovať na rozhodnutiach exekutívnych inštitúcií (štátnych a samosprávnych), ktoré sa ich bytostne dotýkajú a späťne ich plnenie aj kontrolovať. Dôsledkom ich dlhodobej, až celoživotnej existencie v exkludovanom prostredí je ich marginalizácia, analfabetizmus, pogramotnosť, bieda, atď.*“

novaním najdôležitejších reálií v kontexte s témou tejto práce. Predpokladáme, že aj keď si vymedzovanie príslušných pojmov vyžaduje oveľa väčší priestor, téma a rozsah tejto samotnej vedeckej štúdie nám to nedovoľuje.

Naše úsilie by mohlo viesť k dosiahnutiu porozumenia medzi rôznymi príslušnými odborníkmi, ktorí sa teoreticky a prakticky zaoberajú celou škálou problematík marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách, mestských getách, či iných exkludovaných osídleniach. Taktiež dorozumenia, čo má „*veľký význam najmä pre posun informácií o tejto predmetnej problematike. A to preto, lebo každá informácia, aby mala správnu odozvu, musí byť presná. Len na presnú informáciu môžeme presne reagovať*“ (Klein, 2006, s.10).

Indiferentná etnicita – problém identifikácie marginalizovaných Rómov

Špecifické miesto v etnickej skladbe slovenského obyvateľstva majú Rómovia, ktorí na našom území žijú viac ako 680 rokov v rozptýlenej podobe, alebo početne vo veľkých koncentráciách v etnicky segregovaných vidieckych osadách (napríklad: v Bystranoch, Jarovniciach, Žehre, Marhani, atď.), v mestských getách (napríklad: Mestská časť Košice Luník IX, Čierne mesto v Rimavskej Sobote, atď.), či v iných exkludovaných osídleniach. V týchto osídleniach vytvárajú jednotlivé subminoritné zoskupenia (olašské, rumungro, sinty, atď.) a tie na národnej úrovni dovedna rómsku minoritu, ktorá sa už ako stará menšina aj na začiatku 21. storočia vyznačuje nasledovným:

- **Netvorí jednotný etnický celok** (etnikum olašských Rómov, etnikum rumungro Rómov, etnikum sinty Rómov, atď.).
- **Je vnútroetnicky štrukturovaná iba inštitúciou rodiny, ktorá preferuje rodovo afinitno-endogamnú a matrimonickú vzťahy.**
- **Naďalej zastáva najnižší spoločenský status s negatívnym obrazom, na ktorého transformáciu akoby rezignovala.**
- **Je väčšinou populáciou obyvateľstva vnímaná ako spoločensky neúspešná etnická minorita oproti ostatným menšinám žijúcim na našom území** (napríklad, maďarskej, českej, rusínskej, atď.).
- **Pretrvávajú vnútroetnická komunikácia v materinskom jazyku, ktorého lingvistickým základom sú rôzne, vzájomne od seba odlišné regionálno-lokálne dialekty. Takto sa tento „dorozumievací“ nástroj v rámci regiónov stal takmer nezrozumiteľným a nevyužitelným najmä v pedagogických, právnych, politických, atď. činnostiach.**
- **Prejavuje indiferentný postoj k svojej rómskej etnicite.**
- **Jednotlivcom, ktorí sú explicitne nositeľmi charakteristických etnicko-rómskych znakov, neumožňuje dosiahnuť vyšší spoločenský status, či požívať z príslušných znakov benefity.**
- **Je exkludovaná z hlavného spoločenského trendového prúdu a preto na jeho výzvy žiaduco nereaguje. Napriek tomu vníma, že dochádza k spoločenským transformáciám, ale jej reakcie sú v kontexte efektu prizerajúcej sa v kombinácii s efektom pygmalion.**
- **Nedokázala vynaložiť potrebné úsilie na to, aby verejnosti deklarovala novú stratégiu svojej existencie v 21. storočí. Naďalej pretrvávajú stratégia prežitia a silnej preferencie saturácie minimálnych biologických a sociálnych potrieb.**
- **Nedokázala vytvoriť ani jednu reprezentatívnu politickú stranu s elitami a ani mimovládnu neziskovú inštitúciu, ktoré by Rómov mohli ako štandardné navonok i dovnútra zastupovať a presadzovať ich záujmy a potreby.**
- **Nedisponuje prirodzenými a ani volenými autoritami, ktoré by disponovali takým potenciálom ľudského kapitálu, ktorý by bol využiteľný v strategických národných, či európskych štruktúrach a službách.**

- **Existenčne žije v etnicky segregovaných vidieckych osadách, mestských getách, alebo iných osídleniach s výraznou preferenciou etnického statusu svojej príbuznej skupiny.**
- **Preukazuje vysoký stupeň chudoby spôsobilostí,⁷ z generácie na generáciu sa negatívne prehľubujú. Následkom je u marginalizovanej rómskej populácie pociťovaný deficit takého potenciálu ľudského kapitálu, ktorý by bol využiteľný pre potreby vedomostnej ekonomiky a služieb.**
- **Je celoživotne závislá na finančných dávkach v hmotnej núdzi, pomoci a službách sociálnej exekutívy, poprípade neziskových mimovládnych organizácií.**

V orámovanom texte sme uviedli len najvýraznejšie súčasné charakteristické znaky a špecifické problémy (sú difúzne a implicitné) marginalizovaných Rómov (bez ohľadu na to, k akému subminoritnému zoskupeniu sa hlásia), ktorí spolu reálne vytvárajú celú populáciu výrazne sa koncentrujúcu najmä v troch regiónoch Slovenska, a to v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom. Všetky tri uvedené regióny aj v súčasnosti zápasia s reálne vysokou dlhodobou až celoživotnou nezamestnanosťou nielen Rómov, ale aj väčšinového obyvateľstva. Toto je taktiež závislé na finančných dávkach v hmotnej núdzi. Napriek tomu, že už niekoľko rokov tieto problémy vzbudzujú záujem mnohých exekutívnych inštitúcií, z hľadiska ich problematickosti dominantný status v nich majú najmä marginalizovaní Rómovia usadení⁸ a existenčne žijúci v etnicky segregovaných vidieckych osadách a mestských getách.

V súvislosti s vyššie uvedeným, ale i v ďalšom texte práce, možno si položiť otázku, koho máme na mysli, keď už od názvu tejto vedeckej štúdie až po jej záver neustále operujeme s pojmami ako Rómovia, rómska minorita, rómske zoskupenie (komunita), či rómska populácia? Koho máme na mysli, keď sa desiatky rokov Rómovia nesprávajú etnicky (napríklad, tak ako maďarská, alebo česká minorita, atď.), ale deklarujú iba silno prehľbené a zakonzervované individuálno-skupinové, sociálne a segregáčne problémy, ktoré zaťažujú slovenskú aj európsku spoločnosť? Koho máme na mysli, keď verejne deklarujú iba „*nevieru v možnosť zlepšenia svojho statusu, upadanie do beznádeje a apatie a len rezignovane znášajú svoj vlastný osud*“ (Tajfel, 1995, s.5), čo sa u nich explicitne prejavuje efektom pygmalion? Áno, táto vedecká štúdia je v značnej časti práve takýmto Rómom venovaná. Preto sa následne v ďalších kapitolách pokúsime odpovedať aj na vyššie položené otázky.

Od roku 1991 sú v Slovenskej republike vo všeobecnosti Rómovia považovaní za etnickú minoritu, ktorej napriek tomu, že nespĺňa charakteristické znaky národnostnej menšiny, bol najmä z politických dôvodov, príslušným uznesením vlády Slovenskej republiky,⁹ priznaný

⁷ **Chudoba spôsobilostí** - je explicitný stav u marginalizovaného Róma, skupiny, či iného obdobného zoskupenia ľudí, v ktorom u nich dlhodobo pozorujeme neustály deficit takých individuálnych spôsobilostí, ktoré by im mali napomôcť inkluzovať sa do štruktúr slovenskej i európskej spoločnosti, nezávisle, slobodne a plnohodnotne v nich existenčne žiť, zvyšovať kvalitu svojho života a realizovať svoj potenciál na trhu práce.

⁸ V roku 1958 na podnet nariadenia Ústredného výboru Komunistickej strany Československa vtedajší Parlament ako najvyššia zákonodarná inštitúcia schválila zákon 74/1958 Zb. o trvalom usídlení kočujúcich osôb. Týmto zákonom sa aj na Slovensku vytvorili podmienky na to, aby Rómovia prestali kočovať.

⁹ Uznesenie vlády SR č. 153/1991 zo dňa 9. 4. 1991. Podotýkame, že predmetným uznesením vláda SR okrem uznania rómskej minority za národnostnú menšinu, zaradila tiež rómsky jazyk medzi regionálne a menšinové jazyky, ktoré SR uznáva pre účely uplatňovania Európskej charty regionálnych a menšinových jazykov (bližšie pozri Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č.588/2001 Z.z.).

status národnostnej menšiny.¹⁰ V tomto uznesení sa uvádza, že „*cieľom je uznať Rómov za národnosť a tak zabezpečiť ich politicko-právnu rovnosť*“ (1991, s.2).

Aj keď v reálnom živote k ich politicko-právnej rovnosti v administratívnej polohe v skutočnosti došlo, musíme však konštatovať, že ani doteraz túto možnosť nedokázali využiť tak, aby mohli z nej čerpať benefity prinajmenšom tak, ako iné spoločensky úspešné etnické minority. Najvýraznejšie ich individuálny indiferentný prístup a mino-

S otázkou praktického používania pojmov Róm, Rómka, rómska minorita, rómska populácia, atď. a najmä z politicko-exekutívneho znenia rómskej minority za národnostnú menšinu, súvisí aj reálny prístup niektorých doterajších vlád SR k celej tejto problematike. Napríklad, ak potvrdzujeme, že uznesením vlády SR č.153/1991 bol slovenskej rómskej minorite uznaný status národnostnej menšiny, tak potom v reálnych politicko-exekutívnych (vládných) rozhodnutiach niektorých doterajších vládnych koalícií toto predmetné vládne uznesenie nebolo akceptované. Ako exemplárne príklady politicko-exekutívneho nevnímania rómskej minority ako národnostnej menšiny uvádzame uznesenie vlády SR č. 668/1995. Týmto uznesením vláda SR v roku 1995 zriadila pracovnú pozíciu, a to splnomocnenca vlády SR na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc. Činnosť tohto splnomocnenca bola výrazne poznamenaná jeho praktickými empiriami nadobudnutými z praxe učiteľa špeciálnej základnej školy pre mentálne retardované deti. K Rómom sa pristupovalo ako k občanom, ktorí potrebujú osobitnú starostlivosť, ako napríklad bezdomovci, asociáli, mentálne retardovaní, atď. Národnostný princíp v praktických prístupoch bol výrazne ignorovaný tak, ako za bývalého socialistického režimu. Až v roku 1999 po prvýkrát v histórii samostatnej SR, vtedajšia vládna koalícia síce prijala Stratégiu na riešenie problémov už rómskej národnostnej menšiny, ale praktické prístupy k Rómom pretrvávali z obdobia predchádzajúcich vlád. Industriálne a často neodborné prístupy a rozhodnutia smerom k rómskej minorite sa explicitne najvýraznejšie prejavovali v období vlády SR (v rokoch 2002-2006), ktorej predsedal M. Dzurinda (SDKÚ). Jeho podpredseda vlády SR pre národnostné menšiny, ľudské práva a regionálny rozvoj P. Csáky (SMK) a vtedajšia splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity K. Orgovánová za výraznej pomoci niektorých mimovládnych organizácií, aj na základe neznalosti celej škály problematik a štruktúry rómskej menšiny i jej jednotlivých subminorít spôsobili, že vláda SR uznesením č. 1069/2002 zrušila funkciu splnomocnenca vlády SR pre riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a premenovala ju na splnomocnenkyňu vlády SR pre rómske komunity. V kontexte s týmto novým názvom predmetnej funkcie (splnomocnenec vlády SR nie je členom vlády SR, navonok vystupuje iba ako poradný orgán vlády SR) boli opäťovne vypracované nové stratégie a koncepcie smerom k Rómom, ktoré ich už nevnímali ako príslušníkov národnostnej menšiny, ale iba akési problémové osoby, ktoré vytvárajú komunity v určitom vymedzenom priestore. Pre doplnenie podčiarkujeme, že podľa P. Hartla (1997, s. 24) zo sociologického hľadiska pojem komunita vyjadruje „*súhm osôb, ktoré žijú v určitom vymedzenom priestore, v ktorom vykonávajú každodenné aktivity a obvykle tvoria autonómnu jednotku*“. V kontexte s uvedeným ešte dodávame, že v tomto období sa najvýraznejšie rómska minorita degradovala, jej exklúzia a segregácia prehĺbila i zakonzervovala. V súčasnosti celý tento problém už vnímame ako ťažko riešiteľný, s ktorým bude pravdepodobne zápasiť každá vláda SR.

¹⁰ Slovenská legislatíva ani pre potreby implementácie Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín nedefinuje pojem národnostná menšina. Preto pre potreby tejto práce uvádzame definíciu tohto pojmu, ktorú v roku 1979 na pôde OSN prezentoval jej bývalý zvláštny spravodajca subkomisie OSN Francesco Capotorti. I keď pre naše potreby pojem národnostná menšina nedefinoval v takom znení, ako by sme potrebovali, predsa čiastočne vyjadruje to, že v jednotlivých štátoch ide vždy „o skupinu počtom podriadenú zvyšku populácie štátu, v nedominantnej pozícii, ktorej členovia sú štátnymi príslušníkmi, majú etnické, náboženské alebo jazykové charakteristiky odlišné od tých, ktoré má zvyšok populácie a skupina prejavuje, aj keď len nepriamo, pocit spolupatričnosti smerovaný k zachovaniu jej kultúry, tradícií, náboženstva, alebo jazyka“ (1991, s. 7). Pre účely nášho národného štatistického zisťovania obyvateľov, domov a bytov sa pod národnosťou rozumie príslušnosť určitej osoby k národu, národnostnej, alebo etnickej menšine. Číže pre určenie národnosti nie je rozhodujúci materinský jazyk, ktorý si na našom území ako prvotný osvojil a ani reč, ktorú občan (v našom prípade marginalizovaný Róm) prevažne používa v rodinnom, pracovnom, či inom prostredí (napríklad, v rómskom jazyku, českom jazyku, rusínskom jazyku, maďarskom jazyku, atď.). V skutočnosti sú tu dôležité vlastné, subjektívne rozhodnutia Róma o svojej príslušnosti k národu, národnostnej, alebo etnickej menšine žijúcej na našom území.

ritnú nejednotnosť môžeme vždy pozorovať, keď sa na našom území uskutočňujú spoločensky významné udalosti, ako sú napríklad voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, alebo komunálne voľby v obciach a mestách,¹¹ národné štatistické sčítanie obyvateľstva, domov a bytov, atď., v rámci ktorých majú možnosť verejne deklarovať aj svoju etnickú príslušnosť. A tu narážame na jeden dlhodobý pretrvávajúci, veľký vnútroetnický problém slovenskej rómskej minority, ktorý sa aj na začiatku 21. storočia zatiaľ ukazuje ako neriešiteľný.

Podstatu jeho súčasnej neriešiteľnosti vidíme v pretrvávajúcom hlboko zakorenenom indiferentnom individuálnom a skupinovom prístupe väčšej časti marginalizovaných Rómov¹² k vlastnej biologickej etnicite, rómstvu ako takému a národnosti. Ich indiferentný pretrvávajúci postoj, podľa nášho názoru, determinujú najmä také primárne faktory, ako sú doterajší historický vývoj menšiny, lingvisticko-regionálno-lokálna rôznorodosť z celkového hľadiska a reálny potenciál ľudského kapitálu tejto rómskej populácie obyvateľstva (tabuľka 1).

¹¹ Ani v jedných doterajších voľbách do NR SR, či v komunálnych voľbách v obciach a mestách sa Rómovia nedokázali zjednotiť na voľbe jednej rómskej politickej strany a kandidátov do príslušných inštitúcií. Taktiež je pravda, že osoby vystupujúce ako predsedovia rôznych rómskych politických strán sa doteraz nedokázali politicky zjednotiť. Skôr naopak. Tým, že ich status len v evidenčne zaregistrovaných rómskych politických stranách nezodpovedá obvyklému politicko-spoločenskému štandardu tak, ako v prípade iných politických strán, často pred akýmkoľvek voľbami môžeme pozorovať namiesto politického etnického zjednotenia sa iba nezhody a kontraproduktívne správanie jednotlivcov prezentujúcich sa najmä v médiách ako lídri rómskej menšiny. V tejto súvislosti ešte konštatujeme, že v kontexte s uvedeným sa natíska otázka, ktorou je: Vo voľbách do NR SR by mali Rómovia voliť svojich „súkmeňovcov“ len na základe ich etnickej príslušnosti, alebo na základe ich občiansko-politických postojov a spôsobilostí pre výkon práce poslanca najvyššieho zákonodarného zboru? Predpokladáme, že s najväčšou pravdepodobnosťou mnohí voliči doteraz počas volieb postupovali v kontexte druhej myšlienky uvedenej vo vete. Možno aj preto doteraz v parlamentných voľbách neuspela žiadna z rómskych politických strán prezentujúcich sa ako politický zástupca rómskej menšiny.

¹² Ešte výraznejšie sa tieto javy prejavujú u Rómov, ktorí vyrastali a socializovali sa mimo svojich etnických biologických rodín a osadového, či getového prostredia (napríklad, v detských domovoch, náhradných rodinách, atď.). U týchto osôb je ich indiferentnosť kombinovaná aj s otvoreným odmietaním hlásenia sa k rómskej menšine. Z našej doterajšej odbornej praxe vyplýva, že mnohí Rómovia svoje postoje odôvodňujú tým, že prečo by sa mali hlásiť k etnickej menšine, ktorá je spoločnosťou negatívne vnímaná, kriminálna, atď. Sme toho názoru, že i keď sa na našom území doteraz nere realizovali žiadne empirické prieskumy zamerané na zisťovanie miery individuálno-etnického vnímania svojej príslušnosti k rómskej mino-rite u absolventov z detských domovov, z andragogicko-psychologického hľadiska ich doterajšie postoje považujeme za opodstatnené a pochopiteľné.

Tab. 1 *Primárne faktory determinujúce etnicko-indiferentné postoje marginalizovaných Rómov k svojej minorite*

<p>► Historický faktor – doterajší historický vývoj rómskej menšiny na našom území neumožňoval marginalizovanej rómskej populácii sa etnicko-národnostne emancipovať do takej podoby, ktorú by ona sama považovala za najvýhodnejšiu pre ňu. Všetky doterajšie národné stratégie či koncepcie, ktorých je objektom, nemala možnosť ovplyvňovať v ich prípravných, či realizačných procesoch. Následkom tejto nečinnosti je, že aj na začiatku 21. storočia riešime tie isté, alebo podobné problémy, ktoré sa pokúšala vyriešiť už Mária Terézia (od vzdelávania až po spoločenskú inklúziu). Tento faktor vnímame ako objektívny, ktorý sa podieľa na jej explicitných postojoch k vlastnej minorite.</p> <p>► Lingvistický faktor – lingvisticko-regionálno-lokálna rôznorodosť dialektov vo verbálnom používaní súčasnej podoby rómskeho jazyka, ako materinského marginalizovaných Rómov. Jeho podoba je nepochybne determinovaná doterajším historickým vývojom menšiny a jej reálnym potenciálom ľudského kapitálu.</p> <p>► Osobnostný faktor – väčšia časť marginalizovaných Rómov žijúcich v osadách a getách explicitne disponuje najnižšou hranicou individuálneho potenciálu, čo je viditeľné aj v samotnom potenciáli ľudského kapitálu tejto populácie (predpokladáme, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa pohybuje na spodnej hranici oproti potenciálu dominantnej populácie, či iných etnických minorít). Táto realita nedovoľuje týmto Rómom nadobudnúť také schopnosti a spôsobilosti, ktoré by mohli využiť v prospech etnicko-národnostnej emancipácie. Zároveň si zabezpečiť saturáciu štandardných potrieb, ktoré by im umožnili využívať benefity z uplatnenia sa vo vedomostnej ekonomike. Tento faktor vnímame ako subjektívno-objektívny. A to preto, lebo sme toho názoru, že na nadobúdanie, formovanie a rozvoji žiaduceho potenciálu ľudského kapitálu by mala mať prvoradý záujem samotná rómska menšina.</p>
--

Všetky tri uvedené primárne faktory sú implicitné a difúzne. Výrazne ovplyvňujú etnicko-postojovú indiferentnosť väčšej časti marginalizovano-segregovanej rómskej populácie k vlastnej národnosti. A to aj napriek tomu, že spoločnosť im vytvorila politicko-legislatívne podmienky na to, aby v záujme vlastnej individuálnej, či minoritnej etnickej emancipácie aspoň deklaratívno-štatisticky na tieto výzvy reagovali. Taktiež - ich indiferentnosť sa prejavuje napriek tomu, že na rozdiel od nerómskej populácie sú:

► explicitne nositeľmi antropologických charakteristických znakov poukazujúcich na ich príslušnosť k rómskej minorite,

► odkázaní na existenčne spoločné žitie v etnicky segregovaných vidieckych osadách a mestských getách, v ktorých každodenne na seba vzájomne pôsobia, komunikujú v jazyku, ktorý si ako prvotný osvojili (rómsky, v príslušnom regionálno-lokálnom dialekte) a riadia sa rodinnými tradíciami a zvykmi (reťazovito-generačne ich od dospelých preberajú deti a od nich ich deti), atď.

Vplyv primárnych a mnohých ďalších faktorov sa u marginalizovaných Rómov explicitne prejavuje aj v ich individuálnom sebaužívaní a sebahodnotení, čo následne ako svoje subjektívne postoje deklarujú i v národnom štatistickom zisťovaní obyvateľstva, domov a bytov.¹³ Vzhľadom na to, že doteraz v našich národných podmienkach u marginalizovaných Rómov nebol realizovaný výskum zameraný na skúmanie problematiky

¹³ Vykonáva ho Štatistický úrad Slovenskej republiky jeden raz za desať rokov.

týkajúcej sa pociťovanej osobnej etnickej identity¹⁴ (sociálnu vnímame ako jej súčasť) k paradigme minimálnej skupiny,¹⁵ takéto exploratívne zistenia aj pre potreby tejto práce pociťujeme ako deficit. Zatiaľ ako jediný relevantný indikátor doterajšieho indiferentného postoja u týchto osôb vidíme iba v ich počte, ktorý verejne deklaruje svoju príslušnosť k rómskej národnostnej menšine (tabuľka 2, graf 1) a zapísaní si rómskeho jazyka ako materinského v rámci sčítania obyvateľstva, domov a bytov v rokoch 1991 a 2001 (tabuľka 3).¹⁶ To vo vzťahu k neoficiálnym údajom o počte osôb rómskeho pôvodu žijúcich na našom území (tabuľka 4), ktoré vo svojich prácach publikovali príslušní odborníci ako napríklad demograf Boris Vaňo (2002: Demografické trendy rómskej populácie), sociálny andragóg Tibor Loran (1997: Otázky výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne a zdravotne rizikových rómskych lokalít), sociologička Iveta Radičová (2004: Atlas rómskych komunít na Slovensku 2004), či vysokoškolský edukátor Rastislav Rosinský (Čhavale Romale, alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu).

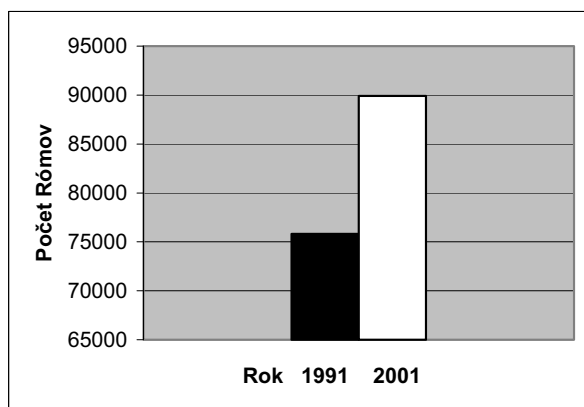
Tab. 2 Počet občanov prihlásených k rómskej národnosti v rokoch 1991 a 2001

Rok	Počet
1991	75 802
2001	89 920

Zdroj: Štatistický úrad SR, 1991, s.2, 2001, s.7

Tabuľková úprava: autor práce

Graf 1 Počet občanov SR prihlásených k rómskej národnosti v rokoch 1991 a 2001

¹⁴ **Etnická identita** – vo všeobecnosti ňou chápeme stotožnenie sa marginalizovaného Róma, rómskej rodiny, či iných rómskych skupín, zoskupení s vlastnou minoritnou kultúrou a príslušnosťou k rómskej národnostnej menšine. **Etnicita** – „súbor vlastností, ktoré odlišujú jedinca z danej etnickej skupiny od jedincov z iných sociálnych skupín. Etnicita sa nedá merať, je súčasťou ľudskej identity“ (Uherek, Novák, 2002, s.100).

¹⁵ Napríklad, takýto výskum by sa dal v našich podmienkach realizovať v kontexte výskumu Henriho Tajfela. Ten v roku 1971 vo Veľkej Británii v rámci výskumu paradigmy minimálnej skupiny zisťoval, aká je minimálna a súčasne dostatočná podmienka na to, aby sa človek cítil členom nejakej skupiny a podľa toho aj konal. Exploratívnu vzorku tohto výskumu tvorili osoby patriace k rôznym menšinovým jazykovým kultúram.

¹⁶ Predpokladáme, že v uvedených rokoch sa k rómskej národnosti prihlásili iba osoby, ktoré v skutočnosti sú nositeľmi biologických etnicko-rómskych znakov.

Pre doplnenie údajov z roku 2001 uvedených v tabuľke 2, grafe 1 uvádzame, že v rámci katastrálneho rozloženia vyšších územných celkov¹⁷ (ďalej VÚC) sa k rómskej národnosti prihlásilo v:

➤ Bratislavskom VÚC iba **755** občanov, čo predstavuje 0,1% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Bratislavského VÚC trvale žije celkom **599 015** občanov Slovenskej republiky.¹⁸

➤ Trnavskom VÚC **3 163** osôb, čo predstavuje 0,6% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Trnavského VÚC trvale žije celkom **551 003** občanov Slovenskej republiky.¹⁹

➤ Trenčianskom VÚC **1 547** osôb, čo predstavuje 0,3% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Trenčianskeho VÚC trvale žije celkom **605 582** občanov Slovenskej republiky.²⁰

➤ Nitrianskom VÚC **4 741** osôb, čo predstavuje 0, 7% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Nitrianskeho VÚC trvale žije celkom **713 422** občanov Slovenskej republiky.²¹

➤ Žilinskom VÚC **2 798** občanov, čo predstavuje 0,4% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Žilinského VÚC trvale žije celkom **692 332** občanov Slovenskej republiky.²²

➤ Banskobystrickom VÚC **15 463** občanov, čo predstavuje 2,3% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Banskobystrického VÚC trvale žije celkom **662 121** občanov Slovenskej republiky.²³

¹⁷ Pre potreby tejto práce vyšší územný celok budeme z katastrálneho hľadiska vnímať na úrovni jedného regiónu. Napríklad, Bratislavský VÚC – Bratislavský región, atď.

¹⁸ Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Bratislavského VÚC je v zložení: **546 685** (91,3%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 27 434 (4,6%) maďarskej, 9 591 (1,6%) českej, 745 moravskej, 526 rusínskej, 542 ukrajinskej, 1 342 nemeckej, 398 poľskej, 653 chorvátskej, 159 srbskej, 432 ruskej, 533 bulharskej, 88 židovskej, 1 815 inej a 7 317 nezistenej.

¹⁹ Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Trnavského VÚC je v zložení: **407 246** (73,9%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 130 740 (23,7%) maďarskej, 4 778 (1,0%) českej, 167 moravskej, 72 rusínskej, 196 ukrajinskej, 173 nemeckej, 145 poľskej, 53 chorvátskej, 43 srbskej, 113 ruskej, 102 bulharskej, 13 židovskej, 464 inej a 3 535 nezistenej.

²⁰ Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Trenčianskeho VÚC je v zložení: **589 344** (97,3%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 1 058 (0,2%) maďarskej, 6 319 (1,0%) českej, 370 moravskej, 87 rusínskej, 214 ukrajinskej, 750 nemeckej, 228 poľskej, 24 chorvátskej, 32 srbskej, 125 ruskej, 53 bulharskej, 5 židovskej, 369 inej a 5 057 nezistenej.

²¹ Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Nitrianskeho VÚC je v zložení: **499 761** (70,1%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 196 609 maďarskej, 4 526 českej, 186 moravskej, 85 rusínskej, 275 ukrajinskej, 200 nemeckej, 295 poľskej, 42 chorvátskej, 32 srbskej, 152 ruskej, 151 bulharskej, 30 židovskej, 621 inej a 5 716 nezistenej.

²² Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Žilinského VÚC je v zložení: **674 766** (97,5%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 660 (0,1%) maďarskej, 6 123 (0,9%) českej, 297 moravskej, 129 rusínskej, 223 ukrajinskej, 452 nemeckej, 466 poľskej, 31 chorvátskej, 38 srbskej, 113 ruskej, 64 bulharskej, 11 židovskej, 458 inej a 5 706 nezistenej.

²³ Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Banskobystrického VÚC je v zložení: **662 121** (83,7%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 77 795 (11,7) maďarskej, 4 560 (0,7%) českej, 201 moravskej, 148 rusínskej, 553 ukrajinskej, 435 nemeckej, 252 poľskej, 32 chorvátskej, 39 srbskej, 172 ruskej, 73 bulharskej, 13 židovskej, 486 inej a 8 034 nezistenej.

► Prešovskom VÚC **31 653** občanov, čo predstavuje 4,0% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Prešovského VÚC trvale žije celkom **789 968** občanov Slovenskej republiky.²⁴

► Košickom VÚC **29 803** občanov, čo predstavuje 0,3% podiel na celkovom počte trvale žijúceho obyvateľstva v tomto regióne. Na území Košického VÚC trvale žije celkom **766 012** občanov Slovenskej republiky.²⁵

Indikátory uvedené v tabuľke 2, grafe 1 poukazujú na to, že k rómskej národnosti sa v poslednom národnom štatistickom sčítaní obyvateľstva, domov a bytov (2001) prihlásilo o 14 **118** osôb viac oproti roku 1991. Taktiež vyššie uvedené regionálne údaje poukazujú na to, že najväčší počet osôb sa prihlásilo k rómskej národnosti práve z vyšších územných celkov, ktoré sú vo všeobecnosti známe nielen ako regióny s nižšou ekonomickou vyspelosťou, ale aj ako regióny so silnou koncentráciou marginalizovaného a exkludovaného obyvateľstva zoskupeného v etnicky segregovaných osadách, mestských getách, či iných osídleniach (tabuľka 3).

Tab. 3 VÚC s najvyšším počtom osôb hlásiacich sa k rómskej národnosti v roku 2001

P.č.	VÚC	Sumár prihlásených osôb
1.	Prešovský	31 653
2.	Košický	29 803
3.	Banskobystrický	15 463

Vysvetlivka: VÚC – vyššie územné celky

V koherencii s vyššie uvedenými údajmi konštatujeme, že aj keď u väčšiny marginalizovaných Rómov neustále zaznamenávame pretrvávajúce ich indiferentných prístupov k svojej etnickej minorite, napriek tomu v poslednom desaťročí môžeme pozorovať, že vo vnútri rómskej minority (bez ohľadu na jednotlivé subminoritné zoskupenia) sa uskutočňujú etnicko - sebauvedomovacie procesy u jednotlivcov i celých vidieckych zoskupení. Výsledkom týchto procesov je, aj:

► Nárast počtu osôb verejne deklarujúcich svoju príslušnosť k rómskej menšine (o 14 118 oproti roku 1991).

► Percentuálny nárast osôb, ktoré si ako svoj materinský jazyk označili jazyk rómsky (o 0,3% viac oproti roku 1991, tabuľka 4).

²⁴ Celková skladba obyvateľstva národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Prešovského VÚC je v zložení: **789 968** (90,7%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, iba 817 (0,1%) maďarskej, 3 774 českej, 171 moravskej, 21 150 (2,7%) rusínskej, 6 781 (0,9%) ukrajinskej, 510 nemeckej, 549 poľskej, 23 chorvátskej, 32 srbskej, 238 ruskej, 76 bulharskej, 20 židovskej, 311 inej a 7 422 nezistenej.

²⁵ Celková skladba národnostného rozloženia obyvateľstva trvale žijúceho na území Košického VÚC je v zložení: **766 012** (81, 8%) občanov sa hlási k slovenskej národnosti, 85 415 (11,2%) maďarskej, 4 949 (0,6% českej, 211 moravskej, 2 004 (0,3%) rusínskej, 2 030 (0,3%) ukrajinskej, 1 543 nemeckej, 269 poľskej, 32 chorvátskej, 59 srbskej, 245 ruskej, 127 bulharskej, 38 židovskej, 826 inej a 11 715 nezistenej.

Tab. 4 *Percento občanov SR prihlásených k materinskému rómskemu jazyku v rokoch 1991 a 2001*

Rok	Percento
1991	1,5
2001	1,8

Zdroj: Štatistický úrad SR, 1991, s. 2, 2001, s. 4

Tabuľková úprava: autor práce

V koherencii s vyššie uvedenými údajmi predpokladáme, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa budú v budúcnosti počty osôb hlásiacich sa k rómskej národnosti a rómskemu jazyku ako materinskému štatisticky významne zvyšovať. To môže rómskej minorite napomáhať si zabezpečiť:

➤ Saturáciu takých statusových potrieb, ktoré doteraz pociťovali ako výrazne deficitné a nedosiahnuteľné (oproti iným príslušníkom národnostných menšín a národnostným menšinám ako takým).

➤ Vnútrominoritnú mobilizáciu vedúcu k snahám o realizáciu transformácie jej doteraz vnútroetnicky akceptovanej stratégie života, ktorú iné menšiny a výrazná časť obyvateľstva hlásiaca sa k dominantnej časti populácie odmieta a hodnotí negatívne.

➤ Rekodifikáciu²⁶ rómskeho jazyka ako materinského do takej podoby, ktorá bude použiteľne zrozumiteľná pre všetkých tých, ktorí sa hlásia k rómskej menšine i tých, ktorí sa nehlásia, ale v rámci primárnej socializácie si ho ako prvý osvojili. Následne v takejto podobe môže byť materinský jazyk veľmi nápomocný v úsilí o dosiahnutie žiaduceho rozvoja potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov.

Ako z vyššie uvedeného vyplýva, problém subjektívnej identity s rómstvom a príslušnosťou k rómskej národnosti aj na začiatku 21. storočia u mnohých marginalizovaných Rómov pretrváva. Aj preto číselné údaje o počte žijúcich Rómov (ako fyzických osôb) na území Slovenskej republiky sa značne líšia. Verejne sú prezentované viaceré údaje o počte žijúcich Rómov a to:

➤ **oficiálny**, ktorý uvádza Štatistický úrad Slovenskej republiky na základe národného sčítania obyvateľstva, domov a bytov (posledný údaj z roku 2001),

➤ **neoficiálne**, prezentované najmä príslušnými odborníkmi (tabuľka 5).

Tab. 5 *Oficiálne a neoficiálne počty žijúcich Rómov na území SR*

Údaj	Počet
Oficiálny, uvádzaný ŠÚ SR	89 920 (rok 2001)
Neoficiálny, odhadovaný B. Vaňom	cca 400 000
Neoficiálny, odhadovaný I. Radičovou a R. Rosinským	320 000
Neoficiálny, odhadovaný T. Loranom	480 000

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2001, s. 7, Radičová, 2004, s.10, Rosinský, 2006, s. 20, Loran, 1997, s 5, Vaňo, 2002, s. 487

Tabuľková úprava: autor práce

Vysvetlivka: ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky

²⁶ **Rekodifikácia** – „zmena kódexu, právnej úpravy, prijatie nového predpisu, normy“ (Kraus a kol., 2008, s. 834).

Ako vidieť, aj neoficiálne odhadované výšky počtu žijúcich Rómov na našom území sa od seba výrazne odlišujú. Najnižšiu hranicu odhadovaného počtu prezentujú I. Radičová, R. Rosinský (320 000), najvyššiu B. Vaňo (neceleých 400 000) a T. Loran (480 000). Predpokladáme, že uvedení odborníci prezentujúci odhadované počty žijúcich Rómov pri stanovení ich hornej, či dolnej hranice vychádzali najmä:

- z reálne poznajúceho stavu existencie Rómov žijúcich v osadách a getách,
- z ich doterajšieho reprodukčného správania sa a v kontexte s tým i z celkového vývoja, čo považujeme za dostatočne nimi odôvodnené.

Odhadované výšky počtov sú evidentne rozdielne, ale poukazujú na to, že približne 230 000 – 390 080²⁷ slovenských Rómov sa nehlási k svojej národnostnej menšine a materinskému (rómskemu) jazyku. A to aj napriek tomu, že:

● **Životne existujú v etnicky segregovanom prostredí tak, ako aj ostatní, ktorí sa hlásia k svojej etnicite** (osadách, getách, či iných exkludovaných osídleniach).

● **Ich interpersonálna komunikácia sa primárne uskutočňuje iba v rómskom jazyku.**

● **V rámci svojich existenčných subminorít sa identifikovali s ich sociálnymi normami** (nimi samými vnímanými ako štandardnými normami, hodnotami, životnými stratégiami, cieľmi, atď.), ktoré v rámci internalizácie mnohí z nich v bežnom etnickom zoskupení, ale aj mimo neho aktívne dodržiavajú (napríklad, keď ide o stratégie prežitia zo dňa na deň). V kontexte s uvedeným sme toho názoru, že s najväčšou pravdepodobnosťou so sociálnymi normami rómskej národnostnej menšiny sa v skutočnosti ani nemohli stotožniť, pretože rómska minorita ako celok ich doteraz nestanovila, nedeclarovala a ani nepožiadala napríklad členov špecifických cieľových skupín o identifikovanie sa s nimi aj v bežnom etnickom živote. Sociálne normy, ktoré sú záväzné pre Rómov, existujú iba v rámci jednotlivých subminorít. Každá z nich má tradované, výrazne od seba sa odlišujúce sociálne normy (teda nie sú identické tak, ako predpokladá väčšia časť nerómskej populácie) a sú záväzné iba pre príslušníkov konkrétnej etnickej subminority (napríklad, olašská subminorita má výrazne tradované odlišné a zaužívané sociálne normy ako rumungro subminorita).

Uvádzané údaje poukazujú tiež na to, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa mnohí Rómovia etnicky hlásia k tým minoritám, s ktorými sú vnútorne stotožnení (napríklad, k slovenskej, maďarskej, českej, nemeckej) a v ich predstavách im aspoň navonok poskytujú pocit príslušnosti k minorite s vyšším spoločenským statusom. I keď sme toho názoru, že väčšia časť príslušníkov týchto jazykových menšín, taktiež ich s najväčšou pravdepodobnosťou vníma a hodnotí najmä na základe antropologických charakteristických znakov, či doterajších nimi deklarovaných životných stratégií, ktoré sú vlastné len im a statusu, ktorý reálne zastávajú na trhu práce.

Vo vyššie uvedenom texte sme poukázali na to, že u marginalizovaných Rómov naďalej pretrváva individuálny a skupinový indiferentný prístup k vlastnej etnicite. Na jednej strane disponujeme oficiálnym údajom o počte žijúcich Rómov u nás (všetky inštitúcie exekutívy používajú iba tento indikátor), ale je všeobecne známe, že oficiál-

²⁷ Ide o prepočty odhadovaných počtov žijúcich Rómov, ktoré prezentujú Radičová, Rosinský ako najnižší počet a to 320 tis. – 89 920 (údaj ŠÚ SR) = 230 000 osôb nehlásiacich sa k rómskej národnosti. V prípade druhého odhadovaného počtu, a to hornej hranice vo výške 480 tis. (prezentovaný T. Loranom) odpočítame počet osôb prihlásených k rómskej národnosti, a to je 390 080 Rómov, ktorí sa formálne nehlásia k svojej etnicite.

ny údaj nie je reálny. Je v rozpore s výškou odhadovaného, či predpokladaného skutočného počtu. Realita je taká, že tu existuje nepomer medzi oficiálnymi a neoficiálnymi údajmi o počte žijúcich Rómov na Slovensku.

Vzhľadom na to, že údaj o počte žijúcich Rómov uvádzaný Štatistickým úradom SR s najväčšou pravdepodobnosťou nezodpovedá reálnej výške ich počtu, pre potreby tejto práce budeme vychádzať z neoficiálnych indikátorov uvádzaných odborníkmi v tabuľke 5. A to preto, lebo údaje sa nám zdajú pre naše potreby najreálnejšie.

O problematike individuálneho a skupinového etnického sebauvedňovania existuje niekoľko významných prác. Napríklad: od M. Webera (1925: *Wirtschaft and Gesellschaft*), H. Kubiaka (1980: *Asymilacja społeczna w plaszczyźnie struktury społecznej*), S. Ossowskeho (1966: *Wież społeczna i dziedzictwo krwi*), E. K. Francisciho (1976: *Interethnic Relations. An Essay in Sociological Theory*), H. Tajfela (1995: *Sociálna psychológia menšín*), L. Somorovej (2004: *Národnostné menšiny, vážny ľudsko-právny problém*), T. Loran (1997: *Otázky výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne a zdravotne rizikových rómskych lokalít*), R. Lužicu (2007: *Sociálna práca s rómskym etnikom*), V. Korima (2006: *Historické kontexty identity Rómov na Slovensku*), atď. Max Weber v súvislosti s etnickými minoritami označil za takúto sociálnu kohortu, „ktorú konštituuje predovšetkým viera v spoločný pôvod, ale nie je to skupina opierajúca sa o rodinné vzťahy“ (1925, s. 219). Ďalej M. Weber vo svojom definovaní zdôrazňuje, že *táto viera plní v etnickej skupine úlohu sociálnej väzby bez ohľadu na to, či je v zhode s realitou, teda bez zreteľa na to, v akej miere pokrvná väzba medzi členmi skupiny skutočne existuje*“ (s. 219). S. Ossowski (1996, s. 113) v súvislosti s M. Weberovou definíciou dodáva, že „v širších etnických skupinách, v ktorých príslušnosť ku skupine je v zásade určená narodením, a ich rozsah nedovoľuje určiť individuálne pokrvné vzťahy medzi členmi skupiny, obrady ustanovujúce umelé pokrvné väzby sú nahradené etnickými mýtmi, ktoré sa stávajú súčasťou kultúrneho dedičstva skupiny. Členovia etnickej skupiny nepotrebujú inscenovať „druhotné narodeniny“, pretože veria, že prvé, tzv. skutočné narodeniny im zabezpečili pokrvnú väzbu so všetkými súkmeňovcami“. H. Kubiak (1980, s.55-56) vníma etnické menšiny ako skupiny, ktoré sa v rámci rôznych migračných vln usadili v niektorom štáte. Preto ich považuje za „sociálne zoskupenie konštituované presvedčením o spoločnom pôvode (túto otázku slovenskí Rómovia nemajú zodpovedanú dodnes), ale zároveň aj špecifickým spôsobom príchodu na dané územie a cieľom príchodu. Toto zoskupenie má svoje vlastné kultúrne vzory a špecifické záujmy utvorené vďaka vplyvu kultúrneho dedičstva krajiny pôvodu a zároveň aj ako výsledok kontaktu s realitou (kultúrou, ekonomickým životom, sociálno-politickým systémom, náboženským systémom) cieľovej krajiny“.

Ako vidieť z vyššie prezentovaných definícií, ani jedna obsahovo nevystihuje tú etnickú minoritu, ktorá by najvýstižnejšie vyjadrovala aj rómsku menšinu žijúcu viac ako 680 rokov na území nášho štátu. V súčasnosti slovenskú rómsku minoritu by sme už nemali vnímať ako novú, ktorá sa v rámci migračných záujmov usadila na našom území. V skutočnosti ide o starú menšinu, ktorá explicitne svojich členov nespája na základe minulej a súčasnej etnicity (na ich vlastnú škodu). V najväčšej miere ich spája iba biologický status k najbližšiemu príbuzenstvu žijúcemu priamo v osade, alebo v inom vzdialenejšom prostredí. Jednotlivé etnické subminoritné spoločenstvá, aj keď ich zjavne spájajú len príbuzenstvá, nemusi to vždy tak byť (nezriedka sa stáva, že sú k sebe nepriateľské, až útočné). Taktiež jednotlivé afinitné subminority v súčasnosti ešte nedisponujú takými potrebnými schopnosťami a spôsobilosťami

mi, ktoré by im napomohli v rámci celej minority spojiť sa do jedného etnického celku, najmä za účelom dosiahnutia významnejších etnicko-spoločenských cieľov. Sme toho názoru, že už vyššie spomenuté dôvody sú s najväčšou pravdepodobnosťou tými dôvodmi, prečo „*sú Rómovia en bloc spoločnosťou vnímaní ako neriešiteľný „sociálny problém“ bez etnického a kultúrneho kontextu*“ (Lužica, 2007, s.196).

Doterajšia aplikačná prax v používaní výrazne odlišných údajov o počte žijúcich Rómov na území Slovenskej republiky poukazuje:

- nielen na pretrvávajúci vnútroetnický rómsky problém,
- ale aj na to, pre koho potreby:
 - **taxatívneho vymedzenia cieľovej skupiny andragogického, sociálneho, misijného, či iného pôsobenia,**
 - **taxatívnej diagnostiky problémov cieľovej skupiny,**
 - **stanovenia sociálnych, misijných, zdravotníckych, či iných intervencií**

môžeme, alebo nemôžeme za marginalizovaného Róma, resp. marginalizovaných Rómov označiť.

Je nepochybné, že taxatívne definovanie cieľovej skupiny pre vyššie uvedené ciele je veľmi potrebné. Cieľová skupina by mala byť konkrétne definovaná presne tak, ako keď sa v andragogickej, sociálnej, misijnej a zdravotníckej práci, či iných činnostiach dovoľávame po poskytovaní adresnej sociálnej intervencie. Dvojnásobne to platí v prípade marginalizovaných Rómov zo segregovaných osád a giet. **Predpokladáme, že ak nebudeme poskytovať adresné sociálne intervencie tejto populácii obyvateľstva, aj celé toto storočie budeme riešiť tie, alebo podobné problémy, ktoré už riešili aj naši predchodcovia z obdobia čias Márie Terézie a neskôr v rámci budovania socializmu.**

Označovaním osôb názvami Róm a Rómovia, ktorí sa tak necítia, môžeme sa dostať do rozporu s príslušnými ustanoveniami európskych noriem,²⁸ ktoré sa Slovenská republika zaviazala plniť, Ústavy Slovenskej republiky²⁹ a Zákona o ochrane osobných údajov.³⁰ Koho potom môžeme a koho nie označiť za marginalizovaného Róma (marginalizovaných Rómov), aby sme sa nedostali do rozporu so zákonmi? „*Etnológia najčastejšie definuje Rómov ako vnútorne diferencovanú etnickú skupinu existujúcu vo forme diaspory, ktorá sa navonok i vo vnútri manifestuje špecifickým spôsobom života a odlišnými kultúrne – spoločenskými vzťahmi*“ (Fabianová, 2005, s. 86). Poukazujeme na to, že dôvodom na poskytovanie adresnej a potrebnej andrago-

²⁸ Napríklad, Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Európsky dohovor o sociálnej a lekárskej pomoci, Európska sociálna charta, Európsky kódex sociálneho zabezpečenia, Európsky dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva, Svetová deklarácia o vzdelávaní, Odporúčanie Rady Európy č. R (2000) 4 o vzdelávaní rómskych detí v Európe, Odporúčanie Rady Európy č. (2001) 17 na zlepšenie ekonomickej situácie a zamestnanosti Rómov a kočovníkov v Európe, atď.

²⁹ Napríklad, ustanovenia článkov 33, 34 a 35 zákona č.460/1992 Ústavy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

³⁰ Zákon NR SR č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov. Uvedená právna norma je v skutočnosti v oblasti ochrany osobných údajov základným právnym kódexom, ktorá upravuje ochranu osobných údajov fyzických osôb pri spracovaní a zabezpečení ich bezpečnosti. Podotýkame však, že v §8 tohto zákona je uvedené: „*spracúvať osobitné kategórie osobných údajov, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru, alebo svetonázor, členstvo v odboroch a údaje týkajúce sa zdravia alebo pohlavného života a odsúdenia sa zakazuje, pričom toto ustanovenie neplatí, ak dotknutá osoba dala výslovný súhlas na spracovanie týchto údajov*“ (s. 1).

gickej, sociálnej, misijnej, zdravotníckej intervencie marginalizovaným Rómom by nemali byť ich antropologické charakteristické etnické znaky, či typická rómska farba pleti, ale výlučne len sociálne a kultúrne potreby osôb žijúcich v osadách a getách. I keď pri vymedzovaní pojmových kategórií „marginalizovaný Róm“, či „marginalizovaní Rómovia“ a cieľová skupina, by sme nemali ignorovať tie špecifické charakteristické znaky, ktorými sú explicitne nositelia iba Rómovia žijúci v etnicky segregovaných a marginalizovaných osadách a getách. V kontexte s uvedeným konštatujeme, že antropologické znaky a farba pleti marginalizovaných Rómov by nemali byť prvotným, výlučným dôvodom na to, aby sme im poskytovali pre nich potrebné intervencie. Sme toho názoru, že naša intervencia by mala byť poskytnutá marginalizovaným Rómom len na základe ich sociálnej a kultúrnej potrebnosti.

Napriek existencii príslušných ustanovení vo vyššie citovaných právnych kódexoch a reálnych postojoch väčšej časti marginalizovaných Rómov k svojej etnicite, pre účely tejto práce a saturácie ďalších žiaducich identifikácií koherentných s celou škálou problematik týchto osôb, potrebujeme aj pojmovo vysvetliť, koho v tom veľkom počte (oficiálnom i neoficiálnom) žijúcich Rómov považujeme z nich za marginalizovaného. Preto pojem marginalizovaný Róm vymedzujeme v tomto znení:

Za marginalizovaného Róma považujeme občana SR (bez ohľadu na jeho pohlavie a príslušnosť k vnútroetnickému zoskupeniu), ktorý je mierne tmavšej, alebo tmavej pleti, vo väčšej miere interpersonálne komunikujúceho iba v rómskom jazyku (v príslušnom regionálno-lokálnom dialekte) a reálne nachádzajúceho sa už v stave sociálnej a ekonomickej degradovanosti. Zároveň, ktorého väčšia časť slovenskej a európskej nerómskej populácie na základe jeho explicitných antropologicko-etnických znakov označí za osobu patriacu k rómskej minorite, bez ohľadu na to, či sa s tým stotožňuje, alebo nie. Sociálno-ekonomická degradácia takéhoto Róma sa u neho prejavuje najmä prostredníctvom týchto charakteristických znakov:

- **chudoba spôsobilosti** (primárne determinuje nevyužitelnosť jeho individuálneho potenciálu pre potreby vedomostnej ekonomiky a trhu práce),
- **preferované životné stratégie** (sú výrazne odlišné od jednotlivca patriaceho k inej etnickej populácii a intencionálne zamerané iba na prežitie zo dňa na deň),
- **životná existencia v etnicky segregovanom prostredí, obvykle iba vo vidieckych osadách, mestských getách, či iných exkludovaných osídleniach,**
- **dlhodobá až celoživotná nezamestnanosť, životná existencia v biede, trvalá závislosť na dávkach v hmotnej núdzi a pomoci od sociálnej exekutívy, poprípade neziskových mimovládnych organizácií.**

Ako z vyššie vymedzenej pojmovej kategórie marginalizovaný Róm a reálneho stavu sídelného rozloženia tejto populácie obyvateľstva vyplýva, v jednotlivých segregovaných osadách a getách sociálne degradovaní rómski jednotlivci vytvárajú veľmi početné skupiny (odhadujeme, že s najväčšou pravdepodobnosťou v jednej osade žije približne od 50 až do 300 osôb). Tieto kohorty sa svojimi charakteristickými znakmi, súvisiacimi najmä s ich sociálno-kultúrnou potrebnosťou, výrazne odlišujú od ostatných skupín obyvateľstva. Ich charakteristické znaky poukazujú na to, že v skutočnosti marginalizovaní Rómovia vytvárajú jednotlivé špecifické skupiny, ktoré v andragogických, sociálnych, misijných, zdravotníckych a iných programoch, či projektoch sú špecifickými cieľovými skupinami.

Vzhľadom na to, že marginalizované rómske skupiny, či ich zoskupenia, vnímame ako špecifické cieľové skupiny nášho odborného pôsobenia, v kontexte s témou tejto práce považujeme za potrebné venovať pozornosť aj tejto problematike. Robíme tak v nasledujúcej časti textu.

Rómovia z osád a giet – špecifická cieľová skupina v kreovaní potenciálu ľudského kapitálu

Je nepochybné, že sociálno-ekonomicky degradovaní Rómovia existenčne žijúci v segregovaných osadách a getách, na základe:

➤ **ich charakteristických znakov explicitne poukazujúcich na nimi doteraz nesaturovanú sociálnu a kultúrnu potrebnosť,**

➤ **ich nežiaduceho edukačného statusu,**

➤ **ich chudoby spôsobilostí, z generácie na generáciu negatívne sa prehlbujúcu a zakonzervovávanú,**

➤ **nimi doteraz etnicky preferovanými životnými stratégiami** (iné preferujú Rómovia hlásiaci sa k rumungro rómskej subminorite, iné Rómovia hlásiaci sa k olašskej subminorite, iné Rómovia hlásiaci sa k sinty subminorite a i.),

➤ **ich statusu na trhu práce a v sociálnej sieti, atď.,**

vytvárajú špecifické cieľové skupiny, na ktoré je zameraný program, či projekt nášho *skúmania*, školskej a andragogickej *edukácie, alebo sociálno-pedagogického opatrenie...* (Švec, 2002, s. 262). Ich odlišnosť spočíva aj v tom, že sa explicitne javia nielen odlišnými (špecifickými) potrebami, ale v rámci nášho pôsobenia si vyžadujú voči nim uplatňovať i také špecifické prístupy v poskytovaní sociálnych intervencií, ktoré by sme za iných okolností a voči iným cieľovým skupinám neuplatňovali. V našom prípade za špecifické andragogické, sociálne, misijné, zdravotnícke prístupy v poskytovaní sociálnych intervencií marginalizovaným Rómom chápeme napĺňanie najmä takej požiadavky, aby zabezpečenie, organizácia a samotná realizácia našich adresných činností smerom k nim bola adekvátne koherentná s ich:

● **osobitosťami telesného a psychického vývinu a stavu,**

● **životnou existenciou v etnicky segregovanom a marginalizovanom prostredí (v osadách a getách),**

● **životnými stratégiami,**

● **reálnym edukačným statusom a**

● **potrebami vedomostnej ekonomiky.**

Predpokladáme, že ak v praktických činnostiach, ktorých objektom nášho pôsobenia sú marginalizovaní Rómovia, budeme uplatňovať uvedené požiadavky, je možné dosiahnuť u nich aj stavu ich zamestnateľnosti v jednotlivých sektoroch vedomostnej ekonomiky (napríklad v službách, stavebníctve, ťažkom priemysle, poľnohospodárstve, atď.).

Uvádzame, že tak ako sa iné špecifické cieľové skupiny vyznačujú svojimi charakteristickými znakmi, aj sociálne a ekonomicky degradovaná rómska špecifická cieľová skupina sa nimi taktiež vyznačuje. Preto sme v tabuľke 6 deskriptívne identifikovali tie explicitne najvýraznejšie charakteristické znaky marginalizovaných špecifických rómskych cieľových skupín, ktoré existenčne žijú už vo všeobecnosti známych vidieckych osadách a mestských getách. Sú zjavné u všetkých týchto skupín a na obecnej,

či regionálnej úrovni zrkadlovo odrážajú tie, ktoré sme uviedli v subkapitole 1.1. Na rozdiel od národnej obecnej či regionálnej úrovne, sú viac viditeľné a citeľné so všetkými konzekvenciami. V skutočnosti špecifické znaky marginalizovaných rómskych cieľových skupín sú aj ich špecifickými problémami ako klientov edukatívno-sociálnej a misijnej práce.

Naše identifikovanie charakteristických znakov bolo determinované najmä detailnou znalosťou sídelného rozloženia marginalizovanej rómskej populácie (špecifických cieľových skupín) na území Slovenskej republiky, empiriami a priamej práce s ňou a tiež ich analyticko-komparatívnym zisťovaním.

Tab. 6 *Najvýraznejšie charakteristické znaky špecifických rómskych cieľových skupín*

- **Lokálne subminoritné etnické celky** - na území jednotlivých osád vo väčšej miere tvoria jednotný etnický subminoritný celok (napríklad, na území príslušnej vidieckej osady žijú buď sami Rómovia hlásiaci sa k rumungro subminorite, alebo len Rómovia hlásiaci sa k olašskej subminorite).
- **Rómsky jazyk ako interpersonálny nástroj komunikácie** - v príslušnom lokálno-regionálnom dialekte len medzi jednotlivcami vytvárajúcimi špecifickú cieľovú skupinu žijúcu v jednej konkrétnej osade.
- **Indiferentný postoj k vlastnej etnicite** - väčšia časť členov špecifických cieľových skupín explicitne prejavuje svoj individuálny indiferentný postoj k rómskej etnicite.
- **Existenčná segregovanosť** - vo väčšej miere jednotlivé subminoritné zoskupenia existujú v extravilánových častiach obcí - v uzatvorených osadách, ktoré sa vyznačujú deficitom štandardnej infraštruktúry v kombinácii s prístupom k civilizačným službám (napríklad, až v 51 vidieckych osadách členovia špecifických cieľových skupín nemajú štandardný prístup k edukačným, sociálnym, misijným, zdravotníckym, poradenským, psychologickým, bankovým, informačným službám).
- **Lokálno-regionálna spoločenská retardovanosť** - výrazná oproti ostatnej časti populácie žijúcej v obciach.
- **Zastávaný spoločenský status v obciach, mestách** - najnižší, s negatívnym obrazom, na ktorého transformáciu akoby tieto skupiny rezignovali.
- **Deficit novej existenčnej stratégie v 21. storočí** - doteraz všetky špecifické cieľové skupiny žijúce v osadách a getách nedokázali vynaložiť potrebné úsilie na to, aby väčšinovej populácii žijúcej v obciach a mestách deklarovali novú stratégiu svojej existencie v 21. storočí. Predpokladáme, že s najväčšou pravdepodobnosťou aj preto väčšinové obyvateľstvo v obciach a mestách ich vníma ako súčasť neúspešnej lokálno-regionálnej etnickej rómskej minority oproti ostatným menšinám žijúcim na ich území (napríklad, maďarskej, českej, rusínskej, nemeckej, atď.).
- **Exkludovanosť** - z hlavného spoločenského trendového prúdu života v obciach, mestách a aj preto na jeho výzvy tieto skupiny žiaduco nereagujú. Skupiny síce vnímajú, že okolo nich na lokálnej, mestskej, regionálnej úrovni dochádza k spoločenským transformáciám, ale viacmenej ich reakcie sú v kontexte s efektom prizeraajúcich sa.
- **Nedosiahnuteľnosť vyššieho statusu a benefitov** - skupinám, ktoré sú nositeľkami antropologických znakov, ich príslušnosť k etnicko-rómskej lokálno-regionálnej subminorite im neumožňuje dosiahnuť vyšší spoločenský status, či požívať z príslušnosti k nej benefity.
- **Deficit štandardnej interpersonálnej komunikácie s väčšinovou populáciou žijúcou v obciach a mestách** - stalo sa už obvyklým, že naše špecifické cieľové skupiny mimo hraníc svojich osád a giet, teda so širším okolím (nerómskou populáciou) v obciach a mestách existujú v interpersonálnych konfliktoch, najmä pokiaľ ide o uplatňovanie ich špecifických existenčných stratégií zameraných na prežitie zo dňa na deň.

- **Preferencia existenčne krátkodobých životných stratégií zameraných na prežitie zo dňa na deň** - výrazná orientácia na okamžitú saturáciu pociťovaných biologicko-sociálnych potrieb i za cenu páchania trestnej činnosti, či priestupkov.
- **Chudoba spôsobilostí** – v plnom rozsahu explicitne prejavovaná v ich individuálnom potenciáli a potenciáli skupinového ľudského kapitálu (napríklad, dosiahnutie iba najnižšieho edukačného statusu, deficit potrebných vedomostí, zručností, schopností a spôsobilostí, atď.), ktoré sa z generácie na generáciu negatívne prehľbujú a v neprospech skupín a spoločnosti konzervujú. Ich súčasný individuálny potenciál a ľudský kapitál, vzhľadom u mnohých už na explicitný analfabetizmus, pologramotnosť je nevyužiteľný na národnom a európskom trhu práce. V prípade nerealizovania potrebných transformácií v celej škále týchto problematik tak nepredpokladáme, že by bol v súčasnosti, alebo v budúcnosti tento skupinový ľudský kapitál využiteľný vo vedomostnej ekonomike.
- **Nulový status na trhu práce** – celoživotná a celogeneračná nezamestnanosť.
- **Závislosť na statuse v sociálnej sieti** – silná závislosť na finančných dávkach v hmotnej núdzi, pomoci a službách sociálnej exekutívy, poprípade niektorých neziskových mimovládnych organizácií.
- **Životná existencia v chudobe a najmä v biede.**

ŠKOLSKÉ PROSTREDIE – PRVÝ ČINITEL V KREOVANÍ PRIMÁRNEJ GRAMOTNOSTI

Prvým najvýraznejším objektívnym činiteľom podieľajúcim sa na produkcii potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov je nepochybne základná škola ako edukačné prostredie. V rámci plnenia povinnej školskej dochádzky maloletých občanov – žiakov - má dokonca legislatívnu povinnosť v kreovaní primárnej gramotnosti, v produkovani a rozvíjaní potenciálu ľudského kapitálu pre potreby spoločnosti. V súčasnosti už pre potreby vedomostnej spoločnosti a ekonomiky.

J. Průcha (2002, s. 69) definuje školským prostredím „*súbor psychosociálnych vplyvov a vzťahov pôsobiacich v edukačných (školských) procesoch*“. V koherencii s definíciou edukačného prostredia, J. Průcha (2002, s. 71) je toho názoru, že edukačné prostredie nie je len škola, ale aj iné prostredia, ktoré dovedna vplývajú na rozvoj osobnosti jednotlivca. Preto v rámci typológie edukačného prostredia ich rozlišuje niekoľko, napríklad: „*rodinné prostredie, skupinové (neformálne), skupinové (formálne), mediálne, profesijné, zdravotnícke, športové, náboženské, atď.*“. Je nepochybné, že škola je práve tou inštitúciou, ktorá je vysoko najfrekvencovanejším a najvýznamnejším edukačným prostredím, ktoré kreovanie potenciálu ľudského kapitálu zabezpečuje.

Niet pochyb o tom, že smerovanie našej spoločnosti k vedomostnej ekonomike spôsobuje tlak na formálny a neformálny vzdelávací systém. Začalo sa najmä od neho vyžadovať, aby upustil od dožívajúcej industriálnej paradigmy životnej stratégie a aby začal pôsobiť v širších sociálnych súvislostiach. Taktiež, aby sa otvoril novým edukačným formám, ktoré môžu napomôcť v školskom prostredí pripravovať žiakov pre život v spoločnosti založenej na vedomostiach. Tieto spoločenské výzvy sú najčastejšie adresované školám, ktoré zabezpečujú vzdelávanie žiakov na primárnom a sekundárnom stupni. V súvislosti so spoločenskými výzvami si neustále kladieme otázku: Ako reagujú mnohé špeciálne základné školy pre mentálne retardované deti a iné základné školy na uvedené spoločenské výzvy? Žiaľ, súčasný reálny nevyhovujúci stav vo vzdelávaní marginalizovaných Rómov mnohé odborné štúdie potvrdzujú (napríklad, B. Kosová. 2005: *Všeobecné teoretické východiská edukácie rómskej minority*, L. Horňák - I.Scholtzová.

2005: *Asistent učiteľa rómskych žiakov ako komunikátor medzi rómskou rodinou a školou*, T. Loran. 2006: *Edukácia – rozhodujúci faktor nadobúdania, či formovania ľudského kapitálu*, V. Klein, R. Rosinský. 2007: *Sociálne znevýhodnené prostredie a edukácia*, atď.), či monografie (napríklad: R. Rosinský: 2006: *Čavale romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu*, T. Loran: 2007: *Potreby vedomostnej ekonomiky – verzus edukačná paradigma exkludovaných Rómov*, T. Loran. 2008: *Ľudský kapitál marginalizovaných Rómov z aspektu edukácie a znalostného trhu práce*, M. Portík. 2003: *Determinanty edukácie rómskych žiakov*, atď.). Aj správy Ministerstva školstva Slovenskej republiky (napríklad, *Súčasný stav vo výchove a vzdelávaní rómskych detí a žiakov* (2001, 2003) poukazujú na to, že zo strany mnohých škôl, (ale i väčšej časti rómskych rodín) sú reakcie na spoločenské trendy a výzvy minimálne. B. Kosová (2006, s. 24-25) v Analýze vzdelávania rómskej minority z hľadiska charakteru školského systému uvádza nasledovné: „*Roky sme tvrdili, že náš školský systém svojou uniformitou požiadaviek poskytuje žiakom rovnaké šance vo vzdelávaní. Skutočnosť je však úplne opačná. Jedno z najzávažnejších zistení výskumu PISA 2005 o slovenskej škole je vysoká závislosť výsledkov žiakov od ich sociálno-ekonomického zázemia*, čo znamená, že slovenský školský systém napriek deklaráciám *nezabezpečuje sociálnu rovnosť vo vzdelávaní*“. Ďalej v analýze uvádza, že „z hľadiska regiónu je vplyv sociálno-ekonomického zázemia extrémne vysoký v Banskobystrickom kraji, kde je aj vysoký podiel rómskeho obyvateľstva, *ktorému pomere dlhé obdobie nebola vo vzdelávaní poskytovaná nijaká zvláštna kompenzačná podpora*. Inak povedané, dvaja slovenskí žiaci z rôznych sociálno-ekonomických podmienok nemajú v tej istej škole zo vzdelávania rovnaký zisk, nedosiahnu približne podobné schopnosti, základná škola ich vstupné nerovnosti nie je schopná vyrovnáť a ich výkonnostné rozdiely v učení pretrvávajú aj po dovŕšení 15. roku veku. To je pre Rómov osobitne ohrozujúce. V demokratických krajinách sú na vzdelávacie systémy kladené dve základné požiadavky: zvyšovanie kvality vzdelávania a jeho spravodlivá distribúcia všetkým podľa ich možností a schopností. Samotná spravodlivosť vo vzdelávaní, alebo inak efektívnosť systému aj pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia sa stále považuje za nutnú podmienku kvality vzdelávania v krajine. Pre riešenie problematik vzdelávania Rómov je podstatné, či je vzdelávací systém:

- **integrovaný** (jednotný), a teda dokáže za určitú dobu aspoň relatívne vyrovnáť vstupné nerovnosti vo vedomostiach a schopnostiach žiakov a dať šance všetkým žiakom na dobré vzdelávacie výsledky a profesijné uplatnenie, alebo je
- **selektívny**, a teda pôvodné nerovnosti žiakov na výstupe ešte prehĺbuje prostredníctvom vonkajšej diferenciácie do rôznych vzdelávacích prúdov alebo aj prostredníctvom uniformných požiadaviek bez individuality vzdelávacieho procesu“.

To, že stav vo výchove a vzdelávaní už môžeme v súčasnosti smelo označiť za krízový s pretrvávaním industriálnych prístupov a postupov k marginalizovanému objektu vzdelávania a nevyhovujúci pre potreby vedomostnej ekonomiky, potvrdzuje aj veľmi vysoký počet Rómov explicitne ocitajúcich sa v stave analfabetizmu a biede spôsobenosti hneď po ukončení povinnej školskej dochádzky (skoro 100%), ale hovoria o tom i vyššie uvedené správy Ministerstva školstva SR. V jednej z nich sa uvádza, že „*statistické údaje MŠ SR ukazujú, že každoročne je približne 15 000 rómskych žiakov neúspešných na základnom stupni vzdelávania. Väčšina týchto ľudí si už nikdy nedokončí základné vzdelanie*“ (MŠ SR, 2004, s. 2). Tieto tvrdenia potvrdzujú aj údaje Ústavu informácií a prognóz v školstve, ktorý v štatistických separátoch za školské roky 2002/2003-2005/2006 uvádza, že až „3 062 školopovinných rómskych žiakov

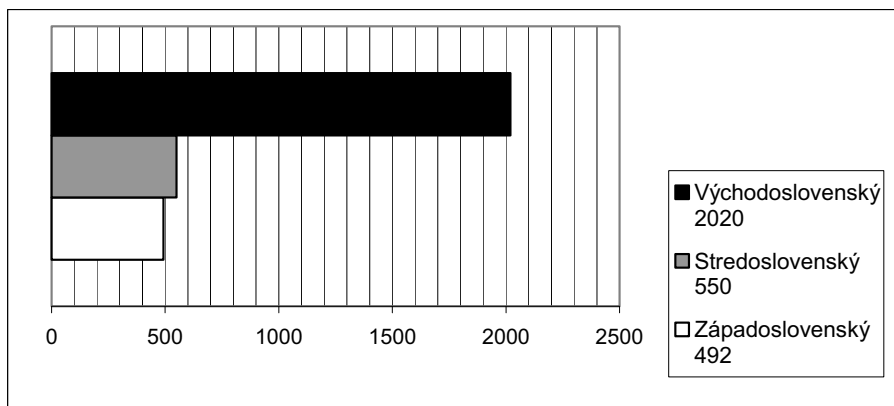
ukončilo školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom“ (In Loran, 2007, s. 43, tabuľka 7, graf 2). Taktiež školské separáty uvádzajú vysokú neúspešnosť týchto detí v zvládaní vedomostných nárokov kladených na nich v rámci jednotlivých ročníkov. Napríklad, v školskom roku 2006/2007 v rámci Slovenskej republiky až 10 987 žiakov opakovalo ročník na základnej škole z rôznych subjektívnych, či objektívnych dôvodov. Najväčší počet opakujúcich bol na prvom stupni základnej školy, a to vo výške až 5 587 žiakov. Z toho najviac opakujúcich bolo v 2. ročníku, a to v počte 1 065 a 4. ročník opakovalo 956 žiakov (tabuľka 9, graf 3).

Tab. 7 Regionálny sumár počtu rómskych žiakov s ukončenou školskou dochádzkou v nižšom ročníku ako deviatom za obdobie školských rokov 2002/2003-2005/2006

Región	VÚC	Počet
Východoslovenský	Prešovský	1 083
	Košický	937
	Spolu:	2 020
Stredoslovenský	Banskobystrický	380
	Žilinský	73
	Trenčiansky	97
	Spolu:	550
Západoslovenský	Nitriansky	237
	Trnavský	187
	Bratislavský	68
	Spolu:	492
Spolu v SR		3 062

Zdroj: Loran, 2007, s. 43

Graf 2 Regionálny sumár počtu rómskych žiakov s ukončenou školskou dochádzkou v nižšom ročníku ako deviatom za obdobie školských rokov 2002/2003 – 2005/2006

Najväčší počet žiakov s ukončenou školskou dochádzkou v nižšom ročníku ako deviatom, za sledované obdobie bol vo **Východoslovenskom** regióne (2 020, z toho v Prešovskom vyššom územnom celku to bolo 1 083 žiakov, Košickom 937), v ktorom sa nachádza aj početne silná koncentrácia marginalizovaného rómskeho obyvateľstva žijúceho v segregovaných osadách a v najväčšom mestskom gete v Košiciach

– MČ Luník IX (napríklad, v osadách ako Hrabské, Lenartov, Ortuťová, Chminianske Jakubovany, Kendice, Rožkovany, Bídovce, Drahňov, Krásnohorské Podhradie, atď.). Z celkového počtu žiakov s ukončenou školskou dochádzkou v nižšom ročníku ako deviatom to bolo v jednotlivých ročníkoch na druhom stupni školy:

- v 5. ročníku ukončilo dochádzku **124** žiakov,
- v 6. ročníku ukončilo dochádzku **311** žiakov,
- v 7. ročníku ukončilo dochádzku **532** žiakov,
- v 8. ročníku ukončilo dochádzku **1 053** žiakov.

Po Východoslovenskom regióne nasleduje **Stredoslovenský**, v ktorom za sledované obdobie ukončilo školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom 550 žiakov, z toho ich bolo najviac v Banskobystrickom vyššom územnom celku (380). V tomto regióne sa taktiež nachádza početne silné zoskupenie marginalizovaného rómskeho obyvateľstva, ktoré existenčne žije v rôznych segregovaných osadách (napríklad: v obciach ako Badín, Halíč, Otročok, Dubovec, Kaloša, Ožďany, Sása, atď.) a v známom mestskom gete na Dúžavskej ceste v Rimavskej Sobotě (ľudovo označované aj ako Čierne mesto).

Z celkového počtu žiakov s ukončenou školskou dochádzkou v nižšom ročníku ako deviatom bola v jednotlivých ročníkoch na druhom stupni školy nasledovná situácia:

- v 5. ročníku ukončilo školskú dochádzku **18** žiakov,
- v 6. ročníku ukončilo školskú dochádzku **54** žiakov,
- v 7. ročníku ukončilo školskú dochádzku **131** žiakov,
- v 8. ročníku ukončilo školskú dochádzku **347** žiakov.

Najmenší počet žiakov bol zo **Západoslovenského** regiónu (492). V rámci regiónu však najväčší počet žiakov končiacich školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom bolo z Nitrianskeho vyššieho územného celku (237) a najmenej to bolo z Bratislavského (68). Z celkového počtu žiakov s ukončenou školskou dochádzkou v nižšom ročníku ako deviatom to bolo v jednotlivých ročníkoch na druhom stupni školy:

- v 5. ročníku ukončilo školskú dochádzku **17** žiakov,
- v 6. ročníku ukončilo školskú dochádzku **43** žiakov,
- v 7. ročníku ukončilo školskú dochádzku **125** žiakov,
- v 8. ročníku ukončilo školskú dochádzku **307** žiakov.

Údaje za jednotlivé ročníky poukazujú na to, že čím vyšší ročník základnej školy, tým väčší počet žiakov končiacich školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom na druhom stupni základnej školy (špeciálnej základnej školy pre deti s mentálnym postihnutím). Napríklad, celkový sumár za celé sledované obdobie je nasledovný: v 5. ročníku ukončilo školskú dochádzku **159** žiakov, v 6. ročníku **408**, v 7. ročníku **788** a v 8. ročníku to už bolo **1 707** žiakov. Práve toto obdobie vzdelávania marginalizovaných žiakov na druhom stupni základnej školy je pre nich prelomový. A to preto, lebo v tomto období nielenže prežívajú pubertu, ale dochádza u nich už aj k explicitnej prezentácii tých sociálnych noriem, s ktorými sa v rodine a v širšom rodinnom prostredí (osade, gete) identifikovali v rámci socializácie v kultúre biedy. To na jednej strane má nepochybne na väčšiu časť týchto žiakov negatívny vplyv, čo následne aj subjektivisticky prezentujú vo svojom indiferentnom postoji ku škole, k učiteľom a k vzdelávaniu. Z dôvodu objektivity nutno spomenúť, že na druhej strane problematiky sa vyskytujú aj prípady, kedy marginalizované rómske dieťa nemá možnosť zásadne ovplyvniť svoju školskú neúspešnosť. Túto niekedy až bezmocnosť u rómskeho dieťaťa vyrastajúceho v osade alebo gete, determinujú postoje a prístupy niektorých pedagogických pracovníkov a spolužiakov v školskom prostredí voči nemu. Napríklad, v roku 2004 A. Petrasová z Katedry ele-

mentárnych reálií Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity realizovala prieskum rasistických postojov voči Rómom u 27 praktických učiteľov základných škôl, ktorí vyučujú v nultých a 1. – 4. ročníku v Prešovskom a Košickom kraji. Postoje učiteľov – respondentov spracovala v indexe rasizmu, kde index znamenal tú najfrekvencovanejšiu hodnotu medzi položkami piatich stupňov. Čím vyššie hodnotenie (stupeň 5), tým väčšie predsudky a čím nižšie (stupeň 1), tým menej predsudkov. Z indikátorov, ktoré v tabuľke 8 uvádzame si môžeme všimnúť, že ani jeden z respondentov – učiteľov nedosiahol pri meraniach priaznivý index (t.j. 1 a 2), čo je zistenie prinajmenšom na zamyslenie.

Tab. 8 *Rasistické postoje učiteľov ZŠ – Index rasizmu*

Index rasizmu	VSTUP	
	N	%
1 najpriaznivejšie hodnot.	0	0,0
2	0	0,0
3	6	22,2
4	19	70,4
5 najnepriaznivejšie hod.	2	7,4

Zdroj: Petrasová, 2004, s.59

Vysvetlivka: N-počet respondentov, ktorí dosiahli nasledovaný index rasizmu (%-percentuálny priemer)

Údaje v tabuľke 8 sme **neuviedli s úmyslom zovšeobecniť postoje všetkých učiteľov učiacich marginalizované rómske deti z osád**. Chceli sme len upozorniť, že aj reálne negatívne postoje a prístupy u značnej časti učiteľov na základných školách majú, ako jeden z činiteľov, vplyv na školskú neúspešnosť mnohých rómskych detí. To v školskom prostredí môže negatívne pôsobiť na celkovú produkciu potenciálu ľudského kapitálu marginalizovanej rómskej populácie. Napríklad, tejto problematike sa venovala aj M. Geletková, ešte ako externá študentka II. ročníka odboru Sociálna a misijná práca s rómskou komunitou. V roku 2007 (s. 5) vo svojej seminárnej práci *Vzdelávacie potreby Rómov z osady Bystrany* uviedla, že **„diskriminácia rómskych detí prebieha vo veľkom meradle na základných školách, najmä v nižších ročníkoch, kedy deti musia sedieť oddelene..., diskrimináciu prehľbujú postoje učiteľov a učiteliek. Prejavuje sa to aj vo vyšších ročníkoch základných škôl ale už aj s určitými formami agresie. Zriaďujú sa pre nich samostatné školy a deti najmä z osád sú rovno zaradované do špeciálnych škôl bez toho, že by bolo uskuťtočnené ich testovanie. Mnohí učitelia, ktorí učia rómske deti sa vôbec nevenujú ich vzdelávaniu. Celá ich „pedagogická činnosť“ spočíva v tom, že keď prídu rómske deti do školy, učiteľka im pustí magnetofón s hudbou, aby deti tancovali. Nezriedka sa stáva, že deti, aj keď končia základnú školskú dochádzku nevedia sa ani podpísať...“**.

V koherencii s vyššie uvedenými konštatujeme, že údaje uvedené v príslušných tabuľkách môžu navonok vyvolávať pocit, že nič sa nedeje, pretože v rámci celkového počtu žiakov plniacich si povinnú školskú dochádzku nejde o veľké čísla, ktoré by poukazovali na alarmujúci stav v ich edukácii. Súhlasíme s tým, že v celkovom počte žiakov tieto čísla nie sú ešte varujúce. Sú však, podľa nášho názoru, varujúce z hľadiska etnickej príslušnosti týchto žiakov. Aby nám každoročne v štáte ukončovalo povinnú školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom priemerne 1 021 rómskych žiakov, považujeme už za alarmujúce. A to najmä z toho dôvodu, že títo mladí ľudia si už nikdy nedokončia ani základné vzdelanie a budú pre potreby vedomostnej ekonomiky takmer nevyužiteľní, no budú celoživotnými poberateľmi dávok v hmotnej núdzi.

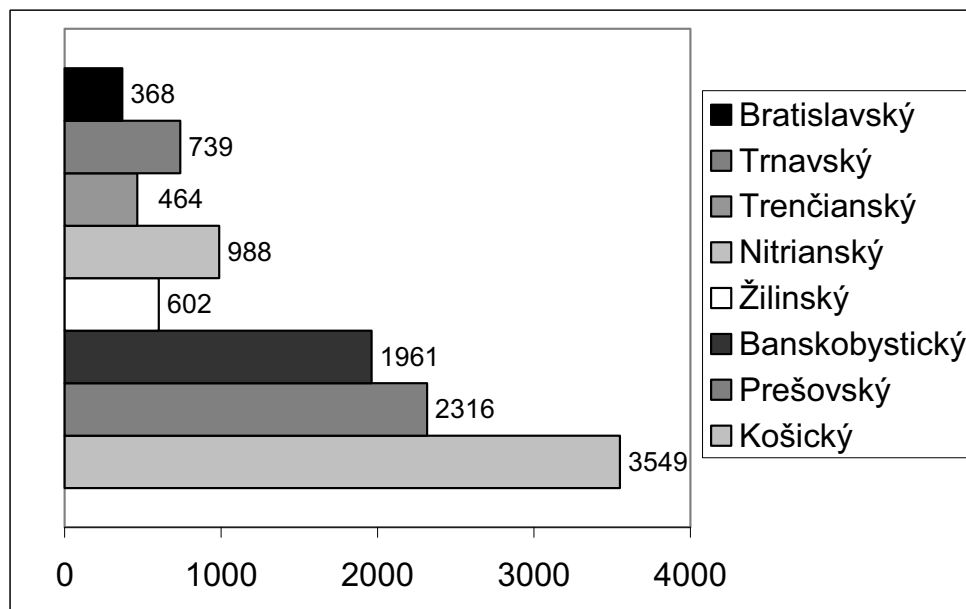
Tab. 9 Regionálny sumár počtu žiakov opakujúcich ročník v školskom roku 2006/2007

Región	Počet
Bratislavský	368
Trnavský	739
Trenčianský	464
Nitrianský	988
Žilinský	602
Banskobystrický	1 961
Prešovský	2 316
Košický	3 549
Spolu SR	10 987

 Zdroj: <http://www.uips.sk/statistis/separat>

Tabuľková úprava: autor práce

Graf 3 Regionálny sumár počtu žiakov opakujúcich ročník v školskom roku 2006/2007

Údaje uvedené v tabuľke 9 a grafe 3 poukazujú na to, že všetci tí žiaci, ktorí ukončili školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom, opakovali príslušný ročník. Najväčší počet opakujúcich žiakov bol v školskom roku 2006/2007, a to v Košickom regióne (3 549 žiakov), potom v Prešovskom (2 316 žiakov) a následne v Banskobystrickom (1 961 žiakov). Všetci títo žiaci potom aj končia školskú dochádzku v nižšom ročníku ako deviatom. Obvyklým sa už stalo, že mnohí marginalizovaní žiaci z osád opakujú jeden ročník aj trikrát. Po ukončení povinnej školskej dochádzky končí aj ich edukačná dráha.

So segregáciou, biedou spôsobilostí, existenciou v kultúre biedy a školskou neúspešnosťou marginalizovaných Rómov súvisí aj ich reálny prístup k štandardným edu-

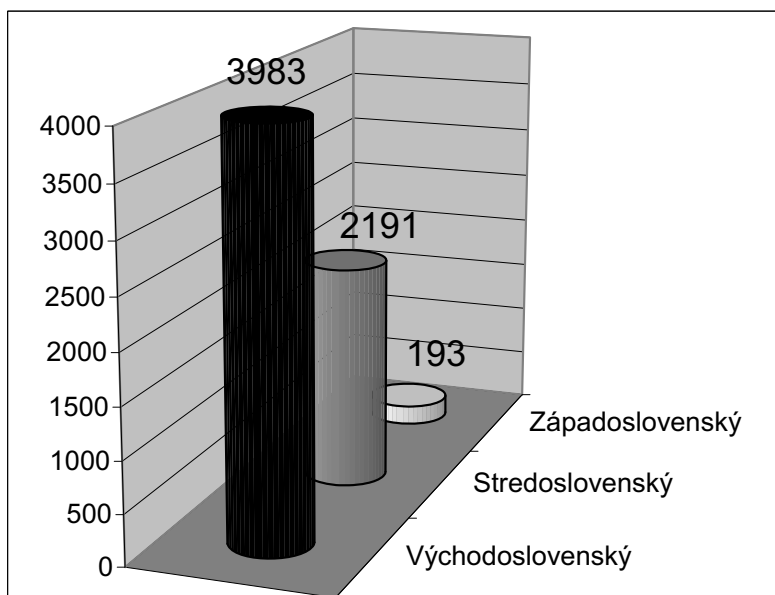
kačným službám a uplatnenie si práva na primerané a kvalitné vzdelávanie v súlade s ich mentálnym vývojom a zdravotným stavom.

Je všeobecne známe, že práve v osadách majú Rómovia výrazne obmedzený prístup k edukačným službám. Na území Slovenskej republiky v školskom roku 2007/2008 nemalo prístup k edukačným službám až **6 367** marginalizovaných rómskych detí existenčne žijúcich v **piatich** vyšších územných celkoch (v Prešovskom, Košickom, Banskobystrickom, Trenčianskom a Trnavskom). V rámci ich územného katastrálneho členenia to bolo v **51** obciach/osadách, v extravilánových častiach ktorých existujú marginalizované rómske rodiny. Napríklad, v osadách ako Frička, Rožkovce, Zbudské Dlhé, Malá Domaša, Richnava, Blažice, Bôrka, Zbehňov, Jestice, Čelovce, Hradište pod Vrátnom, Horné Zelenice, atď. (tabuľka 10, graf 4).

Tab. 10 *Regionálny sumár Rómov, ktorí nemajú prístup k vzdelávacím službám - stav k 31.8.2008*

Región	Vyšší územný celok	Počet
Východoslovenský	Prešovský	1 903
	Košický	2 080
	Spolu:	3 983
Stredoslovenský	Banskobystrický	2 051
	Trenčianský	140
	Spolu:	2 191
Západoslovenský	Trnavský	193
Spolu v SR	5	6 367

Graf 4 *Regionálny sumár Rómov, ktorí nemajú prístup k vzdelávacím službám - stav k 31.8.2008*

Najväčší počet detí, ktoré nemali štandardný prístup k edukačným službám bol zaznamenaný v Košickom vyššom územnom celku (2 080) a v Banskobystrickom (2 051).

Predpokladáme, že tie deti z osád, ktoré nemajú štandardný prístup k edukačným službám, majú aspoň možnosť cestovať do škôl nachádzajúcich sa v iných obciach. I keď to prakticky môže vyvolávať mnohé až neriešiteľné problémy s ich dochádzkou do školy aj niekoľko kilometrov vzdalenejších obcí. Tento problém znásobuje aj skutočnosť, že mnohí dnes už sociálno-ekonomicky degradovaní rodičia, reálne nemajú finančné prostriedky pre deti na cestovné, stravné, školské potreby a oblečenie (najmä v zimnom období). A tak sa často stáva, že deti vôbec nenavštevujú školu aj celé mesiace.

S problematikou prvotného kreovania – produkcie (nadobúdanie, formovanie a rozvoj) potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov z osád a giet úzko súvisí aj skutočnosť, že u mnohých sa uskutočňuje prostredníctvom vzdelávania, najmä na špeciálnych základných školách pre deti s mentálnym postihnutím (predtým na osobitných školách). Odhaduje sa, že s najväčšou pravdepodobnosťou tento typ primárneho a sekundárneho vzdelávania absolvuje až 85% marginalizovanej rómskej populácie z celkového počtu reálneho žijúceho rómskeho obyvateľstva.³¹ Jeden z najvýznamnejších praktických špeciálnych pedagógov K. Fízel' (2000, s. 92) v štúdii *Profesijná orientácia rómskych žiakov osobitnej školy* uvádza, že „kým sa nerómske deti dostávajú do osobitných škôl pre skutočnú mentálnu retardáciu, rómske deti často pre obvyklú príčinu – nedostatčne intelektuálne stimulujúce rodinné prostredie. Ich inteligencia býva inak štruktúrovaná, nie je však defektná“. Podľa P. Šaška (2002, s. 669) „pri selekcii a zaradovaní rómskych detí a mládeže do špeciálnych škôl je evidentne vysoká chybovosť už v prístupe k tomuto procesu, vo vlastnom procese a napokon vo výsledkoch a záveroch procesu selekcie a zaradovania. Preceňujú alebo podceňujú sa činitele formovania osobnosti – **dedičnosti, prostredia a výchovy**. Dieťa rómskeho rodiča, absolventa špeciálnej základnej školy, sa často považuje a priori za potenciálneho adepta špeciálnej základnej školy a pri rozhodovaní býva táto skutočnosť priťažujúcou, či rozhodujúcou. Ak má rómske dieťa v špeciálnej základnej škole aj súrodencov, je rozhodnutie o jeho zaradení do tejto školy jednoznačné. A tak sa vystriedajú v niektorých týchto školách v priebehu rokov celé generácie rómskych rodín. Vzniká tak bludný kruh: počet Rómov v špeciálnych školách sa zvyšuje a ich deti budú v budúcnosti nadhodnotením dedičnosti automaticky považované za potenciálnych žiakov špeciálnej školy pre mentálne retardované deti. Súvisí to aj s tým, že mnohí učitelia škôl už pri prvých pedagogických neúspechoch rezignujú a usilujú sa čo najrýchlejšie preradiť rómskeho žiaka do špeciálnej základnej školy pre mentálne retardované deti. Takéto preradenie je pre učiteľa a pre školu najjednoduchším prenosom zodpovednosti výchovy a vzdelávania rómskych detí na inú štátnu inštitúciu“.

³¹ Napríklad, niekoľko praktických príkladov: V obci **Sady nad Torysou** (okres Košice-okolie) sa nachádza osada **Zdoba**, v ktorej žije približne **431** dospelých Rómov. Z toho **429** Rómov absolvovalo povinnú školskú dochádzku na špeciálnej základnej škole pre deti s mentálnym postihnutím. V školskom roku 2006/2007 na špeciálnu základnú školu v Spišskej Novej Vsi chodilo celkom **132** detí, z toho bolo **110** rómskych. V obci **Hrčeľ** žije 820 obyvateľov, z toho v segregovanej osade 315 dospelých Rómov. Do školského roku 2006/2007 v tejto obci existovala iba špeciálna základná škola pre deti s mentálnym postihnutím, ktoré automaticky absolvovali všetci dospelí Rómovia. V uvedenom školskom roku ju navštevovalo **51** rómskych detí z osady z celkového počtu **71** detí. Špeciálnu základnú školu v obci **Chminianske Jakobovany** (okres Prešov) v školskom roku 2006/2007 navštevovalo celkom **322** žiakov a všetci boli rómskeho pôvodu z osady. V osade **Vilčurňa** v Spišskej Novej Vsi žije **799** dospelých Rómov, z toho **699** je absolventov špeciálnej základnej školy. Špeciálnu základnú školu v obci **Sečovce** v školskom roku 2006/2007 navštevovalo **180** rómskych detí žijúcich v osade **Habeš**.

Uvedli sme dva názory príslušných odborníkov na problematiku dlhodobu pretrvávajúcej, extrémne vysokej frekvencie marginalizovaných Rómov v špeciálnych základných školách pre mentálne retardovaných. Obidvaja ich prezentovali v odbornej literatúre, ktorá je bežne dostupná širokej verejnosti. Uvedomujeme si, že veľká časť špeciálnych pedagógov by vedela so zánietením rozprávať o svojich empiriách z pedagogickej práce s marginalizovanými Rómami žijúcimi v osadách a getách. Taktiež o „výhodách“ pre tieto deti, ak absolvujú tento typ základnej školy. Naším úmyslom však nie je spochybňovať ťažkú pedagogickú prácu učiteľov na špeciálnych základných školách pre mentálne retardované deti. Skôr naopak. Úprimne ich doterajšiu prácu oceňujeme, pretože mnohí sú zodpovednými a vynikajúcimi odborníkmi a je za nimi vidieť veľký kus dobre vykonanej práce. No napriek tomu sa nemôžeme tejto dnes už celospoločenskej problematike vyhnúť, pretože úzko súvisí s témou tejto monografie. Je všeobecne známe, že v osadách a getách na území Slovenskej republiky existenčne žije s najväčšou pravdepodobnosťou vyše 320 000 marginalizovaných Rómov (bez ohľadu na vek), z ktorých okolo 85% buď absolvovalo, alebo v súčasnosti absolvuje, v rámci povinnej školskej dochádzky, vzdelávanie na špeciálnych základných školách pre mentálne retardovaných. A to aj napriek tomu, že mnohí, dnes už dospelí Rómovia, ale aj súčasní žiaci nemali a nemajú potrebné odporúčanie od príslušných odborníkov pre štúdium na tomto type základného vzdelávania. Tento problém zaujíma okrem nás aj mnohých príslušných odborníkov a medzinárodné relevantné inštitúcie (napríklad, OSN, Unicef, OBSN, atď.), ktoré už niekoľkokrát mediálne prezentovali svoje kritické názory a výhrady voči vysokému počtu mentálne zdravých marginalizovaných Rómov vzdelávaných na tomto type školy. Ak dáme nabok všetky zdôvodnenia pedagogických pracovníkov súvisiacich s benefitmi pre rómske deti, ktoré sa vzdelávajú do ukončenia svojej povinnej školskej dochádzky na špeciálnych školách a budeme brať do úvahy len potreby a záujmy slovenskej vedomostnej spoločnosti, tak potom s najväčšou pravdepodobnosťou je potrebné hľadať aj odpovede na otázky: Čo ďalej s tými absolventmi špeciálnych základných škôl pre mentálne retardovaných, ktorí ukončia povinnú školskú dochádzku? Aké benefity potom tieto rómske deti zo vzdelávania na špeciálnych základných školách majú, keď ich potenciál ľudského kapitálu je ďalších 30-60 rokov nevyužitelný na trhu práce? A celé ďalšie roky majú byť pasívnymi poberateľmi dávok v hmotnej núdzi?! Hľadáme spoločne odpoveď na otázku: Je pre slovenskú spoločnosť efektívnejšie investovať viac finančných prostriedkov cez rôzne dávky v hmotnej núdzi ako do vzdelávania marginalizovaných Rómov? Zatiaľ ani sociálni andragógovia, či sociálni a misijní pracovníci nenašli odpovede na uvedené otázky a nevedia si s týmto veľkým celospoločenským problémom poradiť. A to z toho dôvodu, že na jednej strane je tu paradoxne veľký záujem zo strany Odboru národnostných škôl Ministerstva školstva SR udržať v existencii tento typ škôl pre marginalizovanú rómsku populáciu aj napriek tomu, že na druhej strane potreby slovenskej spoločnosti už nie sú determinované socialistickým industrializmom, ale ekonomikou založenou na vedomostiach a službách, ktoré absolventi špeciálnych základných škôl pre mentálne retardovaných neposkytujú.

S neustále sa zvyšujúcim počtom marginalizovaných rómskych detí na štátnych špeciálnych základných školách pre deti s mentálnym postihnutím súvisí aj zvyšovanie počtu tohto typu škôl na národnej úrovni (tabuľka 11, graf 5). Kým v školskom roku 1990/1991 bolo v Slovenskej republike 111 špeciálnych základných škôl pre deti s mentálnym postihnutím, v školskom roku 2006/2007 ich bolo až 242. Najväčší nárast základných škôl tohto typu bol zaznamenaný v školskom roku 2006/2007, v ktorom ich počet vzrástol až o 75 oproti školskému roku 2005/2006.

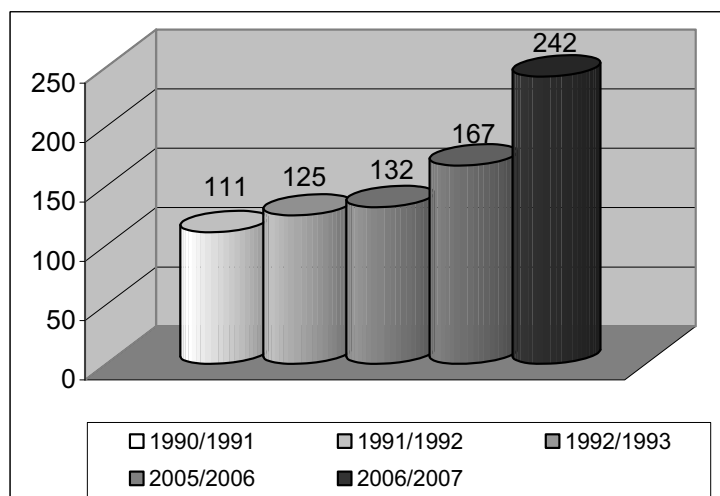
Tab. 11 Vývoj počtu špeciálnych základných škôl pre deti s mentálnym postihnutím za obdobie šk. rokov 1990/1991 - 2006/2007

Školský rok	Počet
1990/1991	111
1991/1992	125
1992/1993	132
2005/2006	167
2006/2007	242

Zdroj: <http://www.uips.sk/statis/separat> za školské roky

Tabuľková úprava: autor práce

Graf 5 Vývoj počtu špeciálnych základných škôl pre deti s mentálnym postihnutím za obdobie šk. rokov 1990/1991 – 2006/2007

Ako vidieť z údajov uvedených v predchádzajúcej tabuľke 11, grafe 5, na národnej úrovni za obdobie školských rokov 1990/1991 – 2006/2007 sa počty štátnych špeciálnych základných škôl pre deti s mentálnym postihnutím z roka na rok zvyšovali. To poukazuje na závažnosť celej tejto problematiky. V školskom roku 1991/1992 došlo k nárastu o 14 (oproti roku 1990/1991) tohto typu škôl, v roku 1992/1993 o 7 (oproti roku 1991/1992), v roku **2005/2006** už o 35 škôl (oproti roku 1992/1993) a v školskom roku **2006/2007** došlo k nárastu až o 75 takýchto škôl (oproti roku 2005/2006). Za sledované obdobie školských rokov od roku 1990 do roku 2007 vzniklo až **131** takýchto nových špeciálnych základných škôl pre deti s mentálnym postihnutím. Môžeme sa domievať, že vývoj počtu tohto typu školy súvisí aj s tým, že základné školy sú v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a miest, ktoré každoročne málo využívané školy spájajú, alebo podávajú Ministerstvu školstva SR návrh na ich vyradenie so siete. Často sa však stáva, že ak je predtým nevyťažaná základná škola, ktorú navštevuje väčšia časť marginalizovaných rómskych detí zrušená, v priebehu niekoľkých hodín je pretransformovaná na špeciálnu základnú školu pre deti s mentálnym postihnutím. Tým má takáto škola finančne zabezpečenú svoju ďalšiu existenciu. A tiež je všeobecne známe, že práve špeciálne základné školy pre deti s mentálnym postihnutím majú priznaný vyšší finančný normatív oproti školám, ktoré navštevujú žiaci bez mentálneho postihnutia.

KREOVANIE POTENCIÁLU ĽUDSKÉHO KAPITÁLU V RÓMSKEJ RODINE A OSADE

Ľudský kapitál Rómov z aspektov edukácie³² a znalostného trhu práce³³

Koncepcia ľudského kapitálu a v kontexte s tým aj ako pojmová kategória sa začali formovať a používať už koncom päťdesiatych rokov 20. storočia. V priebehu šesťdesiatych rokov minulého storočia až po súčasnosť sa koncepcia ľudského kapitálu teoreticky rozvíjala až tak, že sa tiež ako pojem spočiatku začal používať len v ekonomických vedách, a to v súvislosti s problematikou taxatívneho vymedzenia faktorov (napríklad práca, kapitál, technológie, ľudské zdroje a i.) ovplyvňujúcich ekonomický rast³⁴ a prosperitu štátov založených na trhovej ekonomike.³⁵ Spoločenským globalizačným vývojom, štrukturálnymi reformami vo všetkých sektoroch ekonomiky a sociálnymi transformáciami v jednotlivých štátoch vyznačujúcimi sa explicitne vyšším stupňom civilizácie, sa procesne dochádzalo aj k poznaniu, že práve potenciál ľudského kapitálu, vedomosti a technológie sú tými najdôležitejšími faktormi ovplyvňujúcimi a podnecujúcimi žiaduci hospodársky vývoj, zvyšovanie životnej úrovne a kvality života obyvateľstva. Toto nové poznanie viedlo mnohých príslušných odborníkov k tomu, že začali vedomosti a technológie zahŕňať do ekonomických i neekonomických teórií a paradigiem. Na tieto skutočnosti už v šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia upozorňoval aj svetovo známy Theodore Schultz, ktorý používal „metaforu „kapitálu“ – *odvekého ekonomického pojmu – na vysvetlenie významnej úlohy vzdelávania a odbornosti v budovaní prosperity a ekonomického rastu*“ (OECD, 2000, s. 2). Z dlhodo-

³² **Edukácia** – „[z lat. *educō* = vychovávať, pestovať, živiť, *educatio* = vychovávanie, výchova, angl. *education* = vzdelávanie, vycvičovanie] – 1. sústava aktivít zacielených na celoživotné rozvíjanie poznatkov, schopností, hodnotových postojov a iných osobných kvalít človeka (školačka, občana, pracovníka, rodiča), potrebných pre spôsobilosť v budúcich rolách i v procese seberealizácie osobnosti“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 119).

³³ **Znalostný trh práce** – chápeme ho ako dynamický priestor, v ktorom zamestnávateľia ponúkajú na obsadenie voľné pracovné miesta, ktorých výkon je determinovaný preukázaním vysokého stupňa dispozičného individuálneho potenciálu uchádzačom o prácu a v ktorom prejavujú o prácu dopyt po voľných pracovných miestach. Zároveň je to priestor, v ktorom svoje vedomosti, zručnosti, schopnosti, spôsobilosti, atď., uchádzač o prácu ponúka potenciálnemu zamestnávateľovi ako svoj dispozičný individuálny tovar. „Voľným pracovným miestom rozumieme také pracovné miesto, ktoré je príslušným zamestnávateľom verejne ponúkané na obsadenie a pre jeho výkon nebol so žiadnym uchádzačom o prácu uzatvorený pracovno – právny vzťah v súlade s národným pracovným kódexom“ (Loran, 2007, s. 85).

³⁴ **Ekonomický rast** – ide o vzostupnú expanziu hospodárskeho potenciálu krajiny, štátu, regiónu, v dôsledku ktorej dochádza ku kvantitatívnemu zvyšovaniu reálneho hrubého domáceho produktu. To znamená, že tempo rastu hrubého domáceho produktu je vyššie ako tempo rastu obyvateľstva. **Hrubým domácom produktom** (HDP) chápeme trhovú hodnotu všetkých finálnych tovarov a služieb vyprodukovaných na území príslušného štátu (napríklad: Slovenskej republiky, Českej republiky, Veľkej Británie, Talianska, Francúzska, atď.) za určité časové obdobie, spravidla za jeden kalendárny rok. **Hrubým národným produktom** (HNP) chápeme hodnotu všetkých finálnych tovarov a služieb vyprodukovaných domácimi výrobnými faktormi aj mimo územia Slovenskej republiky.

³⁵ **Trhová ekonomika** – „ekonomika opierajúca sa o princípy slobodného podnikania. Určujúcimi faktormi pôsobiacimi na chod trhovej ekonomiky sú trh, systém cien, zisky a straty, systém stimulácie, mzdový systém. Vyrába sa to, čo výrobcovi prináša najväčší úžitok. V čistej podobe trhová ekonomika v súčasnom svete nikde neexistuje. Dnešné ekonomiky majú skôr podobu zmiešaných ekonomík“ (Šíbl a kol., 1996, s. 538).

bého hľadiska tak vedomosti a technológie vždy determinovali tie procesy, ktoré viedli k zvyšovaniu kvality života spoločnosti.³⁶

Z tohto aspektu teda ľudský kapitál skupín, komunít, regiónov, atď. a individuálny potenciál jednotlivca, začali byť aj vo vedách o človeku a príslušnými odborníkmi (napríklad, z oblasti vied je to andragogika, psychológia, sociológia, atď.) vnímanými a chápanými ako neekonomizujúce kategórie, ktorým je v rámci ich produkcie potrebné venovať zvýšenú pozornosť. A to predovšetkým v procesoch ich nadobúdania, formovania a rozvoja prostredníctvom najmä celoživotného vzdelávania³⁷ (od preprimárnej edukácie až po obdobie tretieho veku), sociálnej práce a misijnej práce. A to tak, aby po ukončení procesov formálneho, či neformálneho vzdelávania a špecializovanej odbornej prípravy boli objekty nášho pôsobenia pripravené pre potreby vedomostnej ekonomiky a znalostného národného a európskeho trhu práce. Sme toho názoru, že o to viac to platí v prípade marginalizovaných Rómov z osád a giet.

Z pohľadu témy tejto monografie formálnu a neformálnu edukačnú prípravu jedinca, skupín, obyvateľstva a sociálnu, či misijnú prácu s nimi vnímame z neekonomickeho hľadiska, teda z aspektu procesnej produkcie potenciálu, potenciálov ľudského kapitálu. Tieto procesy sa však vždy uskutočňujú pre potreby ekonomiky a trhu práce. I keď je nepochybné, že produkcia potenciálu ľudského kapitálu je determinovaná finančnými investíciami do výdavkov na výchovu, vzdelávanie, odbornú prípravu, zdravie, atď. (ekonomický pohľad na procesy jeho produkcie).

V spoločenstve krajín socialistického plánovaného hospodárstva, v období šesťdesiatych, sedemdesiatych, osemdesiatych a deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia sa pojem ľudský kapitál a individuálny potenciál veľmi nepoužíval, pretože bol asociačne spájaný s finančným a materiálnym kapitálom, čo bolo v rozpore s vtedajšou preferovanou marx – leninskou ideológiou.

V súčasných národných podmienkach sa pojmová kategória ľudský kapitál začala vo zvýšenej miere používať v kontexte najmä uskutočňovaných procesov, a to:

- integrácie Slovenskej republiky do Európskeho spoločenstva,
- realizácie štrukturálnych reforiem,³⁸

³⁶ **Kvalita života** – „je dimenziou životného spôsobu, životného štýlu a životnej úrovne jednotlivcov a skupín...Konštatuje sa, že pojem kvalita života vyjadruje tie (kvalitatívne) stránky spôsobu života, ktoré vyjadrujú mieru uspokojovania materiálnych a kultúrnych potrieb ľudí. Zdôrazňuje sa, že pomocou pojmu kvalita života sa označujú tie súčasti hodnotovej stránky individuálneho a spoločenského života, ktoré nie je možné zachytiť kvantitatívnymi charakteristikami“ (Tokárová, 2003, s. 7-8). S novou kvalitou života v spoločnosti založenej na vedomostiach, by sme mali v andragogickej, sociálnej, misijnej práci, atď. vnímať a aj spájať tiež aktuálnu problematiku, a to duchovné bohatstvo celkového mentálneho rozvoja marginalizovaných Rómov. A to za účelom nimi efektívneho nadobúdania, nadobudnutia, aj pocitu vlastnej užitočnosti, potreby aktívneho životného postoja a presadenia svojej vlastnej individuality, potreby dosiahnutia určitej kultúrnej vyspelosti, nadväzovania pozitívnych interakčných vzťahov, najmä v širšom okolí, zefektívňovania komunikácie s majoritným obyvateľstvom v obciach, mestách, atď.

³⁷ **Celoživotné vzdelávanie** – cielené nepretržité vzdelávacie činnosti jednotlivca, skupín, komunít, ktorej intenciou je nadobúdanie, prehľbovanie a rozvoj vedomostí, zručností, schopností a spôsobilostí.

³⁸ **Štrukturálne reformy** – procesné vykonávanie, vykonanie hlbokých transformácií, premien v niečom, nachádzajúcich sa v jestvujúcom stave na žiaduci stav v celej štruktúre jednotlivých sfér v spoločnosti. Napríklad v ekonomike, školstve, zdravotníctve, zamestnanosti, sociálnych veciach a rodine, životnom prostredí, verejných financiách, verejnej správe, atď.

➤ prechodu spoločnosti od industriálnej³⁹ k postindustriálnej⁴⁰ civilizácie.⁴¹

Práve o postindustriálnej civilizácii v súčasnosti hovoríme, že smeruje do vedomostnej⁴² rozvojovej etapy. Preto túto fázu spoločenského smerovania a rozvoja označujeme aj ako etapu procesného prechodu k vedomostnej spoločnosti, ekvivalentne označovanej aj ako k vedomostnej ekonomike,⁴³ informačnej spoločnosti,⁴⁴ či učiacej sa spoločnosti.⁴⁵ Udržateľný ekonomický rast, zvyšovanie miery národnej zamestnanosti, zvyšovanie zamestnateľnosti čo najväčšieho počtu občanov v produktívnom veku, rozvoj kľúčových kompetencií, celoživotného vzdelávania a schopností učiť sa v priebehu

³⁹ **Industriálna spoločnosť** – označovaná aj ako priemyselná spoločnosť. Jej charakteristickým znakom je zavádzanie strojovej techniky do priemyslu, budovanie veľkých montážnych hál s robotníkmi oblečenými v modrých monterkách (modré golieri), budovanie systémov ako masovej výroby, spotreby, vzdelávania, médií, vznik a existencia nukleárných rodín (je opakom agrárnych rodín), atď.

⁴⁰ **Postindustriálna spoločnosť** – označovaná aj ako vedomostná, znalostná, informačná, učiacia sa - vyznačujúca sa preferenciou vedomostnej ekonomiky, efektívnymi ekonomickými službami založenými na intelektu v kontexte žiaduceho rozvoja individuálneho potenciálu u jednotlivca a ľudského kapitálu, skupín, komunit a celého obyvateľstva. Vedomosti sú centrom pridanej hodnoty najmä v odvetviach a službách, ktoré sú náročné na udržanie vysokej tvorby a rozvoj nových poznatkov i vedomostí. Napríklad, jednoznačne v oblastiach ako sú napríklad, médiá, andragogická pedagogika, veda a výskum, práca s ľudskými zdrojmi, architektúra, poradenstvo, bankovníctvo, biotechnológie, softvérové inžinierstvo, atď.

⁴¹ **Civilizácia** – „stupeň rozvoja spoločnosti v daných podmienkach ekonomicko – spoločenskej formácie“ (Šalínová, 1993, s. 142).

⁴² **Vedomosti (znalosti, poznatky)** – vzdelávaním a samoučením osvojené i naučené abstraktné alebo odborné pojmové kategórie, poučky i vzorce v podobe faktov a vzájomne vzťahových súvislostí medzi nimi. Ako súhrnný komplex sa preukazujú v reálnom poznaní, sociálnych zručnostiach a činnostných prejavoch u jednotlivca, či skupiny. **Vedomosti v širšom zmysle slova** – „súbor získaných základných a technických znalostí, spojených so sociálnymi zručnosťami. Je to rovnováha vedomostí získaných formálnym systémom vzdelávania, v rodine, na pracovisku a prostredníctvom rozličných informačných sietí, ktoré z nich robia široký súbor vedomostí, ktorý je schopný prenosu a je najvýhodnejší pre zamestnanie“ (Dudová, 2002, s. 21).

⁴³ **Vedomostná (znalostná) ekonomika** – ekonomika primárne a priamo založená na tvorbe, distribúcii a použití vedomostí a informácií v pracovných činnostiach. Teda informácie a vedomosti ako primárne zdroje tvorby bohatstva nahrádzajú kapitál a energiu. Presne tak, ako pred dvesto rokmi kapitál a energia často nahradili pôdu a s ňou spojenú prácu. **Ekonomika** – „cieľavedomá praktická hospodárska činnosť. Jej cieľom je výroba, rozdeľovanie, výmena, spotreba materiálových a nemateriálových statkov a uspokojovanie potrieb obyvateľstva. Ide o časť spoločenského života spätá s ekonomickou činnosťou“ (Novotný, 1999, s. 4). **Statky** – „všetko, čo uskutočňuje ľudské potreby je statok. Klasifikácia statkov: 1. podľa dostupnosti: a. statok voľný – vyskytuje sa voľne v prírode v relatívne dostatočnom množstve (lesné plody, voda, rastliny a živočíchy), b. ekonomický – vzácny statok, jeho obmedzené množstvo nemôže uspokojiť všetky potreby. 2. podľa formy: a. hmotný, b. nehmotný. 3. podľa účelu: a. výrobný – používa sa vo výrobe, b. spotrebný – bežne sa spotrebúva. 4. podľa vlastníctva: a. súkromný – získala ho jedna osoba a ostatní ho nemôžu voľne používať, b. verejný – nepatrí len jednému, môžu ho používať aj iní ľudia“ (Novotný, 1999, s. 3).

⁴⁴ **Informačná spoločnosť** – jej rozvoj sa stal politickým programom všetkých ekonomík vyspelých štátov a štátnych zoskupení. Napríklad, USA, Európskej únie, OECD. Schválené už politicko – exekutívne dokumenty ako napríklad, „Politika informatizácie spoločnosti v SR“ a „Stratégia informatizácie spoločnosti“ majú celospoločenský charakter. Vízia informačnej spoločnosti a základné princípy prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti boli formulované krajinami G7 a Európskej únie už na prelome rokov 1994 – 1995. Na požiadavku vládnych inštitúcií sa v priebehu posledných rokov pripravujú a uskutočňujú prakticky vo všetkých vyspelých krajinách dlhodobé programy zamerané na masívnu podporu procesu informatizácie spoločnosti opierajúce sa o najnovšie informačno-komunikačné technológie. V rámci Európskej únie sa za prelomový dokument pre budovanie informačnej spoločnosti považuje tzv. Bangemannova správa (Information Society, 1994). Toto viedlo Európsku komisiu k prijatiu iniciatívy eEurópa – informačná spoločnosť pre všetkých“ (eEurope – an Information Society for All, Lisabon 2000“).

⁴⁵ **Učiacia sa spoločnosť** – „je taká spoločnosť, kde je zabezpečený všeobecný prístup k vzdelávaniu bez akejkoľvek diskriminácie“ (In Prusáková, 2005, s. 93).

celého svojho produktívneho života sa stali spoločenskými trendmi, prioritnými cieľmi a úlohami týchto procesov. V kontexte týchto trendov, javov a procesov mnohé obce, mestá, mikroregióny, regióny a organizácie sa pretransformávajú na učiace sa,⁴⁶ ktoré sa usilujú aj o získanie statusu excelentnej inštitúcie.⁴⁷

Niet pochyb o tom, že hybnou silou všetkých doteraz uskutočnených, ale i pripravovaných sociálnych transformácií a ekonomického rozvojového rastu sa stáva výlučne človek, skupiny, komunity a samotné ľudské spoločenstvo. Najmä však človek so svojím individuálnym potenciálom, ktorým prispieva do celkového súhrnu ľudského kapitálu: skupiny, komunity, obce, mesta, vyššieho územného celku, mikroregiónu, regiónu a napokon celej slovenskej spoločnosti.

V rámci heuristickej a literárnej prípravy vyhľadávania, zberu, triedenia a získavania pôvodných literárnych zahraničných a národných zdrojov koherentných s témou tejto monografie, sme získali značne veľký počet takýchto prameňov. Kvalitatívnou selekciou a ich podrobnou analýzou sme dospeli k poznaniu, že teoretickému vymedzeniu pojmu ľudský kapitál pre potreby rozvoja ekonomických a neekonomických teórií (najmä z aspektov vied o človeku) sa venovalo niekoľko významných zahraničných odborníkov (napríklad, C. D. Echaudemaison, P. M. Johnson, G. S. Berker, R. E. Lukas, J. Benhabid, M. M. Spiegel, E. Gundlach, R. J. Ruffin, atď.), ale aj domácich (napríklad, M. Porubčinová, D. Brožová, T. Loran, A. Čaplanová, M. Dobeš, atď.). Taktiež s explicitnými faktoriálnymi problematikami jeho nadobúdania, formovania a kultivácie u marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách a getách, najmä zo sociálneho, edukačného a andragogického hľadiska v kontexte súčasných prebiehajúcich procesov prechodu k spoločnosti založenej na vedomostiach, sa zaoberalo niekoľko národných teoreticko – praktických odborníkov, ako napríklad, T. Loran, V. Klein, R. Rosinský, R. Lužica, E. Poliaková, M. Zelina, M. Portík, L. Horňák, B. Kosová, J. Rusnáková, J. Balvín, a mnohí ďalší (bližšie časť Literatúra a jednotlivé citácie). Podotýkame však, že každý z nich problematiku procesnej produkcie nadobúdania, formovania a celkovej kultivácie ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov vníma zo svojho odborného pohľadu.

C. D. Echaudemaison a kol. (1995, s. 131) v *Slovníku ekonomie a sociálních věd*, definujú pojem ľudský kapitál ako „*zásobu ekonomicky produktivních schopností lidí. Tato zásoba sa zvyšuje pomocou investícií – výdavkov na výchovu*,⁴⁸ odborné vzdelá-

⁴⁶ **Učiaci sa organizácia** – „*miesto, v ktorom pracovníci a žiaci, študenti rozvíjajú svoje schopnosti tak, aby dosahovali požadované výsledky, miesto kde sa získavajú a prehlbujú nové spôsoby myslenia, kde sa ľudia stále učia ako sa učiť...*“ (Prusáková, 2005, s. 93).

⁴⁷ V tejto súvislosti konštatujeme, že medzi organizácie, ktoré sa pretransformovali a pretransformávajú na učiace sa a usilujúce sa o získanie statusu excelentnej inštitúcie, doteraz neboli zaradené napríklad základné školy, či špeciálne základné školy pre mentálne retardované deti, ktoré vo väčšej miere navštevujú marginalizované deti z rómskych osád a mestských giet. A práve tieto školy sú taktiež tými štátnymi inštitúciami, ktoré majú za povinnosť produkovať žiaduci a využiteľný ľudský kapitál pre potreby vedomostnej ekonomiky.

⁴⁸ **Výchova** – „*sústava cielených a intencionálnych koordinovaných činností rozvíjajúcich osobnosť človeka, jeho schopnosti a vlastnosti tak, aby bol pripravený zvládnuť úlohy vo svojom individuálnom živote a začleniť sa do spoločnosti*“ Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 488).

vanie,⁴⁹ zdravie a stravovanie, avšak súčasne sa tiež stráca pôsobením času a fyzického opotrebovania“. V *Glossary of political economy terms: Human capital* je pojmová kategória ľudský kapitál obsahovo vymedzená ako „praktické vedomosti, zručnosti a naučené schopnosti“⁵⁰ jedinca, ktoré zvyšujú jeho potenciálnu produktivitu a umožňujú mu tak získať príjem výmenou za prácu“ (Johnson, 1996, s. 72).

Tak ako P. M. Johnson, tak aj jedna z najvýznamnejších ekonomických organizácií sveta, a to Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)⁵¹ v štúdii *Human capital investment: An international comparison* (1998) kultiváciu ľudského kapitálu spája s vedomosťami, zručnosťami, schopnosťami a charakteristikami⁵² človeka, ktoré sú relevantné pre jeho ekonomickú aktivitu.

Nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu a jeden z najvýznamnejších predstaviteľov Chicagskej ekonomickej školy i propagácie koncepcie ľudského kapitálu G. S. Becker⁵³ v štúdii *Human capital* (1993, s.15) v súvislosti s ľudským kapitálom uvádza, že „vyučovanie v škole, počítačový kurz, výdavky na zdravotnú starostlivosť a prednášky o potrebe presnosti a čestnosti sú takisto kapitálom v tom zmysle, že zlepšujú zdroje, zvyšujú zásoby, či pomáhajú človeku vychutnávať literatúru počas väčšiny jeho života. Následné je úplne v súlade s tradičnou definíciou kapitálu, keď vravíme, že výdavky na vzdelávanie,⁵⁴ tréning,⁵⁵ zdravotnú starostlivosť a podobne, sú investíciami do kapitálu. Avšak produkujú ľudský, nie fyzický, či finančný kapitál, pretože nemožno oddeliť osobu od jej vedomostí, zručností,⁵⁶ zdravia, či hodnôt“.⁵⁷ Zároveň G. S. Berker v uvedenom diele rozlišuje ľudský kapitál podľa toho, aké pracovné činnosti determinujú jeho upotrebitelnosť u jednotlivca, skupiny, či komunity.⁵⁸ Na základe toho potom ľudský kapitál segmentuje na:

⁴⁹ **Odborné vzdelávanie a príprava** – edukácia, ktorej cieľom by malo byť získanie taxatívne vymedzených odborných vedomostí a zručností pre výkon konkrétnej profesie potrebnej na trhu práce. Prispieva k dosiahnutiu odbornej kvalifikácie uznávanej príslušnými inštitúciami v štáte, v ktorom bola nadobudnutá. Získava sa a prebieha počas prípravy na pracovný život, alebo počas pracovného života jednotlivca.

⁵⁰ **Schopnosti** – „individuálne vlastnosti osobnosti, ktoré sú podmienkou pre úspešné vykonávanie jednej alebo viacerých činností (napríklad, psychomotorické schopnosti, atletické, hudobné, tanečné, rétorické, atď.)“ (Pardel, Boroš, 1979, s. 513).

⁵¹ **OECD** – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj so sídlom v Paríži. Vznikla v roku 1961. Zastrešuje 30 najrozvinutejších štátov so silnou ekonomikou, ktoré uznávajú hodnoty a princípy demokracie a trhovej ekonomiky. Slovenská republika sa stala členskou organizáciou OECD v roku 2000.

⁵² **Charakteristiky** – „opísanie podstatných znakov dakoho, dačoho“ (Šalingová, 1993, s. 358).

⁵³ Nobelova cena za ekonomiku bola Gerymu Stanleyemu Beckerovi udelená v roku 1992.

⁵⁴ **Vzdelávanie** – „nepretržitý, permanentný a kontinuálny proces, ktorého výsledkom je vzdelanie. Zameranie, obsah a rozsah vzdelávania súvisí so spoločensko – ekonomickými potrebami, technickými a technicko-kultúrnym rozvojom spoločnosti v určitej historickej etape“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 500).

⁵⁵ **Tréning** – „cvičenie, školenie. Postup učenia sa s cieľom získať vedomosti, zručnosti alebo postoje, ktoré sú potrebné pre výkon kultúrnej pracovnej činnosti podľa stanovených noriem“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 456).

⁵⁶ **Zručnosť** – „nadobudnutá informácia, pohotovosť a spôsoby činnosti praktickej povahy, ktoré vie jednotlivec s čo najmenšou námahou vykonávať na základe predchádzajúcej spoločenskej a technickej aktivity“ Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 527).

⁵⁷ **Hodnota** – „uznávaná kvalita (cena, význam, dôležitosť) hodnotenej skutočnosti (vecí, javov, procesov, ideí, umeleckých a vedeckých diel, štýlu života a i.“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 156).

⁵⁸ **Komunita** – „súhm osôb, ktoré žijú v určitom vymedzenom priestore, v ktorom vykonávajú svoje každodenné aktivity a obvykle tvoria autonómnou jednotku“ (Hartl, 1997, s. 24).

► **Všeobecný ľudský kapitál** – jeho podstatou sú univerzálne schopnosti, zručnosti a danosti, ktoré sú viac – menej upotrebitel'né v každej oblasti ľudskej činnosti.

► **Špecifický ľudský kapitál** – jeho podstatou sú špeciálne vedomosti a zručnosti upotrebitel'né v konkrétnom profesijnom odbore, či type pracovnej činnosti.

Ďalší významný ekonomický odborník, a to R. E. Lukas, v štúdiu *The mechanics of economic development* (1988) vidí podstatu nadobúdania, formovania a rozvoja ľudského kapitálu najmä v rozsahu a kvalite individuálneho potenciálu⁵⁹ jednotlivca. Jeho primárne nadobúdanie a formovanie spája najmä:

- s rodinou,
- s existenčným prostredím rodiny,
- so školským (edukačným)⁶⁰ prostredím a vzdelávaním.

S Lukasovým vnímaním podstaty nadobúdania, formovania a rozvoja (kultivácie) ľudského kapitálu sa priamo, či nepriamo zhodujú aj iní zahraniční a domáci odborníci. Väčšina z nich ľudský kapitál vníma ako výrazný determinant ovplyvňujúci ekonomický rast a kvalitu života obyvateľstva ktorejkoľvek spoločnosti. Jeho nadobúdanie, formovanie a rozvoj spájajú najmä s edukáciou realizovanou vo formálnom systéme vzdelávania, v rodine, vedomosťami, zručnosťami, schopnosťami, spôsobilosťami, atď. Napríklad, J. Benhabid., M. M. Spiegel (1994: *The role of human capital in economic development*), D. M. Gould., R. J. Ruffin (1995: *Human capital, trade and economic growth*), E. Gundlach (1995: *The role of human capital in economic growth*), V. Klein, R. Rosinský (2007: *Sociálne znevýhodnené prostredie a Rómovia v kontexte kvality edukácie*), V. Klein (2007: *Edukácia výchovne a sociálne handicapovaných žiakov v nultom ročníku základnej školy*), R. Rosinský (2006: *Čhvale Romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu*), R. Lužica (2007: *Sociálna práca s rómskym etnikom*), T. Loran (2007: *Potreby vedomostnej ekonomiky – verzus edukačná paradigma exkludovaných Rómov*), M. Portík (2003: *Determinanty edukácie rómskych žiakov*), E. Poliaková (2006: *Lego dacta v strategickom poli zvyšovania efektívnosti edukácie rómskych detí*), M. Porubčinová (2004: *Formovanie ľudského kapitálu v informačnej spoločnosti*), atď.

V kontexte s vyššie uvedeným M. Porubčinová (2004, s. 6) pojem ľudský kapitál vníma ako *výsledok tradície, vzdelania⁶¹ a znalostí získaných praxou⁶², pričom dôleži-*

⁵⁹ **Individuálny potenciál** – A. Tokárová (1997, s. 4) ho z andragogického hľadiska definuje ako „*existenciu (alebo neexistenciu) vlastností človeka, ktoré môžu (ale nemusia) byť nejakým spôsobom rozvinuté a spoločensky uplatniteľné a využiteľné. Sú to potenciálne možnosti a skryté zdroje konkrétneho človeka k tomu, aby realizoval a uspokojoval vlastné i spoločenské potreby...*“ Z pohľadu andragogickej psychológie pojem individuálny potenciál M. Machalová (2006, s. 131) definuje ako „*množinu parciálnych potenciálov. Súbor jednotlivých individuálnych dispozícií človeka v kontexte spoločenských podmienok...*“.

⁶⁰ **Edukačné (školské) prostredie** – „*súbor psychosociálnych vplyvov a vzťahov pôsobiacich v edukačných procesoch realizovaných na všetkých typoch škôl*“ (Prucha, 2002, s. 69).

⁶¹ **Vzdelanie** – „*1. proces a výsledok osvojovania systematických poznatkov a vedomostí a s nimi spojených intelektuálnych a pracovných schopností a návykov. 2. nevyhnutná podmienka prípravy človeka na život, nadobudnutá na školách, sebazvdelávaním, v mimoškolských zariadeniach a inštitúciách, ako aj v každodennej pracovnej činnosti. Vzdelanie vyjadruje určité normy komplexu poznatkov a požiadaviek na vzdelanostnú úroveň človeka a spoločnosti*“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s.499). U jednotlivca predstavuje celkový výsledok a produkt edukácie. Čiže ide o najvyššie dosiahnuté vzdelanie vo formálnom systéme vzdelávania. Napríklad, základné vzdelanie, stredné odborné s maturitou, vysokoškolské prvého stupňa (Bc.), vysokoškolské druhého stupňa (Mgr.), vysokoškolské tretieho stupňa (PhD.).

⁶² **Prax** – „*1. návykové, tradičné, zvyčajné vykonávanie niečoho. 2. plnenie činnosti zo zvyku. 3. opakované vykonávanie alebo systematický nácvik za účelom získavania schopností, zručností či obratností. 4. schopnosť získaná skúsenosťou alebo cvičením*“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 358).

tou zložkou ľudského kapitálu podľa ekonomizujúceho chápania je vzdelanie ako nemerateľný kapitál, ktorý analogicky finančnému kapitálu prináša svojmu vlastníkovi zisk v podobe príslušného spoločenského postavenia a z neho plynúcich ekonomických a sociálnych výhod. V tomto zmysle je vzdelanie interpretované ako investícia do ľudských schopností⁶³). T. Loran (2007, s.107) z hľadiska sociálnej andragogiky, najmä v súvislosti s marginalizovanou a exkludovanou rómskou populáciou existencie žijúcou v segregovaných osadách a mestských getách, vymedzuje jej ľudský kapitál nasledovne: Je to „všetko to, čo Rómovia ako skupina, či komunita nadobúdajú už v priebehu intencionálnej socializácie a nadobudnú až po starobu, nimi osvojené a vrodené vlastnosti, znalosti, poznatky získané učením v školskom i mimoškolskom prostredí. Tiež ich všeobecnú prax i schopnosti, spôsobilosti využívať svoj dispozičný potenciál ľudského kapitálu, ako aj nazhromaždených skúsenosti iných“). J. Pichňa (In Porubčinová, 2004, s. 5) definuje ľudský kapitál ako „celok hodnôt spätých s ľudskou bytosťou, ktoré majú prinášať ďalšie nadhodnoty. Jeho obsahom sú fyzické a psychické vlastnosti vrodené, (napríklad, fyzická zdatnosť, schopnosť organizačnej, koncepcnej práce, či pozorovacie schopnosti), osobné vlastnosti získané (osvojené výchovou a vzdelávaním a súvisiace s hodnotovou orientáciou človeka) a kvalifikovanosť⁶⁴ (ktoré tvorí školská profesijná pripravenosť, profesijná prax a individuálne vlastnosti). Obsah ľudského kapitálu je možné vyjadriť aj prostredníctvom vlastností⁶⁴ ako kreativity, intelektualita, všestrannosť, humanita“). A. Čaplanová (In Dobeš, 2003, s.1) ľudský kapitál vymedzuje ako „súhrn vrodenných a nadobudnutých schopností a vedomostí, ktorými ľudia disponujú“. D. Brožová (In Porubčinová, 2004, s. 5-6) nadobúdanie a formovanie ľudského kapitálu spája najmä s procesmi učenia sa,⁶⁵ vzdelávania v rodine, na všetkých stupňoch škôl a so „skúsenosťami získanými ďalším školením a praxou pri práci i v ostatnom živote“. M. Dobeš (2003, s.1) ľudský kapitál spoločnosti definuje ako „súhrn ľudského kapitálu všetkých jej členov, t.j. ako súhrn všetkých znalostí, zručností, kvalifikácií, vzorcov správania, hodnôt a motivácií, ktoré sa v spoločnosti nachádzajú...“.

Časť zahraničných odborníkov zaoberajúcich sa problematikou ľudského kapitálu ho vníma ako bežnú súčasť súhrnu elementov, ktorý popri pôde, práci, finančnom a hmotnom kapitáli a technologickom pokroku ovplyvňuje ekonomický rast. Ľudský kapitál nevnímajú ako jeden z najvýraznejších a najvýznamnejších determinantov, ktorý vplýva a podmieňa udržateľnosť ekonomického rastu spoločnosti a žiaducu kvalitu života čo najväčšieho počtu ľudí. Z takéhoto pohľadu nazierajú na ľudský kapitál napríklad J. Zeng (1997:

⁶³ **Kvalifikácia** – „stupeň odbornej pripravenosti, súhrn schopností, vedomostí, zručností a návykov, ktoré umožňujú vykonávať určitú prácu na vyššej úrovni“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 220).

⁶⁴ **Vlastnosti** – „stále útvary zabezpečujúce určitú úroveň činností a spracovania, ktoré je charakteristické pre daného človeka. Delíme ich na motivačné, ktoré sa delia na vlastnosti, čo určujú smer činnosti, na vlastnosti všeobecne dynamické, čiže temperament, schopnosti, ktoré človeka robia schopným vykonávať historicky utvorené formy spoločensky užitočnej činnosti a na vlastnosti charakteru, ktoré podmieniajú vzťah človeka k sebe samému, k iným ľuďom, k práci, kultúrnemu daniu. K týmto vlastnostiam osobnosti sa zaraďujú jednak trvalé prejavy svojráznosti osobnosti vzhľadom na požiadavky prostredia, napríklad, úprimnosť, poctivosť, presnosť a pod., ďalej zdanlivé charakteristické typy, ako je tajnitosť, pedant, intrigán, atď., ako aj vlastnosti spôsobu správania, ako málovravnosť, skromnosť, drzosť, neúnavnosť, ťažkopádnosť, servilita a pod.“ (Pardel, Boroš, 1979, s. 511-512).

⁶⁵ **Učenie sa** – „cieľavedomý proces spočívajúci v aktívnom a samostatnom osvojovaní si poznatkov a príkladov spoločenskej skúsenosti“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 469).

Physical and human capital accumulation, R and D and economic growth), J. Maudos, J. M. Pastor, L. Serrano (1999: *Total factor productivity measurement and human capital in OECD countries*), N. G. Mankin, d. Romer, D. N. Weil (1992: *A contribution to the empirics of economic growth*) a J. Hers (1998: *Human capital and economic growth*).

Z vyššie prezentovaných vymedzení predmetnej pojmovej kategórie pre nás vyplýva, že:

➤ Schopnosť marginalizovaných rómskych jednotlivcov profitovať zo vznikajúcej vzdelanostnej (znalostnej) ekonomiky je primárne determinovaná:

- od ich potenciálu ľudského kapitálu (vzdelania, zručností, nadania, atď.),
- schopnosťami a spôsobilosťami Rómov potenciál ľudského kapitálu využívať vo svojom prospechu na trhu práce tak, aby mali z neho sami a aj slovenská spoločnosť benefity,
- rodinou a spoločnosťou vytváranými príležitosťami marginalizovaným rómskym deťom a dospelým Rómom na nimi štandardné nadobúdanie, formovanie a rozvoj ich individuálneho potenciálu, ako potenciálu ľudského kapitálu.

➤ Preprimárna edukácia v rodine, primárna a sekundárna vo formálnom systéme vzdelávania a celoživotné vzdelávanie sú najvýznamnejšími faktormi:

- v procesnom nadobúdaní a rozvoji schopnosti u jednotlivca učiť sa v priebehu celého jeho života (ide o proces, ktorý v skutočnosti trvá celý život),
- v podnecovaní hospodárskeho rastu Slovenskej republiky,
- v uplatnení čo najväčšieho počtu marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách a mestských getách na národnom a európskom trhu práce.

➤ Ľudský kapitál, jeho potenciál a potenciály majú nehmotný charakter.

➤ Ľudský kapitál je predovšetkým viazaný na individuálny potenciál jednotlivca, či jednotlivcov, ktorí ho ako celok vytvárajú v skupine, miestnej komunite, etnicko – národnostnej komunite, obci, meste, vyššom územnom celku, mikroregióne, regióne, spoločnosti. Čiže rozsah a kvalita potenciálu ľudského kapitálu sú závislé od vedomostí, zručností, návykov, schopností, spôsobilostí, motivácie, príležitostí a energie individuálnych potenciálov jednotlivcov. V našom prípade napríklad od marginalizovaných Rómov, žijúcich v segregovaných osadách, mestských getách, či iných exkludovaných osídleniach.

➤ Individuálny potenciál, potenciály sú javovou formou a súhrnným ukazovateľom ľudského kapitálu marginalizovanej rómskej populácie.

➤ Ľudský kapitál vytváraný jednotlivými rómskymi a nerómskymi jednotlivcami, naakumulované ich všetky vedomosti, zručnosti, návyky, schopnosti, spôsobilosti, príležitosti, empirie a energia, ktoré v bežných životných situáciách a zamestnaniach môžu byť využívať, alebo nevyužívať.

➤ Náklady spojené s kultiváciou ľudského kapitálu, rozvojom a zvyšovaním schopností a spôsobilostí u všetkých jednotlivcov sú chápané ako ľudské investície, ktorých najdôležitejšími determinujúcimi zložkami sú:

- výchova a vzdelávanie,
- zdravotná starostlivosť,
- pracovno – profesijná migrácia na trhu práce.

➤ Ľudský kapitál sa vyznačuje špecifickými charakteristickými znakmi. Je to napríklad:

● **Viazanosť na individuálny potenciál konkrétneho jednotlivca.** Ľudský kapitál rómskej komunity v osade, gete, obce, meste, vyššom územnom celku, mikroregióne, regióne, štáte je vytváraný predovšetkým jednotlivcami. Z toho teda vyplýva, že je bytostne viazaný na individuálny potenciál rómskych i nerómskych jednotlivcov, ktorí ho spoločne ako súhrnný celok vytvárajú. Reálne, ľudský kapitál nie je možné prenášať z jed-

nej skupiny, komunity na druhé skupiny, komunity, jednotlivcov. Individuálny potenciál je javovou formou ľudského kapitálu.

● **Nemožnosť dlhodobej až celoživotnej skladovateľnosti.** Ľudský kapitál ako celok skupiny, komunity, obce, mesta, atď. je ohraničený životnou dĺžkou jednotlivcov, ktorí sa podieľajú na jeho vytváraní a formovaní prostredníctvom svojho individuálneho potenciálu.

● **Stagnácia, amortizácia a degradácia.** S pribúdajúcim vekom jednotlivcov, rýchlym civilizačným rozvojom a inteligentných technológií, ľudský kapitál nachádzajúci sa v osadách, mestských getách, obciach, mestách, vyšších územných celkoch, mikroregiónoch, regiónoch, štáte, atď. podlieha amortizácii, až degradácii. Aj z tohto dôvodu je v spoločnosti nepretržitá reprodukcia ľudského kapitálu a individuálnych potenciálov potrebná až nevyhnutná v takej javovej podobe, ako si to vyžadujú súčasné trendy.

● **Nezameniteľnosť.** Ľudský kapitál nie je reálne možné vymeniť za iné hmotné, či nehmotné statky. Ako sme už uviedli, je viazaný na konkrétneho človeka, teda na jeho individuálny potenciál.

● **Časová zdĺhavosť návratnosti finančných prostriedkov.** Tento znak je taktiež determinovaný priamou viazanosťou na konkrétneho marginalizovaného Róma, či nerómskeho jednotlivca. Taktiež s procesmi jeho nadobúdania, formovania a kultivácie, ktoré sú obvykle veľmi zdĺhavé, najmä u Rómov z osád a giet, od investovania do potenciálu až po jeho zjavne pozorovateľné výsledky. Investície vkladané do nadobúdania, formovania a kultivácie ľudského kapitálu, bez ohľadu na etnickú príslušnosť jednotlivca, sa obvykle nespájajú s konkrétnym človekom, ale s inštitúciami, napríklad základnými školami, ktoré majú právnu povinnosť primárne nadobúdanie a formovanie individuálneho potenciálu produkovať pre potreby a ciele spoločnosti.

● **Obtiažna merateľnosť rozsahu (miery).** Tento znak vyplýva zo samotnej tvorby potenciálu ľudského kapitálu, ktorá je procesne veľmi zdĺhavá a následne je obtiažne meranie praktickej aplikácie prostredníctvom individuálneho potenciálu konkrétnych Rómov i Nerómov. Obtiažna merateľnosť potenciálu ľudského kapitálu spočíva v tom, že je spojený najmä s konkrétnym jednotlivcom, jednotlivcami, čo komplikuje meranie jeho rozsahu, resp. miery (vnímame ich ako stavové veličiny, ktoré majú vplyv na produkciu a výkonnosť ekonomiky).

► Potenciál ľudského kapitálu marginalizovanej rómskej populácie a nemarginalizovanej majoritnej časti obyvateľstva tak, ako je schopný kultivácie, tak aj podlieha stagnácii, amortizácii, až degradácii.

► Ľudský kapitál ako taký nie je reálne možné meniť za iné hmotné, či nehmotné statky.

► Väčšia časť autorov pojmových vymedzení ako primárne determinanty vplývajúce na nadobúdanie, formovanie a rozvoj potenciálu ľudského kapitálu spája napríklad, s rodinou, prostredím, socializáciou, výchovou, vzdelávaním, vedomosťami, schopnosťami, zručnosťami, atď. – tabuľka 12 Primárne komponenty vplývajúce na kultiváciu potenciálu ľudského kapitálu.

Tab. 12 *Primárne komponenty vplývajúce na kultiváciu potenciálu ľudského kapitálu*

Primárne determinanty
● rodina, jej tradície a zvyky
● existenčné prostredie a jeho tradície, zvyky
● komunita
● socializácia
● výchova
● vzdelávanie
● školské prostredie
● vedomosti
● schopnosti, spôsobilosti
● praktické zručnosti
● životné empirie
● motivácia pre ďalší rozvoj ⁶⁶ individuálneho potenciálu

➤ Permanentná reprodukcia ľudského kapitálu prostredníctvom individuálnych potenciálov jednotlivcov, ľudí, je nevyhnutná, a to vzhľadom na ciele a potreby vedomostnej ekonomiky.

➤ Zdroj ľudského kapitálu a jeho využiteľnosť sú dôležitými faktormi a ukazovateľmi nadobúdania, formovania a kultivácie ľudského kapitálu. V kontexte s tým je dôležitá i jeho amortizovanosť až degradácia. Ako **zdroj** nadobúdania, formovania a rozvoja ľudského kapitálu chápeme reálne dosiahnutý najvyšší edukačný status⁶⁷ jednotlivca, skupín, komunít, spoločnosti, ktorí (ktoré) ho ako celok vytvárajú, ako aj ich schopnosť a spôsobilosť tento využívať:

- ľudský kapitál v sektoroch vedomostnej ekonomiky,
- potenciál ľudského kapitálu v prospech všetkých tých, ktorí ho vytvárajú⁶⁸ v prospech vedomostnej ekonomiky a jej ekonomického rastu.

Ak hľadáme **zdroja tvorby** (obsahovo mysleného prostredníctvom primárneho a sekundárneho vzdelávania, najmä na základných školách) a **hľadisko využiteľnosti** poten-

⁶⁶ **Motivácia** – „(motio – pohyb, duševný vzlet, vášeň) sa v súčasnosti vzťahuje na všetko, čo prežívame, po čom túžime, k čomu máme odpor. Ak hovoríme o motivácii, tak je to vždy určitá abstrakcia, alebo abstrahovaná zložka činnosti človeka. To znamená, že k nájdeniu hlavných znakov motivácie potrebujeme nutne vychádzať z činnosti človeka“ (Rosinský, 2006, s. 118). Z andragogického hľadiska „1. utváranie a podnecovanie vnútorných pohnútok k vzdelávaniu mládeže i dospelých. 2. Psychologický impulz pre konanie človeka a pre aktivizáciu jeho pozornosti a vnímavosti pamäte. Motívy k vzdelávaniu dospelých spočívajú najmä v potrebách, záujmoch, schopnostiach i záľubách jednotlivca, ako aj v jeho charakterovo – vôľových vlastnostiach (zmysel pre povinnosť, snaha zdokonaľiť sa v odbore, nadobudnúť kvalifikáciu, postúpiť v zamestnaní a i.)“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 270).

⁶⁷ **Edukačný status** – chápeme ním jednotlivcom, skupinou, komunitou, spoločenstvom, atď., najmä dosiahnutý najvyšší stupeň vzdelania (základné, stredoškolské, vysokoškolské, atď.) vo formálnom systéme vzdelávania.

⁶⁸ Predpokladáme, že každý očakáva, že jeho potenciál je využiteľný na trhu práce a bude mu prinášať priateľné výnosy (benefity).

ciálu ľudského kapitálu v celej edukácii, sociálnej, misijnej a zdravotníckej práci bude-me vnímať ako primárne pre účely žiaduceho formovania a rozvoja individuálneho potenciálu jednotlivca, teda i potenciálu marginalizovaného rómskeho dieťaťa, či dospeleho Róma tak by sme mali vo všetkých procesoch nášho pôsobenia brať do úvahy najmä tieto faktory:

➤ **Primárny, sekundárny a terciálny vplyv na nadobúdanie, formovanie a rozvoj ľudského kapitálu** – z nášho pohľadu myslíme tým najmä primárne determinanty, ktoré ovplyvňujú jeho počiatkové nadobúdanie a formovanie, ako napríklad: existenčné prostredie jednotlivca, jeho rodiny, primárna, sekundárna a následne terciálna socializácia,⁶⁹ tradície, zvyky a výchovu rodiny, prostredia a jeho kultúry, formálneho, neformálneho,⁷⁰ informálneho⁷¹ vzdelávania, atď.

➤ **Osobnostný potenciál marginalizovaných rómskych jednotlivcov** – vytvárajúcich ľudský kapitál ako celok – jeho rozsah a hĺbka v rámci jednotlivých osobnostných (ľudských) potenciálov. Reálne možnosti využitia potenciálu a potenciálov v prospech seba samého, skupiny, komunity v ktorej/ktorých existenčne žije a žijú, obce, mesta, regiónu, spoločnosti. Aký benefit majú z neho uvedené inštitúty?

➤ **Reálny edukačný status marginalizovaných rómskych jednotlivcov, skupín, komunít, celej minority** – vnímame ho ako zdroj ľudského kapitálu – v užšom zmysle slova ním chápeme jednotlivcom, skupinou a komunitou dosiahnuté iba najvyššie formálne vzdelanie v školskom systéme.

➤ **Spoločenské uplatnenie a využitie** – v užšom zmysle slova uplatnenie a využívanie potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu marginalizovaných rómskych jednotlivcov, skupín, komunít na trhu práce dávame do súvisu s otázkou: Aké ekonomické výnosy, benefity prináša spoločnosti reálny potenciál ľudského kapitálu populácií žijúcej v jednotlivých osadách, getách, obciach, mestách, či regiónoch? (bližšie v ďalšej časti práce).

Uvedomujeme si, že hľadanie odpovedí na nami položené otázky je veľmi obtiažne. No pokúsime sa na ne hľadať odpovede, ktoré podľa nášho názoru môžu pomôcť nachádzať aspoň primárne faktory vplývajúce na potenciál ľudského kapitálu u marginalizovaných Rómov. Zároveň načrtnúť podmienky na započatie verejnej diskusie o tom, akým smerom by mala byť strategicky nasmerovaná národná a regionálna for-

⁶⁹ **Socializácia** – vo všeobecnosti ho chápeme ako proces vývinu jednotlivca, dôsledkom ktorého sa z biologickej bytosti stáva sociálne komunikatívny človek. Zatiaľ, čo pri deťoch a mládeži hovoríme o formovaní osobnosti pomocou výchovy a o primárnej i sekundárnej socializácii, u dospelých máme naopak na mysli ich dotváranie, sebaformovanie a sebazdokonaľovanie osobnosti a terciálnu socializáciu. Konštatujeme a upozorňujeme, že dospievanie u jednotlivca v dospelom veku je ukončené, ale procesy jeho rozvoja nie. Tie u dospelého človeka prebiehajú v priebehu jeho celého života – tento celý proces chápeme ako terciálnu socializáciu dospelého.

⁷⁰ **Neformálne vzdelávanie** – je chápané taktiež ako cieľavedomé a intencionálne vzdelávanie. Nevedie k učenému školskému vzdelávaniu a zvyčajne nie je ukončené získaním oficiálneho dokladu. Napríklad, usku-točujú ho zamestnávateľské organizácie, či v rámci neziskových aktivít rôzne občianske združenia, osve-tové zariadenia – knižnice, múzeá, galérie, kultúrno-osvetové domy, kluby, vzdelávacie, cirkevné a misijné cen-trá, spolky, atď. Z toho teda vyplýva, že neformálne vzdelávanie sa vo väčšej miere uskutočňuje mimo škôl a akademická andragogika ho nepovažuje za rovnocenné k formálnemu vzdelávaniu. Taktiež aj značná časť zamestnávateľov jeho ukončenie nepovažuje za dôvod na zvýšenie mesačnej mzdy zamestnancovi.

⁷¹ **Informálne vzdelávanie (neinštitucionálne)** - obvykle ide o učenie sa jednotlivca z vlastných, či iného pod-netu, životných empirií a každodennej komunikácie s inými. V skutočnosti ide o neintencionálne, mimo-voľné, náhodné, príležitostné učenie sa.

málna edukačná príprava marginalizovaných Rómov z osád a mestských giet, keď celá slovenská spoločnosť transformačne smeruje k vyššiemu stupňu civilizácie, a to k vedomostnej ekonomike a službám.

► Pojmové vymedzenia predmetnej kategórie prispievajú k zdôrazneniu, že v záujme naplňania potrieb a cieľov vedomostnej spoločnosti, ekonomiky a trhu práce, je potrebné samotným nositeľom potenciálu ľudského kapitálu venovať zvýšenú pozornosť vo všetkých procesoch ich ontogenézy od útleho detstva v rámci primárnej a sekundárnej socializácie, až po dovŕšení dôchodkového veku v rámci celého procesu terciálnej socializácie. V kontexte s témou tejto práce to znamená, že adekvátnu starostlivosť treba venovať aj marginalizovaným Rómom žijúcim v segregovaných osadách a mestských getách. Súbežne s tým pozornosť venovať i štátnym inštitúciám, ktoré majú za primárnu legislatívnu povinnosť produkovať individuálny potenciál u jednotlivca – jednotlivcov v takej javovej podobe, že bude použiteľný na trhu práce a jeho nositelia, marginalizovaní Rómovia, sa stanú platcami daní namiesto doterajšieho pasívneho poberania dávok v hmotnej núdzi vyplácaných zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Názory rôznych autorov na uvedenú problematiku sa nezriedka rôznia. No nech už jednotliví autori nazerajú na ľudský kapitál z akéhokoľvek odborného pohľadu, uvedomujeme si, že pre účely rozvoja vedomostnej, digitálnej ekonomiky a jej služieb, skupín, populácií a komunít na jednej strane, kde ide o dôležitý zdroj nadobúdania a formovania ľudského kapitálu, na strane druhej ide tiež o využiteľnosť jeho potenciálu na trhu práce. Preto zdroje ľudského kapitálu a i jeho využiteľnosť vnímame v jednej rovine, v ktorej sa uvedené faktoriálne problematiky vzájomne prelínajú, podmieňujú a ovplyvňujú.

V roku 1964 Medzinárodná organizácia práce⁷² edične vydala od autorov W. Galenson, Pyatt, G. štúdiu *The quality of labour and economic development in certain countries*. V uvedenej štúdii obidvaja autori zo svojho odborného pohľadu taxatívne pomenovali primárne faktory, ktoré sa najvýraznejšie podieľajú na nadobúdaní, formovaní a rozvoji ľudského kapitálu. Následne majú vplyv na výkonnosť a kvalitu práce u jednotlivca, či skupiny, čo sa ako celok odráža na ekonomickom raste tej - ktorej spoločnosti.

Vzhľadom na to, že aj podľa nášho názoru uvádzané faktory W. Galensonom a G. Pyattom výrazne ovplyvňujú procesy spojené s nadobúdaním, formovaním, rozvojom a využiteľnosťou ľudského kapitálu v širších dimenzionálnych súvislostiach, tak ich vnímame aj ako primárnych reprezentantov týchto procesov. Sú to:

- Vzdelanie.
- Zdravie.

⁷² Medzinárodná organizácia práce – angl. International Labour Organization (ILO) vznikla v roku 1919 ako špecializovaná inštitúcia Organizácie spojených národov (OSN, Slovenská republika sa stala riadnym členom v roku 1993). Sídli v Ženeve vo Švajčiarsku. Presadzuje sociálnu spravodlivosť a medzinárodné rešpektovanie ľudských, občianskych, hospodárskych a sociálnych práv do reálneho života. Je tripartitnou medzinárodnou organizáciou vytvárajúcou medzinárodnoprávnú základňu v oblasti pracovného a sociálneho zákonodarstva vo svete. Aktívne sa podieľa na kreovaní medzinárodných pracovných štandardov prostredníctvom dohôdov a odporúčaní, ustanovuje minimálne štandardy základných pracovných práv. V súčasnosti je členom ILO až 179 štátov.

- Bývanie.
- Sociálne zabezpečenie.

Vo vyššie uvedenom texte subkapitoly sme z rôznych pohľadov zahraničných a domácich príslušných odborníkov uviedli niekoľko definičných vymedzení pojmovej kategórie ľudský kapitál. Vzhľadom na rôznorodosť vnímania a definovania uvedeneho pojmu, ho v kontexte s témou práce a pre jej potreby vymedzujeme v tomto znení:

Ľudský kapitál marginalizovanej rómskej populácie žijúcej v segregovaných osadách a mestských getách, či iných osídleniach z aspektov edukácie, trhu práce, sociálnej a misijnej práce chápeme ako súhrn všetkých individuálnych potenciálov Rómov, ktorí spoločne ako celok explicitne vytvárajú Ľudský kapitál časti obyvateľstva nachádzajúceho sa v konkrétnych obciach, mestách, vyšších územných celkoch, mikroregiónoch, regiónoch, na území nášho štátu, alebo v akomkoľvek inom štáte. Obvykle a zjavne marginalizované rómske spoločenstvo - ako celok - vytvárajú výrazne veľkú časť v majoritno – národnostnom (etnickom) spoločenstve.

V rámci celého marginalizovaného rómskeho spoločenstva, Ľudský kapitál je súhrnným ukazovateľom najmä jej všetkých produktívnych schopností, ako vedomostí, zručností, návykov, kvalifikácií, vzorcov správania, hodnôt, motívácií, tradícií, zvykov, zjavne všetkých explicitne preferovaných v životných stratégiách v konkrétnych rómskych komunitách, či etnických spoločenstvách existenčne žijúcich v exkludovaných prostrediach. Tieto produktívne schopnosti a spôsobilosti marginalizovaných rómskych jednotlivcov, skupín, komunít, či národnostno – etnického spoločenstva, ako celok spájajú v podobe ich špecifických charakteristických znakov a problematik, ktoré ich identifikujú ako špecifickú cieľovú skupinu, komunitu zjavne sa vyznačujúcu aj špecifickými potrebami oproti ostatným cieľovým skupinám, komunitám a potrebám v rámci andragogického, sociálneho, misijného, školského, zdravotníckeho, ekologického, politického, atď'. odborného pôsobenia.

Nami vymedzená pojmová kategória ľudský kapitál poukazuje na to, že v procesných trajektóriách jeho:

- nadobúdania,
- formovania,
- rozvoja (kultivácie)

u marginalizovaných Rómov, ako jednotlivcov, skupín, komunít, či celého etnického spoločenstva je potrebné si uvedomovať, že táto populácia slovenského obyvateľstva sa vyznačuje špecifickými charakteristickými znakmi a explicitnými špecifickými potrebami, ktoré objekt a objekty nášho pôsobenia výrazne odlišujú od ostatných cieľových skupín obyvateľstva. Z toho teda vyplýva, že aj samotný potenciál ľudského kapitálu marginalizovanej rómskej populácie je v rozsahu a hĺbke zjavne výrazne odlišný od majoritnej časti obyvateľstva.

Z obsahu celého textu subkapitoly 3.1 je zrejmé, že spoločenské potreby a ciele ako:

- transformácia slovenskej postindustriálnej spoločnosti na inkluzívno⁷³ - vedomostnú s efektívnymi ekonomickými službami založenými na znalostiach,
- udržateľný hospodársky rast,
- zvyšovanie miery národnej zamestnanosti,
- zvyšovanie konkurencieschopnosti Slovenskej republiky,⁷⁴
- znižovanie osôb dlhodobo až celoživotne nezamestnaných,⁷⁵

je možno dosiahnuť a naplniť iba prostredníctvom rozvoja celej slovenskej spoločnosti a v súčinnosti s využívaním individuálnych potenciálov obyvateľstva. Chápeme to tak, že na všetkých rozvojových procesoch by mali participovať aj občania, ktorí existenčne žijú v segregovaných rómskych osadách a getách ako subjekt, nielen ako objekt. Napríklad i tak, že inštitúcie zodpovedné za žiaducu produkciu potenciálov ľudského kapitálu budú túto populáciu obyvateľstva pripravovať v súlade s potrebami, cieľmi a úlohami vedomostnej ekonomiky. V súvislosti s tým konštatujeme, že z nášho pohľadu je veľmi dôležité dávať aj vzdelávaniu marginalizovaných Rómov ten spoločenský význam, ktorý mu prináleží v koherencii s vyššie uvedeným. Je nepopierateľné, že efektívne vzdelávanie rómskej populácie má neoceniteľný vplyv aj na rozvoj sociálnej, občianskej a politickej dimenzie ich občianstva.

Indikátory mier ľudského kapitálu

Všetky doterajšie transformácie uvedené v predchádzajúcom texte subkapitoly a globalizačné trendy spôsobili, že aj v Slovenskej republike edukácia a vzdelanie má čoraz viac a väčší význam tak pre jednotlivcov, ako aj pre celú spoločnosť i v nasledovnom:

- v rámci žiaducej inklúzie získavať čo najväčší počet ľudí do štruktúr európskej a národnej spoločnosti,
- v rozvoji schopností a spôsobilostí u čo najväčšieho počtu obyvateľstva za účelom nimi nepretržitého osvojovania si nových vedomostí, kvalifikácií a kľúčových zručností

⁷³ **Inklúzia** – proces, prostredníctvom ktorého máme zabezpečovať, aby tí, ktorí sa ocitli už v chudobe až biede a exklúzii, im boli ponúknuté príležitosti na inklúziu do žiaducich štruktúr spoločnosti. V kontexte s tým im umožniť získať nevyhnutné zdroje na to, aby mohli plne participovať na ekonomickom, sociálnom a kultúrnom živote obce, mesta, vyššieho územného celku, mikroregiónu, regiónu, spoločnosti i na riešení ich objektívnych a subjektívnych problémov. Zároveň, napomôcť im získať takú životnú úroveň a blahobyť, ktoré slovenská a európska spoločnosť považuje za štandardné.

⁷⁴ **Konkurencieschopnosť SR** – konkurencieschopnosť je podľa Európskej komisie schopnosť podnikov, priemyselných odvetví, regiónov, krajín a nadnárodných regiónov (vystavených medzinárodnej súťaži) generovať relatívne vysoký dôchodok a úroveň zamestnanosti.

⁷⁵ **Dlhodobo nezamestnaní** – ide o osoby v produktívnom veku, ktoré viac ako jeden rok (12 mesiacov) z rôznych dôvodov (napríklad, diskriminačných, kvalifikačných, atď.) nenachádzajú uplatnenie na obecnom, mestskom, regionálnom, celoštátnom, európskom trhu práce. V prípade marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách a mestských getách môžeme (v prípade väčšej časti tejto populácie), už hovoriť o jej celoživotnej nezamestnanosti. V súčasnosti už zaznamenávame, že veľká časť Rómov v produktívnom veku žijúca v osadách a getách nikdy nemala v súlade s národným základným pracovným kódexom (Zákonníkom práce) uzatvorený pracovný pomer s konkrétnym zamestnávateľom pôsobiacim na území Slovenskej republiky. Predpokladáme, že z celkového počtu žijúcich marginalizovaných Rómov (náš hypotetický odhad na území Slovenskej republiky: od 250 až 350 tisíc osôb zároveň existenčne žijúcich v rôznych segregovaných typoch osídlení) v produktívnom veku (od 18 rokov do 62 rokov) až 95% z nich nikdy z rôznych dôvodov riadne nepracovalo.

pre celoživotné vzdelávanie⁷⁶ potrebných pre uplatnenie sa na trhu práce. Ide o dosiahnutie takého stavu, v ktorom sa zabezpečí čo najväčšiemu počtu ľudí ich zamestnateľnosť na trhu práce v priebehu celého svojho produktívneho života,

- v zabezpečovaní sociálnych istôt a v znižovaní závislosti čo najväčšieho počtu ľudí na národnej sociálnej exekutive (napríklad, na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny, oddeleniach sociálnych vecí a v rámci sprostredkovania práce, atď.),
- vo zvyšovaní kvality života,
- v rozvoji občianskych postojov a spôsobilostí prevziať zodpovednosť za seba samého a svoju rodinu a aktívne participovať na správe vecí verejných v obciach, mestách, vo vyšších územných celkoch, štáte, atď.

Z uvedeného vyplýva, že je to ľudský kapitál a individuálny potenciál, ktoré v súčasnosti sú a v budúcnosti budú považované za kľúčové faktory v boji proti nezamestnanosti, nízkym mzdám, chudobe, biede, plogramotnosti, analfabetizmu, diskriminácii, segregácii, atď. V kontexte s tým sa ukazuje, že tieto kľúčové faktory sú spojené aj s inými spoločenskými výhodami. Napríklad, s mentálnym a fyzickým zdravím jednotlivcov, skupín, komunít, obyvateľstva atď.

Je nepochybné, že vyššie uvedené benefity vyplývajúce zo vzdelávania, získania vzdelania obyvateľstva tiež u marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách a mestských getách, či iných exkludovaných osídleniach môžu mať výrazný vplyv na transformáciu ich doterajších životných stratégií a kvalitu života. K tomu je však potrebné pretransformovať v kontexte spoločenských vývojových trendov a nižšie uvedených indikátorov mier ľudského kapitálu aj národné stratégie, koncepcie edukácie rómskych komunít v ich doterajšej príprave pre život v spoločenskej inklúzii.

Ako podklad pre tvorbu a realizáciu žiaducich edukačných a sociálnych transformácií smerom k marginalizovanej rómskej populácii nám najlepšie môžu poslúžiť indikátory mier ľudského kapitálu, ktoré predstavujú významný prostriedok v procesoch evaluácie reálneho statusu, kvality života a ich vývojových trajektórií smerom k trvalo udržateľnému rozvoju. Zároveň indikátory poukazujúce na využiteľnosť ľudského kapitálu marginalizovanej rómskej populácie žijúcej v osadách a mestských getách na trhu práce, upotrebitelnosti ľudského kapitálu a individuálneho potenciálu Rómov, ale aj ich spôsobilostí inkluzovať sa do štruktúr slovenskej spoločnosti. Z tohto dôvodu

⁷⁶ **Kľúčové zručnosti pre celoživotné vzdelávanie** – ide o vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré by si mal čo najväčší počet ľudí žijúcich v Slovenskej republike (bez ohľadu na ich príslušnosť k národnostnej – etnickej skupine, farby pleti, vierovyznania, atď.) osvojiť, aby sa mohli v rámci trvalo udržateľného rozvoja a občianskej angažovanosti žiaduco uplatniť. Európska rada Európskej únie v Odporúčaní Európskeho parlamentu č. KOM 2005/0221 (COD o kľúčových zručnostiach z roku 2006, v časti 3. taxatívne vymenovala osem kľúčových zručností. Ide o tieto kľúčové zručnosti: **1. Komunikácia v materinskom jazyku** (poznámka: v tomto prípade túto zručnosť chápeme tak, že i keď materinským a komunikačným jazykom marginalizovaných Rómov z osád a mestských giet je rómsky jazyk v príslušnom regionálnom dialekte, v skutočnosti ich materinským jazykom je aj slovenský jazyk, ktorý je v našom štáte uznaným ako národným jazykom. Z toho pre nás plynie (potvrdzujú to aj doterajšie empirie a fenomény života tejto populácie), že aj rómska populácia sa počas absolvovania povinnej školskej dochádzky musí vzdelávať v slovenskom jazyku tak, aby po jej skončení jej príslušníci boli schopní v tomto jazyku komunikovať a dorozumieť sa. **2. Komunikácia v cudzích jazykoch.** **3. Matematická zručnosť a základné zručnosti v oblasti vedy a techniky.** **4. Digitálna zručnosť.** **5. Učenie ako sa učiť.** **6. Spoločenská zručnosť a občianska zručnosť.** **7. Zmysel pre iniciatívu a podnikanie.** **8. Kultúrna vnímavosť.**

a v súlade s témou tejto monografie v ďalšej časti textu venujeme pozornosť indikátorom ľudského kapitálu najmä vo vzťahu k vzdelávaniu, trhu práce, inklúzii a trvalo udržateľnému rozvoju. To všetko sa bytostne dotýka aj slovenskej marginalizovanej rómskej populácie. Indikátory sú merateľné a vedecky zdôvodnené relevantné veličiny poskytujúce informácie o stave, vývoji, trendoch a procesoch predmetných problematik v kvantitatívnom a kvalitatívnom vyjadrení.

V subkapitole 3.1 sme uviedli rôznych autorov vedeckých prác zaoberajúcich sa problematikou ľudského kapitálu a jeho vzťahmi k ekonomickému rastu, vzdelávaniu, uplatneniu na trhu práce, atď. Väčšina z nich vo svojich prácach uvádzala aj rôzne miery ľudského kapitálu vo vyššie uvedených vzťahoch. Napríklad, J. Hers (1998, s. 36 – 41) v *Human capital and economic growth. A survey of the literature* uvádza miery ľudského kapitálu použité v rôznych analyticko-deskriptívnych odborných štúdiách autorov, N.G. Mankiw, D. Romer, D. N. Weil (1992: *A contribution to the empirics of economic growth*), R. Barro, J. W. Lee (1992: *International data on educational attainment updates and implications*), P. M. Romer (1990: *The origins of endogenous growth*) a to vo vzťahu ľudského kapitálu k ekonomickému rastu ako takému, predovšetkým nadobúdaného v preprimárnej, primárnej a sekundárnej návštevnosti škôl, dĺžkou vzdelávania žien a mužov a ich gramotnosťou (tabuľka 13).

Tab. 13 *Miery ľudského kapitálu podľa J. Hersa*

autor	mera ľudského kapitálu
Mankiw, Romer, Weil	návštevnosť škôl
Barro, Lee	dĺžka vzdelávania
Romer	gramotnosť

Zdroj: Hers, 1998, s.36-41

Tabuľková úprava: autor monografie

Vzhľadom na množstvo literárnych zdrojov, ktoré sa predmetnou problematikou zaoberajú, my sme svoju pozornosť zamerali na tie indikátory mier ľudského kapitálu, ktoré sú sledované najmä relevantnými medzinárodnými inštitúciami, ako Svetovou bankou, OEDC a národnými exekutívnymi inštitúciami, napríklad, Ministerstvom školstva, práce, sociálnych vecí a rodiny, zdravotníctva, výstavby a regionálneho rozvoja. „*Reprezentatívnou ukážkou kvantifikovateľných mier ľudského kapitálu sú indikátory z medzinárodného súboru dát Svetovej banky – „World Development Indicators“* (Dobeš, 2001, s.43). Vzhľadom na potreby tejto práce, indikátory Svetovej banky uvádzame v plnom znení tak, ako ich prezentuje M. Dobeš v dizertačnej práci *Ľudský kapitál a výkonnosť ekonomiky* (2001, s. 43-44) vo vlastnej tabuľkovej úprave (tabuľka 14).

Tab. 14 Zoznam indikátorov ľudského kapitálu Svetovej banky

1. Veková efíciencia, ZŠ (čistá návštevnoš ako percento celkovej) SE.PRM. AGEE. ZS-Age efficiency, primary (net enrollment as % of gross)
2. Veková efíciencia, SŠ (čistá návštevnoš ako percento celkovej) SE. SEC. AGEE. ZS-Age efficiency, secondary (net enrollment as % of gross)
3. Očakávaná dĺžka vzdelávania, ženy SE. SCH. LIFE. FE-Expected years of schooling, female
4. Očakávaná dĺžka vzdelávania, muži SE.SCH. LIFE. MA.Expected years of schooling, male
5. Miera negramotnosti u dospelých (% zo skupiny 15 a viac ročných) SE. ADT. ILIT. ZS-Illiteracy rate, adult total (% of people 15+)
6. Perzistencia do 4. ročníka (% príslušnej vekovej skupiny) SE. PRM. PRS4. ZS-Persistence to grade 4, total (%of cohort)
7. Dĺžka základného vzdelávania (roky) SE. PRM. DURS-Primary education, duration (years)
8. Základné školy, žiaci SE. PRM. ENRL-Primary education, pupils
9. Základné školy, učitelia SE. PRM. TCHR-Primary education, teachers
10. Počet žiakov na učiteľa na ZŠ SE. PRM. PTRR-Primary school pupil-teacher ratio
11. Vek vstupu na ZŠ SE. PRM. AGES-Primary school starting age (years)
12. Postup na SŠ, ženy (%) SE. SEC. PROG. FE. ZS-Progression to secondary school, female (%)
13. Postup na SŠ, muži (%) SE. SEC. PROG. MA. ZS-Progression to secondary school, male (%)
14. Verejné výdavky na základné vzdelávanie (% HNP) SE. XPD. PRIM. GDP. ZS-Public spending on education, primary (% of GDP)
15. Verejné výdavky na stredné vzdelávanie (%HNP) SE. XPD. SECO.GDP.ZS-Public spending on education, secondary (% of GDP)
16. Verejné výdavky na vysoké školstvo (%HNP) SE.XPD.TERT.GDP.ZS-Public spending on education, tertiary (% of GDP)
17. Návštevnoš MŠ (% príslušnej vekovej skupiny) SE. PRE. ENRR-School enrollment, preprimary (% gross)
18. Návštevnoš ZŠ (% príslušnej vekovej skupiny) SE. PRM. ENRR-School enrollment, primary (% gross)
19. Návštevnoš SŠ (% príslušnej vekovej skupiny) SE. SEC. ENRR-School enrollment, secondary (% gross)
20. Návštevnoš VŠ (% príslušnej vekovej skupiny) SE. TER. ENRR-School enrollment, tertiary (% gross)
21. Stredné všeobecné školy, žiaci SE. SEC. ENRL. GC-Secondary education, general, pupils
22. Stredné všeobecné školy, učitelia SE. SEC. TCHR. GC-Secondary education, general, teachers
23. Stredné odborné školy, žiaci SE. SEC. ENRL. VO-Secondary education, vocational, pupils
24. Stredné odborné školy, učitelia SE. SEC. TCHRL. VO-Secondary education, vocational, teachers
25. Výdavky na učebné pomôcky, ZŠ (% z celkových výdavkov) SE. XPD. PTCH. ZS-Spending on teachin materials, primary (% of primary total)
26. Výdavky na učebné pomôcky, SŠ (% z celkových výdavkov) SE. XPD. STCH. ZS-Spending on teachin materials, secondary (% of secondary total)

Zdroj: Dobeš, 2001, s. 43 - 44

Tabuľková úprava: autor štúdie

Okrem Svetovej banky indikátory ľudského kapitálu pre výskumné a monitorovacie účely stanovuje aj Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). Tá okrem ekonomických indikátorov stanovuje aj edukačné indikátory, ktoré každo-

ročne podľa potrieb aktualizuje. Prostredníctvom nich vyhodnocuje stav vo vzdelávaní v členských, ale i nečlenských krajinách. O zistenom stave vydáva deskriptívno – analytické pohľady. Týkajú sa stavu vo vzdelávaní, najmä vo vzťahu k ekonomickej prosperite jednotlivých štátov a taktiež uplatnenia absolventov vzdelávania (ich potenciálu) na trhu práce v skúmaných krajinách.

V roku 2007 OECD realizovala výskumné zisťovanie o reálnom stave vo vzdelávaní⁷⁷ v 21 štátoch, vyznačujúcich sa vyšším i nižším civilizačným stupňom (napríklad, v Anglicku, Španielsku, Nemecku, Taliansku, Rusku, Švédsku, Dánsku, Fínsku, Grécku, Maďarsku, Kórei, Poľsku, Portugalsku, Turecku, Čechách, i na Slovensku). Pre potreby výskumného zisťovania OECD stanovila štyri miery a 27 indikátorov, prostredníctvom ktorých zisťovala reálny stav v skúmanej problematike. Zistenia prezentovala v publikácii *Education at a Glance 2007* (450 s.). Stanovené indikátory majú verejnosti poskytnúť informácie o:

- ľudskom kapitáli v jednotlivých krajinách,
- ľudských a finančných zdrojoch investovaných do vzdelávania v rámci jednotlivých členských krajín OECD,
- fungovaní a rozvíjaní vzdelávacích systémov v krajinách OECD,
- návratnosti investícií do vzdelávania v krajinách OECD.

Na základe exploratívneho zisťovania reálneho stavu v príslušnom štáte a celom členskom spoločenstve OECD vypracováva analýzy, ktoré poukazujú najmä na:

- Demografické faktory v krajinách a celej OECD, ktoré najvýraznejšie ovplyvňujú príliv kvalifikovaných ľudí na trh práce.
- Trendy vo vzťahu medzi najvyšším dosiahnutým vzdelaním a samotnou aktivitou pracovnej sily.

⁷⁷ Napríklad, v publikácii *Education at a Glance 2007* (s. 69-405) sa uvádza, že „priemerné najvyššie dosiahnuté vzdelanie dospeléj populácie v krajinách OECD zodpovedá štúdiu s dĺžkou 11,8 roka. Vyplyva to z trvania aktuálnych vzdelávacích programov. V 18 krajinách, ktoré prevyšujú priemer krajín OECD, je priemerná doba štúdia v rozsahu 11,8 až 13,8 roka. V prípade zostávajúcich krajín je tento rozptyl väčší (viac ako štyri roky), od najkratšej doby 7,4 roka po 11, 8 roka. Podiel absolventov vyšších stredných škôl v populácii v typickom absolventskom veku v 17 krajinách OECD s porovnateľnými údajmi prekračuje hodnotu 70%. V Dánsku, Nemecku, Japonsku, Nórsku, Poľsku, Švajčiarsku sa počet absolventov vyšších stredných škôl rovná alebo prekračuje 90%. Výzvou je teraz zaručiť, aby zostávajúce štáty nezostávali pozadu, čo by mohlo spôsobiť riziko sociálnej izolácie. V rámci 17 krajín s porovnateľnými údajmi si v priemere 32% osôb v typickom absolventskom veku dokončuje vysokoškolské vzdelanie úrovne A, kam patria univerzity a iné inštitúcie ponúkajúce podobné kvalifikácie. Toto číslo sa pohybuje v rozsahu od menej ako 20% v Rakúsku, Českej republike, Nemecku, Švajčiarsku, Islande a v Poľsku. Pri meraní podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania došlo medzi dospelou populáciou k nárastu počtu odborných kvalifikácií na vysokoškolskej úrovni. V oblasti kvality výučby na základných školách, v porovnaní 9 krajín sa u štyroch (Grécko, Maďarsko, Island a Slovinsko) ukázal štatisticky významný nárast priemernej písomnej gramotnosti žiakov 4. ročníkov...V oblasti výhody vzdelania miera zamestnanosti vo väčšine krajín OECD rastie s najvyšším dosiahnutým vzdelaním. Až na veľmi málo výnimiek je miera zamestnanosti pre absolventov vysokých škôl značne vyššia, než pre absolventov vyšších stredných škôl. V oblasti vzdelanie, produktivita práce a ekonomika, nedávne analýzy ľudského kapitálu v rámci 14 ekonomík krajín OECD (založené na skóre v oblasti gramotnosti) ukazujú značne pozitívne účinky na ekonomický rast a zvyšovanie dostupného ľudského kapitálu, zvyšuje produktivitu práce a zároveň slúži ako hnací motor technologického pokroku.

V oblasti prechodu od vzdelávania do produktívneho veku podiel osôb vo veku 20 až 24 rokov, ktoré neštudujú a sú bez vyššieho stredoškolského vzdelania je nižší než 10% iba v 8 z 27 krajín OECD. V 11 krajinách táto potenciálne ohrozená skupina reprezentuje 10 až 18% vekovej skupiny a pre zvyšných 8 krajín spadá do tejto kategórie viac ako 20% tejto vekovej skupiny“.

- Komparáciu relatívnych príjmov pracujúcich mužov a žien.
- Komparáciu distribúcií výdavkov a študentov podľa úrovne vzdelania.
- Segmentáciu súkromných a verejných výdavkov na vzdelávanie⁷⁸ medzi výdavky na domácnosti a iné súkromné výdavky.
- Štruktúru prijímania nových študentov na štúdium podľa veku.
- Trendy voľného pohybu študentov na vysokých školách.
- Študijné predmety študovaných zahraničnými študentmi.
- Komparáciu zvládania prechodu medzi edukáciou a prácou s postupom času.
- Profil na základe rodnej krajiny mladistvých s nízkou úrovňou kvalifikácie (týka sa aj marginalizovanej rómskej populácie žijúcej v segregovaných osadách, mestských getách, či iných exkludovaných osídleniach).
- Komparáciu pomerov počtu študentov k učiteľom v prípade verejných a súkromných vzdelávacích inštitúcií.
- Podiel pracovného času učiteľov venovaného vzdelávaniu žiakov, študentov.

Významným národným dokumentom, ktorý obsahuje aj indikátory pre exploratívne, meracie a evaluačné účely v dosahovaní pokroku, alebo zhoršovania stavu je vládny dokument Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR.⁷⁹ Prostredníctvom tejto stratégie sa realizuje Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike na roky 2005 – 2010, ktorý taxatívne definuje ciele dlhodobej konkurencieschopnosti nášho štátu pri akceptovaní najmä jeho trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom kultivácie ľudských zdrojov ako potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu v Slovenskej republike. Podľa M. Brundtlandovej (1992, s. 2) za trvalo udržateľný rozvoj môžeme považovať taký rozvoj ľudskej spoločnosti, *„ktorý umožňuje uspokojovanie potrieb súčasných generácií bez toho, aby boli ohrozené nároky budúcich generácií na uspokojovanie ich potrieb“*. Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky (2001, s. 2) definuje trvalo udržateľný rozvoj ako *„cieľený, dlhodobý, komplexný a synergický proces ovplyvňujúci všetky oblasti života (duchovná,*

⁷⁸ **Verejný výdavky na vzdelávanie** – zahŕňajú výdavky vládne, najmä na edukačné inštitúcie, ako aj dotácie z verejných prostriedkov pre domácnosti (napríklad, na životné náklady) a iné.

⁷⁹ **Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR** je vládny dokument (číslo: 6580/2001), ktorý vláda SR schválila dňa 10. 10. 2001, číslo uznesenia: 978/2001. Predmetné uznesenie vlády SR v stanovných oblastiach (sociálnej, environmentálnej, ekonomickej) ukladá taxatívne vymedzené úlohy členom vlády SR (ministrom) a prednostom štátnych exekutívnych inštitúcií (štátnych úradov). Podľa nášho názoru je na veľkú škodu, že vláda SR uznesením č. 978/2001 neuložila úlohy v rámci Národnej stratégie trvalo udržateľnému rozvoju SR aj splnomocnencovi vlády SR pre rómske komunity (v roku 2001, keď vláda SR schvaľovala uvedenú stratégiu a prijala k nej záväzné uznesenie, už Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity v rámci štruktúry Úradu vlády SR oficiálne existoval). To v praxi spôsobilo, že vo vládnych stratégiách a koncepcii Ministerstva školstva SR smerom k rómskej komunite (národnostnej menšine) sa nestanovili žiadne indikátory, ktoré by sa pravidelne monitorovali a vyhodnocovali aj za účelom zisťovania pokroku alebo zhoršovania stavu v jednotlivých problematikách. **Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania (číslo vládneho dokumentu: UV-5940/2008) schválená vládou SR dňa 2. 4. 2008 uznesením číslo 206/2008**, v skutočnosti predstavuje oficiálny dokument, ktorý určuje trajektoriálne smerovanie národnej vzdelávacej politiky smerom k rómskej detskej populácii a jej edukačnú prípravu pre život v spoločnosti. **Koncepcia na stranách 16-18 obsahuje iba prioritné odporúčania bez uvedenia indikátorov ich vyhodnocovania za určité obdobie**. A tak sa stáva, že doterajšie analytické materiály vypracovávané a publikované Oddelením národnostného školstva Ministerstva školstva SR **neobsahujú údaje vyjadrujúce mieru v dosahovaní pokroku vo vzdelávaní Rómov na území nášho štátu**.

sociálna, ekonomická, environmentálna, inštitucionálna), odohrávajúci sa na viacerých úrovniach (miestna, regionálna, národná, medzinárodná) a smerujúci prostredníctvom uplatňovania praktických nástrojov a inštitúcií k takému modelu fungovania spoločnosti, ktorý kvalitne uspokojuje materiálne, duchovné a sociálne potreby a záujmy ľudí, pričom rešpektuje hodnoty prírody a neprekračuje medze únosnej zaťažiteľnosti (kapacity) prírody, resp. krajiny a jej zdrojov“.

Z vyššie uvedených vymedzení pojmovej kategórie, a to trvalo udržateľného rozvoja vyplýva, že v riešeníach doteraz pretrvávajúcich a prehlbujúcich sa problematik marginalizovanej rómskej populácie by sme mali byť dostatočne predvídaví a schopní vytvoriť také spoločenské podmienky, aby jej demografický vývoj a potenciál ľudského kapitálu boli využiteľné v prospech spoločenských záujmov. Sme toho názoru, že trvalo udržateľný spoločenský rozvoj by mal vytvárať také predpoklady pre vzájomnú konfiguráciu celkového vývoja rómskej populácie a sociálno-ekonomického kapitálu, ktorá zabezpečí žiaducu kvalitu života aj Róma žijúceho v segregovanej osade, mestskom gete, či inom exkludovanom osídlení, adekvátnu jeho primárnym životným potrebám.⁸⁰

Vzhľadom na to, že Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky (ďalej NSTUR SR) v oblastiach kultúrnej, sociálnej, ekonomickej, environmentálnej, inštitucionálnej obsahuje aj cielene a intencionálne taxatívne vymedzené indikátory (s.1-4, príloha č.1). NSTUR SR zahrňuje explicitne i ukazovatele zamerané na zmierňovanie až elimináciu nežiaducich problematik koherentných s ich doterajším nadobúdaním a formovaním potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu marginalizovanou rómskou populáciou žijúcou v segregovaných osadách a mestských getách. Uvádzame najmä indikátory týkajúce sa nami tematicky zvoleného zisťovania problematik. Koherentné indikátory Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky uvádzame v plnom znení a vo vlastnej tabuľkovej úprave (tabuľka 15).

Ďalšími významnými vládnyimi dokumentmi, ktoré taxatívne vymedzujú indikátory za účelom monitorovania a zisťovania reálneho stavu v pokroku, alebo v zhoršovaní stavu v sociálnej ochrane a sociálnej inklúzii slovenského obyvateľstva za určité sledované obdobie sú:

⁸⁰ **Potreba** – „je stav, keď organizmu, jednotlivcovi alebo skupine niečo chýba – a to z objektívnych dôvodov (ak trpí na nejaký nedostatok) alebo zo subjektívnych dôvodov (ak sa domieva, mu niečo chýba, čiže pociťuje to ako deficit v niečom“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 345). Teda ide o stav, v ktorom Róm ako jednotlivec, jeho rodina ako skupina, či rómska komunita (môžeme ju vnímať aj ako celé obyvateľstvo obývajúce konkrétnu segregovanú osadu, mestské geto, či iné exkludované osídlenie), považujú niečo za dôležité a nutne potrebné pre ich činnosť, činnosti, či existenciu z aspektu biologického, sociálneho, misijného, andragogického, zdravotníckeho, ekonomického, spoločenského, atď. Z andragogického, sociálneho, misijného a zdravotníckeho hľadiska ako za jednu z výrazných potrieb marginalizovanej rómskej populácie považuje jej žiaduce vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o potrebách vedomostnej spoločnosti a poznatkovo založenej ekonomike. V skutočnosti by malo ísť o komplex procesov, v ktorých Rómovia ako jednotlivci, skupiny, či komunity dostávali príležitosti na realizovanie svojho individuálneho potenciálu a ľudského kapitálu. V ich vzdelanosti vidíme aj podporu udržateľnému rozvoju spoločnosti. V spoločnosti založenej na vedomostiach vnímate súhrnný potenciál vzdelanosti Rómov ako dôležitý faktor pre dosiahnutie environmentálneho a etického uvedomenia si aj spoločenských potrieb, zvyšovanie schopností a spôsobilostí na predovšetkým nimi realizovaných transformačných procesov v ich doterajších preferovaných hodnotách explicitne sa prejavujúcich v ich spoločensky nežiaducich životných stratégiách.

➤ Národná správa o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie pre roky 2006-2008.⁸¹

➤ Národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie 2005-2015.⁸²

Obidva vládne dokumenty obsahujú indikátory, ktoré sú cielene a intencionálne nasmerované na monitorovanie ukazovateľov. Zároveň sú taktiež koherentné s doterajšou problematikou nadobúdania, formovania a rozvoja potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu marginalizovanou rómskou populáciou. Je nepochybné, že doterajšia reálna sociálna inklúzia, verzus exklúzia, preprimárna, primárna a sekundárna edukácia, špecifická socializácia, rodina, životná existencia v segregovanom a hygienicky závadnom prostredí, atď., majú výrazný vplyv na vznik, pretrvávajúce a prehĺbovanie nami zisťovaných problematik Rómov. Preto v ďalšej časti textu predmetné indikátory z uvedených vládnych dokumentov uvádzame v pôvodnom znení, a vo vlastnej tabuľkovej úprave (tabuľka 16, 17).

⁸¹ Číslo vládneho dokumentu: UV -20070/2006, schválený uznesením vlády SR č. 976/2006 dňa 29. 11. 2006

⁸² Ide o vládny dokument číslo: UV-328/2005, vládou SR schválený uznesením číslo: 28/2005 dňa 12. 1. 2005. Národný akčný plán SR k Dekáde začleňovania rómskej populácie 2005-2015 sa zameriava na štyri prioritné oblasti: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie a bývanie a v kontexte s tým na chudobu, diskrimináciu a rodovú rovnosť. K tomu sú cielene a intencionálne stanovené aj indikátory na zisťovanie plnenia stanovených vládnych úloh.

Tab. 15 *Indikátory Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky***Chudoba v spoločnosti a jej príčiny (chudoba, nerovnosť príjmov, nezamestnanosť, rovnosť rodov). Indikátory:**

- Pretrvávajúce riziko miery chudoby
- Populácia v domácnostiach bez žiteľov so zamestnaním vo veku 0-65 rokov
- Nerovnosť v rozdelení príjmov
- Celková miera nezamestnanosti
- Rozptyl v regionálnej miere zamestnanosti
- Rodová diskriminácia v platoch

Zdravotný stav obyvateľstva, faktory ovplyvňujúce zdravotný stav obyvateľstva a demografický vývoj spoločnosti (výživa obyvateľstva, úmrtnosť obyvateľstva, stredná dĺžka života pri narodení, obyvateľstvo s prístupom k verejnej kanalizácii a k nezávadnej pitnej vode, dostupnosť zdravotnej infraštruktúry, uvedomelý prístup k rodičovstvu). Indikátory:

- Denná spotreba energie a niektorých výživových látok
- Spotreba vybraných druhov potravín a nápojov
- Kvalita potravín a potravinového reťazca
- Novorodenecká úmrtnosť
- Dojčenská úmrtnosť
- Najčastejšie príčiny smrti v SR muži/ženy
- Štandardizovaná úmrtnosť na všetky ochorenia
- Stredná dĺžka života pri narodení
- Napojenie obyvateľstva na verejnú kanalizáciu
- Napojenie obyvateľstva na verejný vodovod
- Štruktúra siete zdravotnej starostlivosti a jej dostupnosť
- Vývoj v užívaní antikoncepcie u žien fertillného veku
- Vývoj ukazovateľov potratovosti

Budovanie vzdelanej spoločnosti (úroveň vzdelania, výdavky na školstvo).**Indikátory:**

- Počet žiakov s predčasne ukončeným základným vzdelaním
- Počet absolventov terciálneho štúdia v oblasti vedy a technológií
- Verejné výdavky na ľudské zdroje

Bytová otázka (kvalita bývania). Indikátory:

- Obytná plocha na osobu
- Bytová výstavba

Bezpečnosť obyvateľstva (kriminalita v spoločnosti). Indikátory:

- Počet zaznamenaných trestných činov

Demografický vývoj (demografické zmeny). Indikátory:

- Vývoj základných demografických ukazovateľov (živonarodení, prirodzený prírastok, zomretí)

Zdroj: NSTUR SR, 2001, príloha č. 1, s.1-4

Tabuľková úprava: autor štúdie

Tab. 16 *Národné indikátory sociálnej ochrany a inklúzie 06-08***Zredukovať chudobu detí a riešiť medzigeneračnú reprodukciu chudoby preventívnymi opatreniami a podporou rodín s deťmi.****Indikátory:**

- Miera rizika chudoby detí
- Miera rizika chudoby domácnosti so závislými deťmi
- Miera rizika chudoby neúplných rodín s deťmi
- Miera absolútnej chudoby detí
- Počet osôb v hmotnej núdzi na celkovom počte obyvateľov
- Počet detí z oprávnenej populácie navštevujúcich materské školy
- Pomer počtu rómskych žiakov v špeciálnych základných školách a špeciálnych výchovných zariadeniach k počtu rómskych žiakov na základných školách
- Pomer zapísaných detí a detí, ktoré ukončili všetky ročníky ZŠ
- Podiel detí v ústavnej starostlivosti na celkovom počte detí v náhradnej starostlivosti
- Podiel rómskych žiakov prihlásených a prijatých na štúdium na gymnáziách, SOU, SOŠ

Zvýšiť začlenenie a bojovať proti diskriminácii zraniteľných skupín obyvateľstva podporou dostupnosti verejných služieb rozvojom lokálnych riešení a zvyšovaním participácie vylúčených skupín na živote spoločnosti. Indikátory:

- Počet klientov pre ktorých sú poskytované služby a vykonávané opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v prirodzenom rodinnom a širšom sociálnom prostredí
- Počet nájomných bytov a počet vystavaných bytov
- Počet programov a projektov na podporu miestnych spoločenstiev a komunit

Zlepšiť prístup na trh práce a zvýšiť zamestnanosť a zamestnateľnosť skupín obyvateľstva ohrozených exklúziou.**Indikátory:**

- Miera zamestnanosti vo veku 15-64, 15-24, 55-64 rokov podľa pohlavia
- Miera nezamestnanosti 15-64, 15-24, 55-64 rokov podľa pohlavia
- Miera dlhodobej nezamestnanosti
- Podiel aktivizovaných znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie z celkového počtu aktivizovaných uchádzačov o zamestnanie
- Podiel umiestnených znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie na trhu práce prostredníctvom úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z celkového priemerného počtu vyradených uchádzačov o zamestnanie
- Podiel znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, ktorí využili odborné poradenské služby z celkového počtu znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie
- Podiel znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, ktorí využili odborné poradenské služby z celkového počtu uchádzačov o zamestnanie, ktorí využili odborné poradenské služby
- Populácia žijúca v domácnostiach bez zamestnania: dospelá populácia/deti
- Miera rizika chudoby pracujúcich
- Počet programov a projektov z ESF zameraných na integráciu na trh práce skupín obyvateľstva ohrozených vylúčením alebo vylúčených

Zdroj: Národná správa o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie pre roky 2006–2008, 2006, s. 21–28

Tabuľková úprava: autor štúdie

Tab. 17 *Indikátory Národného akčného plánu Dekády začleňovania rómskej populácie 2005–2015*

Priorita: Vzdelávanie

Zámer: Zlepšiť vzdelávacie výsledky Rómov. Indikátory:

- Pomer zapísaných detí a detí, ktorí ukončili všetky ročníky ZŠ
- Zníženie počtu neprospievajúcich žiakov
- Zlepšujúci sa prospech žiakov
- Znižujúci sa počet vymeškaných neospravedlnených hodín

Zámer: Zlepšiť zaškolenosť a pripravenosť rómskych detí. Indikátor:

- Zvýšenie pomeru detí, ktoré ukončili predškolskú prípravu (zlepšenie úrovne pripravenosti rómskych detí na školu)

Zámer: Zvýšiť percento rómskych žiakov navštevujúcich stredné školy.

Indikátor:

- Zvýšený pomer rómskych žiakov prihlásených a prijatých na štúdium na gymnáziách, SOU, SOŠ

Zámer: Znížiť % rómskych detí navštevujúcich špeciálne základné školy a špeciálne výchovné zariadenia. Indikátor:

- Znížený pomer rómskych žiakov v špeciálnych základných školách a špeciálnych výchovných zariadeniach

Zámer: Podporiť celoživotné vzdelávanie Rómov s neukončeným vzdelaním z aspektu uplatnenia sa na trhu práce (vrátane kariérneho poradenstva). Indikátor:

- Pomer počtu Rómov s neukončeným vzdelaním a ktorí začali vzdelávanie

Priorita: Zamestnanosť

Zámer: Rovnaké zaobchádzanie so všetkými občanmi bez ohľadu na etnický pôvod. Indikátor:

- Počet zamestnancov štátnej správy, ktorí absolvovali vzdelávanie

Zámer: Zvýšenie zamestnatel'nosti znevýhodnených skupín uchádzačov o zamestnanie na trhu práce prostredníctvom NP I - Podpora zamestnávania nezamestnaných s dôrazom na znevýhodnené skupiny na trhu práce. Indikátory:

- Počet pracovných miest vytvorených pre znevýhodnené skupiny uchádzačov
- Počet osôb, ktoré začali podnikat'

Zámer: Zvýšenie zamestnatel'nosti znevýhodnených skupín uchádzačov o zamestnanie na trhu práce prostredníctvom NP III – Vzdelávanie a príprava nezamestnaných pre trh práce. Indikátory:

- Počet nezamestnaných osôb zúčastnených na kurzoch odborného vzdelávania a prípravy
- Počet uchádzačov a záujemcov o zamestnanie zúčastnených na kurzoch informačných a komunikačných technológií
- Počet uchádzačov a záujemcov o zamestnanie zúčastnených na kurzoch prípravy pre samozamestnanie

Zámer: Zvyšovanie zamestnatel'nosti znevýhodnených skupín uchádzačov o zamestnanie na trhu práce prostredníctvom NP V – Aktivácia nezamestnaných a nezamestnaných s nízkou motiváciou odkázaných na dávku v hmotnej núdzi. Indikátory:

- Počet osôb, ktoré sa zúčastnili na aktivačných programoch organizovaných verejnými službami zamestnanosti
- Počet poskytnutých príspevkov

Zámer: Zvyšovanie zamestnatel'nosti znevýhodnených skupín uchádzačov o zamestnanie na trhu práce prostredníctvom NP VII – Zvýšenie rozsahu a kvality služieb zamestnanosti prostredníctvom informačných, poradenských a odborných poradenských nástrojov a služieb.

Indikátory:

- Počet osôb, ktorým bolo poskytnuté preventívne poradenstvo
- Počet osôb, ktorým boli poskytnuté poradenské služby
- Počet osôb, ktorým boli poskytnuté informačné a poradenské služby
- Počet osôb, s ktorými boli vypracované individuálne akčné plány

Zámer: Umožniť uchádzačom o zamestnanie prístup k získaniu základného vzdelania a získaniu základných zručností (čítanie, písanie, počítanie) a sociálnych zručností, k vzdelávaniu a príprave pre trh práce a prístup k stredoškolskému vzdelávaniu. Indikátory:

- Počet a percento účastníkov, ktorí obdržali vysvedčenie
- Počet a percento uplatnenia absolventov projektu na trhu práce do 6 mesiacov po ukončení vzdelávania alebo zaradenia do ďalšieho vzdelávania v porovnaní s výskumnou vzorkou

Zámer: Zníženie dlhodobej nezamestnanosti a zvýšenie motivácie zamestnávateľov k zamestnávaniu dlhodobo nezamestnaných vrátane identifikácie bariér na strane dopytu po práci pri zamestnávaní dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie. Indikátory:

- Počet dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie, ktorí sa zúčastnili projektu
- Počet dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie umiestnených na pracovné miesta

Zámer: Pomáhať riešiť problémy jednotlivcov a skupín žijúcich v komunitách ohrozených sociálnou exklúziou prostredníctvom komunitnej sociálnej práce a ovplyvňovať ich sociálnu situáciu tak, aby boli schopní integrovať sa do spoločnosti a zároveň rozšíriť ich možnosti využívať nástroje aktívnych opatrení na trhu práce. Indikátor:

- Počet obcí, v ktorých sa zaviedol program podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce

Zámer: Vytvorenie nových pracovných miest, zvýšenie motivácie, stimulácie a vzdelanostnej úrovne rómskej populácie, rozvoj a osvojenie si potreby participácie na riešení svojich sociálnych udalostí, šírenie osvetu v oblasti hygieny, vzdelávania, školstva, zamestnanosti, naučenie klientov rómskej národnostnej menšiny základným sociálnym a komunikačným zručnosťami, rozvoj pracovných inkubátorov a podpora samozamestnávania. Indikátory:

- Počet vytvorených pracovných miest
- Počet pracovných miest 1 mesiac po skončení financovania projektu
- Počet pracovných miest 3 mesiace po skončení financovania projektu
- Počet pracovných miest 6 mesiacov po skončení financovania projektu
- Počet rekvalifikovaných osôb
- Počet osôb zvyšujúcich si kvalifikáciu
- Počet pracovných miest v pracovných inkubátoroch
- Počet pracovných miest v rámci samozamestnávania

Priorita: Zdravie

Zámer: Analýza zdravia a zdravotného uvedomenia rómskej komunity v SR. Indikátory:

- Počet Rómov vo vzorke
- Indikátory zdravia, výskytu choroby, výsledku choroby

Zámer: Zvýšenie efektívneho využitia existujúcej siete zdravotnej starostlivosti rómskou minoritou. Indikátory:

- Počet osvetových prednášok, alebo počet rozdанных letákov, alebo počet oslovených rodín, prípadne počet realizovaných kampaní
- Nárast počtu preventívnych a skriningových vyšetrení
- Zmena pomeru návštevnosti LSPP v prospech návštev ambulancií lekárov

primárneho kontaktu, podľa špecializácie

Zámer: Zlepšenie sexuálneho zdravia Rómov. Indikátory:

- Zvýšenie priemerného veku matiek prvorodičiek
- Zvýšenie priemerného veku Rómov začínajúcich so sexuálnym životom
- % nárastu počtu gynekologických vyšetrení
- % poklesu predčasných pôrodov

Zámer: Zlepšenie preočkovanosť v rómskej populácii. Indikátor:

- Pomer preočkovanosť u majoritnej populácie k preočkovanosť rómskej populácie

Priorita: Zlepšenie sociálno – kultúrnej úrovne rómskych osád⁸³

Zámer: Zlepšenie sociálno – kultúrnej úrovne rómskych osád. Indikátory:

- Počet rómskych osád s vybudovanou dopravnou infraštruktúrou, rozvodom elektrickej energie, rozvodom vody a kanalizácie, rozvodom plynu a telekomunikačnej siete
- Počet rómskych osád s technickou vybavenosťou a bez technickej vybavenosti

Zámer: Zlepšenie úrovne bývania v rómskych osadách. Indikátor:

- Počet novopostavených bytov

Zámer: Postupná integrácia Rómov z rómskych osád. Indikátor:

- Počet novopostavených bytov pre obyvateľov rómskych osád vybudovaných mimo rómskych osád, prírastok a úbytok týchto bytov

Zámer: Zlepšenie úrovne bývania Rómov v mestských aglomeráciách.

Indikátor:

- Počet obnovených bytov, prírastok a úbytok týchto bytov

Zámer: Vytváranie podmienok pre zlepšenie úrovne bývania v rómskych osadách. Indikátor:

- Počet rómskych osád, z toho vysporiadané a nevysporiadané pozemky

Zdroj: Národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie 2005–2015, 2005, s. 5–15

Tabuľková úprava: autor štúdie

Ako z vyššie uvedených indikátorov vyplýva, všetky sú koherentné s problematikou nadobúdania, formovania a rozvoja potenciálu i potenciálov ľudského kapitálu marginalizovanej rómskej populácie. V kontexte s uvedeným však považujeme za potrebné uviesť, že každý stanovený indikátor by mal byť taxatívne vymedzený a merateľný tak, aby nám poskytoval reálny stav a obraz o skúmanej problematike. Ako možné metódy merania ľudského kapitálu už niektorí príslušní odborníci prezentovali vo svojich vedeckých prácach. Každá z metód merania ľudského kapitálu je determinovaná najmä autorovým vedeckým nazeraním na predmetnú skúmanú problematiku. Napríklad, N. Gerrunell v štúdii *Evaluation the impacts of human capital stocks and accumulation on economic growth: Some new evidence* (1996, s. 1) meranie ľudského kapitálu prezentuje z pohľadu zdôrazňovania úlohy akumulovaného ľudského kapi-

⁸³ V Národnom akčnom pláne Dekády začleňovania rómskej populácie 2005-2015 je na strane 15 uvedené, že zabezpečenie monitoringu týchto indikátorov bude uskutočnené Ročným výkazom o obytných zoskupeniach na nízkom sociokultúrnom stupni. Musíme však konštatovať, že Ročný výkaz o obytných zoskupeniach na nízkom sociokultúrnom stupni od roku 2004 nesleduje a ani nevyhodnocuje Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Pritom podľa uvedeného vládneho dokumentu na rok 2005 bolo zo Štátneho rozpočtu Slovenskej republiky zabezpečených až „260 000 000“ SKK (Národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie 2005-2015, 2005, s. 15) na vykonanie monitoringu plnenia vyššie uvedených indikátorov.

tálu v ekonomike. Veličinu ľudského kapitálu ako akumulovanej sumy ľudského kapitálu oddelil od druhej veličiny, a to tokov ľudského kapitálu. Odborníci ako R. Barro, J. W. Lee v štúdií *International data on educational attainment updates and implications* (2000) rozšírili škálu údajov merania ľudského kapitálu o kombináciu základných demografických údajov, obvykle používaných ako miery ľudského kapitálu a o výsledky testov kognitívnych vedomostí žiakov a študentov v internacionálnom komparovaní predmetnej problematiky. D. W. Lee, T. H. Lee v štúdií *Human capital and economic growth. Tests based on the international evaluation of educational achievement* (1995) ako techniku merania ľudského kapitálu u jednotlivca obidvaja prezentujú vedomostné testy, prostredníctvom ktorých zisťovali mieru vedomostí u študentov stredných škôl. V koherencii s používaním tejto techniky merania ľudského kapitálu u jednotlivca konštatujeme, že vzdelávaním a učením sa v školskom, či inom edukačnom prostredí jeho rozsahová miera vedomostí, schopností a spôsobilostí nemusí počas testovania vždy korelovať s *jeho príležitosťami a spôsobilosťami* na uplatnenie sa na trhu práce, resp. na vykonávanie konkrétnej ekonomickej aktivity ako platcu daní. Sme toho názoru, že každé testovanie vedomostí u žiakov a študentov je determinované takými faktormi, ako sú reálny čas testovania, pocity a nálada testovaného, prostredím, v ktorom sa testovacie zisťovanie uskutočňuje, vyvolanou atmosférou dospelými v testovacom prostredí, i ďalšími okolnosťami.

V slovenských podmienkach sa v bežnej akademickej a školskej praxi taktiež ako výskumné nástroje používajú rôzne vedomostné testy, zošity a dotazníky. Tieto nástroje merania sa skôr u nás používajú u menšej výskumnej vzorky, ktorú obvykle vytvárajú žiaci základných a stredných škôl, či študenti vysokých škôl. V kontexte s uvedenými výskumnými nástrojmi konštatujeme, že hromadné exploratívne zisťovanie **čitateľskej gramotnosti**⁸⁴ (napríklad, ide o spôsobilosť porozumieť písanému textu, používať písaný text a preukázať schopnosti porozumieť textu, posúdenia obsahu a formy textu a rozlíšiť kľúčové myšlienky textu). Čo sa týka **matematickej gramotnosti** (napríklad, ide o spôsobilosť rozpoznať možnosť využitia poznatkov z matematiky pri riešení úloh, zaoberať sa nimi a aplikovať ich v súkromnom živote, zamestnaní, atď.). V **prírodovednej gramotnosti** (napríklad, ide o spôsobilosť využívať prírodovedné vedomosti, klásť otázky a na základe dôkazov vyvodzovať závery, ktoré vedú k porozumeniu podstate problémov a uľahčujú rozhodovanie týkajúce sa sveta prírody a zmien, ktoré v ňom nastali v dôsledku ľudskej činnosti. Táto gramotnosť má smerovať k rozvoju najmä občianskych postojov. U žiakov základných a stredných škôl sa na národnej úrovni začalo aj u nás uskutočňovať testovanie až od roku 2003. Napríklad, v roku 2003 Organization for Economic Co-operation and Development realizovala v 41 kra-

⁸⁴ V tomto kontexte pod pojmom **gramotnosť** chápeme schopnosť marginalizovaného rómskeho žiaka existénčne žijúceho v segregovanej osade, alebo mestskom gete, či inom exkludovanom osídlení, najmä aplikovať osвоенé vedomosti a zručnosti z kľúčových oblastí vyučovacieho predmetu, analyzovať svoje názory, postoje a efektívne komunikovať v širšom i užšom prostredí a v rôznych životných situáciách interpretovať i riešiť problémové situácie.

⁸⁵ Z toho bolo 30 členských krajín OECD (Austrália, Belgicko, Česká republika, Slovenská republika, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Island, Japonsko, Kanada, Kórea, Luxembursko, Maďarsko, Mexico, Nemecko, Nórsko, Nový Zéland, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, USA, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko, Turecko, Veľká Británia) a 12 bolo nečlenských (Brazília, Čína, Indonézia, Lichtenštajnsko, Lotyšsko, Čína, Ruská federácia, Srbsko a Čierna Hora, Thajsko, Tunisko, Uruguaj). Výskumu sa zúčastnilo približne 23 miliónov školopovinných žiakov.

jinách⁸⁵ (išlo o štáty s rôznou jazykovou kultúrou) medzinárodný výskum pod názvom Programme for International Student Assessment (ďalej PISA).⁸⁶ Cieľom tohto medzinárodného výskumu bolo a je v trojročných cykloch zistiť čitateľskú, matematickú a prírodovednú gramotnosť 15 ročných žiakov základných škôl. V kontexte s tým aj ich schopnosť riešiť problémové úlohy medzipredmetového charakteru, motiváciu učiť sa, reálneho vnímania vlastných schopností a spôsobilostí na vysporiadanie sa s požiadavkami súčasnej informačnej spoločnosti. V skutočnosti sa týmto výskumom zisťuje miera individuálneho potenciálu jednotlivcov, ako tvorcov potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu 15 ročnej detskej populácie vo vzťahu k vybraným exploratívnym problematikám.

Individuálny potenciál marginalizovaných Rómov

S pojmovou kategóriou ľudský kapitál úzko súvisia i pojmy, ako:

- **potenciál a potencialita,**
- **individuálny (osobnostný, ľudský) potenciál,**
- **sociálny potenciál.**

Vzhľadom na predmetnú tému monografie, my uvedené vedecké pojmové kategórie nebudeme vymedzovať z hľadiska prírodných a technických odborov. Vymedzujeme ich z pohľadu vied o človeku, a to najmä z andragogickej, edukačnej, sociálnej, misijnej, zdravotníckej, personálnej (ľudské zdroje) práce, pomoci a potrieb znalostného trhu práce.

Pojem **potenciál** (z lat. potentia – sila) vo všeobecnosti chápeme ako celkovú schopnosť jednotlivca, skupiny, komunity a ich spôsobilosti⁸⁷ na dosiahnutie určitých výkonových výsledkov a transformácií v niečom, čo je aktuálne i žiaduce v danom čase a priestore. Napríklad, u marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách a mestských getách, prostredníctvom edukácie v širšom zmysle slova, sociálnej, misijnej práce (činnostných aktivít) by sa mali vytvárať podmienky na to, aby nadobúdali spôsobilosti a zvyšovali svoj osobnostný potenciál za účelom dosiahnutia žiaducich transformácií vo svojom doterajšom spôsobe a kvalite života. Potenciál obsahuje aj možnosť, možnosti, príležitosti, príležitosti na niečo, k niečomu. Napríklad, aj k tomu, čo sme uviedli v predchádzajúcom príklade.

⁸⁶ Ide o medzinárodný výskum realizovaný v trojročných cykloch. Prvé meranie vedomostí a zručností 15-ročných žiakov sa uskutočnilo v roku 2000. V tomto roku sa Slovenská republika medzinárodného výskumu ešte nezúčastnila. Zúčastnila sa ho až v roku 2003 (výskumu sa zúčastnilo približne 7 500 slovenských 15-ročných školopovinných žiakov z 282 škôl) a potom v roku 2006. Do výskumnej vzorky v rokoch 2003 a 2006 neboli zahrnutí 15-roční marginalizovaní rómski žiaci zo segregovaných osád a mestských giet. Tento fakt, ale i trend považujeme za nie dobrý, pretože doteraz žiadny medzinárodný, či národný výskum nebol exploratívno-intencionálne zameraný na zisťovanie čitateľskej, matematickej, prírodovednej, atď. gramotnosti u marginalizovanej 15 ročnej žiackej rómskej populácie. Aj preto z týchto dôvodov a mnohých ďalších odborná, ale i laická verejnosť naďalej pociťuje nedostatok relevantných zistení v dosahovaní alebo nedosahovaní pokroku v oblasti národnej edukácie marginalizovanej rómskej populácie. To sa v praxi odráža aj v pretrvávajúci industriálnych postupov a prístupov v tvorbe a realizácii národných stratégií a koncepcií vo vzťahu k vzdelávaniu pre trh práce a život v spoločnosti marginalizovanej detskej rómskej populácie na primárnom a sekundárnom stupni základných škôl. Doteraz edukácia rómskych detí bola viac-menej zameraná na odôvodňovanie nespôsobilosti týchto žiakov sa edukačne pripravovať na štandardných základných školách. Spoločenské trendy, reakcie na výzvy vo vzdelávaní a v súčasnosti už aj preferované potreby vedomostnej spoločnosti a vedomostnej ekonomiky zatiaľ v edukačných procesoch tejto populácie zostávajú len v teoreticko-konštatačných rovinách.

⁸⁷ **Spôsobilosti** – „za základnú spôsobilosť môžeme považovať schopnosť uspokojovať isté kriticky dôležité potreby do istej minimálnej adekvátnej úrovne. Zároveň realizáciu ľudského potenciálu“ (Laderchi, Saint, Stewart, 2003 s. 15).

Pojmovú kategóriu potenciál obvykle používame aj vo väzbe na individuálne, či sociálne aktivity, činnosti vykonávané jednotlivcom, skupinou alebo komunitou. V andragogickej, sociálnej, misijnej a zdravotníckej práci, ktorej objektom pôsobenia budú, alebo sú už marginalizovaní Rómovia, môžeme pojem potenciál vnímať aj ako ukazovateľa ich individuálneho disponibilného energetického fondu a sily, ktorú potrebujú ako jednotlivci na dosiahnutie určitého intencionalne stanoveného cieľa. V kontexte s tým vyjadruje i potenciálne predpoklady, ktoré sú determinované reálnymi príležitosťami pre jednotlivca s jeho potenciálnymi vlohami.⁸⁸ Práve prostredníctvom príležitostí a individuálnych vlôh môže prísť aj k tomu, že sa u marginalizovaného rómskeho jednotlivca, skupiny, či komunity tieto rozvinú až do žiaducich schopností, ktoré sú nevyhnutné na napĺňanie a naplnenie potrebných transformácií v kvalite ich života. O to viac to platí, ak andragogickým, sociálnym, misijným, zdravotníckym, edukačným úsilím je procesné poznávanie, kultivácia a uplatnenie ľudských zdrojov (v našom prípade poznávanie, kultivácia a spoločenské uplatnenie marginalizovaných Rómov ako jednotlivcov, tak aj skupín a komunít) v žiaducich štruktúrach spoločnosti.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že v mikrosociálnom význame sa pojmové kategórie potenciál a potencialita spájajú s vitalitou,⁸⁹ empirickými okolnosťami a sociálnym potenciálom jednotlivca, skupín, komunít, rôznych spoločností ako celku za účelom vykonávania budúcich činností a predpokladaných statusov, sociálnych rolí a funkcií. Pojmy vyjadrujú „*predpoklady pre funkčnú sociálnu hodnotu ľudského jedinca, predpoklady pre jeho uplatnenie v socio – kultúrnych vzťahoch*“ (Tokárová, 1997, s. 4).

Ak potenciál, potencialitu, vitalitu, príležitosti, schopnosti, vlohy a sociálny potenciál v širšom zmysle slova spájame najmä s jednotlivcom, skupinou, komunitami a spoločnosťami, tak všetky uvedené komponenty nám dovedna vyjadrujú ich súhrnný individuálny potenciál (synonymné pojmové kategórie: osobnostný potenciál, ľudský potenciál) a sociálny potenciál. Sociálny potenciál v sociologickej vede sa obvykle používa ako kategoriálny pojem na označenie maximálnej hodnoty, ktorú je možné dosiahnuť vzhľadom na intencionalne stanovený cieľ a relatívne skutočnosti.

Individuálnym potenciálom chápeme takú „*sústavu dispozícií a sklonov človeka na vykonávanie životných činností, celkovú schopnosť, možnosť, spôsobilosť človeka konať, uplatňovať sa vo všetkých svojich základných sociálno – ekonomických funkciách – ako člen rodiny, občan, vlastník, podnikateľ, zamestnávateľ, zamestnanec i spotrebiteľ. Je výsledkom životných činností ľudí, pretože iba v činnom uplatnení sa môžu tieto predpoklady rozvíjať. Závisí od jednotlivca, či ich rozvíja a vo svojej činnosti aj efektívne používa. Základnými zložkami ľudského potenciálu sú:*

- *potenciál zdravia,*
- *vedomostný a zručnostný potenciál,*
- *hodnotovo – orientačný potenciál,*
- *sociálno – participačný potenciál,*
- *individuálny – integračný a regulačný potenciál,*
- *tvorivý potenciál,*
- *motivačný,*
- *informačný potenciál“* (Seková, 2006, s. 2).

⁸⁸ **Vlohy** – „vrodené predpoklady na rozvoj psychických vlastností, predovšetkým schopností. V hovorom jazyku je slovo vlohy často používané ako synonymné so slovami schopnosti, nadanie a talent“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s. 483).

⁸⁹ **Vitalita** – „veľká životaschopnosť, životnosť“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s.837). **Vitálny** – „veľmi životaschopný, životný, živý“ (Hotár, Paška, Perhács, s. 837).

Niet pochýb o tom, že uvedené jednotlivé zložky individuálneho potenciálu sa vzájomne prelínajú, dopĺňajú a spolupôsobia pri každej činnosti človeka. Dovedna vytvárajú ucelený systém, prostredníctvom ktorého reagujú na rôzne podnety vychádzajúce zo širšieho, či užšieho okolia. Okolie, ako také, potom ovplyvňuje celý systém tvorby a rozvoja individuálneho potenciálu.

Individuálny potenciál je dynamickou veličinou. Mal by v sebe na jednej strane obsahovať aj schopnosť kultivácie, čiže rozvoja osobnosti jednotlivca. Práve túto schopnosť už desiatky rokov zjavne pociťujeme ako deficit u mnohých marginalizovaných Rómov žijúcich v osadách a mestských getách. Na druhej strane však individuálny potenciál môže časom podliehať explicitnej degradácii.

Z andragogického hľadiska individuálny potenciál definuje A. Tokárová (1997, s.19) ako vyjadrujúci „*funkčnú hodnotu ľudského jedinca v sociokultúrnych vzťahoch, t.j. existenciu vlastností, ktoré môžu byť nejakým spôsobom rozvinuté a spoločensky využité*“. Ďalej A. Tokárová (1997, s. 20-21) v štúdii „*K teórii rozvoja ľudského a sociálneho potenciálu*“ na základe výskumných zistení uvádza, že individuálny potenciál je možno bližšie definovať prostredníctvom „*množiny parciálnych potenciálov jednotlivcov, rodiny, národa, etnických spoločenstiev a ďalších sociálnych inštitúcií a skupín: rodových, vekových, profesijných, generačných a pod.*“.

Definícia A. Tokárovej poukazuje na to, že niekoľko množinových parciálnych potenciálov vytvára explicitný súhrnný individuálny potenciál jednotlivca. Vo väčšej miere ich výskyt môžeme zjavne pozorovať najmä u jednotlivcov, u ktorých sa utváranie ich sociálnosti procesne uskutočňuje a uskutočňovalo štandardnou trajektóriou. Vzhľadom na to, že v reálnom živote sa väčšia časť množiny parciálnych potenciálov individuálneho potenciálu u marginalizovaných Rómov žijúcich v osadách ukazuje ako deficitná, potenciály uvádzané v štúdii A. Tokárovej prezentujeme v plnom znení bez komentára. Ide o:

➤ **Potenciál zdravia:** fyzická a psychická, geneticky, behaviorálne a sociálne podmienená zdatnosť a odolnosť subjektov.

➤ **Koaličný potenciál:** spôsobilosť subjektu – politickej strany združovať sa s inými na báze vzájomnej dohody a spolupráce.

➤ **Poznatkový a zručnostný potenciál:** disponovať poznatkami a zručnosťami, nevyhnutnými pre realizáciu diferencovaných ľudských činností a vzťahov, vrátane pripravenosti vhodne ich uplatňovať.

➤ **Axiologický potenciál:** (hodnotovo – orientačný) sklon venovať sa tým životným aktivitám, ktoré sú v súlade s interiorizovanou sústavou hodnôt.

➤ **Emotívny potenciál:** stav integrácie citového a intelektuálneho života ako predpoklad pre empatívne, alebo asertívne správanie.

➤ **Komunikačný potenciál:** pripravenosť subjektu ku kvalitnej a intenzívnej interakcii a kooperácii prostredníctvom dorozumievacích systémov a prostriedkov (jazykov, symbolov, internetu a pod.).

➤ **Mravný potenciál:** stav mravného a právneho vedomia, cítenia a konania subjektu vo vzťahu k platným zákonom, morálke a etike.

➤ **Kultúrny potenciál:** záujmovo umelecké a technické potreby a spôsob ich uspokojovania subjektom, osvojené normy a hodnoty kultúry, ich uplatňovanie v spôsoboch správania a životných situáciách.

➤ **Kultúrno – spoločenský potenciál** (napr. mesta): predstavuje duchovné, ideové zdroje, potenciál kreativity, kultúrnej kontinuity a tradície, obsahuje kultúrne dedičstvo mesta – kultúrne, spoločenské a historické hodnoty hmotnej a duchovnej podstaty.

- **Potenciál demokratizmu:** schopnosť subjektu spolurozhodovať vo verejných záležitostiach v súlade s pravidlami demokratického spolunažívania.
- **Sociálne – participačný potenciál:** dispozícia vstupovať do širších sociálnych väzieb a uplatňovať sa v nich a zároveň rešpektovať nároky, vyplývajúce z účasti na fungovaní sociálnych útvarov, ktoré tieto väzby sprostredkujú.
- **Tvorivý potenciál:** dispozícia k autonómnej tvorbe nových myšlienok, nápadov a sklon v maximálnej miere ich uplatňovať v praxi.
- **Akčný potenciál:** dispozícia k aktívnemu konaniu s cieľom efektívne dosiahnuť stanovený cieľ.
- **Ekonomický potenciál:** súhrn možností a schopností subjektu vstupovať do ekonomických vzťahov a efektívne ich rozvíjať.
- **Individuálne – integračný (autoregulačný) potenciál:** schopnosť ovplyvňovať beh vlastného života tak, aby sa efektívne a vyvážené kultivoval a uplatňoval celý ľudský potenciál.
- **Sociálne – interakčný potenciál:** možnosti sociálneho subjektu alebo jeho členov využívať svoje miesto a plniť úlohy v aktuálnych a budúcich spoločenských vzťahoch, k vytváraniu predpokladov pre budúce uspokojovanie potrieb a záujmov subjektu.
- **Kooperačný potenciál:** predpoklad partnerstva, vzájomne prospešnej spolupráce a vytvorenia nových kooperačných vzťahov“.

Podľa M. Machalovej (2006, s. 131) vlastnosti ľudského potenciálu, vnímané podľa A. Tokárovej sa „neposudzujú ako hotové skutočnosti, ale ako možnosť z hľadiska ich úlohy pri realizácii spoločensky žiaducich funkcií, alebo cieľov, potrieb a záujmov. Teda inštrumentálne ľudský potenciál možno definovať ako množinu parciálnych potenciálov. Súbor jednotlivých individuálnych dispozícií človeka v kontexte spoločenských podmienok tvorí životný potenciál jednotlivca“.

Z pohľadu andragogickej psychológie individuálny potenciál M. Machalová (2006, s. 128) vníma ako „vyjadrením celku. Je ním systém, v ktorom sú obsiahnuté parciálne potenciály jednotlivca, pričom **psychický** potenciál je určujúcim a rozhodujúcim determinantom. Individuálny potenciál je vyjadrením psychického i biologického – telesného potenciálu jednotlivca“.

Vzhľadom na tému monografie a celkovej problematiky nadobúdania, formovania a rozvoja ľudského kapitálu u marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách považujeme za potrebné v súvislosti s pojmom individuálny potenciál vysvetliť aj definičnú podstatu pojmu psychický potenciál, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou individuálneho potenciálu. Práve psychický potenciál, ako veľmi dôležitú implicitnú súčasť individuálneho potenciálu, vnímame a považujeme za jeden z explicitných výrazných problémov marginalizovaných Rómov. Preto mu venujeme pozornosť.

Pre potreby tejto monografie pojem psychický potenciál najvýstižnejšie definuje a vysvetľuje M. Machalová v monografii *Psychológia vo vzdelávaní dospelých* (2006). Na strane 129 k predmetnému pojmu uvádza, že „Psychický potenciál pozostáva zo súboru dispozícií jednotlivca, v priebehu života premenených a premieňaných na psychickú kvalitu nazvanú:

- A) **svetonázor, hodnotová orientácia** (premenené na dispozície k hodnoteniu) – ide o subjektívny spôsob chápania života,
- B) **psychické vlastnosti** (premenené povahové dispozície) – ide o psychicky jedinečné individuálne prejavovanie sa života,

a) **schopnosti** (premenené dispozície k činnosti) – ide o individuálne mentálne a senzomotorické činnosti života,

b) **temperament a emócie** (premenené dispozície k vzrušivosti) – ide o individuálny spôsob cítenia,

c) **motívy** (premenené inštinkty a potreby) – ide o psychickú zameranosť, energiu a dynamiku individuálneho života.

Explicitne⁹⁰ sa individuálny potenciál prejavuje a realizuje prostredníctvom psychického potenciálu, vyššie uvedenými aspektmi psychiky. Tajomstvo subjektivity (individuálneho potenciálu) preniká do sveta prostredníctvom konkrétnych prejavov a činov človeka.

Psychický potenciál je sotva možné oddeliť od duchovného aspektu života človeka. Sme presvedčení, že aj s týmto aspektom súvisí kľúčová otázka nadobúdania, utvárania (formovania) a rozvoja (kultivácie) individuálneho potenciálu človeka, teda aj v prípade marginalizovaných Rómov žijúcich v segregovaných osadách a mestských getách. A to preto, lebo sa týka zákonitostí, princípov, pravidiel, zásad, ktoré riadia systém nazvaný *ľudská bytosť*“. Záverom subkapitoly 3.2 pre potreby našej práce chápeme pojmovú kategóriu individuálny potenciál marginalizovaného Róma v mikrosociálnom význame:

Ako sústavu jeho dispozícií, sklonov, schopností, spôsobilostí, vlastností, vedomostí, zručností, návykov, zvykov, motivácie, príležitostí a sily u marginalizovaného dospelého Róma (bez ohľadu na jeho fyzický vek a pohlavie) existenčne žijúceho v segregovanej osade, mestskom gete, alebo inom exkludovanom osídlení, ktorá:

- U Róma vytvára jeho komplexný individuálny potenciál, ktorý je viažuci sa iba k jeho osobe.
- U Róma výrazne ovplyvňuje jeho individuálny potenciál v priebehu celej jeho ontogenézy, najmä prostredníctvom vyššie uvedených komponentov, ktoré explicitne majú dosah na plnenie svojich sociálnych rolí (napríklad, žiaka, študenta, otca, matky, člena rodiny, komunity, občana obce, mesta, Slovenskej republiky, Európskej únie, atď.), uplatnenie na trhu práce a v štruktúrach vedomostnej spoločnosti.

- Kreovanie, formovanie, rozvíjanie a degradovanie individuálneho potenciálu je u marginalizovaného Róma explicitne primárne ovplyvňované najmä týmito faktormi:

Marginalizovaná rodina, etnická komunita, žitie v existenčne segregovanom prostredí – osade, mestskom gete, alebo v inom exkludovanom osídlení, celoživotná nezamestnanosť, celoživotná závislosť na poberanie dávok v hmotnej núdzi, generačné zastávanie statusu klienta sociálnej exekutívy (celé generácie marginalizovaných rodín bez ohľadu na ich príslušnosť k rómskej subkomunitě sa rodia do marginalizovanej a segregovanej rodiny a prostredia – generačné pretrvávajúce kultúry chudoby), dospelými uznávané etnicko – rodinné a etnicko – komunitné tradície, zvyky, hodnoty, životné stratégie,

⁹⁰ **Explicitne** – „vyjadrený jasne, viditeľne a zrejme, teda navonok“. **Implicitne** znamená jedno je zahrnuté v druhom. V individuálnom potenciáli je zahrnutý psychický potenciál“ (Machalová, 2006, s. 129).

používaný komunikačný jazyk – maďarský, rómsky v príslušných regionálnych dialektoch, atď. **Vzdelávacie inštitúcie**, najmä materské školy, v ktorých prebieha preprimárna edukácia nultého stupňa (ISCED 0)⁹¹ a základné školy, alebo špeciálne základné školy pre deti s mentálnym postihnutím, ak sa nachádzajú v blízkosti osád a giet, ktoré zabezpečujú primárne (ISCED 1, prvý stupeň ZŠ) a nižšie sekundárne vzdelávanie (ISCED 2, druhý stupeň ZŠ) v rámci plnenia legislatívne určenej povinnej školskej dochádzky detí. **Postoje väčšinového obyvateľstva** žijúceho v obciach, mestách, vyšších územných celkoch, regiónoch, štáte k marginalizovaným Rómom. **Príležitosti reálne poskytované** marginalizovaným Rómom. **Prístup ku kvalitným službám**, napríklad, edukačným, sociálnym, misijným, zdravotníckym, poradenským, bankovým, atď.

Marginalizovaná rómska rodina a osada – determinanty kreovania potenciálu ľudského kapitálu

Je samozrejmé, že vplyv štátu na prvotné kreovanie potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu obyvateľstva sa uskutočňuje prostredníctvom takej špecifickej inštitúcie, akou je najmä rodina. V súčasnosti už existujúcej v najrôznejších formách. Rodina spolu so svojim existenčným prostredím sa, popri škole, stali najvplyvnejšími determinantmi podieľajúcim sa i na prvotnom kreovaní potenciálu ľudského kapitálu u marginalizovaných Rómov žijúcich vo vidieckych segregovaných osadách. Vzhľadom na spoločenský význam oboch týchto činiteľov a najmä z aspektu produkcie potenciálu ľudského kapitálu Rómov pre potreby trhu práce a koherenciu s témou tejto monografie, v ďalšej časti textu týmito dvom determinantom venujeme náležitú pozornosť.

Vo všeobecnosti rodinu chápeme ako jednu z najvýznamnejších spoločenských inštitúcií, v ktorej ako primárnej sociálnej skupine prevažujú najmä biologické a osobné vzťahy. Má „*svoje pravidlá a riadi sa platnými zákonmi spoločnosti*“ (Hotár, Paška, Perhács, 2000, s.391). V kontexte s témou tejto práce konštatujeme, že doterajší reálny život poukazuje na to, že nie všetky deti majú možnosť narodiť sa do rodiny, ktorá má zabezpečenú štandardnú životnú existenciu v spoločnosti. Do rodiny, ktorá by svojim deťom vytvárala podmienky na to, aby mohli nadobúdať taký individuálny potenciál, ktorý bolo možno po dovŕšení ich dospelosti ďalej kultivovať v prospech nielen nich samotných, ale aj celej spoločnosti. Individuálny potenciál marginalizovaného Róma kultivovať až do takej miery, ktorá im napomôže v priebehu celého ich života byť zamestnateľnými na trhu práce (čiže byť aktívnymi platcami daní z pracovného príjmu) a v mieste svojho bydliska sa občiansky angažovať v prospech rozvoja obce, či mesta.

To, že aj na začiatku 21. storočia tretieho tisícročia v mnohých rodinách v slovenskej spoločnosti pretrváva deficit životného štandardu, potvrdzujú údaje o náraste

⁹¹ **ISCED** – International Standard Classification of Education. Ide o štandardnú klasifikáciu podľa jednotlivých stupňov vzdelávania, ktorú sme začali používať aj v Slovenskej republike. Podľa tejto klasifikácie vzdelávania sa postupuje vo všetkých členských krajinách Európskej únie a akceptujú ju aj medzinárodné inštitúcie ako napríklad OECD. Je základným komponentom aj pre vypracovanie štátneho vzdelávacieho programu pre jednotlivé základné a stredné školy.

osôb nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi,⁹² chudobe a exklúzii. Nepochybne, explicitne dominantný status medzi takýmito rodinami majú rodiny existenčne žijúce v spoločensky retardovaných, etnicky segregovaných osadách a mestských getách, ktoré sa v kombinácii s chudobou spôsobilostí jej členov dostali až do existenčného stavu kultúrnej biedy (culture of poorness).⁹³

Ontogenetické a socializačné procesy detí vyrastajúcich v marginalizovaných rómskych rodinách sú značne rozporuplné oproti deťom, ktoré vyrastajú v spoločensky úspešných etnických rodinách. Ich výraznú odlišnosť determinuje etnicko-rómsky kultúrny vzorec a v plnom rozsahu chudoba spôsobilostí rodičov a afinitného širšieho príbuzenstva. Napríklad, z našich doterajších empirických poznatkov vyplýva, že v súčasnosti s najväčšou pravdepodobnosťou až 95% marginalizovaných rodičov je analfabetných, poprípade pologramotných. Výrazná časť z nich ukončila povinnú školskú dochádzku v 5. – 6. ročníku špeciálnej základnej školy pre mentálne retardovaných (s najväčšou pravdepodobnosťou až 80% rodičov (bez ohľadu na vek) absolvovalo tento primárny a sekundárny typ vzdelávania. Dôkazom toho je, že rodičia sa pre vlastné potreby nevedia podpísať, nevedia súvisle prečítať písaný text s porozumením, čo sa nepochybne odráža aj na ich priamej participácii na výchove a vzdelávaní ich detí. V domácom prostredí (osade, chatrči) deťom nevytvárajú podmienky pre ich vstup do preprimárnej edukácie, či primárnej a sekundárnej na špeciálnych základných školách pre mentálne retardovaných, poprípade na základných školách pre neretardované deti. Nevedú deti k osvojovaniu kultúrnych návykov a sebaobslužným činnostiam (mnohé deti nepoznajú mydlo, zubnú kefku, uterák, neumývajú sa ráno ani večer, chodia špinavé, zavšivavené, zapáchajú, atď.). Často sa stáva, že marginalizovaní rodičia nevedia, kedy sa narodili ich deti a nemajú o tom ani potrebný úradný doklad – rodný list.

Rodičia a ich deti vstávajú nepravidelne, pretože marginalizovaná rómska rodina nemá svoj vlastný režim dňa. Hodiny spravidla nepoznajú a ani ich nevlastnia. Deťom nekupujú hračky, knihy, ceruzky, či iné školské potreby. Oblečenie im zabezpečujú najčastejšie prostredníctvom charity, alebo vyberaním dedinských, častejšie mestských kontajnerov. Rodičia pravidelne deťom nevaria (obvykle ani nemajú na čom a ani v čom – nemajú hrnce, taniere, príbory) a ak aj niečo uvaria, tak iba nezdravé jedlá z najlacnejších potravín druhej kategórie. Obvykle aj po záručnej lehote. Tým, že

⁹² **Hmotná núdza** – stav, keď finančný príjem konkrétneho jednotlivca, alebo fyzických osôb, ktoré spoločne s týmto jednotlivcom žijú v domácnosti a sú v súvislosti s jeho stavom aj posudzované (napríklad, manželka, deti, starí rodičia), nedosahuje stanovenú výšku životného minima. Taktiež, ak si tieto osoby nemôžu zabezpečiť príjem, alebo ho zvýšiť vlastným pričínením.

V súčasnosti je životné minimum na jednu osobu vo výške **5 393 Sk (179 Eur)** (podľa zákona NR SR č. 601/2003 Z.z. o životnom minime v znení neskorších predpisov) a výška pomoci v hmotnej núdzi na jednu osobu vo výške **1 680 Sk (55,775 Eur)** (podľa zákona NR SR č. 599/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov). V roku 2007 bolo v systéme pomoci v hmotnej núdzi priemerne mesačne evidovaných „**377 535**“ (MPSV a R SR, 2008) občanov SR, čo predstavuje 7%-ný podiel na celkovom počte obyvateľov Slovenska.

⁹³ Po roku 1989 sa v našich podmienkach veľmi rýchlo udomácnil koncept culture of poverty prezentovaný Oskarom Lewisom. Najmä v súvislosti s Rómami žijúcimi v osadách a getách. Z odborného hľadiska sme stotožnení s konceptom kultúry chudoby a aj s jej charakteristickými znakmi. No napriek tomu sme toho názoru, že vzhľadom na naše národné vnímanie a chápanie pojmu chudoba, tieto významovo jednoznačne nevyjadrujú reálnu životnú existenciu marginalizovaných Rómov z osád a giet. Ako vhodnejšie slovo za účelom výstižnejšieho vyjadrenia reálneho existenčného stavu takýchto Rómov sa nám zdá byť v našich národných podmienkach slovo **bieda**. Chápeme ho a používame vo významovom kontexte Lewisovho konceptu – culture of poverty.

rodičia v pravidelných intervaloch nevaria, deti nepravidelne konzumujú jedlá (najčastejšie najlacnejšiu salámu, slaninu, klobásu, chlieb), čo u nich vyvoláva pocit hladu a smädu. O takejto skutočnosti vypovedal aj Ladislav Kaleja v slohovej práci „Môj život je nedobrá život“ (Loran, 1997, s.17), ktorý v roku 1997 bol žiakom VII. B. triedy na Základnej škole v obci Jarovnice. Časť z jeho slohovej práce, týkajúcej sa tejto problematiky, uvádzame doslovne bez štylistickej úpravy.

„Moja mami a otec stále chudobní. Oni nemali love a chodí do dediny do kojtajnerov pre jedlo. I teraz som lačný. Už aby mali sociálku. Bude dobré salámi a klobásky a možno aj kofoly. Potom bez peňéži. Kebi mami potom varila a ona nič“.

Všetky vyššie uvedené reálie dvojnásobne negatívne ovplyvňujú ešte také primárne faktory, ako sú najmä:

- sociálno-psychologická exklúzia, segregácia marginalizovaných rómskych rodín,
- sociálno-ekonomická degradovanosť rodín a existenčného prostredia,
- preferencia životnej stratégie intencionálne cielenej na prežitie zo dňa na deň,
- rozvrátenosť rodín a krízové rodinné existenčné situácie,
- nepriateľský postoj väčšinovej populácie žijúcej v obci v meste, v ktorých sa v extravilánovej časti nachádza etnické geto, atď. (bližšie špecifické charakteristické znaky marginalizovanej rómskej rodiny, tabuľka 18).

Dlhodobé neeliminovanie vyššie uvedených nežiaducich faktorov a mnohých ďalších s nimi koherentnými, sú v skutočnosti už dnes nielen prekážkou pre žiaduci socio-kultúrny rozvoj a inklúziu týchto rodín do širšej slovenskej spoločnosti, ale spôsobujú aj psychické traumy deťom. Čo sa následne prejavuje v ich reálnom zdravotnom stave a sklone ku konzumácii alkoholu, tabakových výrobkov a iných psychotropných drog, či k páchaniu rôznych druhov trestnej činnosti.

Do takto existenčne žijúcich rodín prichádzajú novorodenci, ktorí už v rámci primárnej socializácie reťazovito automaticky preberajú od svojich rodičov a príbuzných všetky negatíva v plnom rozsahu (z pohľadu väčšinovej populácie) spojené s existenciou v kultúre biedy. V prípade exitusu ich rodičov tieto deti nemajú čo dediť. Iba z pokolenia na pokolenie prenášanú existenčnú biedu, ktorej súčasťou sú však od narodenia až po svoju smrť. Predpokladáme, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa v Slovenskej republike každoročne do takých rómskych rodín v osadách a getách na národnej úrovni narodí okolo 1 000 – 2 000 detí. Okrem toho túto realitu potvrdzuje aj vysoký počet rómskych rodín nachádzajúcich sa už v spoločenskej retardácii a sociálno-ekonomickej degradácii, čiže aj v explicitnej hmotnej núdzi (predpokladáme, že s najväčšou pravdepodobnosťou je ich viac ako 30 tisíc, čo môže predstavovať okolo 200 000 Rómov). Zároveň existuje vysoký počet rómskych žiakov, ktorým štát poskytuje finančné dotácie na stravu a školské pomôcky, pretože ich marginalizované rodiny nemajú možnosť im tieto potreby finančne saturať.⁹⁴

Je nepopierateľné, že ak by sme chceli v plnej miere komparovať rozdiely medzi marginalizovanou rómskou rodinou a nerómskou rodinou žijúcou v štandardných existenčných podmienkach, veľmi rýchlo zistíme, že je medzi nimi diametrálny rozdiel. Napríklad, v spoločenskom statuse, civilizačnej vyspelosti, existencii v prostredí, rodinou preferovaných životných stratégií, plnení základných funkcií rodiny, materiálnom

⁹⁴ V roku 2007 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR poskytlo zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky **496 700 mil. Sk (16 487 mil. Eur)** na stravu, školské potreby a motivačný príspevok deťom nachádzajúcim sa v hmotnej núdzi. Z toho bola hrazená **strava 90 373** deťom, **školské potreby 85 718** deťom a motivačný príspevok **39 159** deťom.

a finančnom zabezpečení, disponovanom rodinnom potenciáli ľudského kapitálu, atď. To, že marginalizovaná rómska rodina z osady, či geta sa výrazne odlišuje od nerómskej rodiny potvrdzujú aj jej charakteristické znaky a regulátory, ktoré sa viažu iba k nej a navonok identifikujú jej špecifickú odlišnosť oproti iným etnickým rodinám (tabuľka 18). Identifikáciu charakteristických znakov sme vykonali na základe nášho empirického poznania marginalizovaných rómskych rodín žijúcich v osadách.

Tab.18 *Špecifické charakteristické znaky marginalizovanej rómskej rodiny z osady*

- ▶ **Explicitná príslušnosť k rómskemu spoločenstvu** – vo väčšej miere antropologické a kultúrne znaky takejto rodiny explicitne poukazujú na jej príslušnosť k rómskemu spoločenstvu bez ohľadu na to, či sa jej členovia hlásia k svojej etnicite, alebo nie.
- ▶ **Viacgeneračná afinitná endogamnosť a početnosť rodinného zoskupenia** – je obvyklé, že starší i mladší členovia rodiny žijú v afinitnom, spoločne v jednom početnom zoskupení (najčastejšie ide o 15-35 osôb v jednom priamom rodinnom zoskupení a iba tie sú považované za najbližších členov rodiny).
- ▶ **Párová existencia mimomanželského zväzku** – jednotlivci vytvárajúci rodinu najčastejšie žijú v párovej existencii ako druh a družka, teda mimo tradičného manželského zväzku. Preto doteraz nebolo zaznamenané, že by Róm a Rómka z osady, existenčne žijúci v spoločnej domácnosti, sa štandardne rozviedli. Ich spoločnú životnú existenciu potvrdzuje iba cigánska svadba vykonaná priamo v existenčnom prostredí. Oficiálny písomný dokument o ich zväzku neexistuje. V prípade exitusu rodičov, dedičné konanie neprebíha, pretože ich deti nemajú čo po nich dediť. Za svojho života nie sú vlastníkmí nehnuteľného, či hnuteľného majetku. V bankách nemajú vedené žiadne účty. Chatrč, ktorú obývajú, je majetkom všetkých členov rodiny.
- ▶ **Afinitné interakčné vzťahy** – preferencia afinitných interakčných vzťahov, čo následne spôsobuje vzájomné izolovanie sa od ostatných osadových a getových rodín (pravidlom sa stalo, že pokrve nepříbuzenské rodiny voči sebe vystupujú nepriateľsky a agresívne).
- ▶ **Generačná distribúcia retardovaných kultúrnych tradícií a asociálnych rodinných noriem** – vo väčšine prípadov sú dospelí ich distribútormi. Stávajú sa tak prekážkou pre vytvorenie podmienok na realizáciu rozvojových programov, projektov intencionálne cielených na deti a mládež z osád a get.
- ▶ **Submisívnosť** – požiadavkou je, aby sa každý člen rodiny už od útleho veku podrobil, podriadil či stotožnil s preferovanou rodinnou kultúrou. Tiež v rámci jej štruktúry si osvojil interpersonálnu komunikáciu a vo verbálnej podobe uskutočňoval iba prostredníctvom jazykového nástroja, ktorý si ako prvotný osvojil v rodine, t.j. rómsky, v príslušnej regionálnej nárečovej podobe. V kontexte s tým platí podriadenie sa kohortovým sociálnym normám pretaveným do ich životných stratégií, ktoré sú v súčasnosti orientované najmä na saturáciu najnutnejších biologicko-sociálnych potrieb afinitného príbuzenstva (životná existencia zo dňa na deň).
- ▶ **Existencia v etnicky segregovanom, sociálno-ekonomicky degradovanom prostredí** – najčastejšie v extravilánových častiach vo vidieckych getách - osadách a mestských getách v podobe segregovaných mestských častí.
- ▶ **Individuálna a rodinná sociálno-ekonomická degradovanosť** – všetci členovia rodín sa explicitne nachádzajú už v sociálnej a ekonomickej degradovanosti. Tento stav vytvoril celé afinitné skupiny, zoskupenia rodín, ktoré dovedna vytvárajú celé osadové spoločenstvá.
- ▶ **Chudoba spôsobiteľnosť** – analfabetizmus, popríklad pogramotnosť, potenciál ľudského kapitálu rodiny nevyužiteľný vo vedomostnej ekonomike. Tento fenomén je prenášaný z generácie na generáciu v rámci existencie kultúry biedy, popríklad chudoby. V súčasnosti sa u prevažnej väčšiny tento negatívny stav nachádza už v zakonzervovanej podobe.
- ▶ **Celoživotná nezamestnanosť** – už celé rodinné generácie majú nulovú pracovnú aktivitu na trhu práce. Z generácie na generáciu sa táto prenáša aj v súvislosti s explicitnou absenciou kontaktov s trhom práce.
- ▶ **Status v sociálnej sieti** - celé generácie rodín sú celoživotne závislé na dávkach v hmotnej núdzi a pomoci od sociálnej exekutívy, popríklad neziskových mimovládnych organizácií (stali sa ich trvalými klientmi).

Všetky vyššie uvedené charakteristické znaky marginalizovanej rómskej rodiny sú v skutočnosti i jej špecifickými problémami ako klienta andragogickej, sociálnej, misijnej, školskej a zdravotníckej práce.

V kontexte s vyššie uvedenými charakteristickými znakmi a uvedeného významového chápania pojmu rodina sa natíska aj otázka, na ktorú si s najväčšou pravdepodobnosťou nikto netrúfne otvorene odpovedať: Je spoločnosťou aj marginalizovaná rómska rodina z osady reálne vnímaná ako najvýznamnejšia spoločenská inštitúcia? Mnohí z nás určite odpovedia, že áno. Ale potom prečo následkom všetkých doterajších spoločenských stratégií, či experimentov je stav taký, za ktorý sme ako štát neustále kritizovaný významnými európskymi a svetovými inštitúciami?⁹⁵ A to napriek tomu, že napríklad v období rokov 1999 – 2006 sme ako štát do riešenia zlepšovania stavu slovenských Rómov investovali viac ako „4 miliardy Sk“ (Loran, 2007, s. 53-5). Veď je všeobecne známe, že v biede, segregovanosti a chudobe spôsobilostí nedokázal pravdepodobne žiadny jednotlivec stať sa dobrým živateľom rodiny a byť úspešným občanom štátu. Doterajšia história vývoja ľudstva a súčasná realita to potvrdzujú.

Tretím najvýraznejším a najdôležitejším objektívnym vonkajším činiteľom, ktorý negatívne pôsobí na kreovanie potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu rómskych rodín a celých afinitných spoločenstiev z osád a giet, je ich životné existenčné prostredie, ktoré sociálno-ekonomickú degradáciu a celkovú biedu spôsobilostí jednotlivcov, rodín a celých getových spoločenstiev zdvojnásobuje až ztrojnásobuje a tak prehľbuje. Tieto segregované existenčné prostredia sú difúzne s inými činiteľmi podieľajúcimi sa na produkcii potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu, a to najmä s rodinou, materškou a základnou školou. **Pod životne existenčným getovým prostredím marginalizovaných rómskych rodín chápeme najmä taký lokálne etnicky uzatvorený priestor v extravilánových častiach jednotlivých obcí a miest, ktorý je im na každodennú saturáciu najnutnejších ľudských potrieb a kohortových záležitostí vyhradený na používanie. Aj tento priestor ich od väčšinovej populácie segreguje a marginalizuje bez ohľadu na ich rodinné, či individuálne záujmy a potreby. Marginalizovaná rómska rodina je prevažne voči svojej životnej existencii v segregovanom prostredí indiferentná, bezmocná, časom sa mu prispôbiaca a nachádzajúca sa v rezignačnom stave na jeho intencionálnu civilizačnú transformáciu.**

Na území nášho štátu sa vo vidieckych obciach nachádza okolo 45 výrazne etnicky segregovaných a sociálno-ekonomicky degradovaných rómskych osád, ktoré sú od intravilánu obcí vzdialené od 50 do 1 000 metrov (napríklad, Stará Lesná, Jezersko, Marhaň, Palota, Pečovská Ves, Vtáčkovce, Boliarov, atď.). Nad 1 000 metrov vzdialených od intravilánu obcí sa na našom území nachádza 30 najsegregovanejších vidieckych getových osád (napríklad, Hrabské, Lenartov, Ortuťová, Chminianske Jakubovany, atď., tabuľka 19), čo reálne nedovoľuje inklúziu marginalizovaných rodín, ktoré v nich existenčne žijú, do štandardných štruktúr slovenskej spoločnosti. Uzatvorenosť celého osadového geta, deficit sociálnych kontaktov so širším prostredím, sociálnych istôt a prístupu k štandardným civilizačným službám, túto ich segregovanosť niekoľko násobne zvyšujú. Následkom doterajšieho neefektívneho riešenia celej tejto problematiky sa stav zakonzervoval a do budúcnosti už nevidíme jeho žiaduce eliminovanie, alebo riešenie.

⁹⁵ V roku 2007 boli SR adresované 4 upozornenia v súvislosti s nevyhovujúcim statusom Rómov, v roku 2006 to bolo 8, roku 2005 6 krát.

Tab.19 *Priestorovo najsegregovanejšie etnické rómske getá – osady na území SR*

Kraj	Obec-osadové geto	Okres	Vzd. od obce/m	voda	kanaliz.
Prešovský	Hrabské	Bardejov	1 000	nie	nie
	Ortuťová	Bardejov	1 000	nie	nie
	Lenartov	Bardejov	1 500	nie	nie
	Spišské Bystré	Poprad	1 200	nie	nie
	Drieňovská N. Ves	Prešov	1 000	nie	nie
	Chminianske Jak.	Prešov	3 000	nie	nie
	Kendice	Prešov	1 500	nie	nie
	Víťaz	Prešov	1 500	nie	nie
Košícký	Milpoš	Sabinov	1 500	nie	nie
	Rožkovany	Sabinov	1 500	nie	nie
	Bídovce	Košice-okolie	1 000	nie	nie
	Drahňov	Michalovce	2 000	nie	nie
	Tušice	Michalovce	1 000	nie	nie
	Drnava	Rožňava	1 200	nie	nie
	Krasnohorské Pod.	Rožňava	3 000	nie	nie
	Kunová Teplica	Rožňava	2 000	nie	nie
	Horná	Sobrance	1 500	nie	nie
	Letanovce	Spišská Nová Ves	2 000	nie	nie
	Rudňany	Spišská Nová Ves	1 000	nie	nie
Banskobystrický	Badín	Banská Bystrica	1 000	nie	nie
	Halíč	Lučenec	4 000	nie	nie
	Otročok	Revúca	2 000	nie	nie
	Dubovec	Rimavská Sobota	3 000	nie	nie
	Kaloša	Rimavská Sobota	1 000	nie	nie
	Ožďany	Rimavská Sobota	3 000	nie	nie
	Veľké Zlievce	Veľký Krtíš	1 000	nie	nie
	Sása	Zvolen	8 000	nie	nie
	Dobrá Niva	Zvolen	1 000	nie	nie
Žilinský	Liptovská Porubka	Liptovský Mikuláš	3 000	nie	nie
Trnavský	Prašník	Piešťany	1 500	nie	nie

Zdroj: Loran, 2007, s. 33

Je nepochybné, že všetky vyššie uvedené faktory majú negatívny vplyv na kreovanie potenciálu, potenciálov ľudského kapitálu marginalizovaných rodín žijúcich v osadách uvedených v tabuľke 20. Akoby sme v prípade marginalizovaných Rómov zabudli na to, že „každý človek individuálne prijíma a spracúva vonkajšie vplyvy prostredia“ (Perhács, 1995, s. 17), ktoré následne prostredníctvom svojho správania a konania prejavuje v interakčných vzťahoch. Potvrďuje to aj Hroncová a kol. (2000, s. 65), ktorí prostredie chápu ako „celý systém podmienok, ktoré obklopujú človeka, pôsobia na neho ako systém vývinových podnetov a ku ktorým si vytvára interakčné vzťahy...“.

Ak v súvislosti s nežiaducim kreovaním potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov hovoríme o ich existenčnom prostredí – vidieckych getových osadách a mestských getách, v prípade osád vo všeobecnosti máme na mysli také zoskupenie „chatrčí, poprípade zdevastovaných domov, ktoré sa obvykle nachádzajú v extravilánovej (segregovanej) časti v príslušnej obci. Prevažne ide o nelegálne stavby chatrčí, domov s nedostatočnou, alebo žiadnou infraštruktúrou. Osada nevytvára samostatný urbanistický celok a obývajú ju rodiny rovnakých antropologických a etnických čŕt – znakov. Napríklad, v slovenských podmienkach v segregovaných osadách existencne žijú iba sociálno-ekonomicky degradovaní Rómovia bez ohľadu na to, k akej

subminorite pociťujú príslušnosť. Chatrče nezodpovedajú spoločensky uznávanému štandardu bývania a ľudská existencia v nich je v rozpore s právom na dôstojný, zdravý a bezpečný život“ (Loran, 2007, s. 45). Mestským getom máme na mysli také osídlenie v rámci teritória príslušného mesta, ktoré sa obvykle nachádza v jej priestorovej segregovanej časti. Najčastejšie mestské geto sa v príslušnom meste územne nachádza v podobe nejakej mestskej časti (napríklad, Mestská časť Košice Luník IX) s obmedzenými samosprávnymi právomocami, alebo v extravilánovej časti v podobe segregovaného osídlenia (napríklad, extravilánová časť známa ako Čierne mesto, Dúžavská cesta v Rimavskej Sobote), bez samosprávnych právomocí. Ide o mestské časti, ktoré sú panelákového typu.

Na národnej úrovni zväčša ide o osadové getá, ktoré sú bez štandardných prístupových ciest (najčastejšie chodia po poľnom a štrkovom chodníku, ktorý keď zaprší je samé blato) a bez inžinierskych sietí. Sú až zdravotne a sociálne rizikové. Zväčša ich obývajú afinitné rodinné zoskupenia. Jednoizbové chatrče sú najčastejšie z dreva (guľatého, či doskového), obité koróznym plechom a bez okien. Nemajú zavedený elektrický prúd, plyn, kanalizáciu, pitnú vodu. Rómovia spravidla pijú povrchovú vodu z potokov. V osadách, kde je k dispozícii aspoň studňa, voda v nich nevyhovuje mikrobiologickým ukazovateľom. Hygienicky závadnú vodu v segregovaných osadách pije viac ako 18 000 Rómov.⁹⁶ Tým, že je rok čo rok pociťovaný deficit kanalizácie v týchto osadách, ich obyvateľstvo to rieši po svojom – fekálie a exkrementov sa zbavuje v blízkosti svojich chatrčí a zápach z nich, sa najmä v teplejšom počasí šíri nielen v celom priestore osídlenia, ale aj v širšom okolí intravilánovej časti obce. Okrem toho je celé okolie osídlenia znečisťované aj domácim komunálnym odpadom (neobjednali si veľkoobjemové kontajnery). V mnohých osadách sa likvidácia odpadu a samotnej nečistoty verejných priestranstiev nerieši. Príslušne zodpovedné inštitúcie samospráv to najčastejšie odôvodňujú nedostatkom finančných prostriedkov na nákup kontajnerov. V kontexte s touto argumentáciou aj tým, že:

- väčšia časť Rómov žijúcich v osadách nemá trvalé bydlisko v obci,
- obci neplatia ročné dane, napriek tomu, že pre svoje rodinné účely využívajú buď pozemky obce, alebo konkrétneho nemenovaného súkromného majiteľa (poplatky za využívanie jeho súkromného pozemku neplatia ani jemu).

Ako sme už predtým spomenuli, väčšia časť segregovaných osád sa stala zdrojom nákazlivých chorôb, v ktorých proces šírenia nákazy prebieha podobne ako napríklad v rozvojových afrických krajinách. V súčasnosti zaznamenávame, že najčastejšie sa vyskytujúci infekčnými chorobami sú hepatitída A, bacilárna dyzentéria, giardióza, svrab, pedikulóza – zavšivavenie, pyodermie – bakteriálne zápaly kože, mykózy – ochorenia spôsobené hubami, enterokolitidy – zápaly čreva, napríklad salmonelóza, šige-

⁹⁶ Napríklad, na konci dediny **Svinia** (okres Prešov) smerom na obec Lažany a Jarovnice sa nachádza segregovaná rómska osada, v ktorej žije približne 650 Rómov. Vytvárajú približne 100-110 samostatných rodín. 400 rómskych obyvateľov je mladších ako 18 rokov a iba 3 Rómovia dovŕšili viac ako 60 rokov. V osade nie je zavedená kanalizácia a ani inak dostupná pitná voda. Ako zdroj pitnej vody Rómom slúži kanalizácia na odvod povrchovej vody, ktorá je od osady vzdialená asi 100 metrov. Ernest Galyas, vo svojej študentskej seminárnej práci *Vzdelávacie potreby Rómov* (2007, s. 2), v súvislosti s osadou Svinia uviedol, že „všeobecne môžem konštatovať, že rómska osada v obci Svinia patrí k jednej z najzaostalejších v regióne“.

lôza, ovčie kiahne, choroby dýchacích ciest – opätovne aj epidémie tuberkulózy, vírusová hepatitída – infekčný zápal pečene, infekčná žltacka a pod. Podotýkame, že v segregovaných osadách bez hygienického štandardu sa najviac vyskytujú vírusové hepatitídy typu A a E. Ide o choroby známe aj ako choroby špinavých rúk, ktoré sa šíria kontaminovanou vodou, neumývanými rukami, potravinami, alebo sú veľmi často prenášané aj fekálne – orálnym spôsobom (deti sa hrajú na zemi v okolí chatrčí, ktoré je nepretržite znečisťované ľudskými a zvieracími exkrementami). Uvedené choroby i ďalšie ako žltacka, zväčšená pečeň, hepatitída typu B a C sa v poslednom období nezriedka vyskytujú u Rómov, a to najčastejšie z dôvodu zvyšujúcej sa prostitúcie a drogovej závislosti v osadách, ktorých následkom je aj nárast infekcie vírusu HIV a syfilisu. V dôsledku absolútne neviazaného sexuálneho styku a nečistých injekčných ihliel je už evidovaný nárast osôb s cirhózou pečene, často s prechodom do rakoviny a nemocnice už bežne evidujú zvyšovanie počtu novonarodených rómskych syfilických detí. Ďalej sa vyskytujú hnačkové ochorenia a metabolické poruchy súvisiace s podvýživou a vysokou proporciou alkoholizmu. V posledných desiatich rokoch lekári opätovne zaznamenávajú zvyšovanie počtu osôb z osád s chorobou známou ako zelený zákal oka (glaukóm) - recesívne autozómový typ dedičnosti, vzhľadom na afinitívnu príbuznosť osôb žijúcich mimo tradičných manželských zväzkov. Napríklad, na tento vážny zdravotnícky problém upozorňuje aj P. Šaško v štúdii *Zdravotná situácia rómskej populácie* (2002, s. 660), v ktorej konštatuje, že „už v roku 1960 podľa Dronamraju bola zistená tendencia uzatvárania pokrvných vzťahov pre veľkú časť populácie indického subkontinentu, u ktorých sa nachádzajú prakticky najvyššie hodnoty koeficientu inbrídingu (miery kríženia pokrvných príbuzných). Tento fakt na slovenské podmienky potvrdila populačno-genetická analýza vrodeneho zeleného zákalu oka s recesívne autozómovým typom dedičnosti vo vybranej populačnej vzorke slovenských Rómov. Zistilo sa, že rodičia postihnutých pacientov sú navzájom príbuzní v 46%“.

Pokiaľ ide o bývanie, interiér ich chatrčí je veľmi jednoduchý a z hygienických dôvodov na bývanie absolútne nevyhovujúci. Podlaha v nich je z podupanej hliny, alebo dosiek. V rohu miestnosti sa obyčajne nachádzajú staré kachle na tuhé palivo. Miestnosť je vetrateľná iba cez otvorené drevené, alebo plechové dvere. Jediným kusom nábytku v chatrči je obvykle stará široká posteľ, na ktorej spia rodičia a ich najmenšie deti. Staršie deti a ostatní dospelí spia na zemi – slame, špinavých dekách alebo handrách. Detský kútik, knižky, hračky, alebo iné civilizačné predmety sa v miestnosti nenachádzajú.

Vo všetkých rómskych osadách sa vyskytuje priestorový problém na bývanie. Obvykle miestnosť chatrče obýva 10 – 15 osôb. Na jedného obyvateľa pripadá priemerne 1 m², v mnohých prípadoch len 0,6m² (napríklad, v obci Bystrany sme zistili, že v časti osady jednu chatrč obýva až 24 osôb. Jednou z obyvateľiek bola aj 62 ročná žena, matka 22 detí a zároveň stará mama 33 vnúčat). Vzhľadom na priestorové problémy chatrčí sa maloleté deti nezriedka stávajú svedkami neprístojných hádok dospelých, ich pitia alkoholu, kartárstva, sexuálnych stykov, bitiek, vulgarizmov, atď. V poslednom čase problém konzumovania tvrdých drog, inhalovania rôznych prchavých látok a prostitúcie neobišiel ani osady, či mestské getá. Napríklad, počas našej návštevy v osade Habeš (obec Sečovce, okres Trebišov) približne 95 % Rómov v našej prítomnosti buď inhalovalo prchavé látky, alebo boli pod vplyvom alkoholu. Šokujúcim zážitkom bol pre nás pohľad na 75 ročnú ženu, starú mamu a jej 5 ročného vnuka, ktorí spolu po nafetovaní toulénom ležali špinaví v blate. Na základe našich empiric-

kých poznatkov vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že vo všetkých segregovaných rómskych osadách je v súčasnosti už bežné, že:

- väčšia časť ich marginalizovaného obyvateľstva v priebehu celého svojho života neprekročila hranice osád a nepozná širšie okolie, v ktorom existenčne žije,
- 5% maloletých rómskych dievčat ročne rodí,
- 16 roční chlapi sa stávajú otcami a 13 ročné dievčatá matkami,
- 30 roční sa stávajú už starými rodičmi (majú 5-7 vnúčat),
- v rodinách dochádza k sexuálnym afinitívnym stykom medzi súrodencami a rodičia sexuálne zneužívajú svoje deti, čo má negatívny vplyv na kvalitu novorodeneckej rómskej populácie,
- 12-13 roční maloletí v samostatnej chatrči vedú spoločnú domácnosť.

Okrem bývania v chatrčiach, marginalizovaní Rómovia a ich rodiny žijú aj v segregovaných mestských getách a bývajú v zdevastovaných panelákových bytoch. Neustálym sťahovaním neplatičov z iných mestských častí do priestorov v gete sa vytvorili sociálne zóny, ktoré tak ako v osadách, aj oni zabraňujú Rómom v začleňovaní sa do štruktúr spoločnosti. Okolie panelákov týchto giet je taktiež znečisťované rôznym odpadom, takže spôsob života rodín v nich je väčšinou totožný so spôsobom života rodín žijúcich v segregovaných osadách – v chatrčiach.

Záverom tejto subkapitoly je nutné konštatovať, že existenčné prostredie marginalizovaných Rómov je v skutočnosti sociálne znevýhodneným prostredím, ktoré ich biedu spôsobilostí znásobuje. To má nepochybne negatívny vplyv na kreovanie ich individuálneho potenciálu a rodinného ľudského kapitálu. Potvrdzujú to aj V. Klein, R. Rosinský (2007, s. 160), ktorí osady a getá vnímajú taktiež ako sociálne znevýhodnené prostredie, ktoré „vzhľadom na sociálne a jazykové podmienky nedostatočne stimuluje rozvoj mentálnych, vôľových a emocionálnych vlastností jednotlivca, nepodporuje jeho efektívnu socializáciu a neposkytuje dostatok primeraných podnetov pre rozvoj osobnosti...Spôsobuje sociokultúrnu depriváciu, deformuje intelektuálny, mravný a citový rozvoj jedinca...“. K. Vanková (2006, s. 22) k tomu dodáva, že tieto prostredia sa „...vyznačujú nedostatkom, dramaticky ohrozeným deficitom v oblasti realizácie základných ľudských potrieb (materiálnych, ekonomických, kultúrno-duchovných, atď.), ktorých uspokojovanie determinuje celkové správanie ľudí žijúcich v takýchto prostrediach“.

Marginalizovaní rómski rodičia – verzus vzdelanie

V predchádzajúcich častiach textu sme deskriptívne uviedli spoločensky najvýznamnejšie činitele, ktoré ako prvotné sociálne inštitúcie sa vzájomne podieľajú na procesnom nadobúdaní a formovaní potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov žijúcich v etnických getách. Mnohé štatistické údaje uvádzané v predchádzajúcich častiach textu poukazujú na to, že existencia marginalizovaných rómskych rodín v segregovanosti, spoločenskej retardovanosti a kultúrnej biede im následne zapríčiňuje aj osobnostnú biedu spôsobilostí. Čo sa u mnohých rodičov prejavuje aj v ich subjektívnych postojoch smerom k vzdelávaniu svojich detí v rámci plnenia zákona o povinnej školskej dochádzke. Doterajšia pedagogická a sociálna prax poukazuje na toto: Napriek tomu, že spoločnosť aj marginalizovaným Rómom vytvorila podmienky na ukončenie aspoň základného vzdelania, tak mnohí Rómovia túto príležitosť dodnes nevyužívajú. Stalo sa už aj bežným, že veľká časť marginalizovaných rómskych detí ani

hneď po ukončení povinnej školskej dochádzky sa nevie podpísať a súvisle prečítať písaný text s porozumením, čo je na neuverenie mnohým.

Predmetom našej teoretickej reflexie a prieskumného zisťovania boli predovšetkým problémové determinanty spojené s prvotným nadobúdaním a formovaním potenciálu ľudského kapitálu marginalizovaných Rómov. Predovšetkým prieskumom sme chceli zistiť hodnotu vzdelania vnímanú marginalizovanými rómskymi rodičmi. A to preto, lebo ich pokladáme za tých, ktorí prvotné nadobúdanie a formovanie potenciálu ľudského kapitálu detskej populácie najvýraznejšie ovplyvňujú. Poznanie tejto hodnoty nám môže mnohým v budúcnosti napomôcť vytvárať a realizovať také andragogicko – sociálne a misijné programy a projekty pre marginalizovaných dospelých Rómov, ktoré by im mali napomôcť nadobudnúť individuálny potenciál v záujme zamestnateľnosti na trhu práce.

Prieskum: cieľ, úlohy a metodika

Cieľom prieskumu bolo zistiť hodnotu vzdelania vnímanú marginalizovanými rómskymi rodičmi žijúcimi v konkrétnej etnicky segregovanej osade. Pri stanovení tohto cieľa sme si položili množstvo exploratívnych otázok, ktoré boli obsahovo úzko koherentné s predmetnou problematikou. Ich ďalším precizovaním sme dospeli k formulovaniu týchto otázok a hypotéz:

- O 1 Je dôležité pre marginalizovaných rodičov, aby oni sami dosiahli školské vzdelanie?
- H 1 Predpokladáme, že väčšia časť marginalizovaných participantov nepovažuje za dôležité, aby oni sami dosiahli školské vzdelanie.
- O 2 Považujú participanti svoje vzdelanie pre nich za postačujúce?
- H 2 Predpokladáme, že väčšia časť participantov považuje svoje dosiahnuté vzdelanie pre seba za postačujúce.
- O 3 Považujú participanti ich deficit vo vzdelaní ako dôvod ich dlhodobej nezamestnanosti?
- H 3 Predpokladáme, že väčšia časť participantov nepovažuje svoj deficit vo vzdelaní za dôvod ich dlhodobej nezamestnanosti.
- O 4 Považujú participanti vzdelávanie ich detí na špeciálnych školách za postačujúce pre nich samotných?
- H 4 Predpokladáme, že väčšia časť marginalizovaných rómskych rodičov – participantov nebude považovať za postačujúce vzdelávanie ich detí na špeciálnych základných školách pre deti s mentálnym postihnutím.

Charakteristika participantov zaradených do prieskumu

Na účelom zisťovania predmetnej hodnoty, výberovým súborom prieskumu sa stali marginalizovaní rómski rodičia v počte 268, ktorí existenčne žijú v dvoch segregovaných osadách. A to Jama a Péro, ktoré sa nachádzajú v extravilánovej časti obce Zlaté Klasy. Zvolenými identifikačnými znakmi participantov zaradených do prieskumu bol najmä status rodiča, ich sociálno – ekonomická degradovanosť (marginalizácia) a životná existencia v segregovanej osade.

Profil obce a segregovaných osád Jama a Péro

Obec Zlaté Klasy sa nachádza na území Podunajskej nížiny v severozápadnej časti Žitného ostrova. Katastrálne obec spadá do okresu mesta Dunajská Streda a v rámci vyšších územných celkov do Trnavského VÚC. Obec trvalo obýva približne 3 475 občanov, z toho sa k maďarskej národnosti hlási 2 352, k rómskej iba **247** (odhaduje sa, že s najväčšou pravdepodobnosťou v obci žije viac ako 2 231 Rómov), slovenskej 853, českej 12 a k žiadnej 11. Z tohto národnostného rozloženia obyvateľov je vidieť, že ide o multikultúrne – etnickú obec.

V obci majú marginalizovaní Rómovia štandardný prístup k edukačným, sociálnym, zdravotníckym, kultúrnym a bankovým službám. V intravilánovej časti obce sa nachádzajú 2 materské školy, zabezpečujúce preprimárne vzdelávanie (ISCED 0). Jedna s vyučovacím jazykom slovenským a druhá s vyučovacím jazykom maďarským. Rómski rodičia tam však svoje deti nedávajú, najčastejšie to odôvodňujú nedostatkom finančných prostriedkov. Ďalej sa tam nachádzajú dve základné školy, ktoré zabezpečujú v rámci plnenia povinnej školskej dochádzky deti primárne (ISCED 1) a sekundárne vzdelávanie (ISCED 2). Ďalej v obci je jedna základná umelecká škola, jedna špeciálna základná škola pre deti s mentálnym postihnutím s vyučovacím jazykom maďarským a jedna súkromná stredná škola. Najväčší počet marginalizovaných detí navštevuje špeciálnu základnú školu a základnú školu s vyučovacím jazykom slovenským. Počas našich rozhovorov s rodičmi, návštevu tejto základnej školy ich deťmi odôvodňovali tým, že chcú, aby vedeli po slovensky.

Okrem dobre vybudovaných edukačných služieb, v obci sa nachádza veľké kultúrne stredisko, zdravotné stredisko, lekáreň, banky (VÚB, Slovenská sporiteľňa), moto-rest, kostol a rôzne súkromné spoločnosti poskytujúce reštauračné služby.

Obdobie ekonomickej transformácie prinieslo hospodárstvu okresu štrukturálne zmeny. Úpadok postihol najmä poľnohospodársku výrobu, pričom výpadok v zamestnanosti a na tvorbe HDP nevykompenzoval ani nárast ostatných sektorov. Transformácia mala dopad aj na redukciu priemyselnej výroby v regióne, niektoré podniky zanikli, iné po privatizácii prešli reštrikciami a zefektívnením výroby (napríklad, cukrovar Dunajská Streda).

Nezamestnanosť v obci Zlaté Klasy a v okrese Dunajská Streda dosahuje v súčasnosti relatívne nízku úroveň v porovnaní s priemerom Slovenskej republiky. Je to výrazné zlepšenie v porovnaní so stavom zo začiatku 90. rokov, keď tu miera nezamestnanosti presahovala 25%. V okrese bola evidovaná druhá najvyššia miera nezamestnanosti v SR. Zvýšenie zamestnanosti v obci je spôsobené najmä tým, že veľký počet obyvateľov dochádza za prácou do Bratislavy a Györu (Maďarska). Marginalizovaní Rómovia medzi tými, čo dochádzajú za prácou, však nie sú. V tejto súvislosti konštatujeme, že aj keby Rómovia prejavovali záujem o uplatnenie sa na lokálnom, či regionálnom trhu práce, nemajú možnosť, pretože v celom okolí neexistuje dostatok pracovných príležitostí pre ľudí s najnižším edukačným statusom, príznačným pre Rómov.

V extravilánovej časti obce sa nachádzajú aj dve etnicky segregované osady, ktoré nezávisle od seba obývajú dve marginalizované rómske spoločenstvá (z miestneho hľadiska obidve spoločenstvá vytvárajú jedno marginalizované rómske zoskupenie). Jedna osada sa nachádza v lokalite Rastice – Zlaté Klasy a medzi miestnym obyvateľstvom má prezývku Péro. Obývajú ju rómske rodiny, ktoré sa identifikovali s Ungrike Roma, teda s maďarskou rómskou subetnicitou. Rómske rodiny, ktoré v nej exis-

tenčne žijú, sú nositeľkami priezvísk ako najmä Rigo a Bartoš. Tieto rodiny v skutočnosti vytvárajú v celej osade Péro afinitné spoločenstvo.

Druhá segregovaná osada sa nachádza v segregovanej časti Krajná cesta – Zlaté Klasy (nachádza sa tesne pred výpadovkou do Dunajskej Stredy) a miestne obyvateľstvo ju pozná ako kolóniu Jama. Obývajú ju iba marginalizované rómske rodiny, ktoré sa hlásia k olašskému subetnickému spoločenstvu. Žijú v nej iba rodiny, ktoré sú nositeľkami priezvísk, a to Lakatoš a Stojka. Ide taktiež o afinitívne spoločenstvo rómskych rodín. Často sa stáva, že tieto dve odlišné rómske spoločenstvá prejavujú proti sebe nevraživosť, až agresivitu, čo u miestneho väčšinového obyvateľstva vyvoláva nepochopenie. Väčšinové obyvateľstvo obidve lokálne rómske spoločenstvá vníma ako jedno zoskupenie a nerobí medzi nimi rozdiely.

V obidvoch osadách existuje okolo 278 obydľí, ktoré sú zdevastované.

Všetky rodiny medzi sebou komunikujú najmä v rómskom jazyku v príslušnom regionálnom maďarskom nárečí, maďarsky a čiastočne po slovensky.

V osadách je vybudovaná kanalizácia, vodovod, pitná voda, elektrina a plyn. Všetky rodiny bývajú v murovaných domoch, ktoré boli postavené v období 70 rokov minulého storočia v rámci odkupovania chatrčí od Rómov. V súčasnosti sú domy v dezolátnom stave a prístupová cesta k nim je z blata. Asfaltová cesta je vybudovaná iba v intravilánovej časti obce. Aj tam, ako v prípade iných osád, aj pred domami sa nachádza množstvo domáceho odpadu a voľne pobežujúcich psov i mačiek. V teplejšom počasí veľký počet dospelých postáva pred domami, fajčí a popíja najlacnejší alkohol (najčastejšie „čuča víno“). Ženy v hlúčkoch postávajú na tzv. chodníkoch a hlasito sa medzi sebou bavia. Podľa vyjadrení nášho informátora, sa často stáva, že ženy sa na ulici z ničoho nič do seba násilne pustia, začnú do seba strkať a muži ich potom musia od seba odťahovať.

V obci sa nachádza aj miestna krčma, ktorú najčastejšie navštevujú muži. Často sa stáva, že v deň obdržania dávky v hmotnej núdzi, Rómovia už v ranných hodinách posedávajú pred a v krčme.

Problém páchania trestnej činnosti, konzumácie tvrdých drog a prostitúcie neobišiel ani tieto dve osady. Mnohé nepľnoleté rómske dievčatá „zabezpečujú finančné prostriedky“ na obživu pre rodiny na cestnej trase do Dunajskej Stredy a Bratislavy. Následkom týchto činností Rómiek stúpa počet osôb šíriacich rôzne nákazlivé choroby. Pred rokom sa v miestnom zdravotníckom stredisku liečilo 7 žien a 9 mužov nakažených kvapavkou a inými pohlavnými chorobami. V dvoch prípadoch boli zaznamenané aj narodenia už syfilitických detí.

V posledných komunálnych voľbách bol jeden Róm zvolený za poslanca miestneho zastupiteľstva. Za zamyslenie stojí skutočnosť, že väčšia časť miestneho rómskeho spoločenstva ho nevolila. Taktiež väčšina Rómov je ku komunálnemu daniu v obci indiferentná. Aj v prípade konania komunálnych, či parlamentných volieb značný počet oprávnených voličov o tieto neprejavuje záujem a ak predsa, tak iba v prípade, ak niektorá z kandidujúcich strán do miestneho zastupiteľstva im tesne pred voľbami poskytne nejaký menší benefit za odovzdané hlasy.

Identifikácia najvýraznejších špecifických problémov marginalizovanej rómskej populácie (tabuľka 20)

Tab. 20 *Najvýraznejšie špecifické problémy marginalizovanej rómskej populácie žijúcej v osadách Péro a Jama – obec Zlaté Klasy*

- **Zastávaný spoločenský status v obci** – najnižší s negatívnym obrazom, ktorý sa dodnes rómske spoločenstvo ani deklaratívne nepokúsilo pretransformovať.
- **Deficit strategickej pozitívnej stratégie** – obidve rómske spoločenstvá doteraz nedeklarovali čo chcú vykonať preto, aby zmenili svoj doterajší status v obci a spôsob existencie svojho života na území obce a okresu.
- **Segregovanosť** – na území obce explicitná životná existencia v extravilánovej – segregovanej časti, ľudovo prezývaných Jama a Péro.
- **Marginalizácia** – vzhľadom na existenciu v segregácii, kultúre biedy, chudobe spôsobilosti výrazná sociálno – ekonomická degradovanosť 98% Rómov z celkového ich neoficiálneho počtu žijúceho v obci Zlaté Klasy.
- **Odlíšny materinský jazyk** – od jazyka používaného väčšinovou populáciou v obci. Interakčné vzťahy medzi sebou uskutočňujú verbálne prostredníctvom jazyka, a to najmä rómskeho, v príslušnom maďarskom nárečí. V písanej podobe svoj materinský jazyk nepoznajú.
- **Indiferentný postoj k svojej etnicite** – pri poslednom sčítaní obyvateľstva, domov a bytov (2001) sa k rómskej národnosti prihlásilo iba 247 Rómov, pritom ich tam existenčne v obidvoch osadách žije približne 2 232. Vo veľkom počte sa Rómovia hlásia k maďarskej národnosti.
- **Indiferentný postoj k ústavným právam a ich napĺňaniu do reálneho života** – spoločenstvo doteraz nepožiadalo miestne zastupiteľstvo, aby názov obce, obchodov, škôl a iných inštitúcií bol taktiež uvádzaný v rómskom jazyku tak, ako v maďarskom. Ak nebudeme brať do úvahy to, že mnohí Rómovia sa hlásia k maďarskej národnosti, tak v skutočnosti ich fyzický počet je vyšší ako osôb hlásiacich sa k maďarskej minorite.
- **Participačný deficit na správe vecí verejných** – z celkového reálneho počtu žijúcich Rómov v osade bol iba jeden Róm zvolený do miestneho zastupiteľstva. Väčšia časť Rómov sa komunálnych ani parlamentných volieb nezúčastňuje.
- **Deficit štandardnej komunikácie s väčšinovým obyvateľstvom obce** – medzi rómskym spoločenstvom a väčšinovým obyvateľstvom je bariérová komunikácia. Ani jedna zo strán sa doteraz nepokúsila bariéry v komunikácii zmiernovať, či aspoň eliminovať.
- **Preferencia špecifických životných stratégií** – explicitne odlišné od väčšinovej populácie. Vo väčšej miere orientované iba na prežitie zo dňa na deň i za cenu páchania trestných činov (väčšie i menšie krádeže v obchodoch, domoch, okrádanie ľudí pred obchodom a na ulici, atď.). Socializácia detí i dospelých je intencionálne orientovaná na edukáciu ako prežiť v afinitívnom spoločenstve a osvojovanie si svojských sociálnych noriem (výrazne odlišných od väčšinovej populácie). V prípade ochrany práv dieťaťa služby poskytované kurátormi pre deti a dospelých nevyužívajú, pretože oddelenie sociálnych vecí úradu práce sa nachádza až v Dunajskej Stredě. Kurátori tohto úradu doteraz osady v obci nenavštívili.

► **Deficit akceptácie rómskych a nerómskych miestnych autorít** – rešpekt pred starostom obce, miestnymi poslancami, učiteľmi, atď. nemajú. Taktiež neuznávajú žiadneho Róma, ktorý sa v ich obci prezentuje ako ich politický zástupca, či predseda občianskeho združenia.

► **Edukačný status** – väčšia časť Rómov dosiahla iba základné vzdelanie a aj to na špeciálnej základnej škole pre deti s mentálnym postihnutím. Ukončením povinnej školskej dochádzky ich edukačná dráha končí. O ďalšie vzdelávanie v systéme celoživotného vzdelávania neprejavujú záujem. A ak, tak iba preto, lebo si myslia, že na mieste vzdelávania sa bude dávať zadarmo jesť, alebo rozdávať podľa ich vyjadrení „rómske lóve“ (peniaze).

► **Celoživotná nezamestnanosť** – skoro všetci v priebehu svojho produktívneho života nepracovali a nepracujú. Na trhu práce majú nulové postavenie a ani kontakty so zamestnávateľmi neudržujú. Mnohí nie sú evidovaní na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Dunajskej Strede pravdepodobne preto, lebo nespĺňajú kritériá stanovené zákonom. Nemajú prístup k informačným a odborným poradenským službám, ktoré poskytujú úrad práce tým, ktorí sú evidovaní ako uchádzači o zamestnanie.

► **Závislosť na sociálnej exekutive** – prevažná väčšina z nich je závislá na dávkach v hmotnej núdzi a pomoci od sociálnej exekutívy, popr. mimovládnych neziskových organizácií.

► **Existencia v biede a spoločenskej retardovanosti** – civilizačná degradovanosť, sociálna bieda – deficit všetkého, čo sa v spoločnosti považuje za štandardné.

► **Zdravotná negramotnosť** – vysoká pôrodnosť maloletých prvorodičiek, ale aj dospelých žien, nevedia poskytnúť prvú pomoc, nemajú osvojené primárne hygienické návyky, existuje deficit vedomostí starostlivosti o malé deti, vysoká chorobnosť, deficit preventívneho konania, atď.

► **Deficit štandardného priestorového bývania** – nedostatok priestorov na bývanie, najmä pre mladé neplnoleté páry, životné prostredie osád je v nehygienickom stave (neporiadok, vyhadzovanie domáceho odpadu), svojvoľné stavanie chatrčí za domami, atď.

► **Vysoký výskyt sociálne patologických javov** – syndróm závislosti na psychoaktívnych látkach (drogy, alkohol, fajčenie), všetky druhy kriminálnej činnosti, najviac krádeže, dilerstvo drog, skupinovo organizované prepadnutia a okradnutia, atď.

Pohlavie a veková štruktúra participantov

Celkovo sme oslovili 268 rómskych marginalizovaných rodičov, z toho bolo 134 žien – matiek (50%) a 134 mužov – otcov (50%), ktorí dohromady vytvárali rodičovské páry. Podotýkame, že ani jeden rodičovský pár nežil v tradičnom manželskom zväzku, sami tento ich vzťah označovali ako druh a družka. Všetky deti narodené našim participantom sa narodili ako nemanželské deti. Oslovení participantí boli v produktívnom veku, a to od 18 do 62 rokov.

Dosiahnuté najvyššie vzdelanie participantov a ich status na trhu práce

Na začiatku nášho empirického prieskumu nás zaujímalo, aké najvyššie formálne vzdelanie dosiahli naši respondenti (tab. 21, graf 6) a aké majú postavenie na regionálnom trhu práce (tabuľka 22).

Tab. 21 *Dosiahnuté najvyššie vzdelanie respondentov*

Stupeň vzdelania	Muži	%	Ženy	%	Spolu
Základné – neukončené	106	79,1	120	89,6	226
Základné – ukončené	26	19,4	13	9,7	39
Vyučenie v 2-ročnom odbore	2	1,5	1	0,7	3
Vyučenie v 3-ročnom odbore	0	0	0	0	0
SOU s maturitou	0	0	0	0	0
Stredoškolské s maturitou	0	0	0	0	0
Vysokoškolské – Bc	0	0	0	0	0
Vysokoškolské – Mgr	0	0	0	0	0
Total	134	100	134	100	268

Ako ukazujú údaje v tabuľke 21 a grafe 6, najväčšia časť participantov nášho súboru dosiahla najvyššie školské vzdelanie, a to základné – neukončené (106 mužov a 120 žien). V tomto dosiahnutom najvyššom vzdelaní bolo viac žien (120) ako mužov (106). Väčšia časť participantov nám počas hromadného interview - besedy uviedla ako svoje ukončené vzdelanie na špeciálnej základnej škole pre deti s mentálnym postihnutím. Len 39 participantov z celkového počtu uviedlo, že má ukončené najvyššie vzdelanie základné – ukončené (to, či respondent uviedol tento údaj ako pravdivý sa nedalo na mieste overiť). Z tohto počtu toto vzdelanie dosiahlo 26 mužov (19,4%) a žien bolo 13 (9,7%). Nižšie vzdelanie u žien, oproti mužom, môže determinovať niekoľko faktorov, ktoré sú difúzne. Napríklad najčastejšie to môžu byť faktory ako príprava dievčat v rodine na plnenie iného statusu v rómskom spoločenstve, ako by mal plniť chlapec – muž (v rámci tohto statusu sa nepredpokladá, že by dievča – žena k jeho vykonávaniu potrebovala dosiahnuť vyšší stupeň vzdelania. Pre jeho výkon je viac potrebné, v príslušnom afinitívnom spoločenstve edukačne pripraviť dievčatá v prstových zručnostiach, rýchlosti a schopnostiach zabezpečiť saturáciu potrieb svojho muža a rodiny).

Vyučenie v dvoj-ročnom odbore uviedli iba 3 participant (2,2%), a to dvaja muži (1,5%) a 1 žena (0,7%). Muži uviedli, že obidvaja sa vyučili na špeciálnom učilišti pre mládež s mentálnym postihnutím v odbore záhradník. Participantka uviedla, že absolvovala dvoj-ročný učebný odbor krajčírka v Bratislave. Vyučenie v trojročnom odbore a dosiahnutie stredoškolského, či vysokoškolského vzdelania neuviedol žiadny participant.

Dosiahnutie najvyššieho stupňa vzdelania a celková miera individuálneho potenciálu najvýraznejšie determinuje u participanta jeho uplatnenie sa na lokálnom a regionálnom trhu práce (tabuľka 22).

Tab. 22 Status na trhu práce respondentov

Status	Muži	%	Ženy	%	Spolu
Od roku 1990 nepracujem	117	87,3	126	94,0	243
Od roku 1990 som pracoval iba krátko, teraz viac ako 10 rokov nepracujem	11	8,2	4	3,0	15
Za posledných 5 rokov som pracoval iba tri mesiace v rámci verejno-prospešných prác (VPP)	6	4,5	4	3,0	10
Na úrade práce som evidovaná – evidovaný od roku 1990	3		2		5
Total	134	100	134	100	268

Až 243 participantov uviedlo, že od roku 1990 nepracuje, z toho 117 mužov a 126 žien. Pätnásť participantov, z toho 11 mužov a 4 ženy uviedlo, že od roku 1990 pracovalo iba krátko, teraz viac ako 10 rokov už nepracuje. Desiati participant, z toho 6 mužov a 4 ženy uviedli, že za posledných 5 rokov pracovali iba tri mesiace v rámci verejno-prospešných práce (projekt VPP). Len 5 participantov uviedlo, že je v súčasnosti na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny evidovaných ako uchádzač o zamestnanie.

Z údajov uvedených v tabuľke 22 vyplýva, že v skutočnosti za posledných 10 rokov nepracoval ani jeden participant v riadnom pracovnom pomere napriek tomu, že ide o osoby v produktívnom veku. To znamená, že ich status na trhu práce je s najväčšou pravdepodobnosťou nulový a participant trpia deficitom kontaktov so zamestnávateľmi. Táto reálna situácia poukazuje aj na to, že naši participant tým, že majú nulové postavenie na trhu práce viac ako 10 rokov, ich závislosť na statuse klientov sociálnych oddelení, na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny, sa z roka na rok prehĺbuje. Zdá sa, že tento stav je už aj zakonzervovaný a v budúcnosti s najväčšou pravdepodobnosťou neriešiteľný.

Metóda zberu údajov

Výber metódy zberu údajov, ktorú sme pôvodne chceli v prieskume použiť (dotazník), nebolo možné, a to preto, lebo veľký počet participantov sa explicitne prejavoval sociálno-ekonomickou degradáciou a chudobou spôsobilostí (prejavovanej aj v základnej gramotnosti – neboli spôsobilí písať a súvisle prečítať písaný text s porozumením). To nás prinútilo k tomu, že sme sa rozhodli ako metódu zberu údajov použiť skupinovú kombinovanú interview, čo umožňovalo participantom iba verbálne odpovedať na naše položené otvorené otázky v ich materinskom jazyku.

Vzhľadom na vysoký počet participantov (268), rozhovory sme uskutočňovali vždy v 20 členných skupinách (10 mužov – otcov a 10 žien – matiek) v období od januára 2008 do júna 2008. Rodičovské páry participantov sa vzájomne od malička poznali, čo im umožňovalo otvorene odpovedať na nami položené otázky, ale aj voľne rozprávať o mnohých problémoch, ktoré sú koherentné s ich sociálnym statusom v obci, ich životnými stratégiami, edukačným statusom, uplatnením na regionálnom trhu práce, výchovou a vzdelávaním ich detí, atď.

Celý predvýskum sme v obci Zlaté Klasy realizovali v období január – jún 2008.

Výsledky a ich interpretácia

Výsledky predvýskumu prezentujeme v súlade so stanovenými exploratívnymi otázkami. Zoznam otázok sme taxatívne uviedli v časti 3.3.2.

Dôležitosť vzdelania

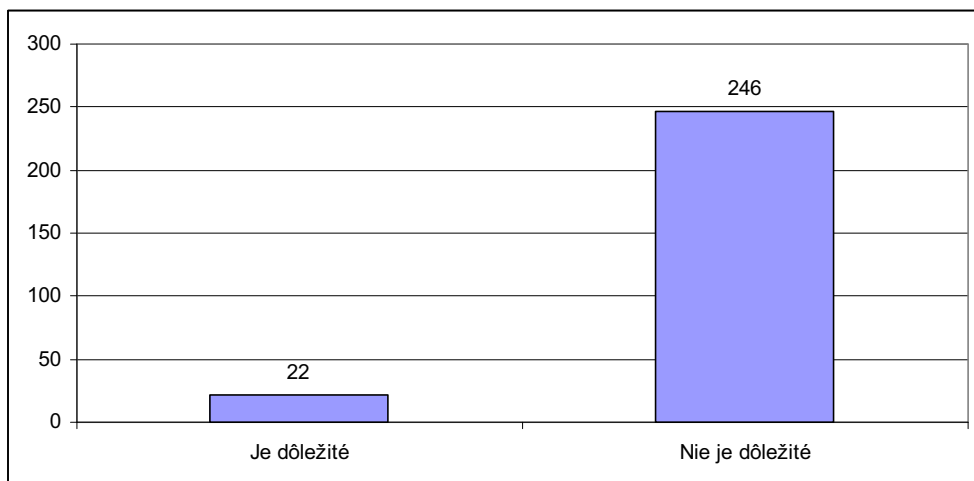
Až **246** participantov, z toho 119 mužov a 127 žien odpovedalo, že dosiahnutie školského vzdelania nie je pre nich dôležité. Môžeme si všimnúť, že vyššie zastúpenie v tejto odpovedi majú ženy – matky, a to až 127 participantiek. Pred započatím prieskumu sme predpokladali, že vo väčšom počte marginalizovaných rodín sú práve ženy – matky tými, ktoré sú nositeľkami a distribútorkami progresívnych kultúrnych tradícií. Tento náš neoficiálny predpoklad sa nenaplnil.

Iba 22 participantov z toho 15 mužov a 7 žien odpovedalo, že nimi dosiahnuté školské vzdelanie je pre nich dôležité (tabuľka 23, graf 7).

Tab. 23 *Dôležitosť vzdelania*

	Muži	Ženy	Spolu
Je dôležité	15	7	22
Nie je dôležité	119	127	246
Spolu	134	134	268

Graf 6 *Dosiahnuté najvyššie vzdelanie participantov*

Je postačujúce dosiahnuté vzdelanie?

Všetci tí participant, ktorí na O1 odpovedali, že nie je pre nich dôležité, aby oni sami dosiahli školské vzdelanie (246), tak na O2 taktiež odpovedali, že svoje dosiahnuté vzdelanie je pre nich postačujúce. Taktiež participant, ktorí na O1 odpovedali,

že je dôležité pre nich dosiahnuť školské vzdelanie (22), tak na O2 odpovedali, že pre nich nie je postačujúce nimi dosiahnuté vzdelanie. Vzhľadom na to, že v O1 a O2 ide o identické odpovede participantov, tak získané údaje v súvislosti s O2 neuvádzame v samostatnej tabuľke. Identické údaje sú už uvedené v tabuľke 23.

Predpoklad uvedený v H2, že väčšia časť respondentov považuje svoje dosiahnuté vzdelanie pre seba za postačujúce sa splnil.

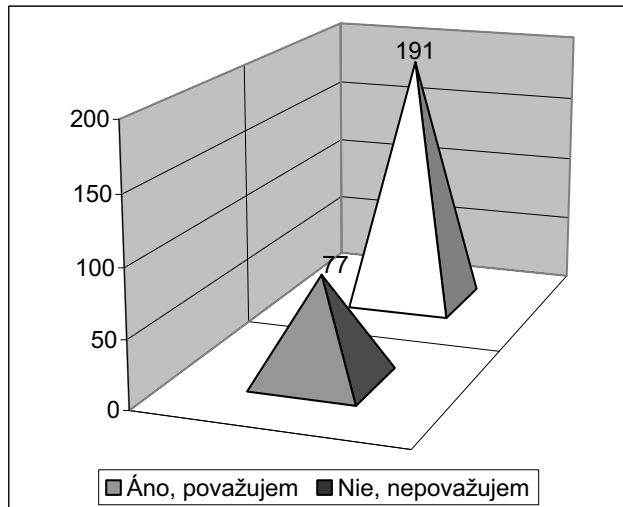
Dlhodobá nezamestnanosť – deficit vzdelania

Na otázku, či považujete svoj deficit vo vzdelaní ako dôvod vašej dlhodobej nezamestnanosti odpovedalo 77 participantov, z toho 41 mužov a 36 žien. Nie, nepovažujem odpovedalo až 191 participantov, z toho 93 mužov a 98 žien. Opätovne je zaujímavé, že Áno, považujem odpovedalo menej žien (36) ako mužov (41). Nie, nepovažujem taktiež odpovedalo viac participantiek (98) ako mužov (93) – tabuľka 24, graf 78.

Tab. 24 Deficit vzdelania

	Muži	Ženy	Spolu
Áno, považujem	41	36	77
Nie, nepovažujem	93	98	191
Spolu	134	134	268

Graf 7 Dôležitosť vzdelania

Údaje uvedené v tabuľke 24 a grafe 78 poukazujú aj na to, že prevažujúca časť participantov preukazuje indiferentný postoj k vlastnému dosiahnutému najvyššiemu školskému vzdelaniu. Až 191 ho nepovažuje za prekážku v ich uplatnení sa na regionálnom trhu práce (v tomto prípade v rámci okresu Dunajská Streda). Pritom je všeobecne známe, že status na trhu práce je v krajinách s vyšším civilizačným stupňom predovšetkým determinovaný vzdelaním, schopnosťami, zručnosťami a spôsobilosťami jednotlivca. Dvojnásobne to platí v spoločnosti, ktorá sa rozhodla pretransformovať na vedomostnú

spoločnosť. Čím je dosiahnuté najvyššie vzdelanie u jednotlivca nižšie, tým je u neho väčší predpoklad, že bude vyradený z trhu práce. Napríklad, percentuálnu mieru nezamestnanosti podľa vzdelania u 15-64 ročných, v roku 2007 Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny vykazovalo u osôb s dosiahnutým iba najvyšším vzdelaním, a to základným (v tom i nedokončené) až vo výške 44,7%. Z toho muži tvorili 47,6% a ženy 42,0%. U osôb s dosiahnutým vzdelaním učňovským 12,3% (z toho muži tvorili 10,6% a ženy až 15,7%). V prípade osôb s dosiahnutým stredným vzdelaním bez maturity to bolo vo výške 10,9% (z toho muži tvorili 10,1% a ženy 12,1%). Osoby so vzdelaním najvyšším učňovským s maturitou sa podieľali na miere národnej nezamestnanosti 8,2% (z toho muži 6,3% a ženy 11,8%). Skupina s dosiahnutým najvyšším vzdelaním stredným všeobecným sa podieľala na miere nezamestnanosti 9,2% (z toho muži 6,1% a ženy 11,0%) a skupina s úplným stredným odborným 6,3% (z toho muži 5,1% a ženy 7,5%). Skupina nezamestnaných osôb s vyšším odborným vzdelaním sa na percentuálnej miere nezamestnanosti podieľala vo výške 7,8% (z toho muži 6,9% a ženy 8,1%) a skupina s vysokoškolským vzdelaním iba 3,8% (z toho muži 2,8% a ženy 4,8%).

Z uvedených údajov o percentuálnej miere nezamestnanosti podľa vzdelania môžeme pozorovať, že na jednej strane čím nižšie dosiahnuté vzdelanie, tým vyššie je percento miery nezamestnanosti v štáte a počtu osôb nezamestnaných. Napríklad, v roku 2007 Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny evidovalo až 16 404 osôb bez vzdelania ako uchádzačov o zamestnanie (patria sem osoby, ktoré si vykazujú najvyššie dosiahnuté vzdelanie základné – nedokončené tak, ako naši marginalizovaní rómski respondenti). Na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie sa podieľali 6,6%. Osôb iba s dosiahnutým základným vzdelaním bolo evidovaných 83 600 (33,6%) a o niečo menší počet evidovaných osôb, ktoré dosiahli vyučenie v nejakom odbore – 76 340 (30,7%). Na druhej strane, čím vyššie dosiahnuté vzdelanie, tým menšia percentuálna miera nezamestnanosti.

Aj tieto indikátory poukazujú na to, že osoby s dosiahnutým iba základným vzdelaním majú najnižšiu šancu uplatniť sa na národnom, či európskom trhu práce.

Vzdelávanie na špeciálnych školách

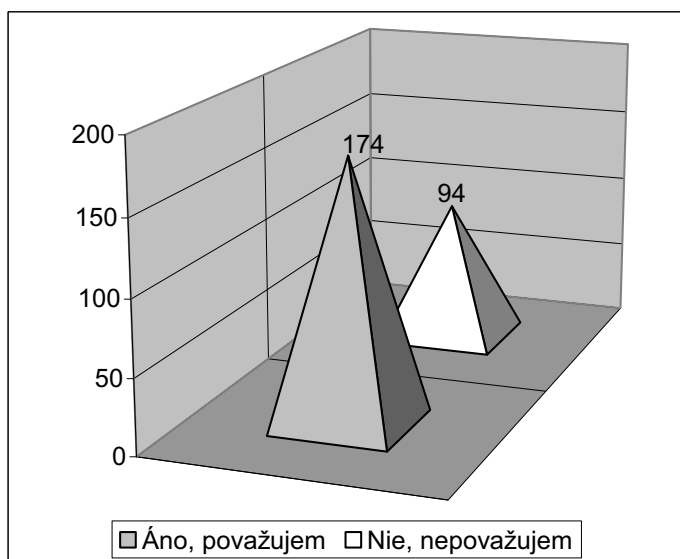
Až 174 participantov, z toho 72 mužov a 102 žien považuje za postačujúce pre nich, že ich deti sa vzdelávajú na špeciálnej základnej škole pre deti s mentálnym postihnutím. Opätovne s týmto súhlasilo viac žien – matiek (102) oproti mužom – otcom (72). O niečo menej participantov, a to iba 94, sa vyjadrilo, že nie - nepovažujem za postačujúce (tabuľka 25, graf 89). Tento údaj považujeme za alarmujúci, pretože poukazuje na to, že mnohí marginalizovaní rómski rodičia si s najväčšou pravdepodobnosťou neuvedomujú, že plnenie povinnej školskej dochádzky ich detí na špeciálnej základnej škole pre deti s mentálnym postihnutím je pre deti vstupenkou do celoživotnej nezamestnanosti. Taktiež si rodičia neuvedomujú, že od útleho veku svojich detí im neprojektujú žiaducu budúcnosť. Tak, ako oni sami sú absolventmi špeciálnych škôl, tak takto generačne smerujú „socializáciu“ aj svojich detí. Pritom prax na trhu práce a mnohí odborníci poukazujú na to, že ak rómske dieťa nachádzajúce sa v pásme mentálnej normy absolvuje tento typ základnej školy, jeho edukačná dráha končí jej ukončením a ďalších 40 - 50 rokov svojho života sa ocitne v pasci sociálnej závislosti a odkázanosti. Napríklad, vlastnými prepočtami sme dospeli k poznaniu, že takto vzdelávaný Róm po dovŕšení svojej plnoletosti, ak sa dožije dôchodkového veku (62 rokov), je mu v priebehu tohto celého obdobia zo štátneho roz-

počtu SR vyplatených **viac ako jeden a pól milióna slovenských korún** ako dávka v hmotnej núdzi. Pritom je všeobecne známe, že **niektorým** špeciálnym základným školám pre mentálne retardované deti nejde o to, či rómske deti zažili pocit úspešnosti zo vzdelávania na škole, alebo nie. Verbálne výpočty o výhodách vzdelávania rómskych detí na tomto type školy (napríklad, že rodičia nemusia finančne prispievať na prevádzku školy, až po bezplatné zabezpečenie obedov pre ich deti, atď.) je u mnohých týchto škôl s najväčšou pravdepodobnosťou determinované ich subjektívnymi záujmami. Napríklad, takým najvýraznejším subjektívnym záujmom zo strany škôl môže byť s najväčšou pravdepodobnosťou čo najdlhšie udržanie si tohto svojho zamestnania. Na túto možnosť priamo (napríklad, výrazný nárast počtu špeciálnych škôl pre mentálne retardované deti), ale i nepriamo poukazujú aj údaje relevantných inštitúcií (Ústav informácií a prognóz v školestve, Eurostat, Štatistický úrad SR), ktoré každoročne zverejňujú počty detí na tomto type škôl. Podľa uvedeného sa zdá, akoby sa nám každoročne v štáte zvyšoval počet občanov nachádzajúcich sa v stave mentálnej retardácie. V tomto záujmovom kolotoči sa ocitajú mnohé marginalizované rómske deti z osád, čo navonok pôsobí tak, akoby príslušné školy spoločenské a detské potreby nezaujímal.

Tab. 25 Vzdelávanie na špeciálnych školách

	Muži	Ženy	Spolu
Áno, považujem	72	102	174
Nie, nepovažujem	62	32	94
Spolu	134	134	268

Graf 8 Vzdelávanie na špeciálnych školách

Je zarážajúce, že až 174 participantov sa vyjadrilo, že vzdelávanie svojich detí na špeciálnych základných školách považuje pre nich za postačujúce. Pravdepodobne tento fakt u rodičov mohol byť determinovaný aj tým, že v období realizácie nášho výskumu sa smerom k nim vykonávala miestna kampaň, aby zapisovali deti do tohto

typu školy. Boli im vysvetľované rôzne výhody pre ich deti. Rodičom ale nebolo vysvetlené, čo bude ďalej s ich deťmi, ak na tomto type školy ukončia povinnú školskú dochádzku. Sme toho názoru, že mnohé marginalizované rómske deti sú vychovávateľné a vzdelávateľné na základných školách pre školopovinné deti nachádzajúce sa v pásme štandardnej mentálnej normy.

Zhrnutie záverov a odporúčaní:

- Marginalizovaná rómska populácia existenčne žijúca v etnicky segregovaných osídleniach, ako cieľová skupina v procesnom kreovaní potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu, sa explicitne vyznačuje takými charakteristickými znakmi, ktoré sú výrazne odlišné od ostatných cieľových skupín. Na základe jej výrazne odlišných znakov ju môžeme definovať ako špecifickú cieľovú skupinu, ktorá v procesoch kreovania potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu sa vyznačuje aj špecifickými potrebami, ktoré je nutno voči nej saturovať.
- Procesy kreovania potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu u marginalizovaných Rómov sa explicitne uskutočňujú za úplne iných podmienok, ako u ostatnej populácie obyvateľstva SR. Uskutočňujú sa v etnických rómskych rodinách s najnižším spoločenským statusom v kultúre chudoby – kultúre biedy, existenčnej životnej segregovanosti, sociálno-ekonomickej degradovanosti, chudobe spôsobilosti a u väčšej časti Rómov na školách psychopedického typu. Všetky tieto faktory od ich útleho detstva až po exitus u nich ovplyvňujú kreovanie potenciálu a potenciálov ľudského kapitálu do tej podoby, ktorá je už desiatky rokov explicitne známa celej slovenskej spoločnosti.
- Indiferentný postoj väčšej časti marginalizovaných Rómov k vlastnej etnicite je výrazným eticko-právnym problémom v definovaní cieľových skupín andragogických, sociálnych, misijných, či zdravotníckych programov a projektov, ktorých objektom nášho pôsobenia má byť táto populácia obyvateľstva.
- Väčšia časť marginalizovaných Rómov nepovažuje svoje dosiahnuté najvyššie školské vzdelanie, a to iba základné – ukončené i základné - neukončené, ako dôvod svojej dlhodobej, až celoživotnej nezamestnanosti.
- Väčšia časť špeciálnych základných škôl pre deti s mentálnym postihnutím s najväčšou pravdepodobnosťou edukačne nepripravuje marginalizovaných Rómov v kontexte s európskymi a slovenskými trendmi, potrebami a záujmami vedomostnej spoločnosti. Po dovŕšení povinnej školskej dochádzky sa u mnohých Rómov končí ich edukačná dráha a nimi dosiahnuté najvyššie školské vzdelanie im spôsobuje celoživotne zastávať nulový status na trhu práce. Z toho teda vyplýva, že sektor vzdelávania poskytujúci tento typ edukácie pripravuje marginalizovanú detskú populáciu len pre sektor poskytujúci sociálnu pomoc a sociálne služby.
- Väčšia časť marginalizovaných rómskych rodičov považuje za dostačujúce pre ich deti, že primárne a sekundárne vzdelávanie absolvujú na špeciálnych základných školách pre deti s mentálnym postihnutím.

► V prípade marginalizovaných rómskych rodičov sa potvrdila úmera medzi ich dosiahnutým najvyšším školským vzdelaním a statusom na trhu práce. Na jednej strane čím nižšie nimi dosiahnuté školské vzdelanie, tým dlhšie trvá ich nulový status na trhu práce (objektívne z týchto dôvodov nemôžu platiť ani dane štátu, ktoré by mohli byť spätne použité na vzdelávanie, rozvoj škôl, zdravotníctvo, kultúru, atď.). Na druhej strane, čím dlhší je nulový status na trhu práce, o to väčšia a dlhšia je ich závislosť na štátnej exekutívnej sociálnej pomoci, ktorá je poskytovaná z prostriedkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

► Podľa dosiahnutého najvyššieho školského vzdelania zaznamenaného u sociálno – ekonomicky degradovaných rómskych rodičov – respondentov žijúcich v osadách Péro a Jama v obci Zlaté Klasy a ich postojov ku vzdelávaniu a vzdelaniu sa ukázalo, že ich reálny potenciál – potenciály ľudského kapitálu sú v súčasnosti, ale i do budúcnosti nevyužiteľné na vedomostnom trhu práce.

► V obci Zlaté Klasy sme zaznamenali výrazne veľký počet marginalizovaných rómskych osôb, ktoré v rámci svojej edukačnej dráhy dosiahli iba základné – neukončené vzdelanie (z 268 respondentov až 226) a taktiež výrazná väčšina z nich (246 osôb z celkového počtu respondentov) nepovažuje vo svojom živote za dôležité dosiahnuť vyššie vzdelanie ako sami dosiahli. Alarmujúci údaj sme zistili v statuse na trhu práce našich respondentov. Všetkých 268 marginalizovaných participantov na slovenskom trhu práce súvisle, alebo vôbec nepracuje od roku 1990. Z uvedených dôvodov odporúčame príslušným zodpovedným inštitúciám, aby svoj oficiálne deklarovaný záujem o riešenie predmetných problematík zamerali aj do obce Zlaté Klasy.

ZÁVER

Je nepochybné, že každý jedinec je súčasťou nejakého spoločenstva. Jeho život má zmysel iba vtedy, ak v záujme človeka a jeho ľudskosti žije a pracuje. Áno, práca, nech by mala akékoľvek formotvorné hodnoty, ak sa nezaobera reálnym životom človeka a neslúži mu, nemôže byť užitočnou. Chceme tým povedať, že od jedinca žijúceho v spoločnosti sa žiada, aby mal rád človeka, aby odstraňoval všetko, čo prekáža ľudskosti a humanizmu. Aby sa nehanbil mať ľudí rád.

Áno, humanizmus považujeme za živnú pôdu andragogickej, sociálnej, misijnej, zdravotníckej, školskej, či inej práce aj s marginalizovanou rómskou populáciou existenčne žijúcou v etnicky segregovaných getách – osadách a mestských častiach. Zároveň ho považujeme ako podmienku existencie slovenskej spoločnosti, ale aj ako prostriedok medziľudských vzťahov.

Sme presvedčení, že andragóg, sociálny a misijný pracovník, zdravotník, či učiteľ základnej školy, by mali v priebehu svojho života veriť predovšetkým v človeka, v jeho rozum a schopnosti. Dvojnásobne to platí pri práci so sociálne a ekonomicky degradovanými Rómami. Viera by všetkým nám mala dávať silu zápasit s nehúmannymi prejavmi, zápornými javmi v živote jedinca i celého ľudského spoločenstva. Bez osvojenia si andragogiky, psychológie, špeciálnej pedagogiky, sociológie, či základov sociálnej, misijnej práce a poznania samotnej ľudskej existencie marginalizovaných Rómov

a zmyslu svojej práce s nimi nie je možno poskytnúť im pomoc ani pri odhaľovaní podstaty a vzťahov medzi ľuďmi. Veď expertom pre prácu s marginalizovanými Rómami v našich podmienkach sa môžeme stať v priebehu 24 hodín. Ale stať sa a byť dobrým odborníkom môžeme až po niekoľkých rokoch tvrdej každodennej práce s nimi.

V každej societe možno pozorovať kladné, neutrálne, či záporné javy ľudského života. Tieto sú podmienené vzdelanosťou, hmotným zabezpečením a samotnou úrovňou spoločnosti v najširšom zovšeobecnení. Áno, najmä vzdelanosťou. Ako sociálny andragóg práve jej príkladám najväčšiu váhu v záujme uplatnenia marginalizovanej rómskej populácie na trhu práce a jej inklúziu do štruktúr európskej i slovenskej spoločnosti. Ale ako dosiahnuť tento náš želaný stav, keď doteraz trh práce odmietal zamestnať marginalizovaných rómskych pogramotných, respektíve až analfabetných jedincov? Ako potom docieľiť náš želaný stav, keď zo špeciálnych základných škôl pre mentálne retardovaných ich po ukončení povinnej školskej dochádzky opúšťajú rómske deti, z ktorých sa mnohé nevedia ani podpísať a súvisle prečítať písaný text? Je možné, aby naďalej sektor vzdelávania nepripravoval občanov pre trh práce, ale ich odkázal sektoru poskytujúcemu sociálnu pomoc a služby? Otvorene konštatujeme, že v celom súčasnom záujmovom kolotoči, v ktorom sa marginalizovaní Rómovia nachádzajú, je nielen problematické sa vyznať, ale aj navrhnúť také riešenia, ktoré by zodpovedné inštitúcie prijali za svoje a pokúsili sa aspoň o transformáciu svojich doterajších postojov voči problémom, ktoré nepochybne vážne škodia nielen nášmu štátu, ale aj jeho občanom. A na záver aspoň jedno odporúčanie pre všetkých. Doteraz sme na riešenie „rómskej problematiky“ vynaložili niekoľko miliárd slovenských korún a predsa sa nám ani na začiatku 21. storočia a v čase prechodu k vedomostnej ekonomike nepodarilo eliminovať analfabetizmus a pogramotnosť väčšej časti marginalizovanej rómskej populácie. Doposiaľ sme u nej tolerovali analfabetizmus, celoživotnú nezamestnanosť a explicitnú závislosť na pomoci sociálnej exekutívy. Čo keby sme sa v záujme vyššej civilizácie, rozvoja slovenskej spoločnosti a žiaduceho kreovania jej potenciálu ľudského kapitálu už v tomto storočí vynasnažili zvýšiť aj gramotnosť osobitne marginalizovaných Rómov. Veď aj J. A. Komenský sa vyjadril o spoločensky vylúčených ľuďoch tak, že sa narodili s hlavným cieľom, aby boli ľuďmi.

LITERATÚRA

- ADAMOVÁ, E. 2007. *Konverzačný lexikón rómskej gramatiky*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007, s. 59. ISBN 80-89225-21-7.
- BARRO, R. J. L., LEE, J. W. 1992. *International data on educational attainment updates and implications*. Working paper. Combridge: National Bureau of Economic Research.
- BECKER, G. S. 1993. *Human capital*. CHICAGO: The University of Chicago Press, 1993, s. 15.
- BENHABIB, J., SPIEGEL, M. M. 1994. *The role of human capital in economic development*. Evidence from aggregate cross – country data. *Journal of Monetary Economic*, 34, s. 143-173.
- BRUNDTLANDOVÁ, H. 1992. *Od ochrany prostredia k trvalo udržateľnému rozvoju*. Dostupné na internete: www.http://209.85.135.104/search?q=cache:osHrviE6HKQV:www.lip-tov.sk/oztatry/rozvoj.d
- CAPOTORTI, F. 1991. *Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religions and Linguistic Minorities*. New York: United Nations, 1991, s. 7. ISBN 978-0-387-32875-1.
- DOBEŠ, M. 2003. *Ľudský kapitál a ekonomika*. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/2-2003/dobes-std.html>.

- DUDOVÁ, J. 2002. Nové výzvy pre vzdelávanie dospelých v 21. storočí. In *Sociálna práca a politika*, roč. X/2002, č.2, s.21. ISSN 1210-5643.
- ECHAUDÉMAISON, C. D. a kol. 1995. *Slovník ekonomie a sociálních věd*. Praha: E. W. A. Edition, 1995, s. 131. ISBN 80-85764-13-X.
- FABIANOVÁ, V. 2005. Etnografický obraz rómskeho etnika a rómskej ženy. In *Postavenie a rola rómskej ženy v spoločnosti* (Ed. E. Poláková). II. štúdie. Trnava: UCM: Fakulta masmediálnej komunikácie, 2005, s. 86. ISBN 80-89220-06-1.
- FÍZEL, K. 2000. Profesijská orientácia rómskych žiakov osobitnej školy. In *Pedagogická revue*, 2000, roč. 52, č. 4, s. 92. ISSN 1335-1982.
- FRANCIS, E. K. 1976. *Interethnic Relations An Essay in Sociological Theory*. New York, Oxford, Amsterdam.
- GALENSON, W., PYATT, G. 1964. *The quality of labour and economic development in certain countries*. Ženeva: ILO.
- GELETKOVÁ, M. 2007. *Vzdelávacie potreby Rómov z osady Bystrany*. Andragogika. Seminárna práca. Nitra: UKF:FSV a Z, 2007, s. 5.
- GERRUNELL, N. 1996. *Evaluating the impacte of human capitola stocks and accumulation on economic growth*. Some new evidence. Oxford Bulletin of economics and Statistics, 1996, 58, s. 1.
- GOULD, D. M., RUFFIN, R. J. 1995. *Human capital, trade and economic growth*. Weltwirtschaftlicher Archiv, 131, s. 425-445.
- GUNDLACH, E. 1995. *The role of human capital in economic growth: New results and alternative interpretations*. Weltwirtschaftlicher Archiv, 131, s. 383-402.
- HARTL, P. 1997. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Slon, 1997, s.24. ISBN 80-85850-45-1.
- HERS, J. 1998. *Human capital and economic growth. A survey of the literature*. CPB Report, 2, s. 36-41.
- HORŇÁK, L., SCHOLTZOVA, I. 2005. Asistent učiteľa rómskych žiakov ako komunikátor medzi rómskou rodinou a školou. In *Cesty k zvyšovaniu socializácie rómskeho etnika* (Ed. L. Horňák, I. Scholtzová). Zborník z príspevkov z pracovného seminára. Prešov: PU: PF, 2005, s. 13-22. ISBN 80-8068-374-3.
- HOTÁR, V., PAŠKA, P., PERHÁCS, J. 2000. *Výchova a vzdelávanie dospelých. Andragogika*. Terminologický a výkladový slovník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000, s. 30-837. ISBN 80-08-02814-9.
- HOUSE, E.Q. 2003. *Záleží na tom, či sa zhodneme na definícii chudoby?* QEH Sériá pracovných štúdií. University of Oxford, 2003, 37 s. Bez ISBN.
- HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, A., MATULAYOVÁ, T. 2000. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o., 2000, s. 65. ISBN 80-8055-427-7.
- JOHNSON, P. M. 1996. *Glossary of political economy terms: Human capital*. Dostupné na internete: <http://www.duc.auburn.edu/~johnspm/gloss-h.html>
- KIMLIČKA, Š. 2002. *Ako citovať a vytvárať zoznamy bibliografických odkazov*. Bratislava: Stimul, 2002, 81 s. ISBN 80-88982-57-X.
- KLEIN, V. 2007. Edukácia výchovne a sociálne handicapovaných žiakov v nultom ročníku základnej školy. In *Aktuálne trendy v sociálno – edukačnej práci s rómskymi žiakmi*. Nitra: UKF, 2007, s. 179-230. ISBN 978-80-8094-119-2.
- KLEIN, V. 2006. *Komunikácia – rozvoj komunikačných zručností*. Školiaci program o multikulturalizme a motivácií pre učiteľov. Žilina: Euroformes, 2006, s. 10. ISBN 80-89266-06-1.
- KLEIN, V., R. ROSINSKÝ. 2007. Sociálne znevýhodnené prostredie a edukácia. In *Wybrane zagadnienia edukacji XXI wieku*, Kielce 2007, s. 153-163. ISBN 978-83-89590-00-0.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2000. *Human Capital: How what you know shapes your live*. OECD Insights. s. 2. ISBN 96-64-029095.

- KOLEKTÍV AUTOROV. 2007. *Education at a Glance 2007*. Paríž: Organization for Economic Co-operation and Development, 2007, s. 19-405. ISBN 9789264032880.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2004. *Education at a Glance: OECD Indicators. 2004*. Paríž: Organization for Economic Co-operation and Development, 2004, 23 s. ISBN 92-64-015671.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 1991. *Pravidlá slovenského pravopisu*. Bratislava: Veda, 1991, s. 348. ISBN 80-224-0080-7.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2001. *Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15-20 rokov*. Vládny dokument, číslo: UV-5272/2001. Bratislava: Úrad vlády SR, 2001, s. 15.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2005. *Národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie 2005-2015*. Vládny dokument, číslo: UV-328/2005. Bratislava: Úrad vlády SR, 2005, s. 5-15.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2008. *Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania*. Vládny dokument, číslo: UV-5940/2008, 2008, 50 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2004. *Koncepcia celoživotného vzdelávania v Slovenskej republike*. Vládny dokument, číslo: UV-3609/2004. Bratislava: Úrad vlády SR, 2004, 28 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2007. *Stratégia celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva*. Vládny dokument, číslo: UV-6752/2007. Bratislava: Úrad vlády SR, 2007, 48 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2005. *Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010*. Vládny dokument, číslo: UV-12712. Bratislava: Úrad vlády SR, 2005, 32 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2000. *Memorandum o celoživotnom vzdelávaní sa*. Dokument Európskej komisie, číslo: SEC (2000) 1832. Brusel, 2000, s. 2.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2005. *Národný program reforiem Slovenskej republiky*. Vládny dokument, číslo: UV-797/2005. Bratislava: Úrad vlády SR, 2005, s. 10,13.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2001. *Politika informatizácie spoločnosti v Slovenskej republike*. Vládny dokument, číslo: UV-4129/2001. Bratislava: Úrad vlády SR. 38 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 1998. *Human capital investment: A international comparison*. Paríž: Centre for educational research and innovation OECD, 1998. Dostupné na internete: <http://www.duc.auburn.edu/~oecd/gloss-h.html>.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2007. *Národný program pre učiace sa regióny*. Dokument Ministerstva školstva SR. Bratislava: MŠ SR, 2007, s. 4.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2006. *Lisabonská stratégia Európskej rady Európskej únie*. Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2006, 10 s.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2008. *Strednodobá koncepcia rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike. Solidarita – Integrita – Inklúzia 2008-2013*. Vládny dokument, číslo: UV 6189/2008. Bratislava: Úrad vlády SR, 2008, s. 6.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 1997. *The World Development Indicators. 1997*. CD-ROM. Washington: Word Band Group, 1997.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2008. *Koncepcia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania*. Vládny dokument, číslo: UV-5940/2008. Bratislava: Úrad vlády SR, 2008, s.16-18.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2001. *Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR*. Vládny dokument, číslo: UV-6580/2001. Bratislava: Úrad vlády SR, 2001, s. 1-4, príloha č. 1.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2006. *Národná správa o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie pre roky 2006-2008*. Vládny dokument, číslo: UV-20070/2006. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2006, s. 21-28.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 1991. *Uznesenie vlády SR*, číslo: 153/1991. In *Zásady vládnej politiky k Rómom*. Vládny dokument. Bratislava: Úrad vlády SR, 1991, s. 19.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 2003. *Správa o súčasnom stave vo výchove a vzdelávaní rómskych žiakov*. Dokument Ministerstva školstva SR. Bratislava: MŠ SR, 2003, príloha č. 11, s. 2.
- KOLEKTÍV AUTOROV. 1991, 2002. *Štatistické sčítanie obyvateľstva, domov a bytov, časť Národnosť a materinský jazyk*. Separát. Bratislava: ŠÚ SR, 1991, s. 2, 2002, s. 7.

- KORIM, V. 2006. Historické kontexty identity Rómov na Slovensku. In *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa* (Ed. R. Rosinský). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Nitra: UKF:FSV a Z, 2006, s. 8-13. ISBN 80-8050-987-5.
- KOSOVÁ, B. 2006. Analýza možností vzdelávania rómskej minority z hľadiska charakteru školských systémov. In *Edukácia rómskych žiakov. Teória - výskum – prax*. Zborník vedeckovýskumných prác. Banská Bystrica:UMB:PF, 2006, s. 24-25. ISBN 80-8083-231-5.
- KOSOVÁ, B. 2005. Všeobecné teoretické východiská edukácie rómskej minority. In *Cesty k zvyšovaniu socializácie rómskeho etnika* (Ed. L. Horňák, I. Scholtzová). Zborník príspevkov z pracovného seminára. Prešov: PU:PF, 2005, s. 46-67. ISBN 80-8068-374-3.
- KRAUS, J. 2008. *Slovník cudzích slov. Akademický*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2008, s. 346-981. ISBN 978-80-10-01425-5.
- KUBIAK, H. 1980. Asymilacja społeczna W plaszczyźnie struktury społecznej. In *H. Kubiak, A. K. Paluch (eds.), 1980. Zalozenieateorii asymilacji*. Biblioteka Polonija. Wroclaw: Polska Akademia Nauk, s. 55-56.
- LADERCHI, C. R., SAITH, R., STEWART, F. 2003. *Séria pracovných štúdií – QEHWPS 107*. University of Oxford, 2003, 35 s.
- LEE, D. W., LEE, T. H. 1995. *Human capital and economic growth*. Test based on the international evaluation of educational achievement. Economics Letters, 47, s. 219-225.
- LISÝ, J. *Ekonomía. Všeobecná ekonomická teória*. Bratislava: Ekonomía, 2003, s. 56. ISBN 80-89047-75-0.
- LOMBARDI, F. G., LOMBARDI, G. S. 1994. *Nekonečný kruh. Výklad etiky amerických indiánov*. Košice: Timotej knižná dielňa, 1994, 77 s. ISBN 80-966961-4-9.
- LORAN, T. 2007. Potreby vedomostnej ekonomiky – verzus edukačná paradigma exkludovaných Rómov. In *Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2006* (Ed. G. Lelkes, K. Tóth). Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2007, s. 4-85. ISBN 978-80-89249-12-1.
- LORAN, T. 2006. Edukácia – rozhodujúci faktor nadobúdania, či formovania ľudského kapitálu. In *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie (Ed. R. Rosinský). Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006, s. 53-107. ISBN 80-8050-987-5.
- LORAN, T. 1997. *Otázky výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne a zdravotne rizikových rómskych lokalít* (štúdia). Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 1997, s. 5 - 17. Bez ISBN.
- LUCAS, R. E. Jr. 1988. *The mechanics of economic development*. Journal of Monetary Economics, roč. XIV, č.22/1988, s. 3-42.
- LUŽICA, R. 2007. Sociálna práca s rómskym etnikom. In *Markers of ethnic marginalization focused on aboriginal people in Canada and on Roma in Czech republic and Slovak republic* (Ed. P. Vojtová). České Budejovice: University of South Bohemia in České Budějovice: Faculty of Health and Social Studies, 2007, s. 196. ISBN 978-80-7394-019-5.
- MACHALOVÁ, M. 2006. *Psychológia vo vzdelávaní dospelých*. Bratislava: Gerlach Print, 2006, s. 129-131. ISBN 80-89142-07-9.
- MANDOS, J., PASTOR, J. M. SERANO, L. 1999. *Total factor productivity measurement and human capital in OECD countries*. Economics letters, 63, s. 39-44.
- MANKVIN, N. G., ROMER, D., WEIL, D. N. 1992. *A countibution to the empirics of economic growth*. Quarterly Journal of Economics, 1992, 107, s. 407-437.
- NOVOTNÁ, R. 1999. *Základy ekonómie a ekonomiky*. Dostupné na internete: <http://www.sro-barka.host.sk/ekonomia/ekonomia.html>.
- ODPORÚČANIE Rady Európy – Výboru ministrov č. 2000/4 *o vzdelávaní rómskych detí v Európe*, 3 s.
- ODPORÚČANIE Rady Európy – Výboru ministrov č. (2001)17 *na zlepšenie economickej situácie a zamestnanosti Rómov a kočovníkov v Európe*, 10 s.

- ODPORÚČANIE Medzinárodnej organizácie práce *o rozvoji ľudských zdrojov: výchova, odborná príprava a celoživotné vzdelávanie*. Číslo dokumentu MOP: 195/2004-1, 10 s.
- ODPORÚČANIE Európskej komisie, číslo: 2005/0221/ (COD) *o o kľúčových zručnostiach pre celoživotné vzdelávanie*. Brusel, s.9.
- ODPORÚČANIE Európskej komisie, číslo: 174/2006 2002/C *pre realizáciu regionálnych sietí celoživotného vzdelávania*. Brusel, 2006, 3 s.
- OSSOWSKI, S. 19966. *Wież społeczna i dziedzictwo krwi*. Dzieła. II. diel. Warszawa: PWN, s.113.
- PARDEL, T., BOROŠ, J. 1979. *Základy všeobecnej psychológie*. Bratislava: 1979, s. 511-513. Bez ISBN.
- PERHÁCS, J. 1995. *Utváranie osobnosti dospelého človeka v procese vzdelávania*. Bratislava: Národné osvetové centrum, 1995, s. 17. ISBN 80-7121-090-0.
- POLIAKOV, E. 2006. Lego dacta v strategickom poli zvyšovania efektívnosti edukácie rómskych detí. In *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie (Ed. R Rosinský). Nitra: UKF: FSV a Z, 2006, s. 204-214. ISBN 80-8050-987-5.
- PORUBČINOVÁ, M. 2004. *Formovanie ľudského kapitálu v informačnej spoločnosti*. Bratislava: Prognostický ústav SAV, 2004, s. 5-6. ISSN 0862-9137.
- PRUSÁKOVÁ, V. 2005. *Základy andragogiky I*. Bratislava: Gerlach Print, 2005, s. 79-93. ISBN 80-89142-05-02.
- PRŮCHA, J. 2002. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002, s. 69-71. ISBN 80-7178-631-4.
- RADIČOVÁ, I. 2004. *Atlas rómskych komunít na Slovensku 2004*. Bratislava: Social policy analysis centre, 2004, s. 10. ISBN 80-88991-27-7.
- ROMER, P. M. 1990. *The origins of endoge nous growth*. Journal of Economic Perspective, 1990, 8, 1, s. 3-22.
- ROSINSKÝ, R. 2006. *Čhavale Romale alebo motivácia rómskych žiakov k učeniu*. Nitra: UKF:FSV a Z, 2006, s. 20-118. ISBN 80-8050-955-7.
- SOMOROVÁ, Ľ. 2004. *Národnostné menšiny, vážny ľudsko-právny problém*. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/1-2004/somorova.std.html>.
- ŠALINGOVÁ, M. 1993. *Vreckový slovník cudzích slov*. Bratislava: Kniha spoločník, 1993, s. 148-358. ISBN 80-901160-2-7.
- ŠAŠKO, P. 2002. Zdravotná situácia rómskej populácie. In *Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* (Ed. M. Vašečka). Bratislava: IVO, 2002, s. 660-669. ISBN 80-88935-41-5.
- ŠÍBL, D. a kol. 1996. *Veľká ekonomická encyklopédia: Výkladový slovník A-Ž*. 1. vydanie. Bratislava: Sprint vŕa, 1996, s. 538. ISBN 80-89085-04-0.
- ŠVEC, Š. a kol. 2003. *Pojmoslovné spory a ich definičné riešenia vo výchovovede*. Bratislava: Stimul, 2003, s. 6. ISBN 80-968564-9-9.
- ŠVEC, Š. 2002. Učiť sa byť a uspieť. In *Pedagogická revue*, 2002, roč. 54, č. 1, s. 262. ISSN 1336-0272.
- TEJFEL, H. 1995. *Sociálna psychológia menšín*. Bratislava: Minority Rights Group, 1995, s. 5. ISBN 80-967169-1-3.
- TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H. 1996. *Creating a new civilization. The Politics of the Third Wave*. Atlanta: Turner Publishing, 1996, s. 42. ISBN 80-85741-15-6.
- TOKÁROVÁ, A. 1997. K teórii rozvoja ľudského a sociálneho potenciálu. In *Vzdelávanie dospelých*, 1997, roč. 2, č. 2, s. 4-23. ISSN 1335-2350.
- TOKÁROVÁ, A. 2003. K teoretickým otázkam kvality života. In *Kvalita života –kvalitou sociálnej práce a vzdelávania dospelých* (Ed. W.H. Kolthof, M. Lukáč). Zborník príspevkov z teoreticko-praktického seminára. Prešov: Občianske združenie Potenciál, 2003, s. 7-8. ISBN 80-969073-0-1.
- UHEREK, Z., NOVÁK, K. A. 2002. Etnická identita Rómov. In *Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* (Ed. M. Vašečka). Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002, s. 100. ISBN 80-88935-41-5.

- VANKOVÁ, K. 2006. Analýza sociálne znevýhodneného prostredia, jeho eliminácia a problém identity Rómov. In *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskeho etnika prostredníctvom systémov vzdelávania sociálnych a misijných pracovníkov a asistentov učiteľa* (Ed. R. Rosinský). Nitra: UKF:FSV a Z, 2006, s. 22. ISBN 80-8050-987-5.
- VANO, B. 2002. Demografické trendy rómskej populácie. In *Súhrnná správa o stave Rómov na Slovensku* (Ed. M. Vašečka). Bratislava: IVO, 2002, s. 487. ISBN 80-88935-41-5.
- WEBER, M. 1925. *Wirtschaft and Gesellschaft*. Podľa: S. Ossowski, 1996. *Wież społeczna i dziedzictwo krwi*. Dzielas. V. diel. Warszawa: PWN, pp 113-114.
- Zákon NR SR č. 428/2002 Z.z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov. Bratislava: MS SR: Zbierka zákonov, 2002, s. 1. ISSN 1335-2857.
- Zákon NR SR č. 460/1992 Zb. *Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších doplnkov*. Bratislava: MS SR: Zbierka zákonov, 1992, 44 s. ISSN 1335-2857.
- ZÁPOTOČNÁ, O. 2004. *Kultúrna gramotnosť v sociálnopsychologických súvislostiach*. Bratislava: Album, 2004, s. 17. ISBN 80-968667-3-7.
- ZENG, J. 1997. *Physical and human capital accumulation, R and D and economic growth*. The Southern Economic Journal, 63, 4, s. 1023-1038.
- ŽELYAZKOVÁ, A., SLAY, B., MÁRCZIS, M., VAŠEČKA, M., HIGGINS, N., CASE, S., SIROVATKA, T. 2003. *Únik z pasce závislosti*. Regionálna správa o ľudskom rozvoji. Bratislava: Regionálny úrad pre Európu a Spoločenstvo nezávislých štátov, 2003, s. 13. Bez ISBN.

SUMMARY

It is indubitable, that every individual is part of a community. His life has its reason for living only if he lives and works in favour of man and humanity. It is true, that if work, no matter what kind of values it has, does not deal with and does not serve for real life, it cannot be useful. We want to say that from individuals, living in community, is required to love people and to eliminate everything that hinders humanity and humanism.

We consider humanism as the basis of andragogic, social, missionary, medical, educational or other work with marginalized Roma population living in ethnically segregated ghettos – settlements and town suburbs. At the same time we consider humanism as one of the circumstances of existence of Slovak society, but also as a mean of interpersonal relationships.

We are convinced that andragogic, social and missionary workers, medical officers or teachers of elementary schools should have confidence in people, their intellect and skills. Doubly it is important for work with socially and economically degraded Roma people. Belief should give us strength to struggle with non-human expressions and negative phenomenon in the life of individual nad also of whole human community. Without acquiring andragogy, psychology, special pedagogy, sociology or basis of social, missionary work and without the recognition of human existence of marginalized Roma people and our sense of work with them it is impossible to help them to reveal human basis and relations. After all, in our conditions, we can become experts of work with marginalized Roma people in 24 hours. However, we become really good experts only after years of everyday hard work with them.

In every society we can see the positive, neutral and negative phenomenon of human life. They are conditioned by education, material security and level of society in the widest generalisation. Yes, mainly by education. As a social worker of andra-

gogy, I attach importance on labour market and its inclusion to the structure of European and Slovak society. The question is, how to achieve this desired situation, when the labour market refuses to employ marginalized, semi-literate or illiterate Roma people. How to achieve success when after finishing specialized elementary schools for mentally-ill people, many Roma children are not able to sign their names or read a text continuously. Is it possible that the educational sector still does not prepare citizens for labour market, but demises them to the sector that provides social help and services? We openly state that in this contemporary hobby roundabout, in which marginalized Roma people live, the only problem is not to be well versed, but also to suggest such solutions that responsible institutions should accept as their own and should try to transform their existing attitude to problems, that indubitably harm both to our state and its citizens. Last of all, one suggestion for everybody. Up to the present, we have spent milliards of Slovak crowns to solve the Roma problem, but neither before nor at the beginning of the 21 st century, in the time of transition to sciential economy, we cannot eliminate analphabetism and semi-literacy of most marginalized Roma people. So far, we tried to solve the problem of analphabetism, lifelong unemployment and the explicit dependence on help of social executives. In concern of the highest civilization, development of Slovak society and wanted formation of human capital, in this century we should try to increase literacy distinctively among marginalized Roma people. After all, even J. a. Komenský said about socially excluded people that they werw born with one main aim-to be people.

KRONIKA VEREJNÉHO ŽIVOTA 2007

KÖZÉLETI KRÓNIKA 2007

A. SZABÓ LÁSZLÓ

A SZLOVÁKIAI KÖZOKTATÁSI SZÁMARÁNYOK 2007-BEN

[ŠKOLSTVO NA SLOVENSKU V ČÍSLACH ZA ROK 2007]

Bevezető

Több kutatás, tanulmány és újságcikk szólt már a kisebbségek megmaradásának feltételeiről, illetve annak szükségességéről, egyúttal a nemzetiségi népcsoportok által elfoglalt pozíciók megtartásának fontosságáról, a kultúrájuk és hagyományaik továbbadásának elengedhetetlen voltáról. Ha ezekről a kérdésekről és egyben dilemmákról beszélünk, egyértelműen látható, hogy mindez nem valósulhat meg az egyes nemzet-testek tagjainak tudatos szerepvállalása, valamint a nemzetiségi közoktatási intézmények hathatós támogatása nélkül. Legfőképp természetesen az szükséges hozzá, hogy a kisebbségben élők tudjanak és merjenek élni jogaikkal, és hogy biztosítva legyenek számukra a nélkülözhetetlen előfeltételek.

Amennyiben egy minoritás a társadalmi élet minden szintjén lehetőséget kap anyanyelve használatára, könnyebben felvállalja a felkínált lehetőségeket, ám ha képviselői csak otthonaikban vagy szűkebb körben ápolhatják tradícióikat, s egyben nyelvüket, beszűkül mozgásterük, és ez döntő szempont lehet a felnövekvő nemzedékek által látogatandó közoktatási intézmények megválasztásában. A helytelen döntések következtében kialakuló hamis identitástudat pedig egyszer s mindenkorra megpecsételheti egy számbeli kisebbség sorsát, s akár jelentős asszimilációhoz is vezethet.

A kisebbségi közösség frontembereinek feladata, hogy hozzájáruljanak a létszükségletként említhető esélyek megteremtéséhez és megerősítéséhez. A véleményformáló erők kötelessége, hogy felhívják a figyelmet a nemzetközi normák betartásának szükségességére, a kisebbségi oktatási intézményhálózat fenntartására és működtetésére.

Napjaink Szlovákiájában a kisebbségeknek csupán töredéke él az alkotmány és a közoktatási törvény által kínált lehetőséggel, ez viszont gyakorlatilag kétséget kizáróan azzal magyarázható, hogy sem azonosságtudatuk mibenléte, sem létszámuk nem kondicionálja őket óvodák és iskolák működtetésére. Ennélfogva a jelen tanulmány is elsősorban csupán a szlovákiai magyarok intézményeiről, azok számadatairól, illetve az ezeket látogató, a bennük tanuló gyerekek számáról tud beszámolni a közoktatás nemzetiségei vonatkozásai kapcsán.

Mielőtt azonban részletesebben megvizsgálánk az iskolára előkészítő óvodák és a mindenki számára kötelező alapiskolák helyzetét, vessünk egy pillantást a legutóbbi népszámlálás adataira. Szlovákia lakosságát 2001-ben 85,8 % szlovák, 9,7 % magyar, 1,7 % roma, 0,8 % cseh, 0,4 % ruszin, 0,2 % ukrán, valamint 0,1 % német nemzetiségű lakos alkotta, miközben 0,2 % volt egyéb nemzetiségű, s a lakosok 1 %-a nem tartozott egyik nemzetiséghez sem. Az anyanyelv szerinti megoszlásban némi eltérés mutatkozik, hiszen a lakosság 83,9 %-a vallotta magát szlovák anyanyelvűnek,

10,7 % a magyar nyelvet jelölte meg, 1,8 % a roma, 1 % a ruszin, 0,9 % a cseh, s egyaránt 0,1 % az ukrán, a német és a lengyel nyelvet beszéli anyanyelvként. A fennmaradó rész vagy egyéb, az országban nem őshonos nyelvet használ, vagy nem sikerült megállapítani nyelvi gyökereiket.

Ezek a tények is azt sugallják, hogy az egyes nemzetiségek óvodáinak és iskoláinak adatai szinte összehasonlíthatatlanok, részben mégis megpróbálkozunk vele, hogy minél teljesebb képet adhassunk a jelenlegi viszonyokról.

Az alább bemutatásra kerülő információkat és tanulságokat a népszámlálást követő 2002-es esztendő és a 2007-es év adatainak összehasonlításából próbáltuk meg leszűrni, és bízunk benne, hogy viszonylag jól árnyalt képet kaphatunk az 5 év alatt lezajlott folyamatokról. Fontosnak tartjuk, hogy a statisztikákat ne ragadjuk ki a szövegkörnyezetből, illetve egy eseménysor összetevőiként vizsgáljuk őket. Ugyanakkor előre kell bocsátanunk, hogy elsősorban a kisebb számban élő nemzetiségeknél furcsa rendellenességeket is igazolnak a számadatok.

A közoktatásról általánosságban

A közoktatási intézmények hálózatát az óvodák, az alapiskolák, a középiskolák és a speciális iskolák képezik. Ezeket a szinteket kellene tehát bemutatni ahhoz, hogy teljes képpel szolgálhassunk. Több oknál fogva azonban ezúttal ettől eltekintünk. Elsősorban azért, mert a közoktatás köre ugyan láthatóan lényegesen tágabb, mint amit elemzésünkben megpróbálunk átfogni, ám a gyakorlat és a tapasztalatok azt mutatják, hogy a középiskolákban, elsősorban a szakiskolák és a szakmunkásképzők terén, a statisztika azért nem ad reális fogódzókát, mert a kisebbségek gyakorlatilag nem rendelkeznek ilyen típusú intézményekkel, illetve ha van is hasonló fajta iskolájuk, azok száma elenyésző, így az adott nemzetiségű tanulók akarva-akaratlan szlovák tanítási nyelvű osztályokat látogatnak. Kiváltképp az óvodában és az alapiskolákban mérhető le, hogy az ország területén milyen létszámban és arányban képviselteti magát egy-egy kisebbségi népcsoport, illetve milyen befolyással bírhat majd néhány év vagy évtized múlva. Ennek megfelelően a kommentárok is javarészen ezekre az intézménytípusokra fókuszálnak. Néha persze teljesen felesleges minden magyarázat vagy értelmezés, hiszen a számok egyértelműen árulkodnak a lényegről. Ez okból aztán főképp az olvasóra bízunk a tények interpretációját.

Óvodák

			Nevelési nyelv									
		Összesen	Szlovák	%	Magyar	%	Ukrán	%	Német	%	Egyéb	%
2002	Óvoda*	3235	2925	90,42%	373	11,53%	36	1,11%	0	0,00%	0	0,00%
	Csoport	7524	6924	92,03%	555	7,38%	45	0,60%	0	0,00%	0	0,00%
	Gyerek	151125	140938	93,26%	9484	6,28%	700	0,46%	0	0,00%	3	0,00%
2007	Óvoda*	2910	2627	90,27%	350	12,03%	14	0,48%	0	0,00%	1	0,03%
	Csoport	6736	6214	92,25%	502	7,45%	17	0,25%	0	0,00%	3	0,04%
	Gyerek	139374	130171	93,40%	8825	6,33%	279	0,20%	0	0,00%	99	0,07%
* Az óvodák számánál a %-ban kifejezett arányok összege több mint 100, mivel egyes intézmények két nevelési nyelvűek.												

* Az óvodák számánál a %-ban kifejezett arányok összege több mint 100, mivel egyes intézmények két nevelési nyelvűek.

A fenti táblázat elsősorban arról tanúskodik, hogy a vizsgált időszakban egyre erősebben jelentkeztek a demográfiai hullámvölgy következményei, valamint az oktatás finanszírozási rendszerének hátulütői, melyek számos óvoda bezárásához vezettek. Ez

egyaránt érintette a többségi szlovák nemzetet, valamint a vele együtt élő kisebbségeket. A különbségek csupán abban mutatkoznak, hogy a racionalizációként kezelt folyamat nem egyforma arányban sújtotta az egyes nevelési nyelvű intézményeket. Hiszen amíg a szlovák óvodák száma mintegy 10 %-kal csökkent, a magyaroknál ez a fogyatkozás mindössze 6 %. Ijesztő viszont az ukrán óvodák számának csökkenése, hiszen 2007-re a 2002-ben működő 36 intézmény több mint 60 %-át bezárták. Gyakorlatilag ugyanez mondható el az egyes nevelési nyelvű csoportokra is, bár itt a magyar osztályok számarányos csökkenése már eléri a szlovák csoportokét.

A nagyjából 3-tól 6 évesig terjedő korosztály teljes létszámát vizsgálva elmondhatjuk, hogy öt év alatt 11 751 gyerekkel lett kevesebb az óvodákban, ami 8 %-os fogyás. Ez mind a szlovák, mind a magyar óvodákban hasonló tendenciát mutat, azonban az ukrán óvodások esetében ismét egy rémisztő adatot tudunk közreadni, hiszen az ő jelenlétük az eredeti létszám 40 %-ára apadt, vagyis 2,5-szer voltak kevesebben. Ez a csökkenés még ennél is nagyobb, ha a nemzetiségi arányokat vesszük figyelembe, amelyek a következő táblázatban találhatók.

Az intézményfenntartó típusa szerinti csoportosításból főképp az első kimutatás mérvadó, mely az önkormányzatok által működtetett óvodák létszámait mutatja be. Ez arról tanúskodik, hogy az ukrán nemzetiségűek száma 2007-ben 3,37-szer kevesebb, mint fél évtizeddel korábban.

Ha a magyarokat vesszük szemügyre, azt láthatjuk, hogy a számuk 13 %-kal lecsökkent, s ez az egész korosztályt figyelembe véve is csökkenő tendenciát mutat. Míg 2002-ben az összes óvodás 7,87 %-a volt magyar nemzetiségű, öt évvel később már csak 7,44 %. Az intézménytípusok közti belső arányok gyengülése leginkább az egyházi és magánóvodáknál tapasztalható, s ez annak ellenére így van, hogy némileg emelkedett a magyar nemzetiségű egyházi óvodát látogató gyerekek száma. A legnagyobb gondot – távlati szempontokat figyelembe véve – azonban az jelentheti, hogy az említett 7,44 % messze elmarad a népszámlálási statisztikák magyarokra vonatkozó adataitól (9,7%).

A többi nemzetiség esetében elmondható, hogy az ukránokon kívül csökkent a csehek száma is, közben azonban némileg több lett a ruszin, az egyházi óvodákban pedig hirtelen előbukkant 57 lengyel nemzetiségű gyerek, és a németek létszáma is megduplázódott. A romákat illetően érdekességgént említhető meg, hogy összességében nőtt a számuk, de míg jelenlétük a magánóvodákban 4,53 %-ot tesz ki, az egyházi intézményekből teljesen eltűntek.

Önkormányzati intézmények

Nemzetiség	2002		2007	
	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	136674	91,01%	123046	90,97%
magyar	11808	7,86%	10274	7,60%
ukrán	179	0,12%	53	0,04%
német	14	0,01%	29	0,02%
ruszin	45	0,03%	58	0,04%
cseh	61	0,04%	50	0,04%
lengyel	3	0,00%	4	0,00%
roma	1071	0,71%	1311	0,97%
egyéb	139	0,09%	168	0,12%
külföldi	188	0,13%	261	0,19%
Összesen	150182	100,00%	135254	100,00%

Egyházi intézmények

Nemzetiség	2002		2007	
	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	465	77,89%	1907	92,21%
magyar	84	14,07%	97	4,69%
ukrán	0	0,00%	0	0,00%
német	0	0,00%	0	0,00%
ruszin	0	0,00%	0	0,00%
cseh	0	0,00%	1	0,05%
lengyel	0	0,00%	57	2,76%
roma	46	7,71%	0	0,00%
egyéb	0	0,00%	0	0,00%
külföldi	2	0,34%	6	0,29%
Összesen	597	100,00%	2068	100,00%

Magánintézmények

Nemzetiség	2002		2007	
	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	339	97,98%	1900	92,59%
magyar	2	0,58%	1	0,05%
ukrán	0	0,00%	0	0,00%
német	0	0,00%	0	0,00%
ruszin	0	0,00%	1	0,05%
cseh	0	0,00%	5	0,24%
lengyel	0	0,00%	1	0,05%
roma	4	1,16%	93	4,53%
egyéb	0	0,00%	6	0,29%
külföldi	1	0,29%	45	2,19%
Összesen	346	100,00%	2052	100,00%

Hogy pontosabb képet kaphassunk a nemzetiségi arányokat illető helyzetről, érdemes kerületenkénti és egyben fenntartók szerinti bontásban is megvizsgálni az óvodák adatait. Ebből az tűnik ki, hogy az összes kerületben mind abszolút számokban, mind arányaiban csökkent a szlovák nemzetiségűek száma az önkormányzati fenntartású létesítményekben, ahol a legnagyobb arányú fogyás a Kassai kerületben tapasztalható, míg a Pozsonyi kerületben a jelentős országos létszámcsökkenés ellenére minimális a különbség 2002 és 2007 adatai közt. Összességében egyébként a főváros vonzerejének köszönhetően a Pozsonyi kerületben nőtt a fiatalok, így természetesen az óvodások száma is.

A legjelentősebb változás a roma nemzetiségű ovisoknál tapasztalható, mégpedig a Kassai és az Eperjesi kerületben regisztrált emelkedés eredményeképp. Számuk némileg nőtt a Nyitrai és Besztercebányai kerületben is, viszont több mint érdekes, hogy 2007-ben a Pozsonyi kerületben hivatalosan egyetlen roma nemzetiségű óvodást sem tartottak számon.

A 2007-es adatok szerint a Trencsényi és a Zsolnai kerületben gyakorlatilag elenyésző volt a nem szlovák nemzetiségű óvodások aránya, ugyanakkor a legkisebb részük a Nyitrai és a Nagyszombati kerületben volt, bár mindkét helyen nőtt az arányuk.

Abszolút számokban a vizsgált öt év alatt éppen a Nagyszombati és a Nyitrai kerület vesztette el a legtöbb magyar óvodást, az arányokat tekintve viszont a Pozsonyi és a Kassai kerület áll a legrosszabb helyzetben. A statisztikák szerint egyébként már nem találunk olyan szlovákiai kerületet, amelyben nincs magyar nemzetiségű kisgyerek.

Óvoda

állami

		2002													
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%
Pozsonyi	16046	15547	96,89%	17	0,11%	301	1,88%	10	0,06%	2	0,01%	1	0,01%	6	0,04%
Nagyyszombati	15522	11641	75,00%	11	0,07%	3763	24,37%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Trencsényi	16234	16192	99,74%	3	0,02%	0	0,00%	2	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Nyitrai	18526	14241	76,87%	6	0,03%	4138	22,34%	0	0,00%	3	0,02%	0	0,00%	1	0,01%
Zsolnai	19667	19624	99,78%	8	0,04%	0	0,00%	3	0,02%	2	0,01%	0	0,00%	0	0,00%
Besztercebányai	17554	15576	88,73%	6	0,03%	1762	10,04%	7	0,04%	2	0,01%	1	0,01%	1	0,01%
Eperjesi	24544	24146	98,38%	3	0,01%	1	0,00%	144	0,59%	37	0,15%	0	0,00%	1	0,00%
Kassai	22089	19707	89,22%	7	0,03%	1823	8,25%	12	0,05%	0	0,00%	1	0,00%	5	0,02%
Összesen	150182	136674	91,01%	61	0,04%	11808	7,86%	179	0,12%	45	0,03%	3	0,00%	14	0,01%

2007

		2007													
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%
Pozsonyi	15901	15474	97,31%	8	0,05%	228	1,43%	5	0,03%	0	0,00%	0	0,00%	6	0,04%
Nagyyszombati	14110	10824	76,71%	8	0,06%	3194	22,64%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,01%	3	0,02%
Trencsényi	14605	14573	99,78%	3	0,02%	2	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,01%
Nyitrai	16565	12750	76,97%	9	0,05%	3637	21,96%	1	0,01%	0	0,00%	1	0,01%	2	0,01%
Zsolnai	17871	17813	99,68%	9	0,05%	1	0,01%	1	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,01%
Besztercebányai	15557	13654	87,77%	6	0,04%	1682	10,81%	2	0,01%	1	0,01%	0	0,00%	2	0,01%
Eperjesi	21519	21084	97,98%	5	0,02%	1	0,00%	36	0,17%	54	0,25%	1	0,00%	4	0,02%
Kassai	19126	16874	88,23%	2	0,01%	1529	7,99%	8	0,04%	3	0,02%	0	0,00%	7	0,04%
Összesen	135254	123046	90,97%	50	0,04%	10274	7,60%	53	0,04%	58	0,04%	4	0,00%	29	0,02%

Különböség 2002 és 2007 között

		Különböség 2002 és 2007 között													
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%
Pozsonyi	-145	-73	99,53%	-9	47,06%	-73	75,75%	-5	50,00%	-2	0,00%	-1	0,00%	0	100,00%
Nagyyszombati	-1412	-817	92,98%	-3	72,73%	-589	84,43%	-1	0,00%	0	-	1	-	3	-
Trencsényi	-1629	-1619	90,00%	0	100,00%	2	-	-2	0,00%	0	-	1	-	4	-
Nyitrai	-1961	-1491	85,50%	3	150,00%	-501	87,89%	1	-	-3	0,00%	1	-	1	200,00%
Zsolnai	-1796	-1811	90,77%	1	112,50%	1	-	-2	33,33%	-1	0,00%	0	-	1	-
Besztercebányai	-1997	-1922	87,66%	0	100,00%	-80	95,46%	-5	28,57%	-1	50,00%	-1	0,00%	1	200,00%
Eperjesi	-3025	-3062	87,32%	2	166,67%	0	100,00%	-108	25,00%	17	145,95%	1	0,00%	3	400,00%
Kassai	-2963	-2833	85,62%	-5	28,57%	-294	83,87%	4	66,67%	3	-	-1	0,00%	2	140,00%
Összesen	-14928	-13628	90,03%	-11	81,97%	-1534	87,01%	-126	29,61%	13	128,89%	1	133,33%	15	207,14%

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007 /Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
Szeif, Zolt.: Leikés Gábor, Tóth Károly, Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007/Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
Szerk./Zost.: Lelkes Gábor, Tóth Károly. Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

Óvoda

egyházi

		2002											
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%
Pozsonyi	152	150	98,68%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Nagyszombati	94	94	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Trencsényi	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Nyitrai	80	0	0,00%	80	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Zsolnai	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Besztercebányai	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Eperjesi	139	95	68,35%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Kassai	132	126	95,45%	0	0,00%	4	3,03%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Összesen	597	465	77,89%	0	0,00%	84	14,07%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%

2007

		2007											
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%
Pozsonyi	320	320	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Nagyszombati	122	122	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Trencsényi	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Nyitrai	152	57	37,50%	0	0,00%	95	62,50%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Zsolnai	307	300	97,72%	0	0,00%	1	0,33%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Besztercebányai	69	69	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Eperjesi	584	528	90,41%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Kassai	514	511	99,42%	1	0,19%	1	0,19%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Összesen	2068	1907	92,21%	1	0,05%	97	4,69%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%

Különbség 2002 és 2007 között

		Különbség 2002 és 2007 között											
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%
Pozsonyi	168	170	213,33%	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Nagyszombati	28	28	129,79%	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Trencsényi	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Nyitrai	72	57	-	0	-	15	118,75%	0	-	0	-	0	-
Zsolnai	307	300	-	0	-	1	-	0	-	0	-	0	-
Besztercebányai	69	69	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Eperjesi	445	433	555,79%	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Kassai	382	385	405,56%	1	-	-3	25,00%	0	-	0	-	0	-
Összesen	1471	1442	410,11%	1	-	13	115,48%	0	-	0	-	0	-

Óvoda		magán														2002													
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%	Roma	%	Egyéb	%	Külföldi	%								
Pozsonyi	82	79	96,34%	0	0,00%	2	2,44%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	1,22%								
Nagyszombati	86	86	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%								
Trencséni	90	87	96,67%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	3	3,33%	0	0,00%	0	0,00%								
Nyitrai	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-								
Zsolnai	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-								
Besztercebányai	30	30	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%								
Eperjesi	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-								
Kassai	58	57	98,28%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	1,72%	0	0,00%	0	0,00%								
Összesen	346	339	97,98%	0	0,00%	2	0,58%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	4	1,16%	0	0,00%	1	0,29%								

		2007														2007													
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%	Roma	%	Egyéb	%	Külföldi	%								
Pozsonyi	360	322	89,44%	1	0,28%	1	0,28%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,56%	34	9,44%								
Nagyszombati	137	131	95,62%	3	2,19%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,73%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,73%	1	0,73%								
Trencséni	158	155	98,10%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	3	1,90%	0	0,00%	0	0,00%								
Nyitrai	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-								
Zsolnai	527	525	99,62%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,19%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,19%								
Besztercebányai	229	227	99,13%	1	0,44%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,44%								
Eperjesi	506	448	88,54%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	57	11,26%	0	0,00%	1	0,20%								
Kassai	135	92	68,15%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	33	24,44%	3	2,22%	7	5,19%								
Összesen	2052	1900	92,59%	5	0,24%	1	0,05%	0	0,00%	1	0,05%	1	0,05%	0	0,00%	93	4,53%	6	0,29%	45	2,19%								

		Különbőség 2002 és 2007 között																											
Kerület	Gyerek összesen	Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%	Roma	%	Egyéb	%	Külföldi	%								
Pozsonyi	278	243	407,59%	1	-	-1	50,00%	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	2	-	33	3400,00%								
Nagyszombati	51	45	152,33%	3	-	0	-	0	-	0	-	1	-	0	-	0	-	1	-	1	-								
Trencséni	68	68	178,16%	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	100,00%	0	0	-								
Nyitrai	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-								
Zsolnai	527	525	-	0	-	0	-	0	-	1	-	0	-	0	-	0	-	0	-	1	-								
Besztercebányai	199	197	756,67%	1	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	1	-								
Eperjesi	506	448	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	57	-	0	-	1	-								
Kassai	77	35	161,40%	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	32	3300,00%	3	-	7	-								
Összesen	1706	1561	560,47%	5	-	1	50,00%	0	-	1	-	1	-	0	-	89	2325,00%	6	-	44	4500,00%								

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007 / Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
 Szeif, /Zsolt.: Leikes Gábor, Tóth Károly, Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007/Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
Szerk./Zost.: Leikes Gábor, Tóth Károly. Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

Óvoda összesen

Kerület	Gyerek összesen	2002																Külföldi	%		
		Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%	Roma	%			Egyéb	%
Pozsonyi	16280	15776	96,90%	17	0,10%	303	1,86%	10	0,06%	2	0,01%	1	0,01%	6	0,04%	6	0,04%	69	0,42%	90	0,55%
Nagyszombati	15702	11821	75,28%	11	0,07%	3783	24,09%	1	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	59	0,38%	10	0,06%	17	0,11%
Trencsényi	16324	16279	99,72%	3	0,02%	0	0,00%	2	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	21	0,13%	8	0,05%	11	0,07%
Nyitrai	18606	14241	76,54%	6	0,03%	4218	22,67%	0	0,00%	3	0,02%	0	0,00%	0	0,00%	100	0,54%	23	0,12%	14	0,08%
Zsolnai	19667	19624	99,78%	8	0,04%	0	0,00%	3	0,02%	1	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	16	0,08%	3	0,02%	12	0,06%
Besztercebányai	17584	15606	88,75%	6	0,03%	1762	10,02%	7	0,04%	2	0,01%	1	0,01%	1	0,01%	170	0,97%	6	0,03%	23	0,13%
Eperjesi	24683	24241	98,21%	3	0,01%	1	0,00%	144	0,58%	37	0,15%	0	0,00%	0	0,00%	241	0,98%	4	0,02%	11	0,04%
Kassai	22279	19890	89,28%	7	0,03%	1827	8,20%	12	0,05%	0	0,00%	1	0,00%	5	0,02%	508	2,28%	16	0,07%	13	0,06%
Összesen	151125	137478	90,97%	61	0,04%	11894	7,87%	179	0,12%	45	0,03%	3	0,00%	14	0,01%	1121	0,74%	139	0,09%	191	0,13%

2007

Kerület	Gyerek összesen	2007																	Külföldi	%	
		Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%	Roma	%	Egyéb			%
Pozsonyi	16581	16116	97,20%	9	0,05%	229	1,38%	5	0,03%	0	0,00%	0	0,00%	6	0,04%	0	0,00%	50	0,30%	166	1,00%
Nagyszombati	14369	11077	77,09%	11	0,08%	3194	22,23%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,01%	3	0,02%	40	0,28%	23	0,16%	19	0,13%
Trencsényi	14763	14728	99,76%	3	0,02%	2	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	4	0,03%	8	0,05%	10	0,07%	7	0,05%
Nyitrai	16717	12807	76,61%	9	0,05%	3732	22,32%	1	0,01%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,01%	112	0,67%	22	0,13%	31	0,19%
Zsolnai	18705	18638	99,64%	9	0,05%	2	0,01%	1	0,01%	1	0,01%	0	0,00%	1	0,01%	14	0,07%	9	0,05%	30	0,16%
Besztercebányai	15855	13950	87,98%	7	0,04%	1682	10,61%	2	0,01%	1	0,01%	0	0,00%	2	0,01%	184	1,16%	19	0,12%	8	0,05%
Eperjesi	22609	22060	97,57%	5	0,02%	1	0,00%	36	0,16%	54	0,24%	1	0,00%	4	0,02%	427	1,89%	5	0,02%	16	0,07%
Kassai	19775	17477	88,38%	3	0,02%	1530	7,74%	8	0,04%	3	0,02%	0	0,00%	7	0,04%	676	3,42%	36	0,18%	35	0,18%
Összesen	139374	128853	91,02%	56	0,04%	10372	7,44%	53	0,04%	59	0,04%	5	0,00%	29	0,02%	1461	1,05%	174	0,12%	312	0,22%

Különbesség 2002 és 2007 között

Kerület	Gyerek összesen	Különbőség 2002 és 2007 között																			
		Szlovák	%	Cseh	%	Magyar	%	Ukrán	%	Ruszin	%	Lengyel	%	Német	%	Roma	%	Egyéb	%	Külföldi	%
Pozsonyi	301	340	2,16	-8	-47,06	-74	-24,42	-5	-50,00	-2	-100,00	-1	-100,00	0	0,00	-6	-100,00	-19	-27,54	76	84,44
Nagyyszombati	-1333	-744	-6,29	0	0,00	-589	-15,57	-1	-100,00	0	-	2	-	3	-	-19	-32,20	13	130,00	2	11,76
Trencsényi	-1561	-1551	-9,53	0	0,00	2	-	-2	-100,00	0	-	1	-	4	-	-13	-61,90	2	25,00	-4	-36,36
Nyitrai	-1889	-1434	-10,07	3	50,00	-486	-11,52	1	-	-3	-100,00	1	-	1	100,00	12	12,00	-1	-4,35	17	121,43
Zsolnai	-962	-986	-5,02	1	12,50	2	-	-2	-66,67	0	0,00	0	-	1	-	-2	-12,50	6	200,00	18	150,00
Besztercebányai	-1729	-1656	-10,61	1	16,67	-80	-4,54	-5	-71,43	-1	-50,00	-1	-100,00	1	100,00	14	8,24	13	216,67	-15	-85,22
Eperjesi	-2074	-2181	-9,00	2	66,67	0	0,00	-108	-75,00	17	45,95	1	-	3	300,00	186	77,18	1	25,00	5	45,45
Kassai	-2504	-2413	-12,13	-4	-57,14	-297	-16,26	-4	-33,33	3	-	-1	-100,00	2	40,00	168	33,07	20	125,00	22	69,23
Összesen	-11751	-10625	-7,73	-5	-8,20	-1522	-12,80	-126	-70,39	14	31,11	2	66,67	15	107,14	340	30,33	35	25,18	121	63,35

Ha a csoportok és a gyerekek létszámát vizsgáljuk, abban az esetben voltaképpen már csak a szlovák és a magyar nevelési nyelvű osztályok összehasonlítása igazán irányadó. És ha mindezt ugyancsak kerületenkénti és fenntartók szerinti bontásban elemezzük, akkor azt láthatjuk, hogy a Trencsényi és a Zsolnai kerületekben kizárólag szlovák csoportok működnek, míg a magyar óvodások a legnagyobb arányban a Nagyszombati kerületben képviseltetik magukat. Érdekességként megemlíthetjük, hogy az általános létszámcsökkenés ellenére a Besztercebányai kerületben mind az önkormányzati fenntartású magyar csoportok, mind a bennük lévő gyerekek száma emelkedett. Hasonlóképpen furcsaságként tűnik fel, hogy míg 2002-ben a Nyitrai kerület egyházi intézményeinek 100 %-a magyar nyelvű volt, annak ellenére, hogy újabb magyar óvoda alakult, 2007-re ez az arány 71,43 %-ra csökkent, s az őket látogató kisgyermek már csak nem egészen 64 %-át alkották az egyházi óvodásoknak.

Óvoda		állami									
2002											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	%	gyerek	%	magyar csoport	%	gyerek	%	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	746	98,16	15805	98,50	14	1,84	241	1,50	760	16046	
Nagyszombati	609	76,22	12219	78,72	190	23,78	3303	21,28	799	15522	
Trencsényi	788	100	16234	100	0	0	0	0	788	16234	
Nyitrai	786	81,03	15357	82,89	184	18,97	3169	17,11	970	18526	
Zsolnai	928	100	19667	100	0	0	0	0	928	19667	
Besztercebányai	865	92,12	16317	92,95	74	7,88	1237	7,05	939	17554	
Eperjesi	1152	96,24	23841	97	0	0	0	0	1197	24544	
Kassai	1007	91,88	20635	93,42	89	8,12	1454	6,58	1096	22089	
Összesen	6881	92,03	140075	93,27	551	7,37	9404	6,26	7477	150182	
2007											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	%	gyerek	%	magyar csoport	%	gyerek	%	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	690	97,73	15581	97,99	13	1,84	266	1,67	706	15901	
Nagyszombati	549	77,11	11260	79,80	163	22,89	2847	20,18	712	14110	
Trencsényi	704	100	14605	100	0	0	0	0	704	14605	
Nyitrai	667	80,56	13654	82,43	161	19,44	2911	17,57	828	16565	
Zsolnai	828	100	17871	100	0	0	0	0	828	17871	
Besztercebányai	711	90,34	14208	91,33	76	9,66	1349	8,67	787	15557	
Eperjesi	1028	98,37	21240	98,70	0	0	0	0	1045	21519	
Kassai	862	91,12	18366	93,13	84	8,88	1355	6,87	946	19721	
Összesen	6039	92,11	126785	93,33	497	7,58	8728	6,42	6556	135849	
Létszámváltozás 2002 és 2007 között											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	változás %-ban	gyerek	változás %-ban	magyar csoport	változás %-ban	gyerek	változás %-ban	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	-56	-7,51	-224	-1,42	-1	-7,14	25	10,37	-54	-145	
Nagyszombati	-60	-9,85	-959	-7,85	-27	-14,21	-456	-13,81	-87	-1412	
Trencsényi	-84	-10,66	-1629	-10,03	0	0	0	0	-84	-1629	
Nyitrai	-119	-15,14	-1703	-11,09	-23	-12,50	-258	-8,14	-142	-1961	
Zsolnai	-100	-10,78	-1796	-9,13	0	0	0	0	-100	-1796	
Besztercebányai	-154	-17,80	-2109	-12,93	2	2,70	112	9,05	-152	-1997	
Eperjesi	-124	-10,76	-2601	-10,91	0	0	0	0	-152	-3025	
Kassai	-145	-14,40	-2269	-11,00	-5	-5,62	-99	-6,81	-150	-2368	
Összesen	-842	-12,24	-13290	-9,49	-54	-9,80	-676	-7,19	-921	-14333	

Óvoda		egyházi									
2002											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	%	gyerek	%	magyar csoport	%	gyerek	%	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	7	100	152	100	0	0	0	0,00	7	152	
Nagyszombati	4	100	94	100	0	0	0	0	4	94	
Trencsényi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Nyitrai	0	0	0	0	4	100	80	100	4	80	
Zsolnai	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Besztercebányai	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Eperjesi	7	100	139	100	0	0	0	0	7	139	
Kassai	6	100	132	100	0	0	0	0	6	132	
Összesen	24	85,71	517	86,60	4	14,29	80	13,40	28	597	
2007											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	%	gyerek	%	magyar csoport	%	gyerek	%	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	13	100	320	100	0	0	0	0,00	13	320	
Nagyszombati	6	100	122	100	0	0	0	0,00	6	122	
Trencsényi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Nyitrai	2	28,57	55	36,18	5	71,43	97	63,82	7	152	
Zsolnai	13	100	307	100	0	0	0	0	13	307	
Besztercebányai	4	100	69	100	0	0	0	0,00	4	69	
Eperjesi	24	100	584	100	0	0	0	0	24	584	
Kassai	22	100	514	100	0	0	0	0,00	22	514	
Összesen	84	94,38	1971	95,31	5	5,62	97	4,69	89	2068	
Létszámváltozás 2002 és 2007 között											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	változás %-ban	gyerek	változás %-ban	magyar csoport	változás %-ban	gyerek	változás %-ban	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	6	85,71	168	110,53	0	0	0	0	6	168	
Nagyszombati	2	50,00	28	29,79	0	0	0	0	2	28	
Trencsényi	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0	0	0	
Nyitrai	2		55		1	25	17	21	3	72	
Zsolnai	13		307		0	0	0	0	13	307	
Besztercebányai	4		69		0	0	0	0	4	69	
Eperjesi	17	242,86	445	320,14	0	0	0	0	17	445	
Kassai	16	266,67	382	289,39	0	0	0	0	16	382	
Összesen	60	250,00	1454	281,24	1	25,00	17	21,25	61	1471	

Óvoda magán											
2002											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	%	gyerek	%	magyar csoport	%	gyerek	%	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	6	100	82	100	0	0	0	0	6	82	
Nagyszombati	4	100	86	100	0	0	0	0	4	86	
Trencsényi	4	100	90	100	0	0	0	0	4	90	
Nyitrai	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Zsolnai	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Besztercebányai	2	100	30	100	0	0	0	0	2	30	
Eperjesi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Kassai	3	100	58	100	0	0	0	0	3	58	
Összesen	19	100	346	100	0	0,00	0	0,00	19	346	
2007											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	%	gyerek	%	magyar csoport	%	gyerek	%	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	28	93,33	331	91,94	0	0	0	0	30	360	
Nagyszombati	7	100	137	100	0	0	0	0	7	137	
Trencsényi	7	100	158	100	0	0	0	0	7	158	
Nyitrai	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0	0	0	
Zsolnai	25	100	527	100	0	0	0	0	25	527	
Besztercebányai	12	100	229	100	0	0	0	0	12	229	
Eperjesi	22	95,65	494	98	0	0	0	0	23	506	
Kassai	7	100	135	100	0	0	0	0	7	135	
Összesen	108	97,30	2011	98,00	0	0,00	0	0,00	111	2052	
Létszámváltozás 2002 és 2007 között											
Kerület	Óvodai csoportok és gyerekek létszáma										
	szlovák csoport	változás %-ban	gyerek	változás %-ban	magyar csoport	változás %-ban	gyerek	változás %-ban	Csoport összesen	Gyerek összesen	
Pozsonyi	22	366,67	249	303,66	0	0	0	0	24	278	
Nagyszombati	3	75,00	51	59,30	0	0	0	0	3	51	
Trencsényi	3	75,00	68	75,56	0	0	0	0	3	68	
Nyitrai	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0	0	0	
Zsolnai	25		527		0	0	0	0	25	527	
Besztercebányai	10	500,00	199	663,33	0	0	0	0	10	199	
Eperjesi	22		494		0	0	0	0	23	506	
Kassai	4	133,33	77	132,76	0	0	0	0	4	77	
Összesen	89	468,42	1665	481,21	0	0,00	0	0,00	92	1706	

A legérdekesebb és legbeszédesebb összehasonlítást az alábbi táblázat tartalmazza, amely ugyancsak kerületek és intézménytípusok szerinti felosztásban mutatja be, hány magyar nemzetiségű gyereket tartanak számon a statisztikák, illetve mennyien látogatnak magyar nyelvű csoportot. Ebből az derül ki, hogy 2007-ben a Nyitrai kerületben volt a legtöbb magyar nemzetiségű gyerek, ám az arányokat tekintve a Nagyszombati kerületben jár a legtöbb (majdnem minden ötödik) gyerek magyar nyelven működő óvodába, ami egyben azt is jelenti, hogy 10 magyar ovisból 9 anyanyelvén tanul. Különlegességgént megemlíthető, hogy a Pozsonyi kerületben a magyar csoportot látogatók száma meghaladja a magyar nemzetiségűekét, vagyis itt egyéb (minden bizonnyal elsősorban szlovák) nemzetiségű gyerekek is járnak magyar óvodába. Pozitívumnak tekinthető, s ez talán az évek óta folyó kampány eredménye, hogy minden egyes kerületben javult a helyzet, és emelkedett a magyar csoportot látogató gyerekek aránya, összességében több mint 5 százalékkal.

2002												
Kerület	Gyerekek létszáma				Magyar nemzetiségű				Magyar csoportba jár			
	összesen	állami	egyházi	magán	összesen	%	állami	egyházi	magán	összesen	%	állami
Pozsonyi	16280	16046	152	82	303	1,86	301	0	2	241	1,48	241
Nagyszombati	15702	15522	94	86	3783	24,09	3783	0	0	3303	21,04	3303
Trencsényi	16324	16234	0	90	0	0,00	0	0	0	0	0,00	0
Nyitrai	18006	18526	80	0	4218	22,67	4138	80	0	3249	17,46	3169
Zsolnai	19667	19667	0	0	0	0,00	0	0	0	0	0,00	0
Besztercebányai	17584	17554	0	30	1762	10,02	1762	0	0	1237	7,03	1237
Eperjesi	24683	24544	139	0	1	0,004	1	0	0	0	0,00	0
Kassai	22279	22089	132	58	1827	8,20	1823	4	0	1454	6,53	1454
Összesen	151125	150182	597	346	11894	7,87	11808	84	2	9484	6,28	9404

2007												
Kerület	Gyerekek létszáma				Magyar nemzetiségű				Magyar csoportba jár			
	összesen	állami	egyházi	magán	összesen	%	állami	egyházi	magán	összesen	%	állami
Pozsonyi	16581	15901	320	360	229	1,38	228	0	1	266	1,60	266
Nagyszombati	14369	14110	122	137	3194	22,23	3194	0	0	2847	19,81	2847
Trencsényi	14763	14605	0	158	2	0,01	2	0	0	0	0,00	0
Nyitrai	16717	16565	152	0	3732	22,32	3637	95	0	3008	17,99	2911
Zsolnai	18705	17871	307	527	2	0,01	1	1	0	0	0,00	0
Besztercebányai	15855	15557	69	229	1682	10,61	1682	0	0	1349	8,51	1349
Eperjesi	22609	21519	584	506	1	0,004	1	0	0	0	0,00	0
Kassai	19775	19126	514	135	1530	7,74	1529	1	0	1355	6,85	1355
Összesen	139374	135254	2068	2052	10372	7,44	10274	97	1	8825	6,33	8728

Alapiskolák

	Tanítási nyelv	Összesen				Ebből											
						Állami				Egyházi				Magán			
		2002	%	2007	%	2002	%	2007	%	2002	%	2007	%	2002	%	2007	%
	SZ	2089	87,19%	1962	87,05%	1994	87,23%	1834	86,84%	87	87,0%	100	89,29%	8	80,0%	28	93,33%
	M	259	10,81%	248	11,00%	246	10,76%	236	11,17%	13	13,0%	12	10,71%	0	0%	0	0%
	SZ-M	37	1,54%	31	1,38%	37	1,62%	31	1,47%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	U	6	0,25%	7	0,31%	6	0,26%	7	0,33%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	SZ-U	2	0,08%	1	0,04%	2	0,09%	1	0,05%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	Egyéb	3	0,13%	5	0,22%	1	0,04%	3	0,14%	0	0%	0	0%	2	20,0%	2	6,67%
	Összesen	2396	100%	2254	100%	2286	100%	2112	100%	100	100%	112	100%	10	100%	30	100%
	SZ	25768	92,31%	21498	91,69%	24621	92,26%	20242	91,60%	1120	93,80%	1095	93,91%	27	77,14%	161	88,46%
	M	2092	7,49%	1868	7,97%	2018	7,56%	1797	8,13%	74	6,20%	71	6,09%	0	0%	0	0%
	U	44	0,16%	41	0,17%	44	0,16%	41	0,19%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	Egyéb	12	0,04%	39	0,17%	4	0,01%	18	0,08%	0	0%	0	0%	8	22,86%	21	11,54%
	Összesen	27916	100%	23446	100%	26687	100%	22098	100%	1194	100%	1166	100%	35	100%	182	100%
	SZ	562423	93,37%	448759	92,99%	537790	93,28%	423817	92,86%	24335	95,54%	22389	95,66%	298	77,40%	2553	92,23%
	M	39347	6,53%	32778	6,79%	38212	6,63%	31762	6,96%	1135	4,46%	1016	4,34%	0	0%	0	0%
	U	450	0,07%	446	0,09%	450	0,08%	446	0,10%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	Egyéb	140	0,02%	583	0,12%	53	0,01%	368	0,08%	0	0%	0	0%	87	22,60%	215	7,77%
	Összesen	602360	100%	482566	100%	576505	100%	456393	100%	25470	100%	23405	100%	385	100%	2768	100%

SZ = szlovák, M = magyar, U = ukrán

Az alapiskolákban gyakorlatilag hasonló a helyzet, mint az óvodákban. Akár az iskolák vagy az osztályok számát vizsgáljuk, akár a tanulók létszámát vesszük górcső alá, azt láthatjuk, hogy az eltelt öt év az arányokban nem hozott jelentős változásokat. Ugyanez viszont már nem mondható el az abszolút számokról, hiszen 2007-ben majdnem 120 ezer alapiskolással volt kevesebb, mint fél évtizeddel korábban. Ez természetesen nyomot hagyott az iskolahálózaton is, hiszen 142 iskola és 4470 osztály szűnt meg a vizsgált időszak alatt.

Szembetűnő, hogy míg az összes iskolának csak 87 %-a volt szlovák tanítási nyelvű, az osztályoknál ez az arány majdnem 92 %, a tanulók lélekszámánál pedig már eléri a 93 %-ot. Ez arra utal, hogy minden bizonnyal a magyar tanítási nyelvű alapiskolák alacsonyabb osztály- és tanulói létszámokkal működnek. Ez a tény önmagában még nem lenne mérvadó, de ha a magyar osztályt látogatók arányát összevetjük a népszámlálási adatokkal, akkor megint csak negatív tapasztalatot szűrhetünk le a magyar nemzeti kisebbség helyzetét és jövőjét illetően. Hiszen az összehasonlításban szereplő évek alatt minimálisan nőtt ugyan a magyarul tanulók száma, de ez így is messze elmarad a népszámlálásban mért magyar nemzetiségű lakosok, és még inkább a magyar anyanyelvűek részarányától.

A többi kisebbség közül a táblázatban található adatok csupán az ukránokról szolgáltatnak némi információt, velük kapcsolatban pedig mindössze azt állapíthatjuk meg, hogy tulajdonképpen csak parányi eltérések mutatkoznak a 2002-es és a 2007-es számok között. (Pl. a tanulók létszáma öt év alatt csupán négygel csökkent.)

A következő táblázat már lényegesen beszédesebb, hiszen az összes nemzetiség képviselőiről számot ad. Itt intézménytípusok szerint is megpróbáljuk bemutatni, milyen változások zajlottak az évtized első felében.

Az alapiskolások száma 2002-höz képest majdnem 20 %-kal csökkent, viszont a demográfiai mutatókkal dacolva az egyházi iskoláknál csak 8 %-os az apadás, míg a magánintézmények megszaporodása (10-ről 30-ra) ahhoz vezetett, hogy több mint hétszeresére nőtt diákjaik száma. A leginkább mérvadóak természetesen az önkormányzatok által fenntartott iskolák statisztikái, hiszen ezeket látogatják a legtöbben.

Az összesítés végül azt mutatja, hogy 2007-re némileg emelkedett a szlovákok és a magyarok aránya, csökkent viszont a romáké. A magyaroknál azonban ez még mindig csak a 8 %-os szintet jelenti.

A tanulók megoszlása nemzetiség szerint

Állami intézmények				
	2002		2007	
Nemzetiség	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	523062	90,73	414641	90,85
magyar	46155	8,01	37661	8,25
ukrán	499	0,09	312	0,07
német	88	0,02	69	0,02
ruszin	254	0,04	177	0,04
cseh	881	0,15	425	0,09
lengyel	33	0,01	33	0,01
roma	4233	0,73	1907	0,42
egyéb	426	0,07	457	0,10
külföldi	874	0,15	711	0,16
Összesen	576505	100,00	456393	100,00

Egyházi intézmények				
	2002		2007	
Nemzetiség	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	24167	94,88	22082	94,35
magyar	1187	4,66	1093	4,67
ukrán	5	0,02	2	0,01
német	17	0,07	7	0,03
ruszin	4	0,02	6	0,03
cseh	19	0,07	15	0,06
lengyel	5	0,02	4	0,02
roma	22	0,09	139	0,59
egyéb	18	0,07	19	0,08
külföldi	26	0,10	38	0,16
Összesen	25470	100,00	23405	100,00

Magánintézmények				
	2002		2007	
Nemzetiség	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	356	92,47	2556	92,34
magyar	0	0,00	12	0,43
ukrán	1	0,26	2	0,07
német	1	0,26	2	0,07
ruszin	0	0,00	0	0,00
cseh	1	0,26	5	0,18
lengyel	1	0,26	2	0,07
roma	0	0,00	91	3,29
egyéb	9	2,34	19	0,69
külföldi	16	4,16	79	2,85
Összesen	385	100,00	2768	100,00
Összesen				

	2002		2007	
Nemzetiség	Összesen	%	Összesen	%
szlovák	547585	90,91	439279	91,03
magyar	47342	7,86	38766	8,03
ukrán	505	0,08	316	0,07
német	106	0,02	78	0,02
ruszin	258	0,04	183	0,04
cseh	901	0,15	445	0,09
lengyel	39	0,01	39	0,01
roma	4255	0,71	2137	0,44
egyéb	453	0,08	495	0,10
külföldi	916	0,15	828	0,17
Összesen	602360	100,00	482566	100,00

Az alapiskolák adatait érdemes kerületenként is megvizsgálni, hiszen gyakorlatilag mindegyikben eltérő a helyzet. Táblázatunkban most csak a szlovák, a magyar és a vegyes tanítási nyelvű iskolákat emeltük ki, de a végösszegben szerepelnek az egyéb nyelvű iskolák is.

A Trencsényi és a Zsolnai kerületekben kizárólag szlovák nyelvű intézmények működnek, és az Eperjesiben sincs magyar iskola, így ezek nem képezik vizsgálódásunk tárgyát. A többi kerület közül számszerűen a Nyitraiban van a legtöbb magyar alapiskola, ám mivel itt 2007-re tízzel csökkent az alapiskolák száma, illetéknéppen a kerület belső arányait tekintve a Nagyszombatban némileg jobb a helyzet. Pozitívumként

említhető, hogy a Besztercebányai kerületben 3 új magyar iskola került a hálózatba, s ezzel együtt 2 %-kal nőtt a magyar tanítási nyelvű intézmények aránya. Pozsony és Kassa vidékén gyakorlatilag változatlan a helyzet.

Alapiskola		önkormányzati						
2002								
Kerület	Tanítási nyelv							
	sz	%	sz-m	%	m	%	Összesen	
Pozsonyi	141	93,38	2	1,32	8	5,30	151	
Nagyszombati	185	72,55	0	0	70	27,45	255	
Trencsényi	213	100	0	0	0	0	213	
Nyitrai	251	74,48	7	2,08	79	23,44	337	
Zsolnai	263	100	0	0	0	0	263	
Besztercebányai	231	77,78	17	5,72	49	16,50	297	
Eperjesi	438	97,99	0	0	0	0	447	
Kassai	272	84,21	11	3,41	40	12,38	323	
Összesen	1994	87,23	37	1,62	246	10,76	2286	

2007								
Kerület	Tanítási nyelv						Összesen	
	sz	%	sz-m	%	m	%		
Pozsonyi	125	92,59	1	0,74	8	5,93	135	
Nagyszombati	168	71,79	0	0	66	28,21	234	
Trencsényi	193	100	0	0	0	0	193	
Nyitrai	223	74,33	8	2,67	69	23,00	300	
Zsolnai	249	100	0	0	0	0	249	
Besztercebányai	212	76,53	13	4,69	52	18,77	277	
Eperjesi	413	97,64	0	0	0	0	423	
Kassai	251	83,39	9	2,99	41	13,62	301	
Összesen	1834	86,84	31	1,47	236	11,17	2112	

Alapiskola		egyházi						
2002								
Kerület	Tanítási nyelv							
	sz	%	sz-m	%	m	%	Összesen	
Pozsonyi	11	100	0	0	0	0	11	
Nagyszombati	5	71,43	0	0	2	28,57	7	
Trencsényi	8	100	0	0	0	0	8	
Nyitrai	12	70,59	0	0	5	29,41	17	
Zsolnai	14	100	0	0	0	0	14	
Besztercebányai	6	60,00	0	0	4	40,00	10	
Eperjesi	20	100	0	0	0	0	20	
Kassai	11	84,62	0	0	2	15,38	13	
Összesen	87	87,00	0	0,00	13	13,00	100	

2007								
Kerület	Tanítási nyelv						Összesen	
	sz	%	sz-m	%	m	%		
Pozsonyi	12	100	0	0	0	0	12	
Nagyszombati	5	71,43	0	0	2	28,57	7	
Trencsényi	8	100	0	0	0	0	8	
Nyitrai	12	70,59	0	0	5	29,41	17	
Zsolnai	18	100	0	0	0	0	18	
Besztercebányai	9	75,00	0	0	3	25,00	12	
Eperjesi	23	100	0	0	0	0	23	
Kassai	13	86,67	0	0	2	13,33	15	
Összesen	100	89,29	0	0,00	12	10,71	112	

Alapiskola magán							
2002							
Kerület	Tanítási nyelv						Összesen
	sz	%	sz-m	%	m	%	
Pozsonyi	3	60,00	0	0	0	0	5
Nagyszombati	0	-	0	-	0	-	0
Trencsényi	1	100	0	0	0	0	1
Nyitrai	0	-	0	-	0	-	0
Zsolnai	1	100	0	0	0	0	1
Besztercebányai	2	100	0	0	0	0	2
Eperjesi	0	-	0	0	0	0	0
Kassai	1	100	0	0	0	0	1
Összesen	8	80,00	0	0,00	0	0,00	10

2007							
Kerület	Tanítási nyelv						Összesen
	sz	%	sz-m	%	m	%	
Pozsonyi	7	77,78	0	0		0	9
Nagyszombati	1	100	0	0		0	1
Trencsényi	2	100	0	0		0	2
Nyitrai	0	-	0	-		-	0
Zsolnai	5	100	0	0		0	5
Besztercebányai	6	100	0	0		0	6
Eperjesi	1	100	0	0		0	1
Kassai	6	100	0	0		0	6
Összesen	28	93,33	0	0,00	0	0,00	30

Az alapiskolák esetében is az utolsó táblázat festhet legrealisabb képet a magyarság helyzetéről, hiszen ez a kisebbségi lét és a nemzetiség tudatos vállalását, egyben pedig továbbvitelének eltökélt szándékát is tükrözi. Ez az adathalmaz többek között azt mutatja, hogy a 8 %-nyi magyar nemzetiségű tanuló jelenléte elsősorban a Nyitrai és a Nagyszombati kerületre koncentrálódik, ahol minden negyedik-ötödik gyermek magyar nemzetiségű. A létszámcsökkenés ellenére némileg javult a helyzet a Besztercebányai kerületben, ahol átlagosan minden 30 tanulóból 4 gyerek nemzetisége magyar. Míg a Kassai kerületben a magyarok egyelőre tartják korábbi pozícióikat, Pozsonyban és környékén szinte már drámai a helyzet., mivel itt már csupán minden 45. tanuló magyar nemzetiségű.

Ha a magyar osztályt látogató tanulók arányát nézzük, a számok azt árulják el, hogy napjainkban a Nagyszombati és a Besztercebányai kerületben íratják a legkevesebb magyar gyereket más nyelvű iskolába. Mögöttük alig marad el a Nyitrai kerület, ahol 100 magyar nemzetiségű tanulóból 15 jár szlovák osztályba. Kassa vidékén ez a szám eléri a húszat, a Pozsonyi kerületben pedig már a harmincat is.

Ami viszont egyértelműen meglepő a számok sűrűjében, hogy 77 magyar nemzeti-ségű tanuló szlovák egyházi iskolát látogat.

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007/Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
Szerk./Zost.: Lelkes Gábor, Tóth Károly. Fórum Kisebbségkutató Intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

Kertület	2002									
	Tanulók létszáma					Magyar nemzetiségű				
	összesen	állami	egyházi	magán		összesen	%	állami	egyházi	magán
Pozsonyi	54816	51534	3069	213		1359	2,48	1343	16	0
Nagyszombati	58761	57162	1599	0		13342	22,71	13103	239	0
Trencséni	67598	65143	2438	17		10	0,01	10	0	0
Nyitrai	74194	70427	3767	0		16417	22,13	15854	563	0
Zsolnai	85268	80618	4574	76		4	0,00	4	0	0
Besztercebányai	70014	68560	1431	23		8293	11,84	8255	38	0
Eperjesi	103791	98425	5366	0		13	0,013	13	0	0
Kassai	87918	84636	3226	56		7904	8,99	7573	331	0
Összesen	602360	576505	25470	385		47342	7,86	46155	1187	0

Kertület	2007									
	Tanulók létszáma					Magyar nemzetiségű				
	összesen	állami	egyházi	magán		összesen	%	állami	egyházi	magán
Pozsonyi	40486	37082	2827	577		906	2,24	889	14	3
Nagyszombati	47284	45918	1331	35		10614	22,45	10425	189	0
Trencséni	51648	49363	2174	111		5	0,01	5	0	0
Nyitrai	58572	55627	2945	0		13434	22,94	12920	514	0
Zsolnai	69994	64525	4797	672		8	0,01	7	0	1
Besztercebányai	56257	54439	1567	251		7512	13,35	7467	44	1
Eperjesi	85185	80377	4603	205		7	0,008	7	0	0
Kassai	73140	69082	3161	917		6280	8,59	5941	332	7
Összesen	482566	456393	23405	2768		38766	8,03	37661	1093	12

Kertület	2007									
	Tanulók létszáma					Magyar osztályba jár				
	összesen	állami	egyházi	magán		összesen	%	állami	egyházi	magán
Pozsonyi	40486	37082	2827	577		637	1,57	637	0	0
Nagyszombati	47284	45918	1331	35		9232	19,52	9038	194	0
Trencséni	51648	49363	2174	111		0	0,00	0	0	0
Nyitrai	58572	55627	2945	0		11368	19,41	10877	491	0
Zsolnai	69994	64525	4797	672		0	0,00	0	0	0
Besztercebányai	56257	54439	1567	251		6528	11,60	6511	17	0
Eperjesi	85185	80377	4603	205		0	0,00	0	0	0
Kassai	73140	69082	3161	917		5013	6,85	4699	314	0
Összesen	482566	456393	23405	2768		32778	6,79	31762	1016	0

Kertület	2007									
	Tanulók létszáma					MO/MN %-ban				
	összesen	állami	egyházi	magán		összesen	%	állami	egyházi	magán
Pozsonyi	40486	37082	2827	577		637	1,57	637	0	0
Nagyszombati	47284	45918	1331	35		9232	19,52	9038	194	0
Trencséni	51648	49363	2174	111		0	0,00	0	0	0
Nyitrai	58572	55627	2945	0		11368	19,41	10877	491	0
Zsolnai	69994	64525	4797	672		0	0,00	0	0	0
Besztercebányai	56257	54439	1567	251		6528	11,60	6511	17	0
Eperjesi	85185	80377	4603	205		0	0,00	0	0	0
Kassai	73140	69082	3161	917		5013	6,85	4699	314	0
Összesen	482566	456393	23405	2768		32778	6,79	31762	1016	0

ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen tanulmányunkban nem kívánunk végső következtetéseket levonni, mindezt az olvasóra bízunk. Azt azonban bizton állíthatjuk, hogy a Szlovákiában élő nemzetiségek életéről és helyzetéről ugyan számolatlan adat áll rendelkezésünkre, de jövőjükről, a sorsukat érintő prognózisokról leginkább a közoktatási statisztikák árulkodnak. Ezek is természetesen csak a pillanatnyi képet tükrözik, és csupán az elkövetkező évek adhatnak választ arra, mennyire tartós egy-egy nemzetiség felemelkedése vagy zuhanórepülése. Ám az óvodákban és alapiskolákban kialakult gyökerek, az identitástudat formálás nagyban meghatározza, ki milyen úton járja majd életét, mennyire azonosul ősei hagyományaival. Csak így lehet tovább éltetni a kulturális és szellemi örökséget. Ez pedig komoly feladatokat ró mind a kisebbségek mértékadó csoportjaira, mind a közoktatási intézményekre.

DANTER IZABELLA

MÚZEJNÉ AKTIVITY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

[A NEMZETISÉGEK MÚZEUMI AKTIVITÁSAI]

Podujatia a publikácie v roku 2007 viažuce sa k hmotným pamiatkam národností žijúcich na Slovensku

[A Szlovákiában élő nemzetiségek tárgyi emlékeinek bemutatásához főződő rendezvények, kiadványok a 2007-es évben]

Aktivity, zaoberajúce sa hmotnými pamiatkami národnostných menšín, ktoré sú sústredené v múzejných inštitúciách na Slovensku, boli v roku 2007 rôznorodé. Dokumentácii kultúrnych hodnôt jednotlivých národností na Slovensku sa venujú špecializované národnostné múzejné inštitúcie a regionálne múzeá v rámci špecializácie svojej činnosti, a tiež na základe národnostného zloženia obyvateľstva toho-ktorého regiónu.

SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku v Bratislave, ako špecializovaná múzejná inštitúcia na výskum dejín a vývoja hmotnej a duchovnej kultúry maďarského etnika na Slovensku usporiadalo v roku 2007 niekoľko zaujímavých výstav. Z nich medzi najvýznamnejšie patrili autorské výstavy výtvarných umelcov Štefana Tallósa Prohászku (18. 4. – 10. 6. 2007), Júliusa Szabóa (20. 6. – 9. 9. 2007) a Gyulu Tóthpála (19. 9. – 26. 10. 2007). Zo zahraničia bola privezená výstava pod názvom Isabella (1856–1931) – veľvovodkyňa (31. 10. 2007 – 6. 1. 2008), ktorá prezentovala jej fotografickú tvorbu. V rámci série prednášok pod názvom Múzejný salón v roku 2007 boli formou besedy predstavené významné osobnosti maďarského kultúrneho, verejného a spoločenského života na Slovensku ako Tibor Gáspár, Géza Erdélyi, Zoltán Fónod, Béla Bugár, Róbert Gombík. Z príležitosti Medzinárodného dňa múzeí reštaurátori Zuzana Preisová a Július Barczy sprístupnili návštevníkom zreštaurovanú maľbu Laurentia Mussingera z roku 1757 pod názvom Zvestovanie Panne Márii a postup jej reštaurovania. V dňoch 27. – 28. septembra sa uskutočnila medzinárodná konferencia o tvorbe Kálmána Mikszátha vo Veľkom Krtíši. Vo výskumnej činnosti sa zahájili viaceré úlohy, z ktorých najúspešnejšia je téma Dokumentácia umeleckých diel na verejnom priestranstve.

V regionálnych múzeách na južnom Slovensku sa v rámci múzejnej činnosti uskutočnili rôzne výskumy, expozície, výstavy a podujatia, vydali sa publikácie venované hmotným pamiatkam maďarského etnika na Slovensku.

Zastupiteľstvo Nitrianskeho samosprávneho kraja dňa 29. 10. 2007 na svojom riadnom zasadnutí schválilo k Zriaďovacej listine Múzea maďarskej kultúry a Podunajska dodatok č. 3, v zmysle ktorého sa pôsobnosť múzea mení z celoslovenskej na územie NSK a názov múzea sa mení od 01. 01. 2008 na Podunajské múzeum v Komárne – Duna Menti Múzeum, Komárom. V múzeu sa v roku 2007 uskutočnili medzi inými zaujímavé vlastné a prevzaté výstavy (Mettercia, Dieťa za krajinu –

vpád Tatárov, Pamiatky šahanského prepošstva zo stredoveku, Podzoborie, moja rodná zem, Podzoborská svadba). Výstava Sviatky a stretnutia bola prezentovaná v múzeu vo Veszpréme (Maďarsko). Koncom roka 2007 bol spresnený odborný popis glóbusu z historických zbierok múzea /W.J.Blaeu, Amsterdam, 1603/. Predmet je najstarším známym glóbusom na Slovensku. V edičnej a publikačnej činnosti múzeum vydávalo mesačník Múzeumi Hírlevél.

Prioritnou úlohou Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch bolo dokončenie reštaurovania kamenných exponátov a sprístupnenie Lapidária na dvore múzea. V priestoroch na dočasné výstavy sa medzi inými uskutočnili archeologická výstava Stredoveká kuchyňa (1. 1. – 1. 5. 2007), historická výstava Ruka v ruke – v dobrom i zlom. Svadby v minulosti (17. 5. – 25. 8. 2007) a „Pavlačová“ výstava z tvorby Árpáda Baracska (12. 5. – 30. 5. 2007). K expozíciám (Odviata vetrom, Klenotnica ľudového umenia, Po stopách predkov, Lapidárium) boli vydané katalógy v slovenskom, maďarskom a anglickom jazyku. Múzeum v roku 2007 získalo za realizáciu Archeologického múzea vo Svodíne v kategórii Expozície výročnú cenu časopisu Pamiatky a múzeá.

Vo Vlastivednom múzeu v Galante sa v marci 2007 sprístupnila expozícia Mlynárstvo v oblasti Malého Dunaja a dolného toku Váhu a pripravil sa krátky film Vodné mlyny na juhozápadnom Slovensku. Výstava pod názvom (Ne)Obyčajný hrniec prezentovala ľudovú keramiku zo zbierok múzea vo výstavných priestoroch Ústredia ľudovej umeleckej výroby v Bratislave (18. 9.–16. 11. 2007). Výstavy Galanta v zrkadle času a Galanta v starom a novom šate boli venované k 770. výročiu prvej písomnej pamiatky mesta Galanta.

V Žitnoostrovnom múzeu v Dunajskej Strede sa uskutočnili jubilejné výstavy výtvarných umelcov Juraja Lipcseyho (7. 9. – 13. 10. 2007), Tibora Kopócsa (18. 10.–12. 11. 2007) a zaslúžilého umelca Júliusa Bartu (16. 11. – 20. 12. 2007). Prebieha tu dlhodobý etnomuzikologický výskum na tému rómske cimbalové a sláčikové kapely na Žitnom ostrove. Múzeum vydalo v roku 2007 malú publikáciu o Vodnom mlyne v Dunajskom Klátove v slovenskom, maďarskom, nemeckom a anglickom jazyku.

V Mestskom múzeu v Štúrove sa uskutočnila repríza výstavy Múzea maďarskej kultúry a Podunajska v Komárne pod názvom Nikdy viac (2. 5. – 6. 6. 2007) a usporiadali tri samostatné výstavy z vlastných zbierok na témy: Bola raz jedna Stará ulica a la Gerstner (22. 2. – 24. 4. 2007), Dunajské rybárstvo (20. 6. – 15. 9. 2007), História miestneho divadelníctva (26. 9. – 31. 12. 2007)

Rok 2007 bol v Tekovskom múzeu v Leviciach zameraný na oslavy 80. výročia založenia múzea. Pri tejto príležitosti bola zorganizovaná okrem iných podujatí výstava 80 rokov múzea v Leviciach, bola vydaná publikácia o výročí múzea (Zborník Tekovského múzea v Leviciach č. 7) a Klenoty Tekovského múzea v Leviciach v troch jazykových mutáciách (slovenskej, maďarskej, anglickej). V múzeu sa uskutočnilo medzinárodné archeologické sympóziu Tisícročie módy za účasti slovenských, maďarských a českých odborníkov (26. – 28. 9. 2007) a vedecká konferencia Mestá a šľachta, mešťania a šľachtici (3. 10. – 5. 10. 2007). V koncertnej sále múzea sa v spolupráci s Občianskym združením Hatikva Levice zorganizoval koncert židovských piesní Hava Nagila. Program sa realizoval v rámci múzejného projektu Žili a žijú medzi nami.

Návštevníci Hontianskeho múzea a galérie Ľudovíta Simonyiho v Šahách mohli v expozíciách múzea vidieť samostatné expozičné časti: Pomník Holokaustu, Pamätnú izbu Ľudovíta Simonyiho, Vinárske tradície regiónu, Archeologické pamiatky, história a národopis Hontu. Spomedzi dočasných výstav najzaujímavejšie boli výstavy z vlastných

zbierok na témy: 770. výročie prvej písomnej zmienky o Šahách, Archeologické nálezy z okolia Komárna, História Prepositurae B. Mariae de Saagh, Maľby a pastely PhDr. Ernesta Kocsisa, CSc., Maľby Ľudovíta Simonyiho v Leviciach, Maľby šahanského rodáka Štefana Herczega. Inštitúcia vydala neperiodický zborník pod názvom Míľniky.

Novohradské múzeum a galéria v Lučenci sprístupnili v roku 2007 prvú stálu expozíciu keramickej tvorby v átriu Mestského úradu v Lučenci. Expozícia prezentuje výber z ojedinelej kolekcie súčasného keramického umenia domácich aj zahraničných umelcov zo zbierkového fondu inštitúcie. Vo výstavných priestoroch múzea boli prezentované výstavy Kraslice, Metamorfózy dreva a Július Szabó – výber z tvorby. V Salgótarjáne (MR) predstavilo múzeum výstavu Palócky ľudový odev. Uskutočnilo sa XIX. Medzinárodné keramické sympóziu. V oblasti výtvarného umenia sa realizoval X. ročník podujatia Szabóov grafický Lučenec. V decembri vyvrcholil IX. ročník medzinárodnej súťažnej prehliadky Trienále akvarelu, na ktorej sa predstavilo 53 umelcov zo Slovenska, Čiech, Maďarska a Poľska. V rámci vedecko-výskumnej činnosti sa zamerali na výskum nasledovných tém: Život a dielo vybraných historických osobností, Cechový život severného Novohradu, Fotodokumentácia súčasného stavu ľudovej architektúry Novohradu, Pasportizácia drobnej sakrálnej architektúry v Novohrade, Sklárstvo ako tradičné rodinné remeslo, Súčasná umelecká a remeselná výroba v Novohrade, Výskum dejín novohradského smaltovníctva a Výskum ľudového odevu maďarských obyvateľov v Novohrade. Múzeum vydalo v slovenskom jazyku monografiu Poklad mincí zo Šuríc a katalógy ku keramickému sympóziu a trienále akvarelu.

Rok 2007 sa pre Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote niesol v znamení osláv 125. výročia vzniku múzea. Oslavy (seminár, otvorenie výstav: 125 rokov vzniku Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote, NAJ... zo zbierok Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote, prezentácia nového loga múzea – príležitostná pečiatka) vyvrcholili 6. septembra 2007. Múzeum vzniklo v roku 1882 a od roku 1910 je jeho sídlom súčasná budova, ktorá v roku 2007 po rozsiahlej rekonštrukcii nadobudla nový vzhľad. Múzeum vydalo publikácie Zborník Gemersko-malohontského múzea GEMER – MALOHONT III. 2007 a Bibliografiu GMM Rimavská Sobota za rok 2006.

Banické múzeum v Rožňave sa úspešne prezentovalo doma a v zahraničí (Szeged, Bratislava, Banská Štiavnica) výstavami: Spomienka gemerského baníctva a rožňavská metercia a Baníctvo vo výtvarnom umení.

Zo zbierok SNM – Múzea v Betliari sa realizovala repríza výstav Šľachtické stolovanie u Andrassyovcov, Gróf Dionýz Andrassy – mecén a milovník umenia, a Čaro historickej výšivky na viacerých miestach Slovenska. Uskutočnili sa vedecké výskumy na témy Rodopis Andrassyovcov, Historický nábytok, Rady a vyznamenania v zbierkach SNM-Múzea Betliar.

Východoslovenské múzeum v Košiciach v roku 2007 oslávilo 135. výročie svojho založenia a 60. výročie vzniku archeologického a národopisného oddelenia. Nadväzujúc na úspešný „rákóciovský“ rok 2006 sa po dlhých rokoch snaženia a vďaka pochopeniu Národného múzea v Budapešti a za pomoci predsedníčky maďarského parlamentu podarilo doplniť Expozíciu v Rodošte (Pamätný dom Fr. II. Rákociho v Košiciach) o kópiu kresla kniežaťa, ktorá sa tak zaslúžene stala jedným z najviac obdivovaných zbierok. V historickej účelovej budove múzea sa po prvýkrát predstavila vo februári až máji dvojitá výstava o Andrassyovcoch, ktorá pozostávala z dvoch tematicky samostatných častí: Gróf Dionýz Andrassy – mecén a milovník umenia a Šľachtické stolovanie u András-

syovcov. Návštevnícky najúspešnejšou výstavou VSM v Košiciach bola výstava Spolu sú ligotavejšie, ktorá pozostávala z výstav Košického zlatého pokladu a Zlatého pokladu z Újfehértó s profesionálne nahratým dvojazyčným audiopribehom o histórii ukrytia pokladu. Výstava sa uskutočnila v spolupráci s múzeom A. Jósu z Nyíregyháze. Na vernisáž, ktorá sa konala na Medzinárodný deň múzeí, bol vypravený špeciálny „zlatý“ vlak z Maďarska. Ďalšou ťažiskovou výstavou múzea bola archeologická výstava Slovensko križovatka európskych civilizácií, ktorá prezentovala jedinečné nálezy z viacerých slovenských múzeí. Vo Francúzsku v mestách Caen (Normandia) a v Toulouse (Midi Pyreneje) bola sprístupnená výstava vzácných gotických a barokových zbierok. Múzeum v roku 2007 vydalo 37. ročník zborníka *Historica Carpatica* a Katalóg arpádovských mincí v zbierkovom fonde Východoslovenského múzea v Košiciach.

Vo Vlastivednom múzeu v Trebišove sa medzi inými uskutočnili výstava výtvarníkov TICCE 2007 (7. 2. – 4. 3. 2007), ďalej odborné semináre k 260. výročiu narodenia historika a geografa Zemplína Antona Szirmaya a 175. výročiu narodenia svetového patohistológa Gustáva Konštantína Žigmunda Scheuthauera.

V rámci dokumentácie hmotných pamiatok kultúry karpatských Nemcov na Slovensku sa v SNM – Múzeu kultúry karpatských Nemcov v Bratislave v roku 2007 zrealizovali výstavy na témy: Od Zuckermandla k uličke múzeí (Hainburg), Vysoké Tatry štetcom a objektívom (Kežmarok, Mohelnice, Loštice, Litovel) a Karpatský turistický spolok (Bratislava, Schwäbisch Hall, Karlsruhe). Pracovníci múzea sa podieľali na realizácii výstavy Slovensko v 20. storočí v SNM v Bratislave.

Odborní pracovníci SNM – Múzea židovskej kultúry na Slovensku vykonávali v roku 2007 vedecké výskumy na nasledovné témy: Antisemitizmus v politickom vývoji Slovenska, Každodenná kultúra židovskej komunity v 20. storočí, Možnosti kultúrnej inštitúcie – MŽK – pri výchove mládeže k tolerancii, Mysticko-mesianistické hnutie frankizmu a epitológia frankistických náhrobných kameňov a Knižnica zachránených pamätí. Vo výstavných priestoroch SNM v Bratislave pripravili tieto výstavy: Ivan Bukovský: Obrazy, Ján Sekal: Krajina zasľúbená, Kolektív autorov: Pozdravy z Izraela, Mariana Korol: Pocity života, Zwi Steiner: Z Jeruzalema do Bratislavy, Maroš Borský: Synagógálna architektúra na Slovensku. Reprízy niektorých výstav sa uskutočnili v Šuranoch, Myjave a Gíraltovciach. V rámci edičnej činnosti múzeum vydalo 12. a 13. číslo zborníka *Acta Judaica Slovaca*, publikácie: Erika Podlipná: Sekvencie, Gila Fatranová: Boj o prežitie, Arnošt Lustig: Odpovede a katalóg výstavy Zwi Steiner: Môj život a umelecká cesta. V anglickom jazyku vyšla kniha Pavla Mešťana pod názvom *Anti-Semitism in Slovak Politics (2003–2005)*.

V SNM – Múzeu kultúry Chorvátov na Slovensku sa počas roka 2007 zrealizovali v sídle múzea v Devínskej Novej Vsi krátkodobé výstavy.

Dokumentácia hmotných pamiatok rómskeho etnika na Slovensku prebieha predovšetkým v SNM – Múzeu kultúry Rómov na Slovensku so sídlom v Martine. V roku 2007 okrem repríz výstavy *Príbeh detí vetra* (SNM – EM v Martine, Gemersko-Malohontské múzeum v Rimavskej Sobote, Dome kultúry v Detve) sa skúmali multi-kultúrne aspekty edukácie v podmienkach menšinových múzeí na Slovensku. V Gemersko-malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote sa v mesiacoch júl – august 2007 uskutočnil VII. ročník výstavy *Romano dživipen – Rómsky život*.

SNM – Múzeum kultúry Čechov na Slovensku so sídlom v Martine v roku 2007 pokračovalo v realizácii dlhodobého výskumu na tému Etnologické aspekty kolonizácie južného Slovenska.

SNM – Múzeum ukrajinsko-rusínskej kultúry vo Svidníku sa 2. 1. 2007 premenovalo na SNM – Múzeum ukrajinskej kultúry na Slovensku. V rámci hlavnej úlohy Etnokultúrny vývoj Slovenska v stredoeurópskom kontexte a úloha národnostných a etnických menšín pri formovaní sociokultúrneho prostredia Slovenska pracovníci múzea riešili vedecko-výskumné úlohy, pripravili výstavy a vydali propagačný materiál z oblasti histórie, etnológie a dejín umenia v nasledovných tematických okruhoch: osobnosti ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku, Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby, Jánošík ako fenomén zbojníctva na slovensko-poľsko-českom pomedzí. Múzeum vydalo Zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku č. 24 v slovenskom, ukrajinskom a anglickom jazyku.

Múzeum rusínskej kultúry na Slovensku vzniklo 2. januára 2007 so sídlom v Prešove. V rámci múzejnej špecializácie má celoštátnu pôsobnosť. Je to dokumentačné, vedecko-výskumné a metodické pracovisko zamerané na dejiny a kultúru rusínskeho etnika na Slovensku. Poslaním SNM – MRK v Prešove je cieľavedomé získavanie, ochraňovanie, vedecké a odborné spracovanie a sprístupňovanie múzejných zbierok, dokladajúcich vývin materiálnej a duchovnej kultúry Rusínov v Slovenskej republike. V súlade so svojím poslaním spolupracuje s vedeckými a kultúrnymi inštitúciami doma i v zahraničí. Múzeum zatiaľ nemá vybudovanú stálu expozíciu.

Podujatie Chute a vône Slovenska bolo realizované v rámci dlhodobého projektu SNM v Bratislave pod názvom Múzeá a etniká ako piaty tematický celok zameraný na tradície a špecifiká kulinárnej kultúry na Slovensku. Podieľali sa na ňom všetky menšinové pracoviská Slovenského národného múzea a tiež regionálne múzeá na Slovensku. Projekt pozostával z realizácie konferencie Tradície kulinárnej kultúry na Slovensku, ktorej sa zúčastnili početní zástupcovia domácich i zahraničných múzeí, akademických a vysokoškolských pracovísk. Príspevky z konferencie boli publikované v osobitnom zborníku pod názvom Chute a vône Slovenska. Výstava Chute a vône Slovenska bola sprístupnená dňa 28. 11. 2007 v SNM – Etnografickom múzeu v Martine. K výstave bol ako propagačný materiál vydaný Malý receptár.

Muzeologická spoločnosť na Matúšovej zemi so sídlom v Boldogu v spolupráci s Fórum inštitútom pre výskum menšín v Šamoríne a Vlastivedným múzeom v Galante dňa 25. októbra 2007 uskutočnila konferenciu pod názvom Musaeum Hungaricum IV. Hmotné pamiatky maďarského etnika na Slovensku a ich múzejná dokumentácia, na ktorej odznelo 8 odborných prednášok pracovníkov pamäťových inštitúcií na Slovensku. Pre vedúcich domov ľudového bývania, obecných múzeí a zbierok miestnej tradície v maďarských regiónoch Slovenska usporiadala seminár Tradície a hodnoty V. vo Svodíne, kde sa prezentovali miestne múzejné a galerijné zbierky: dom ľudového bývania, archeologická expozícia, galéria súčasného výtvarného umenia.

ÖSSZEFOGLALÓ

Az írás hírt ad a Szlovákiában élő nemzetiségek (magyarok, németek, zsidók, horvátok, románok, csehek, ukránok és ruszinok) múzeumi tevékenysége keretén belül a 2007-es évből megrendezett jelentős kiállításokról, kiadványokról, múzeumi gyűjteményekről és kutatási programokról. A pozsonyi Szlovák Nemzeti Múzeum hálózataiban önálló intézményként működnek az egyes nemzetiségi múzeumok: pozsonyi szék-

hellyel a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, a Kárpáti Német Kultúra Múzeuma, a Zsidó Kultúra Múzeuma, a Szlovákiai Horvát Kultúra Múzeuma, túrócszentmártoni székhellyel a Szlovákiai Roma Kultúra Múzeuma és a Szlovákiai Cseh Kultúra Múzeuma, Svidníkben a Szlovákiai Ukrán Kultúra Múzeuma Eperjesen pedig a Szlovákiai Ruszín Kultúra Múzeuma. Ezen kívül a Szlovákiában élő romák kultúrájának múzeumi dokumentálásával a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum és a homonnai Vihorlát Múzeum is foglalkozik. A magyarok tárgyi emlékeinek teljes körű múzeumi feldolgozására irányul a komáromi Magyar kultúra és Duna Mente Múzeum tevékenysége is. Emellett a dél-szlovákiai magyarlakta régiókban működő regionális múzeumok (mint pl. a tőketerebesi Honismereti Múzeum, a kassai Kelet-Szlovákiai Múzeum, a rozsnýói Bányászati Múzeum, a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum, a losonci Nógrádi Múzeum és Galéria, az ipolysági Honti Múzeum és Simonyi Lajos Galéria, a lévai Barsi Múzeum, az érsekújvári Thain János Múzeum, a Galántai Honismereti Múzeum, a dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeum, a Párkányi Városi Múzeum, stb.) foglalkoznak még a magyar kultúra tárgyi emlékeinek felkutatásával, feldolgozásával és bemutatásával. E téren múzeumi módszertani tevékenységet folytat a Mátyusföldi Muzeológiai Társaság.

LELKES GÁBOR

DIVADLÁ NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

[NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK SZÍNHÁZAI]

Jókai Színház, Komárom

Martin McDonagh: Macskabaj (Az inishmore-i hadnagy)
Díszlet - Jelmez: Nagy Viktória m. v.
A rendező asszisztense: Mesinger Nóra
Rendező: Lukáts Andor m. v.
Bemutató: 2007. február 16.

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij:
Karamazov testvérek
Díszlettervező: Jozef Ciller m. v.
Jelmeztervező: Milan Čorba m. v.
Koreográfia: Juraj Letenay m. v.
Dramaturg: Dömötör Varga Emese
A rendező asszisztense: Molnár Gábor és Mesinger Nóra
Rendező: Martin Huba m. v.
Bemutató: 2007. április 27.

Gárdonyi Géza: A bor (falusi történet sok zenével)
Díszlet: Győri Gabriella m. v.
Jelmez: Cselényi Nóra m. v.
Koreográfia: Bodor Johanna m. v.
Mozgás: Gyöngyösi Tamás m. v.
Zenei vezető: Kovács Márton m. v.

Korrepetitor: Pálincás András
Zsuzsanna
Dramaturg: Bezerédi Zoltán m. v.
Rendező: Bezerédi Zoltán m. v.
Bemutató 2007. szeptember 21.

Grimm – Albert – Barabás – Lőrinczy:
Hófehérke meg a törpék (meseoperett)
Díszlet – jelmez: Howard Lloyd m. v.
Bábok: Ősz Lucia m. v.
Koreográfus: Dvornik Mónika m. v.
Korrepetitor: Pálincás András
Zsuzsanna
A rendező asszisztense: Mesinger Nóra
Rendező: Pille Tamás m. v.
Bemutató: 2007. október 8.

Sütő András: Egy lócsiszár virágvasárnapja (*dráma*)
Mozgás: Gyöngyösi Tamás m. v.
Díszlet: Nagy Viktória m. v.
Jelmez: Gadus Erika m. v.
Zene: Sály László m. v.
Zenei asszisztens: Pálincás András
Zsuzsanna
Rendező: Lukáts Andor m. v., Kossuth - díjas
Bemutató: 2007. november 23.

Thália Színház, Kassa

Thúróczy Katalin - Papp Zoltán: Mátyás mesék (zenés mesejáték)
Zene: SEXIT együttes
Korrepetitor: Marik Erzsébet m.v.
Díszlet: Bényei Miklós
Jelmez: Molnár Gabriella m.v.

Koreográfus: Dévényi Ildikó m.v.
Rendező: Moravetz Levente
Bemutató: 2007. január 9.
Előadásszám: 16

Örkény István: Tóték (színmű)
Díszlet- Jelmez: Húros Annamária m.v.
Korrepetitor: Marik Erzsébet m.v.

Zenei vezető: Fekete Mária m.v.
 Rendező: Vas Zoltán Iván m.v.
 Bemutató: 2007. március 1.
 Előadásszám: 28

St. Eeva Armos: A Maják szeretője (vígjáték)
 Jelmez: Molnár Gabriella m.v.
 Díszlet: Bényei Miklós
 Rendező: Moravetz Levente és Kelemen Csaba m.v.
 Bemutató: 2007. március 22.
 Előadásszám: 16

V. Orlov: A lopott tojás titka (zenés mesejáték)
 Zene: Tóbisz Titusz
 Dalszöveg: Tóbisz Titusz és Peter Cibula
 Játéktér, Jelmez: Peter Cibula
 Rendező: Peter Cibula m.v.
 Bemutató: 2007. szeptember 14.
 Előadásszám: 5

Neil Simon: Furcsa pár (vígjáték)
 Díszlet- Jelmez: Szőke Anita m.v.
 Rendező: Korognai Károly
 Bemutató: 2007. október 5.
 Előadásszám: 11

Egressy Zoltán: Angyalkövet (dráma)
 Díszlet: Paulovics László m.v.
 Jelmez: Szőke Anita m.v.
 Rendező: Beke Sándor m.v.
 Bemutató: 2007. november 15.
 Előadásszám: 9

Csáth Géza: A Janika
 Díszlet- Jelmez: Szőke Anita m.v.
 Rendező: Korognai Károly
 Bemutató: 2007. december 13.
 Előadásszám: 3

Divadlo Alexandera Duchnoviča, Prešov

Karol Horák: Domov z Plastelíny
 Preklad: Jaroslav Sisák a Miron Sisák
 Scéna a kostýmy: Jerguš Opršal, a.h.
 Hudba: Ľubomír Šamo, a.h. a František Výrostko, a.h.
 Dramaturgia: Miron Pukán, a.h.
 Réžia: Ján Šimko, a.h.
 Premiéra: 9. februára 2007
 Počet predstavení v r. 2007: 6

Miloš Karásek: Život na mieru
 Réžia a výprava: Miloš Karásek, a.h.
 Hudba: Norbert Bodnár, a.h.
 Preklad: Valerij Kupka
 Grafický dizajn: Nora Nosterská, a.h.
 Premiéra: 16. marca 2007
 Počet predstavení v r. 2007: 8

Miloš Karásek (Caspar Ester): AU REVOIR
 Réžia a výprava: Miloš Karásek, a.h.

Hudba: Norbert Bodnár, a.h.
 Preklad: Valerij Kupka
 Grafický dizajn: Nora Nosterská, a.h.
 Premiéra: 23. marca 2007
 Počet predstavení v r. 2007: 6

Zuzana Haľamová: Neposlušný Jurko
 Réžia: Vladimír Sadílek, a.h.
 Scéna a kostýmy: Lenka Kadlečíková, a.h.
 Hudba: Norbert Bodnár, a.h.
 Dramaturgia: Valerij Kupka, a.h.
 Choreografia: Daniela Rusinková
 Premiéra: 1. júna 2007
 Počet predstavení v r. 2007: 13

Ján Lazorík: Deň derešový
 Réžia: Matúš Oľha, a.h.
 Scéna: Štefan Hudák, a.h.
 Kostýmy: Katka Oľhová, a.h.
 Hudba: Pavol Janíček, a.h.
 Preklad: Štefan Suchý
 Premiéra: 23. novembra 2007
 Počet predstavení v r. 2007: 4

Divadlo Romathan, Košice

Rómsky zákon (pôvodná rómska balada)

Réžia: Marián Balog

Scéna: Š. Hudák a.h.

Dramaturgia: Milan Godla

Hudba: Karol Adam

Premiéra: 16. marca 2007, Košice

Múza Divadla Romathan (hudobno dramatická koláž)

slávnostná premiéra k 15. výročiu vzniku D. Romathan

premiéra: 15. júna 2007, Košice

Réžia: Marián Balog

scenár: Milan Godla

Hudba: Karel Adam

Zbormajster: Jozef Ferko

„Včera a dnes“ (na motívy muzikálu-
Cigáni idú do neba)

Réžia: Marián Balog

Scéna: Š. Hudák a.h.

Hudba: Karol Adam

Premiéra: 21. decembra 2007, Košice

ĽUBA KOĽOVÁ

NÁRODNOSTNÉ ETNICKÉ VYSIELANIE SLOVENSKEJ TELEVÍZIE

[A SZLOVÁK TELEVÍZIÓ NEMZETISÉGI ÉS ETNIKAI MŰSORAI]

Vysielanie pre národnostné menšiny má v Slovenskej televízii svoju kontinuitu už vyše 20 rokov. Spočiatku išlo predovšetkým o spravodajské a kratšie publicistické materiály v maďarskom jazyku, ku ktorým pribudli po roku 1989 príspevky v ukrajinskom, neskôr nemeckom, potom rusínskom a ďalších jazykoch.

Medzníkom vo vysielaní pre rôzne národnostné menšiny bol 20. január 1992, kedy sme po prvýkrát odvysielali samostatný Rusínsko-ukrajinský magazín. Už o mesiac nasledoval samostatný Rómsky magazín, ktorý mal vtedy názov Romale. Maďarské magazíny mali v tom čase už svoje pevné miesto na televíznej obrazovke. Od roku 1993 pribudlo vysielanie v nemeckom jazyku a v roku 1998 sa z televíznej obrazovky prihlásila v samostatnom magazíne novovytvorená česká národnostná menšina žijúca na Slovensku. Rok 1999 priniesol na obrazovku aj prvý Poľský magazín. Snahy Rusínov o kodifikáciu rusínskeho jazyka, ale predovšetkým o oddelenie od Ukrajincov sme zaregistrovali aj vo vysielaní Slovenskej televízie. A tak je Rusínsky a Ukrajinský národnostný magazín vysielaný samostatne. Od roku 2001 sa pravidelne objavujú aj národnostné magazíny: Židovský, Bulharský, Chorvátsky a Mix.

Rok 2007 potvrdil, že národnostné magazíny majú svoje stabilné a nezameniteľné miesto na obrazovke Slovenskej televízie. Vysielanie je na Dvojke a už 10 rokov skladbu vysielania národnostných magazínov pripravujeme v Košiciach, kde je Centrum národnostného vysielania Slovenskej televízie. I tentoraz je vysielanie sústredené na Dvojke, kde je prevaha menšinových žánrov.

V roku 2007 malo národnostné vysielanie vo formáte národnostných magazínov svoj stabilný vysielač čas. V jeho posunoch, žiaľ dochádza vždy, keď na Dvojke dostáva prednosť Šport. V roku 2007 mohli diváci vidieť na Dvojke:

v pondelok o 16,30 Rómske národnostné magazíny,

v utorok o 16,30 národnostný magazín – Český, Rusínsky, Ukrajinský, Nemecký, Poľský, Bulharský, Židovský, Chorvátsky, Ruský, Mix (prvýkrát aj ázijské krajiny) a Večer národnostných menšín,

v stredu o 16,30 mal premiéru Maďarský národnostný magazín.

Tabuľka č. 1

Národnostný magazín (26 minút)	Premiéra	Repríza	Odvysielaný čas - premiéra	Odvysielaný čas - repríza	Odvysielaný čas (P+R)
Židovský	3	6			
Český	6	12			
Ukrajinský	5	10			
Mix	2	7			
Poľský	3	6			
Nemecký	5	10			
Rusínsky	5	10			
Chorvátsky	1	2			
Ruský	1	2			
Mix (ázijský)	3	7			
Bulharský	2	2			
Spolu	36 častí	74 častí	936 minút -Premiéra	1 924 min - Repríza	2 860 min – R+P

Tabuľka č. 2

Maďarský magazín (26 minút)	
Premiéra	38 častí
Repríza	75 častí
Spolu (premiéra + repríza)	113 častí
Odvysielaný čas (premiéra)	988 minút
Odvysielaný čas (repríza)	1 950 minút
Odvysielaný čas (premiéra + repríza)	2 938 minút

Tabuľka č. 3

Národnostný magazín rómsky – So vakeres (26 minút)	Premiéra	Repríza	Odvysielaný čas – premiéra	Odvysielaný čas – repríza	Odvysielaný čas (P+R)
So vakeres č. 1	1	5			
So vakeres č. 2	1	6			
So vakeres č. 3	1	4			
So vakeres č. 4	1	4			
So vakeres č. 5	1	4			
So vakeres č. 6	1	3			
So vakeres č. 7	1	5			
So vakeres č. 18	1	2			
So vakeres č. 8	1	3			
So vakeres č. 9	1	6			
So vakeres č. 10	1	2			
So vakeres č. 11	1	4			
So vakeres č. 12	1	5			
So vakeres č. 13	1	5			
So vakeres č. 14	1	5			
So vakeres č. 15	1	5			
So vakeres č. 16	1	5			
So vakeres č. 17	1	5			
So vakeres č. 19	1	4			
Spolu	19 častí	82 častí	494 minút -Premiéra	2 132 min - Repríza	2 626 min – R+P

V roku 2007 STV reflektovala na pohyb ľudí nielen v Európe, ale v celosvetovom meradle tým, že na obrazovku priniesla v rámci Mix magazínov príspevky z podujatí a života ľudí, ktorí pochádzajú napríklad z Číny, Afganistanu, Egypta, Sýrie, Jemenu, alebo Vietnamu.

V roku 2007 Slovenská televízia v premiére odvyšielala 93 národnostných magazínov, ktoré reprízovala 231 krát, teda spolu odvyšielala 324 národnostných magazínov, čo je vyše 140 hodín vysielania.

Do štatistiky o národnostnom vysielaní treba prirátat Správy - Hírek v maďarskom jazyku, Udalošti Českej televízie v českom jazyku a diskusnú reláciu Na tanieri, ktorá mala vlni 12 premiér a 12 repríz. Dĺžka tejto relácie je 60 minút. Vysiela sa v maďarskom jazyku a v premiére a repríze sme takto odvyšielali vyše 24 hodín.

Všetky národnostné magazíny z každej národnostnej menšiny žijúcej na Slovensku, vysiela Slovenská televízia v pôvodnom jazyku so slovenskými titulkami (okrem českej národnostnej menšiny).

Tabuľka č. 4

Správy – Hírek (5 minút)	
Premiéra	240 častí
Repríza	436 častí
Spolu (premiéra + repríza)	676 častí
Odvysielaný čas (premiéra)	1 200 minút
Odvysielaný čas (repríza)	2 180 minút
Odvysielaný čas (premiéra + repríza)	3 380 minút

Tabuľka č. 5

Na tanieri (Terítéken) (60 minút)	Premiéra	Repríza	Odvysielaný čas – premiéra	Odvysielaný čas – repríza	Odvysielaný čas (P+R)
Na tanieri č. 1 -12	12 častí	12 častí	720 minút – Premiéra	720 min – Repríza	1 440 min – R+P

Tabuľka č. 6

Udalošti ČT (25 minút)	
Spolu (premiéra + repríza)	946 častí
Odvysielaný čas (premiéra + repríza)	394 hodín

Problematika národnostných menšín bola aj obsahom ďalších vysielaní Slovenskej televízie, napríklad, spravodajstva, Regionálnych denníkov, Regionálnych správ, relácií Kvarteto a ďalších. Obsahovo aj formálne majú maďarské magazíny a rómske magazíny viac spravodajský charakter. Ostatné magazíny, na výrobe ktorých sa podieľa okrem štúdia Košice aj štúdio Banská Bystrica a Bratislava, majú publicistic-ký a v niektorých prípadoch až dokumentárny charakter.

V roku 2007 Slovenská televízia zaznamenala, otitulkovala a odvyšielala prevzaté predstavenie z Divadla Alexandra Duchnoviča z Prešova. Išlo o hru s názvom Orchester Titanik. Slovenská televízia ju odvyšielala v rusínskom jazyku po 23 hodi-ne na Dvojke v závere roka 2007. Divadelné predstavenie trvalo 80 minút.

NAGY ILDIKÓ

A SZLOVÁK RÁDIO NEMZETISÉGI ÉS ETNIKAI MŰSORAI

[NÁRODNOSTNÉ VYSIELANIE SLOVENSKEHO ROZHLASU]

A Szlovák Rádió nemzetiségi adásait készítő szerkesztőségek, a pozsonyi Magyar nyelvű adás és a kassai Nemzetiségi és etnikai szerkesztőség 2000-ben Pátria Rádió néven két székhellyel ugyan, de egy szervezeti egységgé vált. *De facto* nemzetiségi rádió lett a Pátria, amely 2007. február 1-ig még különböző frekvenciákon sugározta nemzetiségi műsorait. A magyar nyelvű adást 6 középhullámú és 3 URH frekvencián lehetett fogni. A nem magyar nyelvűeket pedig 2 kelet-szlovákiai középhullámú adón, illetve a Regina Rádió URH frekvenciáin. Ennek az adásnak a struktúrájába épültek be a NESZ műsorai is.

2007. február 1-től a két nemzetiségi szerkesztőség közös, középhullámú, országos adókra került, megosztva egymás között a napi műsoridőt. Ezt a változtatást a Szlovák Rádió vezetése tartotta szükségesnek, bár a megoldással kapcsolatban kétségek merültek fel főként az ukrán és a ruszin hallgatók részéről. Ugyanis a változtatást megelőzően saját anyanyelvű műsoraik befejeztével folytatólagosan hallgathatták az adást, mert megértették az itt sugárzott szlovák nyelvű műsorokat is. Míg a programszerkezet megváltozása következtében hétköznapi a két órás, főként ukrán és ruszin nyelvű adást a magyar nyelvű követte, amely teljesen érthetetlen volt a magyarul nem tudó, észak-kelet-szlovákiai hallgatók számára. Tehát a magyar műsorok adásideje alatt kénytelenek voltak rádiójukat átállítani más adóra. Emiatt sok bírálat érte a Pátria Rádiót és a Szlovák Rádió vezetését, ám utóbbi kitartott döntése mellett. Nincs hiteles adatunk arról, hogy e változás milyen hatással volt a NESZ műsorainak hallgatottságára: csökkent-e a hallgatók száma vagy kitartottak az adás mellett, identitástudatuk védelme érdekében.

A 2007-es esztendőben a Szlovák Rádió 5 adójának sugárzásában számos változás történt. Ám ezek leghátrányosabban a Pátria Rádiót érintették, és a műszaki változások a hallgatók számára megnehezítették az adás vételét.

2007. január 1-vel megszűnt a Pátria Rádió magyar adásának sugárzása az addig rendelkezésére álló URH frekvenciákon: Érsekújvár 94,6 MHz – a frekvenciát a SZR 3-as adója, a Devín kapta meg, Tőketerebes 99,7 MHz – a frekvenciát az 1-es adó, a Slovensko kapta meg, Kékkő 103,10 MHz – ezt a frekvenciát is a Devín adó kapta meg. A Pátria Rádió adásait ettől kezdve csak a középhullámú adók sugározták: két nyitrai frekvencián, egy pozsonyin, két rimaszombatin és egy kassain. A NESZ adásait Kelet-Szlovákiában a stakíni és az eperjesi adó is szórta.

A többi középhullámú adó: Zsolna, Csadca, Orava, Poprad-Tatry, Beszrecebánya üzemeltetését a Pátria Rádió szempontjából fölöslegesnek tűnt. Az év folyamán kiderült, a Szlovák Rádió vezetése több okból is ragaszkodott ezen adók működésé-

hez. Egyrészt ezeken sugározta a 2-es adó, a Regina Rádió műsorait az URH sávot nem ismerő, idősebb szlovák hallgatóknak. Másrészt mert állítólag 2007 végéig felmondhatatlan szerződés kötelezte a Szlovák Rádiót az adók 24 órás működési költségeinek a megfizetésére. Gazdaságtalan lett volna az adók „süketen tartása” a Pátria adásidején kívül, ami hétköznapiakon 14 órát, a hétvégén 11 órányi, szlovák nyelvű műsoridőt jelentett. Itt szükséges megjegyezni, hogy a Pátria adását követően ún. kiegészítő műsorként valamennyi középhullámú adó minden nap a Regina műsorait sugározta.

2007. január 29-én a Szlovák Rádió minden adóján új műsorszerkezet lépett életbe. Ezzel párhuzamosan ismét változott a műsorszórás. A Pátria Rádió magyar hallgatói által eddig használt 5 középhullámú adó közül megszűnt a Nyitrai 927-es kHz-es és a Rimaszombati 1017 kHz-es frekvencia. A többi nem változott. Sajnálatos módon nem növekedett az adók teljesítménye sem, így továbbra sem lehetett tisztán fogni a Pátria adását sem Nyugat-, sem Közép-Szlovákiában.

A 2007-es év második felében bekövetkezett műszaki változások a Pátriát, sajnos, nem érintették. A Szlovák Rádió két adója új URH frekvenciákat kapott, miáltal ezek száma 70-re nőtt. És 2008 elejétől a közszolgálati rádió 4 adója, a Slovensko, a Regina, a Devín és az FM-Rádió kizárólag URH frekvenciákon sugározza műsorait.

A 2008. január 7-re meghirdetett műszaki változás az URH frekvenciák számának további növekedését jelezte előre a Regina és az FM Rádió esetében. Ezzel szemben a Pátria Rádió sugárzását 3 középhullámú adóra korlátozták: a nyitraira az 1098 kHz-en, a rimaszombatira az 567 kHz-en és a prešovira a 702 kHz-en. Megszűntek a Pátria Rádió szempontjából szükségtelen adók Zsolnán, Csadcán, Oraván, Besztercebányán és Poprad-Tatryn, mert a Regina adását levették a középhullámról. De sajnálatos módon megszűnt sugározni a kelet-szlovákiai stakčini adó is, amelynek hiánya az adás vételi lehetőségeinek lényeges romlását jelentette a térségben.

A Pátria Rádió műsorszórásának értékelésekor azt feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy a vétel mindaddig nem lesz jó minőségű, amíg a középhullámú adók teljesítményét nem növelik a jelenlegiek többszörösére. A jövőbe mutató megoldás persze nem ez, hiszen a középhullámú adók fenntartása valóban nagyon költséges, és igazán jó minőségű adást csak URH frekvencián lehet biztosítani. Ezért is érthetetlen, megmagyarázhatatlan a Szlovák Rádió vezetésének hozzáállása ehhez a kérdéshez, és nem túlzás a létező műszaki megoldásokat diszkriminatívnak nevezni. A rossz minőségű vétel ugyanis elriasztja a dél-szlovákiai magyar hallgatókat, akik amúgy is hajlamosak a magyar kereskedelmi rádiókat - Danubius, Slágerrádió, Kék Duna - hallgatni. Kisebb mértékben a magyar közszolgálati rádiót: az MR1 Kossuthot és az MR3 Petőfit. Ezek hallgathatósága problémamentes, sokkal tisztábban és erősebben szólnak Szlovákia területén, mint a Pátria adása. Ha nem javul meg a Pátria Rádió vételi minősége, féltő, hogy csak a legidősebb korosztály tagjai, a 60 év fölöttiek maradnak hűek az adáshoz. A középkorúak, akik leggyakrabban autóvezetés közben rádióznak és a fiatalok, akik reggel vagy az éjszakai órákban hallgatnak rádiót, elpártolnak a nemzetiségi adástól. Vagy meg sem tudja őket az adás nyerni, bármennyire tartalmasak és színvonalasak is a műsorok. A „rólunk nekünk szól” elv manapság már nem mindenkire hat, és a vétel minősége főképp a háttérrádiózásnál legalább annyit nyom a latban, mint a tartalom. Ha ezt a vitathatatlan tényét a Szlovák Rádió vezetése figyelmen kívül hagyja, elveszítheti hallgatósága egy jelentős részét. És a Szlovák Rádió pont azt a feladatát nem teljesíti, amely közszolgálati-ságából fakad a róla szóló 619/2003-as

törvény értelmében: „független tájékoztató, kulturális intézmény, amely a nyilvánosságnak a rádiózás területén myújt szolgáltatást. Műsorai fejlesztik a Szlovák Köztársaság lakosainak kulturális önazonosságtudatát nyelvi, faji, vallási, nemzetiségi hovatartozásra való tekintet nélkül.”

I. A 2006 őszén és telén lezajlott tömeges elbocsátást, amely a Szlovák Rádió szak-szervezetének tudtával és jóváhagyásával történt, a vezetés indoklása szerint takaré-kossági intézkedések tették szükségessé. Összrádiós vonatkozásban ez több, mint 100 embert érintett. A Pátria Rádió magyar szerkesztősége 30 főről 24-re, a kassai Nemzetiségi és etnikai szerkesztőség 14-ről 10-re csökkent.

Csupán összehasonlításuképpen: 1993-ban a magyar szerkesztőség létszáma 42 fő volt, 2004-ben 33, 2007-ben pedig már csupán 24. Holott az adásidő nem csökkent, tegyük hozzá: szerencsére. A 2006 decemberi létszámcsökkenés negatív hatással volt a szerkesztőségi légkörre. A legnehezebb a január, az átmeneti hónap volt, amikor még a 2006-os műsorrend szerint kellett elkészítenie a műsorokat jóval kevesebb szerkesztőnek Több munka hárult rájuk, feszültséggel teli légkörben dolgozott mindenki: sajnálták az elbocsátott kollégákat és félték a további leépítésektől. Hol hal-kabban, hol hangosabban fogalmazódott meg a kérdés, hogy az elbocsátottak bérét miért nem lehet a szerkesztőségen belüli béremelésre felhasználni. Nem lehetett, mert nem egyezett bele a Rádió vezetése.

Mindezek ellenére ki kellett dolgozni az új műsorstruktúrát, amelyet 2007. február 1-én be kellett vezetni.

II. Az adásban bekövetkezett egyik legfontosabb változás az adásidő módosulása volt: a változást követően a Pátria hétköznaponként 10 órát sugárzott – 10.00–12.00 között a NESZ műsorát, utána 12.00-tól 20.00-ig a magyar adást. Szombaton és vasárnap a Nemzetiségi és etnikai szerkesztőség műsorai 8.00–12.00 között voltak hallhatók, a magyar nyelvű műsorok 12.00–20.00 között.

A NESZ hétköznapi műsorait félórás nemzetiségi magazinok alkották – váltakozva a ruszin, az ukrán és a roma, háromhetente egy-egy német, cseh illetve lengyel –, népzenei műsor és híradás. A hétvégén gyermek- és ifjúsági, egyházi, irodalmi és szórakoztató műsorok, hangjátékok és a legnépszerűbb műsor, a zenés köszöntő volt hallható.

A magyar adást hétköznaponként ún. folyamatrádióvá próbáltuk alakítani. 12.00-tól 6 órán át élő adást sugárzott a rádió, amely több lehetőséget adott a hallgatókkal való közvetlen kapcsolatteremtésre: a zenei kívánságműsorban, a délutáni főzőcskében, a Hogyan telik a napja c. telefonbeszélgetésben illetve a bőrzében és a játékban. De gyakran a nap témáját is úgy választotta ki a szerkesztő, hogy a hallgatók is hozzászólhassanak. Természetesen a hallgatók érdeklődésére tartott számot az adáskezdő hírműsor, a Napi krónika is.

18.00-tól 20.00 óráig a hétvégi és a hétköznapi monotematikus blokkműsorok ismétlését soroltuk be abból a megfontolásból, hogy akinek nem állt módjában ezeket az adásban meghallgatni, esti pihenéskor ezt megteheti. A jó elképzelésre rácaffolt a gyakorlat: a 18.00 óra utáni rossz vételi viszonyok, főleg Nyugat-Szlovákiában, ahol a magyar hallgatók zöme él, szinte hallgathatatlanná tették az adást. Ezért a 2008-as esztendőre visszaállítottuk a korábbi adásidőt: 10.00-tól 18.00-ig.

Szombaton és vasárnap a magyar adás műsora az új struktúra szerint 12.00-tól 20.00-ig tartott. Ez ellen az a kifogás merült fel, hogy hiányoznak a hallgatóknak a szombat délelőtti műsorok, amelyek délutánra kerültek át. Így 2008-ra, a magyar hallgatók óhajának megfelelően a hétvégi műsorstruktúra is visszaállt régi rendjébe: kora reggeltől 15.00-ig tart a magyar nyelvű adás. Ezt a NESZ műsora követi 20.00 óráig. Sem a 2007-es műsorstruktúrával, sem annak 2008-ra javasolt változtatásával nem sikerült teljes mértékben kielégíteni a NESZ hallgatóit. Azt sérelmezik és jogosan, hogy a hétköznapi, 2 órányi műsor után át kell állniuk egy másik adóra, mert nem értik a magyar nyelvű adást. A hét végén pedig a nekik szánt műsorok már belemennek a TV-zés idejébe.

Ezen a helyzeten véleményem szerint mindaddig nem lehet változtatni, amíg a két szerkesztőség ilyen erőltetett szimbiózisban él (közös adókon, egymást követően kell sugározni műsoraikat). A NESZ számára az lenne a legjobb megoldás, ha saját műsora befejeztével bizonyos észak-kelet-szlovákiai frekvenciákon összekapcsolódna a Reginával.

III. Új műsorok születése

A létszámcsökkentés, az adásidő megváltozása és a struktúraváltás szükségessé tette a műsorok felfrissítését is. Néhány műsor elavulttá vált, így lehetőségük nyílt a szerkesztőknek javaslatot tenni a számukra vonzó, rég óhajtott témák feldolgozására, vagy a korábbi szerkezetből hiányzó területek becserkészésére. A magyar szerkesztőségben végzett közvéleménykutatás eredményeként születtek és kerültek be a 2007-es struktúrába a következő műsorok Rádióklub – félóránként az egészségről, Artforum – művészeti magazin, Hangvilla – komolyzenei műsorkínáló, Zöld percek – környezetvédelmi magazin, Úton – életmódmagazin, Zsinór – Fiatalok beszélgetős műsora, Neked mondom – életfilozófiai elmélkedő műsor, A kultúra világa, A tudomány világa – érdekességek az adott területről, Híres pozsonyi zenészek, Pop-mix, Kapocs: könnyűzenei tájékoztató műsorok. A 3,5 órás Naprakész című tájékoztató és szórakoztató műsor számos rovata – Vándormikrofon, Hogyan telik a napja, Könyvjelző – újdonság.

Ugyancsak a 2007-es struktúrában szerepelt először a Vatikáni rádió vasárnapi 10 perces, magyar nyelvű összefoglalója az eltelt hét legjelentősebb, katolikus egyházi eseményeiről.

A kassai NESZ műsoraiban 2007-ben nem történt változás az előző évekével összevetve.

Feltétlenül említést érdemel a tény, hogy az elbocsátások következtében mindkét szerkesztőségben megnőtt a külső munkatársak száma. Sokan régi műsoraikat készítik honoráriumért, mások új műsorokkal érkeztek. A NESZ-ben a cseh, a lengyel és a német műsort valamint a nagyon népszerű Zenés köszöntőt külső munkatársak szerkesztik. A magyar adásban is külsős szerkesztője van a blokkműsorok felének, ami nem baj. Hiszen egy adás annál érdekesebb, minél több hang szólal meg benne, minél több szerkesztő viszi bele saját egyéniségét a műsorokba. A baj ott van, hogy folyamatosan csökken a Pátria Rádió honoráriumkerete, ami a műsorok feladására kényszerítheti a munkatársakat. És ennek kárát az adás, s vele együtt a hallgató látná.

IV. A Pátria Rádió megmaradása körüli bonyodalmak

A 2007-es esztendő úgy vonul be a szlovákiai magyar rádiózás történetébe, mint 79 éves léte egyik legbizonytalanabb időszaka. Az év első hónapjától szinte az utolsóig folyt a szópárbaj a Szlovák Rádió vezetése és a kormányzat között a nemzetiségi adás finanszírozásáról. Illetve arról, hogy a Pátria műsorait sugárzó, középhullámú adók üzemeltetését az államnak kell-e állnia a rádióról szóló törvény értelmében vagy a Rádióknak saját költségvetéséből. Ám mivel a jogszabályt mindkét fél csak a másikra nézve tatotta kötelező érvényűnek, félő volt, hogy a Pátria Rádió e vita áldozatává válik. Ám mivel az ügy túllépte a rádió, sőt Szlovákia határait is, téma volt az Európa Parlamentben és a legmagasabb szintű szlovák-magyar tárgyalásokon is szóba került, a kormány a megoldás mellett döntött. 2007. október 11-én hozott határozatában arra kötelezte a pénzügyminisztert, hogy célirányosan utaljon át 45,4 millió koronát a kulturális tárcának, amely ezt a pénzt október 26-ig köteles volt továbbítani a Szlovák Rádióknak a Szlovákiában élő nemzetiségek rádióadásainak biztosítására. A Rádió vezetése a pénzt a Pátria sugárzásának költségeire fordította, csökkentve a műsor-szóró vállalattal szembeni, évek óta halmozódott adósságot. S így a Pátria Rádió közössége valamelyest megnyugodva léphetett a 2008-as esztendőbe, a magyar nyelvű adás elindulásának 80. évébe.

JANA KRESÁKOVÁ

PREHLAD FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN Z GRANTOVÉHO SYSTÉMU MK SR ZA ROK 2006

[A NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK KULTURÁLIS ÉLETÉNEK TÁMOGATÁSA AZ SZK KM PÁLYÁZATI RENDSZERE ÁLTAL 2006-BAN]

V grantovom programe Kultúra národnostných menšín za rok 2007 celkovo bolo poskytnutých 87 750 000 Sk dotácií na podporu a rozvoj kultúry národnostných menšín, na zachovanie ich identity. Dotácie tiež slúžili na podporu kultúrno-spoločenských projektov, ktoré viedli k potláčaniu rasizmu, xenofóbie a všetkých prejavov diskriminácie, vychovávali k tolerancii, prijímaniu inakosti, a prispievali k integrácii jednotlivých skupín do spoločnosti, k duchovnému a etickému rozvoju, k pochopeniu a prijatiu multi-kultúrnej dimenzie slovenskej spoločnosti, ako aj k posilneniu sociálnej súdržnosti. V roku 2007 grantový program Kultúra národnostných menšín sa členil na podprogramy 6.1 až 6.4, potom tieto podprogramy sa členili ďalej na oblasti podpory:

6.1 Živá kultúra

- 6.1.1 Festivaly a prehliadky
- 6.1.2 Folklórne aktivity a podujatia
- 6.1.3 Divadelná činnosť
- 6.1.4 Súťaže v umeleckej tvorivosti
- 6.1.5 Umelecké tvorivé dielne
- 6.1.6 Detské a mládežnícke tábory
- 6.1.7 Výstavné aktivity
- 6.1.8 Literárne aktivity

6.2 Periodická tlač

- 6.2.1 Denníky
- 6.2.2 Týždenníky
- 6.2.3 Mesačníky a dvojmesačníky
- 6.2.4 Štvrťročníky
- 6.2.4 Občasníky
- 6.2.5 Elektronické periodiká

6.3 Neperiodická tlač

- 6.3.1 Pôvodná tvorba národnostných autorov
- 6.3.2 Prekladová literatúra
- 6.3.3 Společensko-vedná literatúra
- 6.3.4 Monografie (dvojazyčné) miest a obcí
- 6.3.5 CD nosiče

6.4 Kultúrna politika

- 6.4.1 Prezentačné aktivity smerom k majorite
- 6.4.2 Odborné semináre
- 6.4.3 Výskum
- 6.4.4 Produkcia dokumentárnych filmov

V roku 2006 vo vyššie uvedenej štruktúre najviac finančných prostriedkov bolo rozdelených v podprograme živá kultúra. V národnostnej štruktúre z podprogramov najviac finančných prostriedkov dostali maďarská menšina (51 562 000 Sk), rómska menšina (11 482 000 Sk) a rusínska menšina (5 273 000 Sk).

Tab. 1: Vybrané charakteristiky grantového programu Kultúra národnostných menšín za rok 2007

Menšina	Pridelená dotácia k 12. 6. 2007	Navýšenia pre už podané projekty	Dotácie pre nové projekty	Spolu
Bulharská	780 000	0	0	780 000
Česká	3 500 000	866 000	84 000	4 450 000
Chorvátska	1 350 000	0	100 000	1 450 000
Nemecká	2 217 000	532 000	258 000	3 007 000
Poľská	1 250 000	300 000	0	1 550 000
Rómska	8 990 000	2 012 000	480 000	11 482 000
Rusínska	3 841 000	1 152 000	280 000	5 273 000
Ruská	791 000	128 000	0	919 000
Ukrajinská	2 815 000	566 000	49 000	3 430 000
Židovská	1 850 000	0	0	1 850 000
Moravská	200 000	0	190 000	390 000
Maďarská	50 946 000	495 000	121 000	51 562 000
Kultúrna politika	1 200 000	0	407 000	1 607 000
SPOLU	79 730 000	6 051 000	1 969 000	87 750 000

Zoznam členov jednotlivých komisií pre grantový program Kultúra národnostných menšín za rok 2007

Bulharská národnostná menšina

Ing. Vasil Ivanov
 Mgr. Gergana Majerčáková
 PhDr. Emil Kudlička
 Ing. Elena Arnaudova
 Ing. Ladislav Sakál
 Judita Trnovcová, tajomníčka

Česká národnostná menšina

Ing. Pavel Doležal
 Ing. Hana Húsenicová
 Margita Pokrieková
 Ing. Blanka Maňkovská, DrSc.
 Mgr. Helena Miškufová
 Judita Trnovcová, tajomníčka

Chorvátska národnostná menšina

doc. Ing. Juraj Cvečko
 PhDr. Jozef Kľačka
 Eva Marková
 Hilda Mitterpachová
 Marta Pallesíchová
 Lucia Henčelová, tajomníčka

Maďarská národnostná menšina

Hrubík Béla
 Dušan Hégli
 Mgr. Gabriella Jarábik
 Štefan Hornyák
 PhDr. Zuzana Mészárosóvá – Lamplová
 PhDr. Kinga Szabóová
 PhDr. Ladislav Végh
 István Mázik
 Rudolf Gabri
 Judita Trnovcová, tajomníčka

Moravská národnostná menšina

Jana Hrubinová
 Ing. Ludmila Ouředníková
 Ing. Ludmila Gašparovičová
 Judita Trnovcová, tajomníčka

Nemecká národnostná menšina

RNDr. Ondrej Pöss PhD
 Alan Schmiedl
 Ing. Bartolomej Eiben
 Ing. Anton Oswald, CSc.

Mgr. Vojtech Wagner
Lucia Henčelová, tajomníčka

Poľská národnostná menšina

Malgorzata Wojcieszynska
Elzbieta T. Dutková
Beata Wojnarowska
Tadeusz Wlonski
Iwona Fraczek
Lucia Henčelová, tajomníčka

Rómska národnostná menšina

Zuzana Kumanová, PhD.
Anna Botošová
Zita Gazsová
Mgr. Dagmar Horváthová
Jolana Husárová
Mgr. Mária Belišová
Jarmila Miháliková
Margita Molnárová
Andrea Ožvaldová
Lucia Henčelová, tajomníčka

Rusínska národnostná menšina

Marián Marko
Ján Lipinský
Vladimír Protivňák
Alena Blichová

doc. PhDr. Vasil' Choma, CSc.
Lucia Henčelová, tajomníčka

Ruská národnostná menšina

Ing. Alexander Čumakov, DrSc.
Mgr. Natália Dostavalová, CSc.
Ing. Čížová Galina
Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.
PhDr. Alexej Jemel'janov
Judita Trnovcová, tajomníčka

Ukrajinská národnostná menšina

Ing. Peter Sokol
PhDr. Miroslav Sopoliga DrSC.
Ivan Jackanin
Filip Penev
Ing. Ján Tilňák
Ing. Ján Cuper
Ing. Michal Bartko
Lucia Henčelová, tajomníčka

Židovská národnostná menšina

PhDr. Pavol Mešťan DrSC.
Viera Kamenická
Mgr. Eva Poláková
Otto Wagner
PhDr. Eva Bäckeroová
Lucia Henčelová, tajomníčka

ALŽBETA KOŠŤANOVÁ

ČASOPISY A KNIHY VYDANÉ NA SLOVENSKU V ROKU 2007 V JAZYKU NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

[NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK NYELVÉN MEGJELENT FOLYÓIRATOK ÉS
KÖNYVEK 2007-BAN SZLOVÁKIÁBAN]

PERIODICKÁ TLAČ [SAJTÓ, FOLYÓIRATOK]

Časopisy maďarskej menšiny rozširované na celoštátnej úrovni

Atelier	Múltunk emlékei
Csallóköz	Remény
Cserkész	Szabad Újság
Fórum Társadalomtumányi Szemle	Szőrös Kő
Gömörország	Tábortűz
Irodalmi Szemle	Tücsök
Jó Gazda	Tűzoltó
Kalligram	Új Nő
Katedra	Új Szó
Kálvinista Szemle	Vasárnap

Časopisy rusínskej a ukrajinskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Blagovestnik	Narodny novinky
Duklja	Nove žittja
Informačný bulletin Slovensko-ukrajinskej spoločnosti	Rusyn
Info Rusyn	Rusyňskij narodnyj kalendar
Naukovi zapysky	Zapovid sv. Kyrila i Metodija
	Veselka

Časopisy ruskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Vmeste

Časopisy poľskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Monitor polonijny

Časopisy českej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Česká beseda

Mosty

Časopisy rómskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Buťakero nevipen	Rómske listy
Luludi	Sam adaj
Romano nevo řil	

Časopisy bulharskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Roden glas

Časopisy nemeckej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Karpatenblatt

Časopisy židovskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Acta judaica Slovaca	Hitközségi híradó
Delet	Chochmes

Časopisy chorvátskej menšiny rozširované v celoštátnej úrovni

Hrvatska rosa

NEPERIODICKÁ TLAČ [KÖNYVEK]**Knižné publikácie maďarskej menšiny**

Autor: Lukovics, Mária
 Názov: Zenei nevelés az alapiskola 5. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007

Autor: Orsovics, Yvette
 Názov: Zenei nevelés az alapiskola 4. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007

Autor: Orsovics, Yvette
 Názov: Zenei nevelés az alapiskola 1. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007

Autor: Jász, Attila
 Názov: XANTUSiana
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007

Autor: Babinský, Ján
 Názov: Vidéki turizmus az agrárvállalkozási szakirány számára 2. évfolyam
 Vydavateľ: Bratislava: Proxima press, 2007

Autor: Feldeková, Oľga
 Názov: Mókus
 Vydavateľ: Fülek: Plectrum, 2007

- Autor: Roszkopfová, Eva
 Názov: Tárgyi ismeretek a speciális alapiskola 1., 2. és 3. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Miklósi, Péter
 Názov: (Vasár) Napjaink
 Vydavateľ: Csenke: Clara Design Studio, 2007
- Autor: Liszka, József
 Názov: Úton lenni...
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Kassák, Lajos
 Názov: Utazás oda és vissza
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Názov: Újítás és hagyomány a neveléstudományokban
 Vydavateľ: Nitra: Katedra elementaristiky - Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, 2007
- Autor: Valastyán, Tamás
 Názov: Tűnni és újra-eredni
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Liszka, József
 Názov: Tündérrózsa
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Csóka, Ferenc
 Názov: Tíz golyó Isten szívébe
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Názov: Természetrajz az alapiskolák 9. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Expol pedagogika, 2007
- Autor: Stanko, Ján
 Názov: Természetismeret az alapiskola 4. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Balkó, Irén
 Názov: Szöveggyűjtemény a gyermekirodalom tanulmányozásához
 Vydavateľ: Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem, 2007
- Autor: Szegedy-Maszák, Mihály
 Názov: Szó, kép, zene
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007

- Názov: Szlovákiai magyar szép irodalom 2007
Vydavateľ: Pozsony: Szlovákiai Magyar Írók Társasága, 2007
- Autor: András, Sándor,
Názov: Szent Kujon megkísértése
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Mukařovský, Jan
Názov: Szemiológia és esztétika
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Tábor, Ádám
Názov: Szellem és költészet
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Csáky, Károly
Názov: Szécsénykovácsitól Zalabáig
Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007
- Autor: Sándor, Iván
Názov: Századvégi történet
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Szabó Gyula
Vydavateľ: Dunaszerdahely: NAP Kiadó, 2007
- Autor: Lovas, Ildikó
Názov: Spanyol menyasszony
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Király, Péter
Názov: Sostakovicz Albert zborói orgonista folyamodványa II. Rákoczi Ferenc fejedelemhez
- Autor: Répássyová, Elena
Názov: Slovenský jazyk pre 3. ročník stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Vajda, Mihály
Názov: Sisakrostély - hatás
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Števík, Miroslav
Názov: Rubrum Claustrium
Vydavateľ: Stará Ľubovňa: Óľublói Múzeum, 2007

- Autor: Ouředník, Patrik
Názov: A huszonnégyes év
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Rév-Komárom a Szent András-templom műkincsei
Vydavateľ: Komárno: KT, 2007
- Autor: Regionálna a národná identita v maďarskej a slovenskej histórii 18.-20. storočia
Vydavateľ: Prešov: Universum, 2007, Edícia Historica Slovaco-Hungarica - Hungaro-Slovaca
- Autor: Krúdy, Gyula
Názov: Regények és nagyobb elbeszélések - 5. kötet
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram Könyvkiadó, 2007
- Autor: Krúdy, Gyula
Názov: Regények és nagyobb elbeszélések - 4. kötet
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram Könyvkiadó, 2007
- Autor: Kovátsné, Mária Németh
Názov: Reformpedagógiai koncepciók, alternatív megoldások
Vydavateľ: Komárom: Selye János Egyetem, 2007
- Autor: Krúdy, Gyula
Názov: Publicisztikai írások - 1. kötet
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Wiegerová, Adriana
Názov: Környezetismeret az alapiskola 2. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Wiegerová, Adriana
Názov: Környezetismeret az alapiskola 1. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Stanko, Ján
Názov: Természetismeret az alapiskola 3. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Hlavatyné Mészáros, Margit
Názov: Pracovný zošit zo slovenského jazyka pre 7. ročník špeciálnych základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007

- Autor: Nagy, Adorján
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből az aliskola 8. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Nagy, Adorján
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből az aliskola 9. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Nagy, Adorján
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből az aliskola 7. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Szuchyné Sz., Magdolna
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből az aliskola 6. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Szuchyné Sz., Magdolna
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből az aliskola 5. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Orvosová, Mária
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből az aliskola 4. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Sima, Éva
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből a speciális aliskola 7. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Szekeres, Ágnes
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből a speciális aliskola 4. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Drozdík, Katalin
Názov: Munkafüzet magyar nyelvből 2
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Mészöly, Miklós
Názov: Műhelynaplók
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Kulcsár-Szabó, Zoltán
Názov: Metapoétika
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007

- Autor: Vontobel, Hans
 Názov: Az ember mint mérték
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Mátyás királysága
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Kárová, Věra
 Názov: Matematika az alapiskolák 2. osztálya számára - 1. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Příroda, 2007
- Autor: Melišková, Lýdia
 Názov: Matematika a speciális alapiskola 7. osztálya számára - 1. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Krejza, Lumír
 Názov: Matematika a speciális alapiskola 6. osztálya számára - 2. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Krejza, Lumír
 Názov: Matematika a speciális alapiskola 5. osztálya számára - 2. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Rýglová, Janka
 Názov: Matematika a speciális alapiskola 3. osztálya számára - 1. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Černek, Pavol
 Názov: Matematika az alapiskolák 2. évfolyama számára – 1. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Bero, Peter
 Názov: Matematika feladatgyűjtemény az alapiskolák 4. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Kováčik, Štefan
 Názov: Matematika az alapiskolák első osztálya számára – 1. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Bero, Peter
 Názov: Matematika az alapiskolák 4. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Šedivý, Ondrej
 Názov: Matematika az alapiskola 5. osztálya számára - 1 rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007

- Autor: Hecht, Tomáš
Názov: Matematika a gimnáziumok és szakközépiskolák 4. osztálya számára - 3. füzet
Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Bero, Peter
Názov: Matematika 3 az alapiskolák 3. osztálya számára – 1. rész
Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Kárová, Věra
Názov: Matematika az alapiskola 1. osztálya számára - 1. rész
Vydavateľ: Bratislava: Příroda, 2007
- Autor: Kárová, Věra
Názov: Matematika az alapiskola 1. osztálya számára - 2. rész
Vydavateľ: Bratislava: Příroda, 2007
- Autor: Lisý, Ján
Názov: Makroökonómia gyakorlatok a kereskedelmi akadémia számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Szendrei, László
Názov: Magyarország dicsősége
Vydavateľ: Bratislava: Slovart, 2007
- Autor: Lampl, Zsuzsanna
Názov: Magyarak lenni
Vydavateľ: Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2007, Edícia Nostra tempora; 14
- Autor: Chrenková, Edita
Názov: Magyar-szlovák kézikönyvtár
Vydavateľ: Veľký Meder: Talentum, 2007
- Autor: Jónás, Júlia
Názov: Magyar nyelvből az alapiskola 3. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Polcz, Alainé
Názov: Macskaregény
Vydavateľ: Bratislava: Kalligram, 2007
- Autor: Puntigán, József
Názov: Losonc
Vydavateľ: Fülek: Plectrum, 2007, Edícia Patrióta könyvek; 5.

- Autor: Kibédi Varga, Áron
 Názov: Lépések
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Végh, Péter
 Názov: Láthatatlan jelenlét
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Bartal, Mária B.
 Názov: Komárom templomai
 Vydavateľ: Komárom: KT, 2007
- Názov: Komárom - Komárno
 Vydavateľ: Komárom: Selye János Egyetem Kutatóintézete, 2007
- Autor: Vadkerty, Katalin
 Názov: A kitelepítéstől a reszlovakizációig
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Németh, Csilla
 Názov: Kis Dudor meséi
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Gál, Sándor
 Názov: Kihalt évszakok
 Vydavateľ: Bratislava: Madách, 2007
- Názov: Kežmarok
 Vydavateľ: Kežmarok: JADRO, 2007
- Autor: Márton, László
 Názov: Kényszerű szabadulás [Tésvériség]
 Vydavateľ: Bratislava: Kalligram, 2007
- Autor: Mázik, Mihály
 Názov: Kenyhec község története
 Vydavateľ: Komárom: KT Könyv, 2007
- Autor: Szegedy-Maszák, Mihály
 Názov: Kemény Zsigmond
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Kováts, Miklós
 Názov: Kassa
 Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007

- Autor: Boiten, Harm Jan
Názov: Jónás Jele
Vydavateľ: Komárom: Szlovákiai Református Keresztény Egyház, 2007
- Autor: Balážová, Daniela
Názov: Jézussal együtt
Vydavateľ: Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007
- Autor: Bill, Joseph K.
Názov: Jézus Megérintett Engem
Vydavateľ: Nové Zámky: AZ print, 2007
- Autor: Jurčáková, Stanislava
Názov: Jézus az én barátom
Vydavateľ: Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007
- Autor: Bill, Joseph K.
Názov: Jézus a szeretet óceánja
Vydavateľ: Nové Zámky: AZ Print, 2007
- Autor: Demjén, Kovács Erna
Názov: Jeles nagykaposiak
Vydavateľ: Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007
- Autor: Aranyosi, Attila Sz.
Názov: Ízeltlábúak - 2. kötet
Vydavateľ: Komárno: KT, 2007
- Autor: Eichhorn, Carl
Názov: Isten műhelyében
Vydavateľ: Bratislava: MSEJK, 2007
- Autor: Fábry, Zoltán
Názov: Irodalom és magyarság
Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007
- Autor: Danisné, Katalin P.
Názov: Irodalom a középiskolák 2. osztálya számára - 1. rész
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Csanda, Gábor
Názov: Irodalom a középiskolák 1. osztálya számára - 1. rész
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Ádám, Tankó, Borbála
Názov: Írási munkafüzet az alapiskola 2. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007

- Autor: Salanci, Ľubomír
Názov: Információelmélet a középiskolák számára - Számítógépes grafika
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Marczell, György
Názov: Indul a század
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Idegen univerzumok
Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Stanko, Ján
Názov: Honismeret az alapiskola 3. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Škultétyová, Silvia
Názov: Honismeret a speciális alapiskolák 6. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Expol pedagógika, 2007
- Autor: Škultétyová, Silvia
Názov: Honismeret a speciális alapiskolák 5. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Expol pedagógika, 2007
- Autor: Nagy, Péter H.
Názov: Hibridek
Vydavateľ: Dunaszerdahely: NAP Kiadó, 2007
- Autor: Regener, Sven
Názov: Berlin blues
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Németh, István Z.
Názov: Hemperkőc
Vydavateľ: Fülek: Plectrum, 2007
- Autor: Tóth, László
Názov: Hatszemközt, avagy Korbúcsúztató
Vydavateľ: Dunaszerdahely: NAP Kiadó, 2007
- Autor: Gyüre, Lajos
Názov: Három színjáték
Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007
- Autor: Aich, Péter
Názov: A harmadik
Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007

- Autor: Keresztesi, József
Názov: Hamisopera
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: György Attila
Vydavateľ: Dunajská Streda: Žitnoostrovná knižnica, 2007
- Autor: Balla, István
Názov: Gyermekbiológia és iskolaegészségstan
Vydavateľ: Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem, 2007
- Autor: Duba, Gyula
Názov: Gondok emléke - emlékek gondja
Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007
- Názov: Gaudium et corona
Vydavateľ: Komárno: Selye János Egyetem, 2007
- Autor: Jeles, András
Názov: Füzetek
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Parti, Zoltán
Názov: Fülel
Vydavateľ: Fülel: Plectrum, 2007
- Autor: Mojtová-Bernátová, Kvetoslava
Názov: Földrajz a speciális alapiskolák 7. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Expol pedagogika, 2007
- Autor: Koubek, Václav
Názov: Fizika a gimnázium 3. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Bujnáné R., Mária
Názov: Feladatlapok a Képes olvasókönyvhöz és az íráshoz a speciális alapiskola 2. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Bujnáné R., Mária
Názov: Feladatlapok a Képes olvasókönyvhöz és az íráshoz a speciális alapiskola 1. osztálya számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Hammer, Ferenc
Názov: Fekete & fehér gyűjtemény
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007

- Názov: Fejezetek Somorja város történetéből
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2005
- Autor: Poór, József
 Názov: Etűdők és a kesergő
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Ivanová, Eva
 Názov: Etikai nevelés az alapiskola 1. osztálya számára
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Bán, Zsófia
 Názov: Esti iskola
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Emlékkönyv Turczel Lajos
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Názov: Emlékkönyv Arany A. László tiszteletére
 Vydavateľ: Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2007
- Autor: Vilikovský, Pavel
 Názov: Emlékek ura
 Vydavateľ: Fülek: Plectrum, 2007
- Autor: Csáky, Károly
 Názov: Emlékei a múltnak
 Vydavateľ: Komárom: KT Könyv - és Lapkiadó Kft., 2007
- Autor: Čeman, Róbert
 Názov: Élő természet növényvilág
 Vydavateľ: Bratislava: Slovart-Print, 2007
- Autor: Solymosi, Bálint
 Názov: Életjáradék
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Aranyosi, Attila Sz.
 Názov: Egysejtűek
 Vydavateľ: Komárno: KT, [2007]
- Autor: Szekrényessy, Attila
 Názov: Egy felvidéki kastély hétköznapijai
 Vydavateľ: Fülek: Plectrum, 2007
- Autor: Kornis, Mihály
 Názov: Egy csecsemő emlékiratai
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007

- Autor: Albert, Sándor
Názov: Dolgozatok írása
Vydavateľ: Komárom: Selye János Egyetem, 2007
- Autor: Langschadl, István
Názov: Deáki
Vydavateľ: Komárno: KT Könyv-és Lapkiadó, 2007
- Autor: Balla, Vladimír
Názov: De la Cruz
Vydavateľ: Dunaszerdahely: NAP Kiadó, 2007
- Názov: Dalolni jó!
Vydavateľ: Komárno: KT Könyv- és Lapkiadó, 2007
- Autor: Czibulka, Imre
Názov: Da Vinci - kód?
Vydavateľ: Nové Zámky: AZ print, 2007
- Autor: Koncsol, László
Názov: Csallóközi merülések - I. rész
Vydavateľ: Bratislava: Madách-Posonium, 2007
- Autor: Balázs, Attila F.
Názov: Casanova átváltozásai
Vydavateľ: Losonc: Plectrum, 2007
- Názov: Biológia a gimnáziumok számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Benyovszky, Krisztián
Názov: Bevezetés a krimi olvasásába
Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Lisý, Ján,
Názov: Bevezetés a makroökonómiába a kereskedelmi akadémia számára
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Demuth, Karol
Názov: Besztercebánya és környéke
Vydavateľ: Banská Bystrica: Spektrum Grafik, 2007
- Autor: Dobay, Beáta
Názov: Az óvodai testnevelés alapjai
Vydavateľ: Komárom: Selye János Egyetem, 2007

- Autor: Fábry, Zoltán
 Názov: Az őrhely megszólal
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Az informatika alapjai I.
 Vydavateľ: Komárom: Selye János Egyetem, 2007
- Autor: Kántor, Lajos
 Názov: Az idő vaskalapja
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram Könyvkiadó, 2007
- Autor: Bánszki Kovács, Gizella
 Názov: Az idő mi vagyunk
 Vydavateľ: Komárom: KT, 2007
- Autor: Gecse, Annabella
 Názov: Az etnikai és társadalmi átrendeződés folyamata egy gömöri falu 20. századi életében
 Vydavateľ: Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2007
- Autor: Kornfeld, Ferenc
 Názov: Az én városom Dunaszerdahely - „Kis Jeruzsálem“
 Vydavateľ: Dunajská Streda: František Sidó Hasid-tech, 2007
- Autor: Tóth, László
 Názov: Az elvarázsolt varázsló
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Bartakovics, István
 Názov: Ártatlanul bűnhődtek
 Vydavateľ: Komárom: KT Könyv, 2007
- Autor: Elek, Tibor
 Názov: Árnyékban és fényben
 Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Magyar, Zoltán
 Názov: Amikor még szűk vót a világ
 Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Čeman, Róbert
 Názov: A világegyetem – 1. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovart-Print, 2007
- Autor: Čeman, Róbert
 Názov: A világegyetem – 2. rész
 Vydavateľ: Bratislava: Slovart-Print, 2007

- Autor: Németh, Gábor
Názov: A tejszínről
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Autor: Máriássy, Péter
Názov: A Máriássy nemzetség tíz évszázada
Vydavateľ: Košice: Harlequin, 2007
- Autor: Pályi, András
Názov: A kerület órái
Vydavateľ: Bratislava: Kalligram, 2007
- Autor: Kontár, Judit
Názov: A Jubileumi Kodály-év
Vydavateľ: Galánta: Galántai Könyvtár, 2007
- Autor: Marton, Gyula A.
Názov: A festő
Vydavateľ: Komárom: KT Könyv - és Lapkiadó Kft., 2007
- Autor: Albert, Sándor
Názov: A fejlődő Selye János Egyetem
Vydavateľ: Komárom: Selye János Egyetem, 2007
- Autor: Jánoš, Pavel
Názov: Minerálne pramene a zaniknuté kúpele v Novohrade
Vydavateľ: Kalinovo: Pavel Jánoš, 2007
- Autor: Drenko, Jozef
Názov: Kaštiele a kúrie Novohradu
Vydavateľ: Lučenec: Oddelenie kultúry Mestského úradu, 2007
- Autor: Tóth, Elemér
Názov: Tölgyek
Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Tašková, Mária
Názov: Vidám számolás
Vydavateľ: Dunajská Streda: Családi Könyvklub, 2007
- Autor: Tašková, Mária
Názov: Mindent tudni akarok!
Vydavateľ: Dunajská Streda: Családi Könyvklub, 2007
- Autor: Tašková, Mária
Názov: Elsős leszek
Vydavateľ: Dunajská Streda: Családi Könyvklub, 2007

- Názov: Maďarská dráma
Vydavateľ: Bratislava: Divadelný ústav, 2007
- Autor: Ortway, Teodor
Názov: Pozsony város utcái és terei
Vydavateľ: Bratislava: Albert Marenčin PT, 2007
- Autor: Stadtrucker, Ernő
Názov: Hihetetlen históriák
Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Autor: Haľko, József
Názov: Mindennapi kenyerünk - 2. rész
Vydavateľ: Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007
- Názov: Fenntartható szennyvízgazdálkodás közép- és kelet-európában - a kis és közepes méretű települések igényei szerint
Vydavateľ: Bratislava: Global Water Partnership Central and Eastern Europe, 2007
- Autor: Trojanová, Eva
Názov: Dolán György
Vydavateľ: Bratislava: Median
- Názov: Čierne korenie- Feketebors- Black pepper. Lukács Zsolt
Vydavateľ: Košice: Múzeum Vojtecha Löfflera, 2007
- Autor: Výtvarné spektrum
Názov: Výtvarné spektrum 2007
Vydavateľ: Dunajská Streda: Žitnoostrovské osvetové stredisko, 2007
- Názov: Demänovská jaskyňa slobody
Vydavateľ: Liptovský Mikuláš: Grafon, 2007
- Názov: Kvalita materskej školy v teórii a praxi
Vydavateľ: Prešov: Metodicko-pedagogické centrum, 2007
- Autor: Petrík, Ján, 1949-
Názov: Štefan Petrőczy von Petrőcz
Vydavateľ: Spišská Nová Ves: Ján Petrík, 2007
- Názov: Slovensko-maďarský príručný slovník
Vydavateľ: Veľký Meder: Talentum, 2007
- Autor: Ertl, Peter
Názov: Bikers
Vydavateľ: Bratislava: Meet, 2007

- Názov: Biomasa pre regionálnu energetiku
Vydavateľ: Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2007
- Názov: Lučenec
Vydavateľ: Lučenec: Mesto Lučenec, 2007
- Názov: Anton Jasusch maliar a vizionár
Vydavateľ: Bratislava: Galéria mesta Bratislavy, 2007
- Názov: Slovensko-maďarské vzťahy
Vydavateľ: Bratislava: Juraj Mrocek, 2007
- Názov: Brány Zemplína
Vydavateľ: Michalovce: Excel enterprise, 2007
- Autor: Brányik, Alexander
Názov: 100 rokov - sto najlepších 1904-2004
Vydavateľ: Dunajská Streda: SIDÓ František - HASID -TECH, 2007
- Autor: Kočiš, Jozef
Názov: Alžbeta Báthoryová a jej obeť
Vydavateľ: Žilina: Knižné centrum, 2007
- Autor: Tvrдый, Ivan
Názov: Historický vývoj názvov poštových služobní na Slovensku
Vydavateľ: Košice: Slovenská filatelistická vedecká spoločnosť, 2007
- Názov: Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2006
Vydavateľ: Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2007
- Názov: Elemér Halász-Hradil
Vydavateľ: Košice: Múzeum Vojtecha Löfflera, 2007
- Názov: Hurbanovo - Ógyalla
Vydavateľ: Komárno: Citypress Slovakia, 2007
- Názov: Kolárovo - Gúta
Vydavateľ: Komárno: Citypress Slovakia, 2007
- Názov: Klenoty Tekovského múzea v Leviciach
Vydavateľ: Levice: Tekovské múzeum, 2007
- Autor: Buda, František
Názov: História židovskej náboženskej obce
Vydavateľ: Tvrdosovce: Obecný úrad, 2007

- Autor: Vojenský kartografický ústav (Harmanec, Slovensko)
 Názov: Slovenská republika
 Vydavateľ: Harmanec: Vojenský kartografický ústav, 2007
- Autor: Albert, Sándor
 Názov: Dopĺňujúce pedagogické štúdium na Univerzite J. Selyeho
 Vydavateľ: Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2007
- Autor: Kis, Róbert
 Názov: Nová Vieska - Kisújfalu
 Vydavateľ: Komárno: KT, 2007

Knižné publikácie českej menšiny

- Autor: Bridgman, Roger
 Názov: 1000 objavů a vynálezů
 Vydavateľ: Bratislava: Perfekt, c2007
- Autor: Ryder, Rory
 Názov: 101 frázových sloves za jeden den
 Vydavateľ: Bratislava: Fragment, 2007
- Autor: Hrobat, Breda
 Názov: 90-denní rozlišovací dieta
 Vydavateľ: Bratislava: Vydavateľstvo Trysk, 2007
- Autor: Lajos, Mari
 Názov: Domáci moučníky
 Vydavateľ: Bratislava: Příroda, 2007
- Autor: Poláčeková, Dagmar
 Názov: Aleš Votava
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenská národná galéria: Slovart, 2007
- Autor: Kozłowska, Urszula
 Názov: Čistotný beránek
 Vydavateľ: Bratislava: Příroda, 2007
- Autor: Light, Sun
 Názov: Bible štěstí
 Vydavateľ: Bratislava: Eugenika, 2007
- Autor: Česko a Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní
 Názov: Česko a Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní 2007
 Vydavateľ: Bratislava: Ekonóm, 2007

- Autor: Casalis, Anna
 Název: Dobrodružství Jakuba a Věrky
 Vydavatel: Bratislava: Slovart-Print, 2007
- Autor: Palmer, Michael,
 Název: Smrt si počká
 Vydavatel: Bratislava: Aktuell, 2007
- Název: Jánošík a fenomén zbojníctva na slovensko-poľsko-českom pomedzí
 Vydavatel: Žilina: Považské múzeum, 2007
- Název: Kultúra v Európe v období súčasných zmien
 Vydavatel: Bratislava: Slovenský odborový zväz kultúry a
 Autor: Ulasevičová, Oľga
 Název: Co dělám přes den?
 Vydavatel: Bratislava: Příroda, 2007
- Název: Pohádky z lesní říše
 Vydavatel: Bratislava: Slovart-Print, 2007
- Autor: Nougier, Louis-René
 Název: Od pravěkých lovců k Barbarům
 Vydavatel: Bratislava: Perfekt, 2007
- Autor: Sokolová, Miroslava
 Název: Slovenčina a čeština
 Vydavatel: Bratislava: Univerzita Komenského, 2007

Knižné publikácie nemeckej menšiny

- Autor: Ondrčková, Eva
 Název: Obchodné rokovania v nemčine a v angličtine
 Vydavatel: Bratislava: Sprint, 2007
- Autor: Rakšányiová, Jana
 Název: Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník
 Vydavatel: Košice: Pezolt PVD, 2007
- Autor: Ondrčková, Eva
 Název: Wirtschaftsdeutsch im Unternehmen. Neu
 Vydavatel: Bratislava: Sprint v.f.a., 2007
- Autor: Roob, Josef
 Název: Schöne Poesie aus dem Karpatenland unter der Hohen Tatra: Fleiss
 - Scharm - Tränen
 Vydavatel: Žilina: 2007

- Názov: Nemčina na cesty
Vydavateľ: Bratislava: Príroda, 2007
- Autor: Jančár, Ivan
Názov: Nová krv
Vydavateľ: Bratislava: Vydavateľstvo Krása, 2007
- Autor: Jurčáková, Eva
Názov: Landeskunde
Vydavateľ: Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007
- Názov: Kultúra v Európe v období súčasných zmien
Vydavateľ: Bratislava: Slovenský odborový zväz kultúry a spoločenských organizácií, 2007
- Názov: Demänovská jaskyňa slobody
Vydavateľ: Liptovský Mikuláš: Grafon, 2007
- Autor: Bielíková, Mária
Názov: Hermann Hesse und das Fremde - 1. Teil
Vydavateľ: Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007
- Autor: Ludwig, Franz-Josef
Názov: Gedankensplitter
Vydavateľ: Kežmarok: ViViT, 2007
- Autor: Baroš, Roman
Názov: Nemčina pre všetkých
Vydavateľ: Bratislava: Kakadu, 2007
- Autor: Petrík, Ján
Názov: Štefan Petrőczy von Petrőcz
Vydavateľ: Spišská Nová Ves: Ján Petrík, 2007
- Názov: Okná a dvere pri obnove pamiatok
Vydavateľ: Banská Štiavnica: Spolok Banskej Štiavnice' 91, c 2007
- Názov: Slowakische Gegenwartsstücke
Vydavateľ: Bratislava: Divadelný ústav, 2007
- Autor: Leikert, Jozef
Názov: Die 55 schönsten Städte und Städtchen der Slowakei
Vydavateľ: Bratislava: Príroda, 2007
- Autor: Šilberský, Aleš
Názov: Vysoké Tatry štetcom a objektívom
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské národné múzeum - Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2007

- Autor: Blanár, Vincent
Názov: Jazyky v kontaktoch
Vydavateľ: Bratislava: Veda, 2007
- Autor: Ondrčková, Eva,
Názov: Nemecký jazyk pre 2. ročník stredných škôl
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Autor: Frączek, Agnieszka
Názov: Rozprávková nemčina
Vydavateľ: Bratislava: Matys, 2007
- Názov: Minority: construct or reality?
Vydavateľ: Bratislava: Zing Print, 2007
- Autor: Kędzior, Brunon
Názov: Erzkathedrale in Danzig Oliva
Vydavateľ: Trnava: Jares Slowakei, 2007
- Názov: Brekov
Vydavateľ: Brekov: Obecny úrad, 2007
- Autor: Čurmová, Viera
Názov: Prechádzka po nehnuteľných kultúrnych pamiatkach Michaloviec
Vydavateľ: Michalovce: Združená stredná škola hotelových služieb a obchodu, 2007
- Autor: Mordavská, Eva
Názov: Testy z nemeckého jazyka
Vydavateľ: Bratislava: Príroda, 2007
- Autor: Jiroušek, Alexander
Názov: Slowakei
Vydavateľ: Martin: Verlag Neografia, 2007
- Autor: Čelková, Mária
Názov: Portréty komorských grófov a osobností baníctva a hutníctva na území Slovenska v 17.- 19. storočí
Vydavateľ: Košice: Banská agentúra, 2007
- Autor: Števík, Miroslav
Názov: Rubrum Clastrum
Vydavateľ: Stará Ľubovňa: Ľubovnianske múzeum, 2007
- Autor: Varga, Ervin
Názov: Slovenský ľudový umelecký kolektív
Vydavateľ: Bratislava: Fo art, 2007

- Autor: Tvrdý, Ivan
 Náзов: Historický vývoj názvov poštových služobní na Slovensku
 Vydavateľ: Košice: Slovenská filatelistická vedecká spoločnosť, 2007
- Autor: Páleš, Emil
 Náзов: Die sieben Erzengel
 Vydavateľ: Bratislava: Sophia, 2007
- Autor: Grajciarová, Želmíra
 Náзов: Sochár Robert Kühmayer a Bratislava
 Vydavateľ: Bratislava: Galéria mesta Bratislavy, 2007
- Náзов: Generationen, Interpretationen, Konfrontationen
 Vydavateľ: Bratislava: Institut für Kunstgeschichte der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, 2007
- Autor: Tarábeková, Mária
 Náзов: Nemecká gramatika pre základné a stredné školy
 Vydavateľ: Bratislava: Didaktis, 2007
- Autor: Jambor, Ján
 Náзов: Die Rolle des Zufalls bei der Variation der klassischen epischen Kriminalliteratur in den Bärlach - Romanen Friedrich Dürrenmatts
 Vydavateľ: Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2007
- Autor: Földes, Ondrej
 Náзов: Slovensko 1939-1945
 Vydavateľ: Bratislava: Album, 2007
- Náзов: Hallo, da bin ich!
 Vydavateľ: Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007
- Autor: Demuth, Karol
 Náзов: Banská Bystrica und Umgebung
 Vydavateľ: Banská Bystrica: Spektrum Grafík, 2007
- Autor: Kupkovič, Alexander
 Náзов: Nemecký jazyk 4
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2007
- Náзов: VIII. Tagung des Verbandes der Deutschlehrer und Germanisten der Slowakei
 Vydavateľ: Nitra: Spoločnosť učiteľov nemeckého jazyka a germanistov Slovenska, 2007
- Autor: Jiroušek, Ladislav
 Náзов: Spiš perla Slovenska
 Vydavateľ: Spišská Nová Ves: Ladislav Jiroušek, 2007

- Autor: Šedivý, Juraj
 Názov: Mittelalterliche Schriftkultur im Pressburger Kollegiatkapitel
 Vydavateľ: Bratislava: Chronos, 2007
- Autor: Špes, Andrej
 Názov: Meine Muttersprache
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2007, Edícia Acta Carpatho-Germanica ; XIV
- Autor: Pöss, Ondrej
 Názov: Dejiny a kultúra karpatských Nemcov
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenské národné múzeum - Múzeum kultúry karpatských Nemcov: Karpatonemecký spolok na Slovensku, 2007
- Názov: Pohľady do minulosti: zborník prednášok z histórie
 Vydavateľ: Levoča: Slovenské národné múzeum - Spišské múzeum v Levoči, 2007

Knižné publikácie rómskej menšiny

- Názov: Zdravotná starostlivosť v sociálne vylúčených rómskych komunitách
 Vydavateľ: Bratislava: PDCS - Partners for Democratic Change Slovakia, 2007
- Autor: Riboldi, Mario
 Názov: Opravdivý Róm - Un vero kaló
 Vydavateľ: Košice: OTA, 2007
- Názov: Smernice pre pastoračiu Rómov
 Vydavateľ: Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007
- Autor: Gašparová, Eva
 Názov: Romaňi čhib
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Autor: Filadelfiová, Jarmila
 Názov: Report on the living conditions of Roma in Slovakia
 Vydavateľ: Bratislava: UNDP Regional Bureau for Europe and the CIS, 2007
- Autor: Adamová, Erika
 Názov: Prvý konverzačný lexikón rómskej gramatiky - 1. časť
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Názov: Program Karpatskej nadácie RomaNet
 Vydavateľ: Košice: Karpatská nadácia, 2007
 Rozsah: 30 s.: fotogr., mapky ; 30 cm

- Autor: Vargová, Mária
 Názov: Problémy adaptácie a adjustácie rómskych žiakov mladšieho školského veku na školské a iné prostredie a na výchovno-vzdelávací proces
 Vydavateľ: Ružomberok: Katolícka univerzita, 2007
- Názov: Nehmotná ľudová kultúra Rómov na Slovensku
 Vydavateľ: Bratislava: Národné osvetové centrum, 2007
- Autor: Lukáčová, Ingrid
 Názov: Metodika k Doplnkovým učebným textom k predmetu rómsky jazyk
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Autor: Gašparová, Eva
 Názov: Metodická príručka k učebnici rómskeho jazyka
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Autor: Rigová, Silvia
 Názov: Metodická príručka k sade rómsko-slovenských učebných textov Pherasuňi abeceda, pracovných listov Pherasune ľiteri a Rómskym výkladovým kartám pre prvý ročník ZŠ
 Vydavateľ: Prešov: Metodicko-pedagogické centrum, 2007
- Autor: Samko, Emil
 Názov: Gramatika a dejiny rómskeho jazyka
 Vydavateľ: Stropkov: OZ DROMOS, 2007
- Autor: Klein, Vladimír
 Názov: Edukácia rómskych žiakov prostredníctvom asistenta učiteľa a nulých ročníkov
 Vydavateľ: Ružomberok: Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 2007
- Autor: Lukáčová, Ingrid
 Názov: Doplnkové učebné texty k predmetu rómsky jazyk
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Autor: Justová, Martina
 Názov: Deti sú naša budúcnosť
 Vydavateľ: Nitra: Hieroglyf, 2007
- Autor: Pivoň, Rastislav
 Názov: Dejiny Rómov v dátach
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Autor: Zeman, Viliam
 Názov: Antológia rómskych spisovateľov
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007

- Autor: Adam, Gejza
 Názov: Antológia rómskej hudby
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Názov: Aktuálne trendy v sociálno-edukačnej práci s rómskymi žiakmi
 Vydavateľ: Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa - Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2007
- Autor: Mišík, Marián
 Názov: Žijeme spolu
 Vydavateľ: Trenčín: Metodicko-pedagogické centrum, 2006
- Autor: Tanaka, Jennifer
 Názov: Príručka pre plánovanie lokálnej participačnej akcie pre boj s chudobou a exklúziou Rómov
 Vydavateľ: Budapešť: Pakiv European Roma Fund: Autonómia Foundation, 2007
- Názov: Holokaust Sintov a Rómov
 Vydavateľ: Bratislava: Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít, 2007
- Autor: Pavúk, Andrej
 Názov: Fajčenie žien a prenatálny vývin ich detí s osobitým zreteľom na rómsku populáciu
 Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007
- Autor: Adamová, Irena
 Názov: Antológia rómskych tradícií a remesiel
 Vydavateľ: Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007
- Autor: Balogová-Slobodníková, Martina
 Názov: Romológia
 Vydavateľ: Žilina: Euroformes, 2007

Knižné publikácie rusínskej menšiny

- Autor: Dulebová, Irina
 Názov: Ruský jazyk pre pokročilých - diel I.
 Vydavateľ: Bratislava: Ekonóm, 2007
- Autor: Červenjak, Andrej
 Názov: Russkaja literatura v slovackom vospriatiji
 Vydavateľ: Nitra: Filozofskij fakultet Universiteta im. Konstantina
- Názov: Kultúra v Európe v období súčasných zmien
 Vydavateľ: Bratislava: Slovenský odborový zväz kultúry a spoločenských organizácií, 2007

- Názov: Demänovská jaskyňa slobody
Vydavateľ: Liptovský Mikuláš: Grafon, 2007
- Autor: Strelková, Katarína
Názov: Vybrané kapitoly z gramatiky ruského jazyka
Vydavateľ: V Bratislave: Ekonóm, 2007
- Autor: Kollárová, Eva
Názov: Russkije kul'turnyje issledovanija
Vydavateľ: Banská Bistrica: Štúdio F, 2007
- Autor: Makara, Sergej
Názov: Andrej Červenjak - na romantičeskich kryl'jach v tainstvennyj chram iskusstva
Vydavateľ: Poniky: Partner, 2007
- Názov: Exiting war
Vydavateľ: Bratislava: Vojenský historický ústav, 2007
- Autor: Šima, Pavel
Názov: Exogenéza a endogenéza spisovnej ruštiny
Vydavateľ: Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2007
- Autor: Kollárová, Eva
Názov: Ruština pre samoukov
Vydavateľ: Bratislava: Belimex, 2007
- Autor: Blanár, Vincent
Názov: Jazyky v kontaktoch
Vydavateľ: Bratislava: Veda, 2007
- Autor: Hirjak, Michal
Názov: Bibliografia narodnych spivank i narodnoj poeziji Rusyniv vychodnoho Sloven'ska II.
Vydavateľ: Prjašiv: Rusyn: Narodny novynky, 2007
- Autor: Kędzierski, Brunon
Názov: Archikafedral'naja bazilika v Gdańske Olive
Vydavateľ: Trnava: Jares Slovakija, 2007
- Autor: Kędzierski, Brunon
Názov: Olivskij organ
Vydavateľ: Trnava: Jares Slovakija, 2007
- Autor: Marček, Stano
Názov: Esperanto prjamym metodom
Vydavateľ: Martin: Stano Marček, 2007

- Názov: Ilustrovaný technický slovník
Vydavateľ: Prešov: Fakulta výrobných technológií TU, 2007
- Autor: Čurmová, Viera
Názov: Prechádzka po nehnuteľných kultúrnych pamiatkach Michaloviec
Vydavateľ: Michalovce: Združená stredná škola hotelových služieb a obchodu, 2007
- Názov: Opyt demokratičeskich preobrazovanij Slovakii
Vydavateľ: Bratislava: Institut občestvennych problem, 2007
- Autor: Košíková, Alžbeta
Názov: Prvé kroky - ruský jazyk
Vydavateľ: Žilina: Školmédiá, 2007
- Autor: Strelková, Katarína,
Názov: Odborná ruština pre pokročilých
Vydavateľ: Bratislava: Ekonóm, 2007
- Autor: Ryder, Rory
Názov: Ruština
Vydavateľ: Bratislava: Fragment, 2007
- Autor: Antoňák, Andrej
Názov: Ruská literatúra 20. storočia
Vydavateľ: Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2007
- Názov: Frazeologické štúdie
Vydavateľ: Prešov: Michal Vaško, 2007
- Autor: Wagnerová, Ružena
Názov: Tak kráčame ďalej
Vydavateľ: Trenčín: Vydavateľstvo Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka, 2007
- Autor: Sejfullajev, Badrutin Mogamedovič
Názov: Osnovy ekonomičeskoj teorii
Vydavateľ: Trenčín: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, 2007
- Autor: Sejfullajev, B. M.
Názov: Istorija ekonomičeskich učenij
Vydavateľ: Trenčín: Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov, Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, 2007
- Názov: Slovensko-slovanské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy
Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007, Edícia Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis ;

- Názov: Aktuálne otázky Pravoslávia
Vydavateľ: Bratislava: Dobročinný spolok sv. Jána Šanghajskeho a San-Francisskeho, 2007
- Autor: Birčák, Ján
Názov: Rudo Smoter a jeho pieseň
Vydavateľ: Prešov: Centrum antropologických výskumov, 2007
- Autor: Gálová, Valentína
Názov: Ruský jazyk pre študentov SPU
Vydavateľ: Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2007
- Autor: Bielousová, Rimma
Názov: Ruský jazyk pre študentov bakalárskeho štúdia
Vydavateľ: Košice: Technická univerzita, 2007
- Názov: Rosocha - rodina a jej história
Vydavateľ: Košice: Typopress, 2007
- Názov: Hľadanie ekvivalentnosti
Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007, Edícia Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Presoviensis ;
- Autor: Sokolová, Jana
Názov: Leksičeskaja osnova russkogo jazyka
Vydavateľ: Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2007
- Názov: Jazyková kultúra a jazyková norma v rusínskom jazyku
Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007
- Názov: Vzťahy a súvislosti v umeleckom preklade
Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007
- Názov: Naukovyj zbirnyk Muzeju ukrajins'ko-rus'koji kul'tury u Svydnyku
Vydavateľ: Prjašiv: Exco, 2007

Knižné publikácie ukrajinskej menšiny

- Autor: Ňachajová, Mária
Názov: Tlače ruskej, ukrajinskej a bieloruskej emigrácie vo fondoch ŠVK v Prešove
Vydavateľ: Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2007
- Názov: Dolný Zemplín - Zakarpatská Ukrajina
Vydavateľ: Michalovce: Excel enterprise, 2007

- Autor: Makara, Sergej
Názov: Lúč slova v štrnástich jazykoch
Vydavateľ: Poniky: Čižmárová-Partner, 2007
- Autor: Rezník, Jaroslav
Názov: Dôstojnosť slova Jaroslava Rezníka
Vydavateľ: Banská Bystrica: Vydavateľstvo Čižmárová-Partner, 2007
- Autor: Pukan, Miron
Názov: V premenách času
Vydavateľ: Bratislava: Divadelný ústav Prešov: Divadlo Alexandra Duchnoviča, 2007
- Autor: Kruško, Štefan
Názov: Domov v cudzine, alebo, Žili sme na Ukrajine
Vydavateľ: Prešov: Koordinačný výbor reoptántov v SR, občianske združenie, 2007, Edícia Nezabúdame
- Názov: Slovaččyna v NATO
Vydavateľ: Bratislava: Ministerstvo zakordonnych sprav Slovac'koji respubliky, [2007]
- Autor: Nižňanský, Viktor
Názov: Miestna demokracia na Ukrajine
Vydavateľ: Bratislava: M.E.S.A.10 - Centrum pre ekonomické a sociálne analýzy, 2007
- Autor: Miďanka, Petro
Názov: Vôňa horcov
Vydavateľ: Prešov: Baum, 2007
- Autor: Derevjanik, Mikuláš
Názov: Jarabina
Vydavateľ: Kežmarok: ViViT, 2007
- Autor: Makara, Sergej
Názov: Michal Roman - pedagóg, vedec, dejateľ
Vydavateľ: Banská Bystrica: Partner-Čižmárová, 2007
- Autor: Šmigel', Michal
Názov: Banderovci na Slovensku 1945-1947
Vydavateľ: Banská Bystrica: Katedra histórie Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, 2007
- Názov: Slovensko-slovanské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy
Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007

Autor: Birčák, Ján
 Názov: Rudo Smoter a jeho pieseň
 Vydavateľ: Prešov: Centrum antropologických výskumov, 2007

Autor: Hirjak, Michal
 Názov: Bibliografia narodnych spivanok i narodnoj poeziji Rusyniv vychodnoho Sloven'ska II.
 Vydavateľ: Prjašiv: Rusyn: Narodny novynky, 2007

Názov: Čas i pam'jať
 Vydavateľ: Prjašiv: Sojuz rusyniv-ukrajinciv Slovac'koji Respubliky, 2007

Knižné publikácie židovskej menšiny

Autor: Horňanová, Sidonia
 Názov: Židovská apokalyptika
 Vydavateľ: Bratislava: Univerzita Komenského, 2007

Autor: Borský, Maroš
 Názov: Synagogue architecture in Slovakia
 Vydavateľ: Bratislava: Jewish Heritage Foundation - Menorah, 2007

Autor: Lowy, Alexander
 Názov: Spomienky na mladosť
 Vydavateľ: Zvolen: Klemo, 2007

Autor: Valenčin, Martin
 Názov: Sicha - dialóg
 Vydavateľ: Prešov: Petra, 2007
 Rozsah: 76 s. ; 21 cm

Autor: White, Ellen Gould Harmon
 Názov: Zo slávy do tieňa
 Vydavateľ: Vrútky: Advent-Orion, 2007

Autor: Kamenec, Ivan
 Názov: Po stopách tragédie
 Vydavateľ: Bratislava: Hajko & Hajková, 2007

Názov: Park ušľachtilých duší
 Vydavateľ: Bratislava: Izraelská obchodná komora na Slovensku, 2007

Autor: Lustig, Arnošt
 Názov: Odpovede
 Vydavateľ: Bratislava: SNM - Múzeum židovskej kultúry, 2007, Edícia Judaica slovac

- Autor: Buda, František
 Názov: História židovskej náboženskej obce
 Vydavateľ: Tvrdosovce: Obecný úrad, 2007
- Autor: Fatranová, Gila
 Názov: Boj o prežitie - Haim Maavak al Hisardut? Hanhagat Jehudé Slovakia Bašoa 1938-1944
 Vydavateľ: Bratislava: SNM - Múzeum židovskej kultúry, 2007 Edícia Judaica Slovaca
- Autor: Dialóg kresťanstva a judaizmu
 Názov: Dialóg kresťanstva a judaizmu
 Vydavateľ: Ružomberok: Katolícka univerzita, 2007
- Názov: Cena života
 Vydavateľ: Spišská Nová Ves: Gymnázium, 2007
- Autor: Salner, Peter
 Názov: -budúci rok v Bratislave, alebo, Stretnutie
 Vydavateľ: Bratislava: Albert Marenčin PT, 2007
- Autor: Kornfeld, Ferenc
 Názov: Az én városom Dunaszerdahely - „Kis Jeruzsálem“
 Vydavateľ: Dunajská Streda: František Sidó Hasid-tech, 2007
- Názov: Z dejín holokaustu a jeho popierania
 Vydavateľ: Bratislava: Univerzita Komenského - Filozofická fakulta, 2007, Edícia Acta historica Posoniensia

Knižné publikácie chorvátskej menšiny

- Autor: Gavran, Miro
 Názov: Nora danas ; Sve o muškarcima ; Kako ubiti predsjednika
 Vydavateľ: Bratislava: Vydavateľstvo Jána Jankoviča, 2007
- Autor: Jankovič, Radoslav
 Názov: Ljeto va jačka Hrvatskoga Jandrofa
 Vydavateľ: Bratislava: Chorvátsky kultúrny zväz na Slovensku, 2007

Knižné publikácie poľskej menšiny

- Názov: Igor Hrušovský - osobnosť slovenskej filozofie
 Vydavateľ: Bratislava: Iris, 2007
- Autor: Dudáš, Miloš
 Názov: Drewniane cerkwie i kościoły
 Vydavateľ: Bratislava: Dajama, 2007

- Názov: Orava
Vydavateľ: Dolný Kubín: Oravská knižnica Antona Habovštiaka, 2007
- Názov: K počte Alexandra Moyzesa a Ľudovíta Rajtera
Vydavateľ: Bratislava: Stimul, 2007
- Názov: Stát a právo v letech 1848-1918 ve středoeurópskem kontextu
Vydavateľ: Žilina: Poradca podnikateľa, 2007
- Autor: Bohuš, Ivan
Názov: Tatranské chaty
Vydavateľ: Tatranská Lomnica: I & B, 2007
- Autor: Kędziorski, Brunon
Názov: Bazylika archikatedralna w Gdańsku Oliwie
Vydavateľ: Trnava: Jares Słowacja, 2007
- Autor: Kędziorski, Brunon
Názov: Organy Oliwskie
Vydavateľ: Trnava: Jares Slowacja, 2007
- Autor: Olchowa, Gabriela
Názov: Przejawy perswazji w strukturze siedemnastowiecznych kazań Szymona Starowolskiego
Vydavateľ: Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007
- Autor: Kollár, Daniel
Názov: Pieniny
Vydavateľ: Bratislava: Dajama, 2007
- Autor: Števík, Miroslav
Názov: Zamek Lubowniański
Vydavateľ: Stará Lubovňa: Lubovnianske múzeum, 2007
- Názov: Oscarové mesto Sabinov
Vydavateľ: Sabinov: Mestské kultúrne stredisko, 2007
- Autor: Potočná, Eva
Názov: Kúpeľná obec Vyšné Ružbachy
Vydavateľ: Poprad: Nakladateľstvo Region Poprad Vyšné Ružbachy:
- Názov: Jánošík a fenomén zbojníctva na slovensko-poľsko-českom pomedzí
Vydavateľ: Žilina: Považské múzeum, 2007
- Názov: Sačurovská dychovka
Vydavateľ: Sačurov: [Obecný úrad], 2007

Knižné publikácie týkajúce sa menšín Slovenska

- Názov: Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2006 – Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában
Vydavateľ: Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2007
- Názov: Slovensko 2006
Vydavateľ: Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2007
- Autor: Filadelfiová, Jarmila
Názov: Report on the living conditions of Roma in Slovakia
Vydavateľ: Bratislava: UNDP Regional Bureau for Europe and the CIS, 2007
- Autor: Csámpai, Ottó
Názov: Sociológia v skúmaní etnicity
Vydavateľ: Trnava: Oliva, 2007, Edícia ProSocio
- Autor: Pekár, Martin
Názov: Východné Slovensko
Vydavateľ: Prešov: Prešovská univerzita, 2007
- Autor: Bartakovics, István
Názov: Ártatlanul bűnhődtek
Vydavateľ: Komárom: KT Könyv, 2007
- Autor: Csáky, Károly
Názov: Szécsénykovácsitól Zalabáig
Vydavateľ: Pozsony: Madách-Posonium, 2007
- Názov: Minority: construct or reality?
Vydavateľ: Bratislava: Zing Print, 2007, Edícia Ethnic studies
- Názov: Slovensko-maďarské vzťahy
Vydavateľ: Bratislava: Juraj Mrocek, 2007
- Autor: Vadkerty, Katalin
Názov: A kitelepítéstől a reszlovakizációig
Vydavateľ: Pozsony: Kalligram, 2007
- Názov: Spoločne v ústrety rozmanitosti
Vydavateľ: Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2007
- Názov: Program Karpatskej nadácie RomaNet
Vydavateľ: Košice: Karpatská nadácia, 2007
- Autor: Andruška, Peter
Názov: Dolnozemske podoby slovenskej kultúry
Vydavateľ: Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2007

Autor: Chovanec, Jaroslav
Názov: Ústavné garancie základných ľudských a občianskych práv a slobôd
Vydavateľ: Bratislava: Procom, 2007

Autor: Bujnová, Helena
Názov: Územnosprávne usporiadanie Slovenska do roku 1990 - 1. časť
Vydavateľ: Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2007

Názov: Chute a vône Slovenska
Vydavateľ: Martin: Slovenské národné múzeum, 2007

NAJDÔLEŽITEJŠIE SPOLOČENSKO-POLITICKÉ A KULTÚRNE UDALOSTI V ŽIVOTE NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN NA SLOVENSKU

[A SZLOVÁKIAI NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK LEGFONTOSABB TÁRSADALOMPOLITIKAI ÉS KULTURÁLIS ESEMÉNYEI]

A magyar kisebbség [Maďarská menšina] (Lelkes Gábor)

Január 1., Pozsony – A Szlovák Köztársaság megalakulásának 14. évfordulóján a köztársasági elnök 18 személyiséget tüntetett ki, köztük Rajter Lajos zeneszerzőt in memoriam.

Január 2., Pozsony – Bárdos Gyula, a Magyar Koalíció Pártja (MKP) parlamenti képviselői klubjának frakcióvezetője nyilatkozatot adott aki, amelyben kifejezi, hogy az MKP aggodalommal szemléli a magyarországi nemzetpolitikában történő változásokat és a pályázati rendszer átalakítását (többek közt a Határon Túli Magyarok Hivatalának és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalnak megszüntetését) nem tartja indokoltnak és célszerűnek.

Január 11., Dunaszerdahely – A Vámbéry Irodalmi Kávéházban megtartották a Magyarok Szlovákiában könyvsorozat III. kötetének bemutatóját, mely Kultúra (1989–2006) címmel jelent meg a Fórum Kisebbségkutató Intézet gondozásában.

Január 14., Tiszaújváros (Magyarország) – Gémesi Ferenc magyar szakállamtitkár a határon túli magyarokkal folytatott párbeszédet követően ismételten kiállt a Szülőföld Alapra épülő új intézményrendszer mellett, amelynek fontos sajátossága az átláthatóság, továbbá a politikum, a szakma és a végrehajtás szigorú szétválasztása.

Január 16., Szklabonya – A Szlovák Nemzeti Múzeum - Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma megemlékezést tartott a Mikszáth Kálmán Emlékháznál az író születésének 160. évfordulója alkalmából.

Január 16., Pozsony – A szlovák-magyar vegyesbizottságok szlovákiai szekcióinak vezetői lecseréléséről döntött a szlovák kormány. A kulturális vegyesbizottság élére a Szlovák Nemzeti Párt (SZNP) képviselője, Miroslav Mojžita került.

Január 16., Pozsony – Heizer Antal, Magyarország rendkívüli és meghatalmazott nagykövete átadta megbízólevelét Ivan Gasparovič szlovák államfőnek.

Január 22., Budapest (Magyarország) – Hiller István magyar oktatási és kulturális miniszter a magyar kultúra napja alkalmából Márai Sándor díjjal jutalmazta Grendel Lajos író munkásságát.

Január 23., Pozsony – A frekvenciatanács eljárást indított a Szlovák Közzszolgálati Televízió ellen a Malina Hedviggel kapcsolatos riportjai miatt, ugyanis azokkal a televízió megsértette az információk és vélemények kiegyensúlyozottságáról szóló törvényt.

Február 2., Párkány – Szlovák-magyar kormányközi bizottság találkozájára került sor. A megbeszéléseken a határ menti városok, valamint a rendőri szervek együttműködéséről esett szó.

Február 2., Pozsony – A Szlovák Közzszolgálati Televízió magyar adásának új főszerkesztőjévé Debnár Klárát nevezték ki.

Február 12. Pozsony – Ivan Gasparovič köztársasági elnök kilenc alkotmánybíró-t nevezett ki, köztük Mészáros Lajost, az MKP egykori parlamenti képviselőjét, aki már egy megbízási időszakban alkotmánybíróként dolgozott.

Február 13., Strasbourg (Franciaország) – Az MKP küldöttsége találkozott az Európai Parlament új elnökével, Hans-Gert Poetteringgel.

Február 14., Pozsony – Orbán Viktor a Fidesz – Magyar Polgári Szövetség elnöke és egyben az Európai Néppárt alelnöke a szlovák fővárosba látogatott a Nemzetközi Republikánus Intézet meghívására. A látogatás során Orbán megbeszéléseket folytatott az MKP és a Csemadok vezetőivel is.

Február 15–16., Budapest (Magyarország) – Pavol Paška szlovák parlamenti elnök hivatalos látogatáson vett részt Magyarországon, ahol többek közt találkozott Szili Katalin magyar parlamenti elnökkel, Sólyom László köztársasági elnökkel és Göncz Kinga külügyminiszterrel, valamint a magyarországi szlovák kisebbség képviselőivel. A megbeszélések a kisebbségi kultúra és a határmenti infrastrukturális fejlesztések tárgykörét érintették.

Február 26., Pozsony – Szlovákia és Magyarország az Európai Unióban: közös érdekek keresése címmel tartottak konferenciát a Szlovákiai Külpolitikai Társaság a szlovák külügyminisztérium szervezésében. A vitában részt vett többek közt Ol'ga Algayerová, a szlovák külügyi tárca államtitkára és magyarországi kollégája, Szőke László.

Február 27., Budapest (Magyarország) – A Szülőföld Alap Regionális Egyeztető Fórumának alakuló ülésén döntés született arról, hogy a határon túli magyarok pályázati úton milyen támogatásra számíthatnak az anyaországtól. A testület elsősorban az Európai Unió területén kívül élő magyar kisebbség támogatását tekintette elsődlegesnek. A testület elnöke Gyurcsány Ferenc miniszterelnök.

Március 2., Pozsony – Az Európa Tanács a kisebbségi nyelvhasználat szlovákiai felülvizsgálását ajánlja, konkrét javaslatokat fogalmazott meg Szlovákia számára a magyar

nyelv használatával kapcsolatban (többek közt kéri a szlovák nyelvtörvényben szereplő korlátozások eltörlését).

Március 5., Pozsony – Ján Slota, az SNS elnöke szerint a pártja által irányított szlovák oktatási minisztérium nem számol a tervezett közös szlovák–magyar történelemkönyv bevezetésével.

Március 9., Pozsony – A szlovák kulturális minisztérium ígéretet tett arra, hogy a 2007. esztendőben is annyi pénzt jut a szlovákiai magyar kultúra támogatására, mint a korábbi években. A kisebbségeknek szánt 80 millió koronás keretből a magyar kultúra 51,4 millió koronát kapott, mely összeg némileg több is, mint a szaktárca által status quónak tekintett 2005-ös év mutat, amikor 51,1 millió volt ez az összeg.

Március 9., Brüsszel (Belgium) – Gyurcsány Ferenc magyar kormányfő szavai szerint „érdemi tartózkodás” volt kitapintható az uniós tagországok brüsszeli állam- és kormányfői találkozáján azzal a magyar javaslattal szemben, hogy a nemzeti kisebbségek jogvédelme is jelenjen meg a március 25-i ünnepélyes nyilatkozatban, amelyet az EU-t alapító római szerződés aláírásának 50. évfordulója alkalmából adják ki a hónap végén Berlinben. A magyar kormányfő elmondta, kezdeményezése nyílt ellenzőkre nem talált, de határozott támogatókra sem.

Március 11., Pozsony – Az MKP érsekújvári járási szervezete Csáky Pált is javasolta az MKP elnöki posztjára. Az elnökválasztásra a párt tisztújító országos kongresszusán március 31-én kerül sor.

Március 18., Pozsony – Szili Katalin a magyar parlament elnöke az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc kitörésének 159. évfordulóján több forradalmi megemlékezésen vett részt Szlovákiában Bugár Béla MKP elnök meghívására.

Március 20., Pozsony – Csáky Pál az MKP alelnöke hivatalosan is bejelentette, hogy a párt március 31-i kongresszusán harcba száll a pártelnöki posztért. Bugár Béla MKP elnök pozitívan fogadta a hírt.

Március 22., Érsekújvár – Kassák-kód címmel háromnapos rendezvénysorozatot szervezett a Szlovákiai Magyar Írók Társasága a magyar avantgárd vezéralakjának szülővárosában.

Március 23., Somorja – Húsvét a szlovák és a magyar néphagyományban címmel tartott előadást dr. Marta Botíková egyetemi docens, a pozsonyi Komenský Egyetem Etnológiai és Kulturális Antropológiai Tanszékének vezetője és dr. Liszka József, a Fórum Kisebbségkutató Intézet komáromi Etnológiai Központjának igazgatója.

Március 26., Pozsony – Heves politikai harc bontakozott ki az MKP elnöki posztjáért folyó küzdelem során Bugár Béla és Csáky Pál közt. Csáky Pál szerint Bugár Bélát gazdasági lobbis támogatja. Bugár Béla visszautasítja Csáky Pál rágalomhadjáratát.

Március 28., Pozsony – Papp Sándor, az Ifjú Szivek Magyar Táncegyüttes igazgatója az együttes átszervezése miatt elbocsátotta Héglí Dusánt, az együttes művészeti vezetőjét és Farkas József menedzsert.

Március 31., Komárom – A Magyar Koalíció Pártja VIII. Országos Kongresszusa Csáky Pált választotta meg a párt új elnökévé. Bugár Béla korábbi elnök 155, az új elnök 169 szavazatot szerzett. A Csáky Pálhoz közel állók szerezték meg a párt vezető pozícióinak többségét is. A párt második embere – az elnökhelyettes, aki egyben a külügyi feladatokat is ellátja – Berényi József lett, az Országos Tanácsot a korábbi megbízott elnök, Farkas Iván vezeti. Csáky Pál megerősítette, hogy a párt legközelebbi szövetségese a Szlovák Demokratikus és Keresztény Unió (SDKÚ), valamint a Kereszténydemokrata Mozgalom (KDH).

Április 2., Pozsony – Elhunyt Janda Iván a kisebbségi magyar zenei kultúra markáns személyisége, több zenei tankönyv szerzője. Alapító tagja és karnagya volt az Ifjú Szivek énekkarának, egyik életre hívója, karnagya és művészeti vezetője volt a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának.

Április 4., Pozsony – A szlovákiai magyar kiadókat megdöbbenésüknek adtak hangot, amiért a Szülőföld Alap pályázati kiírásába nem került bele a kiadó kiadás, vagyis a tevékenységükre a Szülőföld Alaptól nem kérhetnek pályázati támogatást.

Április 6., Pozsony – Az Új Szó szlovákiai magyar napilap kiadója számára készített közvéleménykutatás alapján a szlovákiai magyarok elsőprő többsége, 72,6 százaléka Bugár Bélát tenné meg az MKP pártelnökévé, vagyis ha nem az MKP küldöttei, hanem maguk a választók dönthetnének, továbbra is Bugár Béla vezetné az MKP-t. Az új pártelnökre, Csáky Pálra a magyar választók mindössze 11,2 százaléka „szavazott” volna, Duray Miklóst pedig 4,5%-nyian látnák szívesen az MKP elnöki székében. Bugárnak a 20–29 évesek táborában van a legtöbb híve (87,6%), Csáky Pálnak az 50–59 éveseknél (22%). Csáky Pálnak Kassa megye magyar nemzetiségű lakosai közt van a legnagyobb tábora (21,4%), Bugárnak Pozsony (85,7%) és Besztercebánya megyében (85,2%).

Április 9., Pozsony – Ivan Gašparovič szlovák államfő a Szlovák Rádióknak adott interjújában kijelentette, hogy találkozni akar Csáky Pállal, az MKP új elnökével.

Április 10., Pozsony – Csáky Pál a főügyészhez fordult a Új Szó szlovákiai magyar napilap kiadója számára készített közvéleménykutatás kapcsán, amelynek eredményei szerint a lakosság nagy többséggel Bugár Bélát „választotta volna” az MKP elnökévé. Csáky Pál szerint az adatgyűjtés során törvénysértés történt, ugyanis a nemzetiség a védett személyi adatok közé tartozik, s Csáky szerint ezt csak a tízévenkénti népszámlálásoknál szokták megkérdezni. A társadalomkutatók és jogi szakértők szerint általában Csáky Pál kifogásai.

Április 10., Pozsony – A tavasz folyamán sokat hangoztatott fiatalítás jegyében az MKP bemutatta ifjúsági csoportját, a Via Novát. A Via Nova célja bevonni az ifjúságot a politikai és társadalmi vérkeringésbe, felkészíteni a következő nemzedéket, hogy céltudatos, aktív szerepet vállaljon. A négy évvel ezelőtt alakult ifjúsági csoportnak 91

alapszervezete és csaknem 1000 tagja van. Kapcsolatban állnak több hazai és külföldi szervezettel, köztük a Magyar Ifjúsági Közösséggel, a kilencvenes évek elején alakult jobboldali-konzervatív, Polgári Demokrata Ifjúság nevű tömörüléssel, valamint a Fidesz és az Európai Néppárt ifjúsági szervezeteivel.

Április 11., Pozsony – Lemondott mandátumáról Gyurovszky László, az MKP parlamenti képviselője. Lemondását a közte és a párt új vezetése közti ellentétekkel indokolta. A pártból nem lép ki, marad a vágsellyei alapszervezet elnöke. Gyurovszky Lászlót a korábbi pártelnökhöz, Bugár Bélához közeli szárnyhoz sorolták, Duray Miklós a pártvezetést befolyásoló gazdasági lobbijának nevezte.

Április 12–13., Visegrád (Magyarország) – Kétnapos szakmai konferenciára került sor a 3. Hídműhely Szimpózium keretében szlovákiai és magyarországi szakemberek részvételével. A tanácskozáson többek közt a szlovák–magyar határszakaszon létesítendő Ipoly-hidak helyzetét is elemezték.

Április 18., Pozsony – Tallós Prohászka István (1896–1974) alkotásaiból nyílt kiállítás a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában. Tallós Prohászka István a két világháború közötti szlovákiai képzőművészet egyik jelentős személyisége.

Április 19., Budapest (Magyarország) – Sólyom László magyar köztársasági elnök fogadta az MKP képviselőit, Csáky Pál elnököt, Bárdos Gyula frakcióvezetőt és Duray Miklós alelnököt. Az MKP politikusai tájékoztatták az államfőt a párt új elnökségének prioritásairól.

Április 20–22., Pozsony – Háromnapos látogatást tett Szlovákiában Szili Katalin a magyar Országgyűlés elnöke. Szili Katalin többek közt megbeszéléseket tartott Pavol Paška szlovák házelnökkel, az MKP vezetőivel, valamint a szlovákiai magyar szellemi élet és a sajtó képviselőivel is. Szili Katalin Varga Kálmán, a magyar Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elnökének kíséretében felkereste az elmúlt években magyar állami támogatással felújított műemlékeket.

Április 22., Pozsony – Ismeretlen elkövetők ismét megcsonkították Petőfi Sándor fővárosi szobrát. A költőt és műsáját ábrázoló szoborcsoportnak az eddigi legsúlyosabb rongálást kellett elszenvednie: a szobor minden sérülékenyebb részét letörték vagy lefűrészelték, a költő kardját ellopták, a március 15-i ünnepségről maradt koszorúkból pedig keresztet raktak ki a szobor elé.

Április 24., Nyitra – Hivatalos bemutatkozó látogatáson a Konstantin Egyetemen járt Heizer Antal a Magyar Köztársaság pozsonyi nagykövete. Heizer Antal a magyar pedagógusok és szakemberek képzéséről először az egyetem rektorával, Libor Vozárral és Eva Malá rektorhelyetttel folytatott megbeszélést, majd a magyar diákok képzését felvállaló Közép-európai Tanulmányok Karán találkozott László Béla dékánnal és a kar tanáraival, hallgatóival.

Április 25., Budapest (Magyarország) – Gyurcsány Ferenc magyar miniszterelnök fogadta az MKP vezetőségét. Az új elnökség bemutatkozása mellett a Csáky Pál elnök

vezette küldöttség ismertette a határon túli magyarok támogatási rendszerével kapcsolatos elképzeléseit, valamint szó esett a határon átnyúló uniós programokra biztosított támogatások lehetséges felhasználásáról is.

Április 25., Dunaszerdahely – A Kortárs Magyar Galériában Németh Ilona Munkácsy-díjas képzőművész alkotásaiból nyílt tárlat.

Április 26–28., Rimaszombat – A Csemadok Országos Tanácsa, a Csemadok Rimaszombati Területi Választmánya és a Csemadok Művelődési Intézete szervezésében került megrendezésre a XVI. Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó verseny döntője.

Április 27., Kassa –A XXXVIII. Kazinczy Napok keretében kerültek megrendezésre a Szép Magyar Beszéd országos verseny döntője.

Május 2., Pozsony – . Ivan Gašparovič köztársasági elnök az MKP kérésére fogadta a párt új vezetését. Csáky Pál biztosította az államfőt, hogy az MKP továbbra is stabil, korrekt politikai párt marad. Tájékoztatta az államfőt a párt három fő célkitűzéséről, amelyek közül a legfontosabbak Csáky szerint a szlovákiai magyarság identitásával összefüggő kérdések. Az MKP képviselői biztosították az államfőt, hogy a Beneš-dekrétumok ügyét és az autonómia kérdését nem fogják megnyitni.

Május 10., Pozsony – Az MKP tiltakozik a Szlovák Rádió azon tervezett lépése ellen, amelynek következtében a magyar adás sugárzási ideje töredékére csökkene 2008 januárjától, miután a Szlovák Rádió megszüntetné az adás középhullámú sugárzását.

Május 13., Pozsony – Az MKP tiltakozik a környezetvédelmi minisztérium támogatáspolitikájával kapcsolatosan, ugyanis az SNS által vezetett minisztérium hátrányosan diszkriminálja a magyarlakta falvakat a támogatások megítélésakor.

Május 13., Komárom – A Selye János Egyetem finanszírozásáról tárgyalt Albert Sándor rektor, Dušan Čaplovič kormányalelnök, Váradi Lajos, Magyarország pozsonyi nagykövetségének főtanácsosa, valamint a Magyar Kormány Nemzetiségi Hivatalának képviselőjében Gémesi Károly szakállamtitkár.

Május 14., Nyitra – A járási rendőrpáncsnokság nyomozója vádemelési javaslatot tett Malina Hedvig ellen, hamis eskü és hamis vallomástétel miatt. Malina Hedvig nyitrai egyetemistát – saját állítása szerint – 2006 nyarán verték meg szlovák nacionalisták, mivel magyarul beszélt.

Május 17., Budapest (Magyarország) – Ismét nemzetközi porondra került Malina Hedvig ügye a nyitrai vádemelési javaslat miatt. Németh Zsolt, a Fidesz-Magyar Polgári Párt parlamenti képviselője, a Magyar Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke koncepciósnak nevezte a nyitrai diáklány elleni eljárást. Németh Zsolt nyilatkozatához csatlakozott Szabó Vilmos, a külügyi bizottság Magyar Szocialista Párt (MSZP) által delegált alelnöke is.

Május 18., Budapest (Magyarország) – Határon túli és magyarországi értelmiségiekkel tanácskozott Sólyom László államfő a fővárosi Sándor-palotában. A találkozó fő témája a regionális érdekképviselő formái és a régiók fejlesztésének lehetőségei. A szlovákiai magyar kisebbséget Lelkes Gábor és Öllös László, a Fórum Intézet munkatársai képviselték.

Május 21., Kassa – A szlovákiai Kassa megye a magyarországi Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyékkel együttműködve alakotta meg innovációs stratégiáját.

Május 24., Pozsony – Ján Kubiš külügyminiszter kijelentette, hogy Koszovó függetlensége nem elfogadható Szlovákia számára, ugyanis a délszerbiai tartomány önállóságának kihirdetésén felbuzdulnának a magyarok, és esetleg hasonló törekvésekkel állnának elő. A MKP nyilatkozatban utasította vissza a külügyminiszter állításait.

Május 25., Diószeg – Átadták a Talamon Alfonz-díjat, amelyet a Szlovákiai Magyar Írók Társasága a hazai prózaírók elismerésére alapított a Forbáth Imre-díj „párjaként”, melyet a költők közt osztanak ki. A Talamon-díj 2007. évi kitüntetettje Kovács Magda volt.

Június 3., Pilisszentkereszt (Magyarország) – Ivan Gašparovič szlovák államfő és Szili Katalin országgyűlési elnök megbeszélést folytattak a két ország közti vitás kérdésekről, többek közt szóba került Malina Hedvig ügye is.

Június 5., Dunaszerdahely – Dunaszerdahely város kulcsának átadásával megnyitotta kapuit a XXXII. Duna Menti Tavasz, a szlovákiai magyar gyermekszínházas országos fesztiválja.

Június 12., Komárom – Elkészültek az új komáromi Duna-híd tervei, amelyek elkészítésére Észak-Komárom és Dél-Komárom városok az Európai Unió Interreg pályázatán nyertek támogatást. A híd megépítéséhez a két ország közösen pályázna uniós forrásokra.

Június 18–23., Komárom – 44. alkalommal kerültek megrendezésre a Jókai Napok, mely seregszemle a szlovákiai magyar amatőr diák- és felnőtt színjátszók országos fesztiválja.

Június 17., Komárom – A 2007. év Pro Probitate–Helytállásért díját Stelczer Elemérnek, a Rákóczi Szövetség Esterházy János Emlékbizottság volt elnökének ítelték oda.

Június 23–24., Zseliz – 41. alkalommal került megrendezésre az Országos Népművészeti Fesztivál a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok szervezésében.

Június 23., Pozsony – Az MKP Országos Tanácsa Peczár Károlyt választotta pártigazgatóvá.

Június 25., Pozsony – Az 1995. évi 250. számú törvény betartásáért felelős kulturális minisztérium figyelmeztetésben részesítette a Új Szó napilapot, mert magyarul

használja a településneveket. A tárcsa művészeti főosztályának álláspontja szerint a nyilvános érintkezésben a településnevek csakis szlovákul, az állam hivatalos nyelvén használhatók.

Június 29., Pozsony – Papp Sándor igazgató július 1-i hatállyal elbocsátotta az Ifjú Szívek Magyar Táncgyűttes hivatásos táncosait, amivel gyakorlatilag megszüntette a profi társulatot.

Június 28., Pozsony – A Szlovákiai Író Társulások Szervezete ismét kiosztja díjait, köztük a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának a 2006. évi hazai irodalom legjobb kötetének kijáró elismerését, a Forbáth Imre-díjat, melyet ez alkalommal a Rokokó karaoke című Vida Gergely-verseskötet érdemelte ki.

Július 3., Tőketerebes – Szlovákiában és Magyarországon is heves tiltakozást váltott ki a lakosság és a környezetvédők körében a Tőketerebesre tervezett széntüzelésű hőerőműnek a megépítési terve. A beruházás elleni petíciót környezetvédelmi okokra hivatkozva eddig 7200 ember írta alá Tőketerebesen.

Július 6–8., Szalóc, Gombaszög – 49. alkalommal rendezték meg a Szlovákiai Magyarok Országos Kulturális Ünnepeyle művészeti fesztivált. A rendezvényt ismételten az elmúlt években tapasztalt nagyon gyér érdeklődés kísérte.

Július 9., Strasbourg (Franciaország) – A szlovák kulturális tárcsa kisebbségek elleni durva támadásairól szóló napirend előtti felszólalásában Duka Zólyomi Árpád, az Európai Parlament MKP-s képviselője. A képviselő az európai törvényhozó testület ülésén nyugtalanítóknak nevezte, hogy „Fico kormánya felszította a szlovák-magyar ellentéteket egy olyan területen, ahol az elmúlt években relatív nyugalom volt”.

Július 10., Budapest (Magyarország) – Csáky Pál, az MKP elnöke magyarországi kormánypolitikussal folytatott tárgyalásokat. Bajnai Gordon magyar területfejlesztési miniszterrel a határon átvágó együttműködés prioritásairól tárgyalt. Egyetértettek abban, főként az infrastruktúra, a környezetvédelem, a kis- és középvállalkozások fejlesztése igényelne kiemelt támogatásokat. Az MKP elnöke megbeszélést folytatott továbbá Kóka János gazdasági és közlekedési miniszterrel is. Csáky jelezte, szeretné, ha az Ipoly-hidak felújítása és a Kassa-Miskolc gyorsforgalmi út építése gyorsabb ütemben haladna. Csáky Törzsök Erikával, a Miniszterelnöki Hivatal nemzetpolitikai ügyek főosztályának főigazgatójával is egyeztetett, mindenekelőtt az e-Magyar pontok és egy szlovákiai magyar pedagógusház létrehozásáról.

Július 17–23., Jászó – A Csemadok Kassa-környéki Területi Választmánya és a Csemadok Országos Tanácsa főszervezésében került megrendezésre a X. Jászói Nyári Egyetem.

Július 26–29., Lukanénye – A IX. Fiatal Írók Tábora került megrendezésre a Szlovákiai Magyar Írók Társasága szervezésében.

Július 23., Pozsony – Zuzana Wienk, a Fair-Play Szövetség ügyvezető igazgatója aláírásgyűjtésbe kezdett a Pohoda zenei fesztiválon Malina Hedvig védelme érdekében, ugyanis számos tény került nyilvánosságra, amely megkérdőjelezte a nyomozás pártatlanságát és szakszerű levezetését. A tiltakozást kifejező petíciós íveket a bűnüldöző szervekhez, a belügyminisztériumhoz és a kormányhivatalhoz juttatták el.

Július 30., Budapest (Magyarország) – A szlovákiai magyar pályázók oktatási, szakképzési, illetve kulturális és egyházi célokra a Szülőföld Alap forrásaiból összesen 108,3 millió forint támogatást ítélt meg. E tevékenységekre a határon túli magyaroknak szánt teljes keret 735,7 millió forint volt.

Augusztus 7–12., Várhosszúrét – Harmadik alkalommal rendezte meg a Szóttes Kamara Néptáncgyűttes a nyári tánctáborát.

Augusztus 8., Pozsony – Bárdos Gyula, az MKP frakcióvezetője kijelentette, hogy a párt morális kötelessége vitát kezdeményezni a Beneš-dekrétumokról.

Augusztus 19., Deáki – Sólyom László magyar államfő magánlátogatást tett a mátyusföldi településen, ahol megkoszorúzta Szent István szobrát. Az államfő megtekintette a Szent István-kápolnát is, a deáki műemlék templom legősibb részét, mely azon kevés épen maradt épületek egyike, amelyeket Szent István király építtetett.

Augusztus 23–26. Kaja-Kaskády – A Magyar Ifjúsági Közösség és a Polgári-demokrácia Ifjúság 10. alkalommal szervezte meg közös nyári táborát.

Augusztus 25., Budapest (Magyarország) – A budai Várban felavatták a Magyar Gárda 56 tagját. A militáns szélsőjobboldali csoportusulás létrejötté és nyilvános szereplése miatt heves tiltakozásuknak adtak hangot szlovák ellenzéki és kormánypárti politikusok egyaránt.

Szeptember 1., Párkány – Ülésesezett a Kis-MÁÉRT – mely a határon túli magyar szervezetek fórumaként alakult meg, miután a Magyar Állandó Értekezlet, vagyis magyarországi és határon túli politikai egyeztetőszerv gyakorlatilag megszűnt létezni. A résztvevők a 2008. január 1-től életbe lépő schengeni rendszer miatt letelepedés nélküli magyar állampolgárság megadását szorgalmazták a kárpátaljai és a vajdasági magyarok számára

Szeptember 3., Komárom – Negyedik tanévnyitóját tartotta tegnap a Selye Egyetem, melyen részt vett Szili Katalin, a Magyar Országgyűlés elnöke, Pavol Paška, a szlovák parlament elnöke, Dušan Čaplovič kormányalelnök, valamint Csáky Pál, az MKP elnöke.

Szeptember 7., „Közösen és őszintén” címmel megbékélési nyilatkozatot készített az MKP. Az MKP elképzelése szerint a nyilatkozattal – melyben kölcsönösen elnézést kérnének az egyes időszakokban elkövetett jogsértésekért – lezárhatná a múltbeli sérelmeket a szlovák és a magyar parlament. A nyilatkozat tervezetét a szlovák kormányoldal elutasította, míg a magyar kormány azt elfogadhatónak nevezte.

Szeptember 13. Dunaszerdahely – Turczel Lajos, a jeles hazai irodalomtörténész kilencvenedik születésnapja alkalmából a Szlovákiai Magyar Írók Társasága és a Fórum

Kisebbségkutató Intézet szeptember 13-án, csütörtökön 18 órától ünnepi estet rendezett a Vámbéry Irodalmi Kávéházban.

Szeptember 13., Pozsony – Dobroslav Trnka szlovák főügyész elismerte, hogy a rendőrség és az ügyészség is követett el hibákat a Malina Hedvig elleni támadás kivizsgálása során.

Szeptember 14., Pozsony - 84. életévében elhunyt Dénes György a szlovákiai magyar líra egyik nagy egyénisége.

Szeptember 14., Budapest (Magyarország) – Megtartotta éves plenáris ülését a Kárpát-medencei országok magyar képviselői és az Európai Parlamentben mandátummal rendelkező magyarok egyeztető fórumaként működő Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma (KMKF). A tanácskozáson elfogadásra került „A magyar-magyar együttműködés és a nemzeti érdekérvényesítés perspektívái a magyar nemzet nagy részének Európai Unió csatlakozása után” című stratégiai tervdokumentum. A dokumentum elfogadásával a KMKF kéri, hogy a magyar Kormány, valamint a magyarországi és határon túli magyar politikai pártok vegyék figyelembe „A magyar-magyar együttműködés és a nemzeti érdekérvényesítés perspektívái a magyar nemzet nagy részének Európai Unió csatlakozása után” című dokumentumban foglaltakat.

Szeptember 17., Pozsony – A szlovák közlekedési tárca elkészült a szerződés-tervezettel, amely alapján felújítanának két Ipoly-hidat. A magyarországi Rárospuszta és a szlovákiai Rárós, valamint a magyarországi Pöstényháza és a hazai Petőháza közötti hidakról van szó. Mindkettőt 75 méter hosszúra tervezik, s nemzetközi forgalom és a teherszállítás lebonyolítására is alkalmasak lesznek. Az építési költségeket a két ország egyenlő mértékben vállalja magára.

Szeptember 20., Pozsony – A szlovák parlament 120 igennel elfogadta a Beneš-dekrétumok megerősítését kimondó határozatot, melyet az SNS terjesztett elő. A javaslat szövege az elfogadás előtt ugyan finomult, kiegészült a kollektív bűnösség elvét elutasító passzussal, de egyben megerősíti a kollektív bűnösséget kimondó dekrétumok érvényét is. A határozatot egy ember kivételével minden szlovák képviselő megszavazta, az MKP ellene voksolt

Szeptember 21., Budapest (Magyarország), Strasbourg (Franciaország) – A magyar kóztársasági elnök, a magyar kormány és a magyar EP-képviselők nyilatkozatban tiltakoztak a Beneš-dekrétumok ellen. Magyarország elfogadhatatlannak és érthetetlennek tartja, egyben visszautasítja a Beneš-dekrétumok megerősítéséről szóló szlovák parlamenti határozatot.

Szeptember 23., Komárom – A Beneš-dekrétumok alapján vagyonuktól megfosztott magyarok kárpótlása érdekében aláírásgyűjtést indított a Never Again elnevezésű polgári társulás.

Szeptember 27–29, Zsolna, Dunaszerdahely – Két helyszínen került megrendezésre a 4. Nemzetiségi Fesztivál. A fesztivál programja minden évben egy-egy kisebbséget

állít középpontba a Szlovákiában élő 12 nemzeti kisebbség közül. A magyar, a roma és a ruszin, ukrán kisebbség után ez alkalommal az orosz kisebbség volt a figyelem középpontjában.

Szeptember 27–29., Dunaszerdahely – 5. alkalommal került megrendezésre a Nemzetközi Vámbéry Konferencia, mely a kelet-kutatók egyik legrangosabb nemzetközi szakmai találkozója Közép-Európában.

Szeptember 26., Budapest (Magyarország) – Szili Katalin a magyar parlament elnöke lemondta az október elejére tervezett szlovákiai látogatását a Beneš-dekrétumok megerősítését kimondó szlovák parlamenti határozat miatt.

Szeptember 26., Érsekújvár – Kilencven éves korában elhunyt Turczel Lajos irodalomtörténész, nyugalmazott egyetemi tanár. A (cseh)szlovákiai magyar tudományos és kulturális élet egyik fontos személyisége.

Szeptember 29., Pozsony – A Csemadok Országos Tanácsa aláírásgyűjtést kezdeményezett a megszűnéssel fenyegetett Pátria rádió érdekében

Október 2., Komárom – Sólyom László, a magyar köztársasági elnök a Palatinus Polgári Társulás és a Komáromi városi önkormányzat meghívására egynapos látogatást tett a városban. Sólyom László többek közt felkereste a Selye János Egyetemet, valamint találkozott az MKP vezető politikusaival. A magyar államfő Komáromban megalázó aktusnak nevezte a Beneš-dekrétumokat megerősítő pozsonyi parlamenti határozatot.

Október 3., Pozsony – A szlovák kormánypárti politikusok - Robert Fico kormányfővel az élen – élesen bírálták Sólyom László magyar köztársasági elnök előző napi komáromi magánlátogatását. „A szlovák kormány nem fogja tűrni, hogy bárki átlépje az ország határát és itteni magánlátogatása során Szlovákiát bírálja” – jelentette ki Fico. Igor Kubiš külügyminiszter magához rendelte a pozsonyi magyar nagykövetet, hogy hivatalosan is átnyújtsa a szlovák fél tiltakozását.

Október 6., Pozsony – Szili Katalin a magyar Országgyűlés elnöke magánlátogatást tett Szlovákiában, az öt parlamenti párt egy-egy képviselőjével egyetemben. Szili Katalin Pozsonypüspökin az 1945–48 között kitelepített magyarok emlékünnepségén vett részt a helyi Csemadok-szervezet meghívására.

Október 11., Pozsony – A szlovákiai magyar és szlovák értelmiség *Állítsuk meg a nemzeti gyűlölködést* címen közös nyilatkozatban tiltakozott az utóbbi hetekben tapasztalható nemzetiségi gyűlöletkeltés ellen.

Október 22., Washington (USA) – Tom Lantos, az amerikai képviselőház külügyi bizottságának elnöke levelet írt Robert Fico szlovák miniszterelnöknek a szlovákiai magyar kisebbséget érintő politikai fejlemények miatt.

Október 26., Pozsony – A szlovák parlament elfogadta az Andrej Hlinka érdemeiről szóló törvényt, valamint az 1907-es csernovai sortűzzel kapcsolatos nyilatkozatot.

November 1., Prága (Csehország) – A cseh hatóságok megállapították, hogy a prágai motoli temetőben, a kommunizmus áldozatainak közös sírjában vannak a méltánytalanul meghurcolt szlovákiai magyar politikus, Esterházy János hamvai. Erről Esterházy János lánya tájékoztatta a nyilvánosságot.

November 4., Kassa – Megkezdődött a Via Nova Ifjúsági Csoport beíratkozási körútja, mely a magyar óvodások szüleit szólította meg. Hat hét alatt ötven helyszínre látogatott el az MKP ifjúsági csoportja.

November 5., Budapest (Magyarország) – Együttműködési szerződést írt alá a Szlovák Intézetben Nagyszombat megye és Győr–Moson–Sopron megye elnöke a Nagyszombati Kerületi Önkormányzat hete Budapesten című rendezvénysorozat nyitónapján. Tibor Mikuš és Szakács Imre hangsúlyozta, a dokumentum kellő alapot teremt a két régió közti sokoldalú kooperációhoz, amely számos területen az elmúlt években is ígéretesen fejlődött.

November 5., Pozsony – A nemzeti kisebbségek helyzetéről, jogairól tárgyalt az Európai Parlament állampolgári jogok, bel- és igazságügyi bizottsága. Elsősorban a szlovák parlament Beneš-dekrétumokat megerősítő határozata volt a téma, a kérdésben az MKP véleményét Bauer Edit, a bizottság póttagja mondta el.

November 6., Pozsony – Dušan Čaplovič miniszterelnök-helyettes megígérte, hogy mindent elkövet azért, hogy a Szlovák Rádió 2008-ban is megkapja a Pátria Rádió sugárzásához szükséges állami támogatást.

November 13., Pozsony – Magyar állami kitüntetésekkel adott át Heizer Antal, Magyarország pozsonyi nagykövete Solyom László köztársasági elnök nevében Tóth Károlynak, a somorjai székhelyű Fórum Kisebbségkutató Intézet igazgatójának a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét, Hiller István oktatási és kulturális miniszter pedig a Pro Cultura Hungarica díjat adományozta Méry Gábor fotóművész-könyvkiadónak, a Méry Ratio tulajdonosának.

November 15–17., Szepsi, Buzita – 9. alkalommal rendezték meg az Egressy Béni Színházi Fesztivált, az amatőr színházi országos seregszemléjét.

November 18., Párkány – Ján Kubiš külügyminiszter találkozott Göncz Kingával, a magyar diplomácia vezetőjével.

November 19., Pozsony – Az Európai Szocialisták Pártjának küldöttsége a szlovákiai látogatásuk alkalmával találkozott többek közt az MKP, a szlovákiai magyar értelmiség és a civil szféra képviselőivel is. A tárgyalások célja az volt, hogy az európai szocialisták reális képet kapjanak a szlovák–magyar konfliktus okairól és a megoldási lehetőségekről. A pozsonyi látogatásra azután kerül sor, hogy 2007 október elején a PES-elnökség úgy döntött, nem újítja meg a Smer teljes körű tagságát a szervezetben, amit elsősorban a kiéleződött szlovák–magyar viszonyal indokolt.

November 30., Rimaszombat – Civil Fórum, Az önépítkező civil társadalom címen szakmai konferenciára került sor. A találkozók célja a szlovákiai magyar civil társadalom problémáinak elemzése és az ezekre való válaszkeresés volt.

November 26., Strasbourg (Franciaország) – A Strasbourgi Emberjogi Bírósághoz fordult Malina Hedvig a szlovák hatóságok embertelen és megalázó bánásmódja miatt. Anyagi kártérítést nem követel, számára megfelelő elégtétel lesz, ha az emberjogi bíróság elismeri, hogy megsértették állampolgári és emberi jogait, amikor az ügyét nem vizsgálták ki.

November 30., Komárom – Határon túli színházak MA-HOLNAP címmel rendezett konferenciát a komáromi Jókai Színház fennállásának 55. évfordulójának alkalmából.

December 6., Pozsony – A Focus ügynökség felmérése szerint az ország lakosságának túlnyomó többség úgy látja, lakóhelyén, ismeretségi körében jó, vagy inkább jó a szlovák–magyar viszony.

December 13–14., Dunaszerdahely, Somorja – A Szlovákiai Magyar Írók Társasága által második ízben került megrendezésre a Szlovákiai Magyar Írófesztivál. Az Év Irodalmi Alkotása pályázat nyertese Tóth Ferenc lett. Az olvasók különdíját Csóka Ferenc kapta.

December 17., Pozsony – Dušan Čaplovič szlovák miniszterelnök-helyettes megbeszélést folytatott Gémesi Ferencsel, a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatalának államtitkárával. A kormányzati találkozón megvitatásra került a két országban élő kisebbségek, konkrétan a szlovákiai magyar és a magyarországi szlovák kisebbség kérdése.

December 21., Pozsony – Szlovákia csatlakozott az EU schengeni határmentes övezetéhez – ezzel megszűnt a határellenőrzés Szlovákia és Magyarország, Ausztria, Csehország és Lengyelország közt. A szlovák-magyar határátkelőhelyeken rendezvényekkel ünnepelték a határbontást.

Rómska menšina [Roma kisebbség] (Daniela Hivešová-Šilanová)

1. január, Rouen (Franciaország) – Orchester Strednej umeleckej školy (Košice) vystúpil na spoločnom benefičnom novoročnom koncerte s orchestrom Opery v Rouen. SUŠ zároveň uzavrela družobnú spoluprácu s tamojším konzervatóriom.

1. január, Prešov – Uplynuli 4 roky od smrti rómskej aktivistky a spisovateľky Eleny Lackovej (22. 3. 1921 Veľký Šariš – 1. 1. 2003 Košice).

24. január, Bratislava – Podpredseda vlády D. Čaplovič predložil Výboru NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien „Nové priority vlády SR na zlepšenie situácie rómskej národnostnej menšiny.“ V úvode dokumentu sa píše: „Vláda SR chce vytvárať také politiky, ktoré zabezpečia všetkým menšinám ich harmonický rozvoj, rozvíjanie materinského jazyka a uchovávanie a uvedomovanie si svojej identity. Špeciálne rómska národnostná menšina potrebuje osobitnú starostlivosť, nakoľko jej problémy sa desiatky rokov neroiešili, resp. v poslednom období riešili veľmi komplikovane a bez náležitého efektu.“

27. január – Verejnosť si pripomenula 62. výročie oslobodenia najväčšieho fašistického vyhladzovacieho tábora v Osvienčime, v ktorom prišlo o život viac ako 1,5 milióna ľudí, medzi nimi okolo 19 000 európskych Rómov. V roku 2005 vyhlásila OSN 27. január za Medzinárodný deň pamiatky obetí holokaustu, ktorý má pripomínať 6 miliónov obetí nacistického režimu.

30. – 31. január, Berlín (Nemecko) – Summitom rovnosti sa v Berlíne začal Európsky rok rovnosti príležitostí pre všetkých 2007. Na summite sa stretli ministri a zástupcovia občianskej spoločnosti EÚ, aby diskutovali o možnostiach prenosu rovných príležitostí do praxe.

27. – 31. január, New York (USA) – Predseda Rady mimovládnych organizácií rómskych komunít (RMORK) L. Richter sa ako jediný pozvaný slovenský zástupca zúčastnil otvorenia výstavy „Holokaust Rómov a Sintov a rasizmus v Európe v súčasnosti“ v sídle OSN v New Yorku. Podujatie sa uskutočnilo pri príležitosti Medzinárodného pamätného dňa obetí holokaustu. Cieľom podujatia bolo zvýšenie medzinárodného povedomia o dlho ignorovanej temnej kapitole európskej histórie, ako aj o zložitej situácii v oblasti ľudských práv viac ako 10 miliónov Rómov v súčasnej Európe.

30. január, Graz (Rakúsko) – Laureát Ceny Karla Böhma, profesor, dirigent a huslista T. Zehetmair, venoval svoju cenu – 12 000 eur (422.000 SK) - projektu Pomoc Rómom v slovenskej obci Hostice. Projekt má pod patronátom farár W. Pucher z Grazu.

1. február, Košice – Novým umeleckým šéfom rómskeho profesionálneho divadla Romathan sa stal herec a pedagóg J. Adamovič.

9. február, Jarovnice – Žiak 8. A triedy 1. Základnej školy v Jarovniciach B. Giňa získal ocenenie na výtvarnej súťaži v iránskom hlavnom meste Teherán.

16. február, Humenné – Producentské štúdio ATARAX Košice uviedlo vo Vihorlatskom múzeu Humenné premiéru dokumentárneho filmu MA BISTEREN (príbeh rómskeho holokaustu). Vo filme vypovedajú o svojich osobných skúsenostiach a tragických osudoch Rómov v 2. svetovej vojne priami účastníci udalostí.

21. február, Štrasburg (Francúzsko) – Výbor ministrov Rady Európy prijal odporúčania pre Slovensko, týkajúce sa úrovne uplatňovania Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku, čím sa ukončilo prvé kolo monitoringu implementácie charty. Odporúčania vypracoval výbor na základe monitoringu, ktorú od roku 2003 realizoval na Slovensku výbor expertov Rady Európy. V odporúčaniach okrem iného konštatuje, že s výnimkou maďarského jazyka sú nedostatočne a nepravdivé financované menšinové médiá. Výbor osobitne hodnotí situáciu jednotlivých jazykov, pričom sa najviac venuje rómskemu a stavu vyučovania rómskeho jazyka.

21. február, Letanovce – Anonym sa listom vyhrážal Správe Národného parku Slovenský raj vyliatím ortuti do tamojších vodných zdrojov. Požadoval zastavenie výstavby bytov nižšieho štandardu pre Rómov z Letanoviec v lokalite Strelníky, ktorá presunie

rómsku osadu Letanovský mlyn do blízkosti obcí Hrabušice, Spišský Štvrtok a Betlanovce. Podobné výhražné listy dostali v predchádzajúcich mesiacoch aj splnomocnenkyňa vlády SR K. Orgovánová a starosta Letanoviec P. Kacvinský.

23. február, Dubnica nad Váhom – V projekte Ma bisteren! / Nezabudnite!, ktorý realizuje OZ In minorita, pribudol ďalší pamätník obetiam holokaustu Rómov v 2. svetovej vojne. Umiestnený je v areáli ZVS Holding, a. s., na mieste cintorína 26 obetí brutálnej vraždy. V rokoch 1942 – 1944 bol v Dubnici nad Váhom pracovný útvar, v ktorom boli internovaní predovšetkým rómski muži. V novembri 1944 bol na jeho mieste zriadený zaisťovací tábor pre celé rómske rodiny. Dňa 23. 2. 1945, pod zámienkou prepravy do nemocnice, odviezli chorých do areálu miestnej zbrojovky, kde ich zavraždili.

23. – 26. február, Častá - Papiernička – Rómski politickí a občianski aktivisti z deviatich krajín strednej a východnej Európy sa stretli na tretej Rómskej výročnej akadémii politického vedenia, ktorú pripravil Národný demokratický inštitút (NDI). Na stretnutí vystúpili prednášajúci a lektori z USA a Európy, medzi inými rómska poslankyňa EP V. Mohácsiová, podpredseda NR SR M. Číž, splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity K. Orgovánová a veľvyslanec USA na Slovensku R. Vallee.

26. február, Bratislava – „Na Slovensku možno hovoriť o ostrovoch chudoby uprostred pomerne bohatej spoločnosti. Podmienky v izolovaných rómskych osadách naznačujú, že tieto ostrovy chudoby sa prekrývajú so životom veľkej časti rómskeho obyvateľstva,“ konštatuje sa okrem iného v Správe o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku, ktorú prezentoval UNDP, Bratislava.

1. marec, Bojnice – Vo veku 34 rokov, po dlhej, ťažkej chorobe, skončil R. Belkovič, rómsky novinár a aktivista, spolupracovník *Romano nevo l'il*.

2. marec, Hrabušice – Starostovia obcí Hrabušice, Spišský Štvrtok a Betlanovce napísali premiérovi R. Ficovi otvorený list, v ktorom vyjadrili nesúhlas so sťahovaním rómskej osady Letanovce do blízkosti ich obcí a žiadajú o prešetrenie výstavby bytov pre letanovských Rómov, ktorá podľa nich ohrozuje rozvoj Slovenského raja.

6. marec, Washington (USA) – Výročná správa MZV USA o stave ľudských práv vo svete za rok 2006 konštatuje, že hoci vláda SR v roku 2006 vo všeobecnosti rešpektovala ľudské práva občanov, v niektorých oblastiach sa vyskytli problémy. Medzi hlavnými problémami sa okrem iného uvádza aj spoločenská diskriminácia a násilie proti Rómom. Situáciu v oblasti ľudských práv na Slovensku charakterizuje ako nezmeneňú i keď v uplynulých rokoch polícia kruto zaobchádzala s osobami prevažne rómskeho pôvodu.

13. marec, Spišský Štvrtok, Hrabušice – Obyvatelia obcí protestovali na verejných diskusiách proti presťahovaniu rómskej osady z Letanoviec do blízkosti ich dedín.

16. marec, Košice – Profesionálne rómske divadlo Romathan uviedlo v Košiciach svoju 44. premiéru - pôvodnú rómsku hudobnú baladu Rómsky zákon / Romano hakaj z autorskej dielne členov divadla M. Baloga a M. Godlu.

16. marec, Bratislava – Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít (RMORK) vyslovila nedôveru vedeniu Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity a vyzvala K. Orgovánovú, aby zvážila ďalšie zotrvanie vo funkcii.

16. marec, Košice – Na košickom Luníku IX. diskutovalo 87 rómskych MVO o potrebách regiónov pri získavaní financií na zmiernenie marginalizácie Rómov. Navrhli vyčleniť z prostriedkov FSR a ESF financie, aby mohli Rómovia samostatne vytvárať a realizovať projekty financované ESF. Podujatie zorganizovala RMORK.

27. marec, Bratislava – Rómska speváčka I. Kellarová (ČR) pokrstila v bratislavskom V-klube druhé CD rómskej skupiny Kokavakere Lavutára.

29. marec, Detva – OZ Klub Spolu Detva pripravilo k Medzinárodnému dňu Rómov diskusné stretnutie na tému „Vzdelávanie rómskych detí“ za účasti zástupcov mesta, škôl, komunitných pracovníkov a rómskych rodičov. Súčasťou osláv bola aj súťaž krásy Rómske dievča Detvy 2007.

29. marec – 11. apríl, Kremnica – OZ SPOLU pod vedením D. Tököllovej pripravilo informačnú kampaň o Medzinárodnom dni Rómov (MDR) v 16 lokalitách Slovenska, v ktorých realizuje projekty: Posilnenie rómskeho hlasu, Rómska ženská sieť, Bariéry pri vzdelávaní rómskych detí. MDR si tak pripomenuli v obciach a mestách: Kokava nad Rimavicou, Poltár, Klenovaec, Hnúšťa, Letanovce, Spišské Tomášovce, Levočské Lúky, Hrabušice, Družstevná pri Hornáde, Rankovce, Ďurkov, Žiar nad Hronom, Hriňová, Detva, Kremnica, Chminianske Jakubovany.

30. marec, Spišský Štvrtok – Transparentmi odmietajúcimi sťahovanie Rómov z osady Letanovský mlyn do blízkosti obce Spišský Štvrtok privítali miestni Rómovia splnomocnenkyňu vlády SR pre rómske komunity K. Orgovánovú, ktorá prišla na stretnutie so starostami a občanmi okolitých obcí.

2. apríl, Budapešť (Maďarsko) – Na medzinárodnej konferencii venovanej vzdelávacím reformám a inklúzii Rómov vo východnej a strednej Európe, ktorú v rámci Dekády začleňovania rómskej populácie (2005 – 2015) zorganizoval Rómsky vzdelávací fond v spolupráci s maďarskou vládou, hodnotili aktivity posledných dvoch rokov v krajinách zapojených do Dekády. SR zastupovali podpredseda vlády SR D. Čaplovič a splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity K. Orgovánová.

8. apríl – Medzinárodný deň Rómov. Svetová verejnosť si tento deň pripomína od roku 1990 na počesť 1. svetového kongresu Rómov (Romano kongreso lumiakro), ktorý sa konal 8. – 12. apríla 1971 v Orpington pri Londýne.

8. apríl – Pri príležitosti Medzinárodného dňa Rómov pripravili slávnostné podujatia: OZ Pomoc deťom (Klenovec), OZ Lačo drom / Dobrá cesta (Kokava nad Rimavicou), Komunitné centrum (Chminianske Jakubovany), OZ Roma Východ (Vranov nad Topľou), OZ Ternipen (Snina), OZ Rómsky komunitný rozvoj (Humenné), OZ Nová cesta (Michalovce), OZ Spolu (Kremnica), OZ Úhrady (Zvolenská Slatina), Informačno-poradenské centrum (Rimavská Sobota), Lokálne partnerstvo sociálnej inklúzie (Martin), Hnutie „R“ (Spišská Nová Ves), Slovenské národné múzeum (Martin).

12. apríl, Bratislava – Slovenská národná strana (SNS) a Parlament Rómov SR podpísali Memorandum o porozumení, v ktorom deklarovali vôľu spolupracovať pri sociálnej inklúzii rómskej menšiny. Dokument podpísali za SNS J. Slota a za Parlament Rómov jeho predseda L. Fízik.

16. – 17. apríl, Košice – Občianske združenie rómskych žien Lucia (Košice) pripravilo na sídlisku Luník IX dve diskusné stretnutia a prednášky: „Sexuálna výchova rómskej mládeže“ a „Reprodukčné práva rómskych žien“.

18. apríl, Brusel (Belgicko), Štrasburg (Francúzsko) – Parlamentné zhromaždenie Rady Európy sa zaoberalo výročnou správou o dodržiavaní ľudských práv a demokracie v Európe. V súvislosti so Slovenskom správa okrem iného pripomína zlé životné podmienky Rómov, často na okraji spoločnosti, obmedzenú účasť na verejnom živote a nútené vysídľovanie Rómov.

19. apríl, Bratislava – Putovnú výstavu dokumentov a fotografií Holokaust Rómov a Sintov a rasizmus v súčasnej Európe, ktorú na Bratislavskom hrade otvoril premiér R. Fico, pripravilo Kultúrne a dokumentačné centrum nemeckých Sintov a Rómov v Heidelbergu (Nemecko) v spolupráci s Radou mimovládnych organizácií rómskych komunít na Slovensku (RMORK, Bratislava). Výstava je pokračovaním expozície o rómskom holokauste v Osvienčime. Od roku 2006 ju prezentovali v EP (Štrasburg), v OSN (New York), v ČR, Poľsku, Nemecku a na Ukrajine.

19. apríl, Luxemburg (Luxemburg) – Krajiny Európskej únie sa po šiestich rokoch vyjednávania dohodli na nových pravidlách boja proti rasizmu. Podľa dohody ministrov vnútra a spravodlivosti členských krajín EÚ bude podnecovanie k rasizmu a xenofóbii a popieranie holokaustu trestným činom vo všetkých 27 členských krajinách.

20. apríl, Košice – Stredná umelecká škola (SUŠ) v Košiciach oslávila v priestoroch kultúrno-spoločenského centra Južan (Košice) 15. výročie svojho vzniku.

20. apríl, Prešov – OZ Krajské centrum pre rómske otázky (Prešov) prezentovalo projekt Koncepcia zapojenia regionálnych kapacít do tvorby, realizácie a hodnotenia protidrogovej politiky regiónu, ktorý realizuje v spolupráci s KÚ v Prešove a ďalšími organizáciami. Súčasťou projektu je výskum drogovej závislosti v 70 rómskych komunitách.

23. – 27. apríl, Nitra – Ústav romologických štúdií v Nitre pripravil „Týždeň rómskej kultúry v Nitre 2007“. Súčasťou podujatia boli diskusné stretnutia na tému úlohy tretieho sektora v riešení problémov rómskych komunít na Slovensku (CEPA – Priatelia Zeme a Ústav romologických štúdií) a na tému Dekády začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015 (projekt Pakiv). Fotografické výstavy prezentovali M. Eckhart - „Chudoba v rómskych komunitách“ – a J. Balvín – „Rómovia“. Počas vernisáže vystúpili hudobne nadané deti z rómskej osady Lešť (Šimčíkovci). Na záverečnom podujatí (Bašavel) účinkovala hudobná skupina Gypsy Jantek (Trnava).

3. máj, Košice – Neformálna skupina košických MVO – Sociálna platforma – ktorá od roku 2005 spolupracuje s oddelením sociálnych vecí mesta Košice, prezentovala činnosť miestnych organizácií aktívnych v sociálnej oblasti, na podujatí „Spoznajte nás“.

4. máj – Rómovia na celom svete si pripomenuli 10. výročie od blahoslavenia prvého Róma v dejinách – španielskeho Róma z rodu Kalo – Zefirína Jimenéza Mallu (* 1861 Katalánsko - + 8. 8. 1936 Barbastro - 4. 5. 1997 blahoslavený, Vatikán).

14. máj, Košice – Košický samosprávny kraj prezentoval výsledky dvojročného medzinárodného projektu MAXIM, do ktorého bolo zapojených 531 nezamestnaných Rómov z Veľkej Idy, Družstevnej pri Hornáde a Luníka IX (Košice), pričom sa rekvalifikovalo 70 Rómov a 40 získalo zamestnanie. Náklady na projekt: 8,6 milióna Sk (ESF).

15. máj, Bratislava – Správu a odporúčania Výboru ministrov RE adresované Slovensku o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku predložil na rokovanie vlády minister zahraničných vecí SR J. Kubiš. Navrhol, aby sa do 30. 11. 2007 vybraní členovia vlády a splnomocnenkyňa vlády pre rómske komunity oboznámili s výsledkami monitoringu a odporúčaniami výboru RE a posúdili možnosť ich realizácie. Druhú správu o uplatňovaní charty v praxi má Slovensko predložiť do februára 2008.

19. máj, Banská Bystrica – Kultúrne združenie Rómov Slovenska usporiadalo VI. ročník festivalu Ľudia z rodu Rómov, ktorým pripomenulo Medzinárodný deň Rómov (8. apríl). Účinkovali: rómska ľudová hudba V. Didiáša, hudobná skupina Trival (Košice), rómsky spevácky a tanečný zbor CESPOM (Lučenec) a hudobná skupina Gitans (ČR).

23. máj, Bratislava – Amnesty International vydala správu o dodržiavaní ľudských práv v roku 2006 vo svete (153 krajín). V kapitole venovanej SR sa konštatuje: „Rómovia na Slovensku čelili vážnej diskriminácii v prístupe k bývaniu, vzdelaniu, zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti a ďalším službám. Rovnako aj pretrvávajúcim predsudkom a nepriateľstvom. Rómske deti boli často umiestňované do špeciálnych škôl pre mentálne postihnuté deti.“

25. máj, Ponická Huta – Slávnostným programom vo vlastnej réžii ukončili rómske ženy a dievčatá z osady Lešť spoluprácu s OZ Priatelia Zeme – Čepa v projekte Budovanie kapacít rómskych žien z osady Lešť.

28. máj, Banská Bystrica – Pojednávanie v kauze násilnej smrti Róma Karola Sendreia z Magnezitoviec, ktorý zomrel v júli 2001 na následky zranení na policajnej stanici v Revúcej, odročil Krajský súd v Banskej Bystrici na september. Smrť K. Sendreia mali podľa obžaloby zapríčiniť siedmi, dnes už bývalí policajti, ktorí ho pri vypočúvaní neľudsky mučili.

29. máj, Záhorská Ves – Viacčlenná rodina Šarkózyovcov sa opätovne stala obeťou fyzického rasovo motivovaného útoku. V skorých ranných hodinách vtrhli do obydlija spiacej rodiny piati maskovaní muži s drevenými palicami a železnými tyčami s krikom „Sme od polície, cigáni, vstávajte!“ Obete utrpeli viaceré zranenia, ktoré si vyžiadali hospitalizáciu. Od roku 2003 sa rodina už viackrát stala terčom brutálnych útokov maskovaných mužov. Vyšetrenie v ich veci nie je dosiaľ ukončené.

28. máj – 2. jún, Praha (Česko) – Uskutočnil sa IX. ročník Svetového festivalu Rómov KHAMORO. Počas festivalu KHAMORO sa uskutočnil seminár „Rómovia a médiá“, na

ktorom rokovali o postavení rómskych médií rómski novinári zo Švédska, Srbska, Macedónska, Izraela, ČR a Slovenska. Slovensko reprezentovali zástupcovia Rómskej tlačovej agentúry a Romano nevo ľil.

1. jún, Bratislava – Uplynul rok od smrti rómskeho husľového virtuóza Rinalda Oláha (13. 1. 1929 Zvolenská Slatina – 1. 6. 2006 Bratislava).

2. jún, Kráľovský Chlmec – Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia, Regionálne osvetové stredisko, mesto Kráľovský Chlmec a Združenie Rómov SR v Kráľovskom Chlmcu zorganizovali medzinárodný festival Mulatos Romale. Účinkovali domáce zoskupenia, cimbalová hudba Rotyó a ľudový súbor Čierne perličky, súbory Mladosť (Slovenské Nové Mesto), Čerhaj (Zemplínska Teplica), Štvorlístok pre šťastie (Nižný Žipov), Sáttra (Rumunsko), Romano suno (Maďarsko). Modernú rómsku hudbu reprezentovali hudobná skupina D. Drapáka (Veľké Kapušany) a Apen (Drahňov)

4. jún, Prešov – Doplnkové rómsko-slovenské učebné texty Pherasuňi abeceda (Veselá abeceda), pracovné listy Pherasune ľiteri (Veselé písmenká) a Rómske výkladové karty prezentovali pedagógom autorky publikácií Mgr. Silvia Rigová a PaedDr. Juliana Perečinská v Metodicko-pedagogickom centre v Prešove.

7. jún, Košice – OZ ETP Slovensko a OSI (Budapešť) prezentovali program Účty osobnostného rozvoja, v ktorom ponúkajú občanom s nízkymi príjmami, najmä Rómom, možnosť sporiť si na určený cieľ – vzdelávanie, rekonštrukcia bývania – pričom získajú finančný úrok vo výške nasporenej sumy.

8. jún, Rimavská Sobota – Životné jubileum 60 rokov oslávil rómsky výtvarník Alexander Bohô.

12. jún, Brusel (Belgicko) – Na pôde Európskeho parlamentu v Bruseli predstavili publikáciu Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku, ktorú vypracoval Rozvojový program OSN (UNDP). Materiál analyzuje chudobu Rómov a ich sociálne vylúčenie na Slovensku, zisťuje, do akej miery sú rómske domácnosti citlivé na zmeny v ekonomike a v systéme sociálnej pomoci a ako možno ich situáciu zlepšiť.

15. jún, Košice – Divadlo Romathan oslávilo 15. výročie svojho založenia 45. premiérou hudobno-dramatickej koláže z najlepších inscenácií divadla „Múza Divadla Romathan“. Scenár: Milan Godla, réžia: Marián Balog.

18. jún, Banská Bystrica – V Banskej Bystrici vzniklo záujmové združenie právnických osôb - Aliancia rómskych organizácií. Združuje päť rómskych MVO: OZ Nádej deťom, Krajskú asociáciu rómskych iniciatív, Kultúrne združenie Rómov Slovenska, OZ Lavuta a Združenie mladých Rómov.

18. jún, Banská Bystrica – Regionálna kancelária splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity navrhla primátorom dvanástich miest zriadenie funkcie poradcu pre rómsku problematiku. Návrh prijali primátori miest Banská Štiavnica, Detva, Ružomberok, Zvolen, Žiar nad Hronom.

20. jún, Bratislava – Vláda SR odvolala PhDr. K. Orgovánovú z funkcie splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity a do úradu vymenovala PhDr. A. Botošovú.

21. jún, Bratislava – PhDr. Anna Botošová sa ujala funkcie splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity.

21. jún, Bratislava – Nesúhlas s negatívnym hodnotením šesťročnej práce K. Orgovánovej vo funkcii splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity vyjadrili OZ Nová rómska generácia, Kultúrne združenie Rómov na Slovensku a PAKIV Slovakia.

22. jún, Detva – Členky OZ SPOLU (Kremnica) – región Detva usporiadali v rámci projektu Rómska ženská sieť podujatie „S úctou“ venované starším členkám rómskej detvianskej komunity.

23. jún, Zvolen – Parlament Rómov SR na svojom sneme schválil Memorandum o spolupráci so Slovenskou národnou stranou (SNS). Delegáti ocenili memorandum ako možnosť účinnejšie presadzovať opatrenia na zlepšenie situácie slovenských Rómov.

23. jún, Jasov, Medzev – Miestni Rómovia pripravili festival rómskej kultúry na počesť rómskeho aktivistu Jána Kompuša, ktorý tragicky zahynul 7. 9. 1998 počas predvolebnej kampane.

26. jún, Kežmarok – Po troch rokoch ukončilo štúdium prvých 16 rómskych študentov odboru umelecký kováč a zámočník v Súkromnej združenej strednej škole Dr. Michala Ozoráka (Dunajská Streda), odlúčené pracovisko Kežmarok.

27. jún, Lučenec – OZ Spolu (Kremnica) s organizačným štábom rómskych lídrov z Kokavy usporiadali prezentačné podujatie Romaexpo 2007, počas ktorého predstavili na námestí mesta svoje úspešné projekty - Posilnenie rómskeho hlasu, Rómska ženská sieť, Bariéry pri vzdelávaní rómskych detí – a ich realizátorov z Detvy, Žiaru nad Hronom, Kokavy nad Rimavicou, Poltára, Klenovca a Lovinobane.

29. – 30. jún, Nižný Žipov – OZ Za spolužitie zorganizovalo Festival rómskej kultúry, krásy a umenia. Účinkovali rómske súbory: ZŠ Nižný Žipov, Čerhaj (Zemplínska Teplica), Šukar Diana (Úpor), Čelovčatá (Čelovce), Rosníčky (Hraň), Čhajori (Michalany), Ľoli ruža (Sečovce), Somotor, Eben (Ďurkov), Amaro kham (Sobrance), Čerhaj (Zemplínska Teplica), Asaben (Strážske), Luna (Kecеровce), Štvorlístok pre šťastie (Nižný Žipov).

30. jún, Banská Bystrica – V Banskej Bystrici vznikla z iniciatívy rómskeho hudobníka a aktivistu A. Daška a OZ Lavuta nová Základná umelecká škola (ZUŠ) Lavuta (Husle). Školu, ktorá sídli v Dome kultúry v Banskej Bystrici a svoje pobočky má aj v obciach Čierny Balog a Stožok, budú môcť navštevovať aj deti zo sociálne slabších rodín.

1. – 8. júl, Spišská Kapitula – V Kolpingovom dome v Spišskej Kapitule sa uskutočnilo celoslovenské tvorivé stretnutie rómskych detí MIRO JILO / MOJE SRDCE, ktoré pripravilo OZ Kolpingovo dielo na Slovensku. Podujatia sa zúčastnili deti z Banskej Štiav-

nice, Jablonova, Rožňavy, Rudňan, Soli, Spišského Podhradia a Spišského Štvrtku. Na záver sa prezentovali verejnosti kultúrnym programom a výstavou ich výtvarných prác.

3. júl, Poprad – Životné jubileum 60 rokov oslávila rómska aktivistka Jolana Husárová, zakladateľka OZ ROMIPEN.

4. júl, Vydrník – OZ Lačno drom s kapelou Kokavakere Lavutara (Kokava nad Rimavicou) realizovali v júli projekt „Rómska struna po potulkách“ - sériu koncertov v rómskych osadách (Richnava, Letanovce, Vydrník, Spišský Štvrtok, Žehra, Smižany).

6. júl, Michalovce – OZ Nová cesta usporiadalo 6. ročník Regionálneho festivalu Rómov južného Zemplína, ktorého súčasťou bola aj medzinárodná mládežnícka výmena „Rómovia, spoznajme sa!“. Mladí Rómovia z ČR, Španielska, Srbska, Čiernej Hory a Slovenska sa viac ako týždeň vzájomne učili o svojej kultúre a histórii, vymieňali si piesne a porovnávali regionálne rómske tance. Okrem zahraničných hostí na festivale účinkovali: rómsky súbor CESPOM (Lučenec), tanečné rómske folklórne súbory Čierna nad Tisou, Amaro kham (Sobrance), Štvorlístok pre šťastie (Nižný Žipov), Luna (Kecеровce), Asaben (Strážske), Rosničky (Hraň), Lolí ruža (Vranov nad Topľou), Čerhaj (Zemplínska Teplica).

20. júl, Trebišov – OZ ROMA PRODUCTION usporiadalo prehliadku spevu, tanca, a divadla – GIPSYFEST. Jeho súčasťou bola aj tvorivá dielňa pre rómskych ochotníckych divadelníkov a mladých záujemcov o herecké umenie, ktorý na festivale uviedli divadelné predstavenie na motívy rozprávky Eleny Lackovej „Mulalo a smrť“ v réžii organizátora a lektora podujatia Jozefa Šiváka. Na festivale účinkovali: Terno čirikloro (Pavlovce nad Uhom), Amaro Romathan (Sobrance), Rómsky Drišľak (Strážeske).

21. júl, Stará Ľubovňa – V Starej Ľubovni sa uskutočnil 2. ročník rómskeho gospelového festivalu Festrom 2007. Účinkovali: rómske gospelové kapely a zbory: Chváliaci tím (Hlinné), F6 (Čičava), Devleskero kher (Košice), Zbor sv. Katríny (Lomnička). Organizátori: Komisia pre pastoraáciu Rómov Prešovského biskupstva a Košického exarchátu, OZ Romaňi vodži (Rómska duša), Pastoračné centrum Rómov Čičava a iní. Finančná podpora: Medzinárodný vyšehradský fond.

2. august, Banská Bystrica – Pietny akt pri príležitosti Medzinárodného dňa spomienky na holokaust Rómov pripravilo v Múzeu SNP v Banskej Bystrici OZ In Minorita v spolupráci so Slovenským národným múzeom, Nadáciou Milana Šimečku a Múzeom SNP v Banskej Bystrici.

3. august, Dunajská Streda – Inštitúcia pre romologický výskum, metodiku a praktickú aplikáciu (Dunajská Streda), Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít na Slovensku (Bratislava), Európska rómska pracovná agentúra (Bratislava) a Akadémia vzdelávania a výchovy Rómov (Bratislava) usporiadali pri príležitosti Medzinárodného dňa spomienky na holokaust Rómov spomienkové stretnutie spojené s kladením venčov k pamätníku obetí holokaustu Rómov počas 2. svetovej vojny. Súčasťou podujatia boli dve fotografické výstavy Józsefa Ravasza „Rómsky holokaust“ a „Čo sa zmenilo?“

3. august, Kysucké Nové Mesto – V piatok 3. 8. 2007 hodinu po polnoci vypukol požiar v ubytovni pre sociálne slabšie rodiny, pričom polovica z obyvateľov boli Rómovia. Pri požiari zahynulo deväť ľudí. Tragédia sa podľa viacerých zdrojov zaradila počtom mŕtvych medzi najväčšie nešťastia na Slovensku posledných rokov.

9. august, Bratislava – Splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity A. Botošová uzavrela na rokovaní so starostami dotknutých obcí problém výstavby nájomných bytov nižšieho štandardu pre Rómov z osady Letanovský Mlyn. Výstavba sa uskutoční v pôvodne plánovanej lokalite.

9. august, Stráne pod Tatrami – Slávnostným koncertom ukončila Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu (ACEC, Bratislava) 2. ročník vzdelávacieho programu zameraného na motiváciu rómskych detí k štúdiu na stredných školách. Projektu sa zúčastnilo 216 detí a mladých ľudí z rómskych osád Jurské, Podhorany, Vrbov, Krížová Ves, Stráne pod Tatrami.

14. august, Špania dolina – Z iniciatívy OZ Priatelia zeme – CEPA, ktoré dlhodobo spolupracuje s rómskou komunitou v obci Lešť účinkovali tamojšie deti zoskupené v súbore Bengale čhave (Čertovské deti) na divadelnom festivale ŠpanDiv.

15. august, Košice – Prvé Pravidlá rómskeho pravopisu s pravopisným a gramatickým slovníkom, Učebnica rómskeho jazyka, Rómsky konverzačný slovník, Metodická príručka k učebnici rómčiny, Dejiny Rómov v dátach, antológia rómskej hudby, spisovateľov, tradícií a remesiel začnú využívať v novom školskom roku 2007/2008 stredné školy na Slovensku, ktoré majú v osnovách učebný predmet Romistika – Súkromné osemročné gymnázium (Galaktická, Košice), Stredná umelecká škola (Košice), Stredná sociálno-právna akadémia pre rómske komunity (Košice), Súkromná združená stredná škola Dr. Ozoráka (Dunajská Streda), odlúčené pracovisko Kežmarok, osemročné Gymnázium internátneho typu pre rómske deti (Zvolen) a iné. Učebnice, ktoré vytvoril 12-členný autorský kolektív rómskych odborníkov, vydal Štátny pedagogický ústav a financoval ich ESF. Publikácie sú výstupom niekoľkoročného projektu „Zvýšenie kvalifikačného potenciálu rómskej komunity prostredníctvom zavedenia nového študijného zamerania Romistika do systému stredných škôl“.

18. august, Kokava nad Rimavicou – OZ Lacho drom usporiadalo 7. ročník rómskeho festivalu BALVAFEST. Účinkovali: I. Kellarová a Jazz famelija (ČR), A. Gondolán (ČR), J. Kocianová, R. Nikoličová s Lakatoš band (Rakúsko), Kokavakere lavutara, Luna (Ružomberok), Bartošovci (Čierny Balog), rómske súbory z Hodonína a zo Vsetína (ČR), Flamengitos (Bratislava) a Čilágos (ČR).

18. august, Bratislava – Rómsky spevácky zbor CESPOM (Lučenec) a Rigolletto (Šárovce) vystúpili na pódium Bratislavského kultúrneho leta 2007 v cykle „Menšinové hudobné leto“. Podujatie pripravili OZ In minorita a Romano kher.

21. august – Životné jubileum 65 rokov oslávil pedagóg PhDr. Viliam Zeman, v súčasnosti pracovník Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity.

24. august, Bratislava – Úrad splnomocnenkyne vlády SR vyčlenil na rok 2007 viac ako 1 360 000 Sk na opravu studní a budovanie čistiacich staníc pitnej vody v ôsmich rómskych osadách v okresoch Bardejov, Košice, Kežmarok, Vranov nad Topľou, Prešov, Stropkov a Svidník: Nižný Tvarožec, Bačkovík, Pod Šibeňou, Huncovce, Kamenná Poruba, Tuhriná, Veľkrop, Roztoky.

26. august, Martin – Slovenské národné múzeum v Martine, Múzeum kultúry Rómov na Slovensku a Múzeum slovenskej dediny pripravili podujatie Te prindžarel pes – Spoznajme sa, na ktorom sa predstavili rómske súbory a kapely zo stredného a západného Slovenska - cimbalová hudba Family band J. Kováča pod vedením P. Brindzáka (Zvolen), rómska dievčenská kapela Luna (Martin), tanečné súbory Dživipen (Slovenská Ľupča), Rómka (Detva), Lačhipen (Martin), Bachtale jíle (Žarnovica), Khamoro (Myjava).

27. august, Košice – V priestoroch magistrátu sa uskutočnil zápis študentov 1. ročníka nového detašovaného pracoviska Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety v Bratislave. Nová škola sídli v priestoroch Strednej umeleckej školy a nesie meno Blahoslaveného Zefirína Jimenéza Mallu (prvého blahoslaveného Róma).

28. august, Lučenec – Centrum sociálnej pomoci mladým (CESPOM) v Lučenci usporiadal 5. ročník speváckej súťaže Romano hangóro (Rómsky hlások), na ktorej súťažilo 22 rómskych talentov vo veku od 8 – 20 rokov.

30. august, Bratislava – OZ Pramienok (Bratislava), ktoré sa dlhodobo venuje rómskym deťom v Partizánskom a v obci Turček prezentovalo výsledky ich práce – tanečné a divadelné predstavenie pod názvom Koleso, ktoré spája - v bratislavskej letnej čítarni Červený rak.

30. august, Banská Bystrica – Krajská asociácia rómskych iniciatív (KARI) začala realizovať projekt „Čo sú to špeciálne školy? Osveta v rómskych rodinách“. Realizátori spolupracujú s asociovanými rómskymi MVO: Komunitné centrum (Veľký Krtíš), OZ Lavuta (Brezno), OZ Quo vadis (Zvolen), OZ Rómski asistenti učiteľa (Detva), OZ Za integráciu Rómov (Rimavská Sobota), OZ DATABO (Fiľakovo), OZ Nádej deťom (Banská Bystrica), s rodičmi, pedagogicko-psychologickými poradňami a prizvanými odborníkmi. Cieľom je dosiahnuť zvýšenú schopnosť rómskych detí vstúpiť do formálneho vzdelávacieho procesu na prvom stupni základnej školy. Projekt finančne podporil Rómsky edukačný fond (REF, Budapešť).

1. september, Phnom Penh (Kambodža) – Tragicky zahynul Michal Šebesta, bývalý pracovník Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, politológ, aktivista v oblasti riešenia problémov chudoby.

1. – 2. september, Dunajská Lužná – OZ Chartikano usporiadalo 4. ročník Európskeho rómskeho kováčskeho sympózia. Na podujatí prezentovalo svoju prácu viac ako 60 rómskych majstrov kováčov zo Slovenska, ČR, Maďarska, Ukrajiny, Poľska a Rumunska. Sprievodným podujatím bola akcia pre divákov „Ukuj si sám“.

1. – 2. september, Graz, Mödling (Rakúsko) – Zo súkromnej iniciatívy sa uskutočnil benefičný koncert na podporu slovenských Rómov z Hostíc (okres Rimavská Sobota). Koncertu sa zúčastnil aj tamjší farár W. Pucher, známy ako „farár chudobných“, ktorý dlhodobo spolupracuje so samosprávou v obci Hostice.

3. september, Zvolen, Lučenec – Jediné osemročné Gymnázium internátneho typu pre rómske deti na Slovensku, známe ako Gándhiho gymnázium, ktoré tri roky sídlilo vo Zvolene, presťahoval jeho zriaďovateľ Banskobystrický samosprávny kraj, do Lučenca. Školský rok 2007/2008 začalo gymnázium bez financií na cestovné, stravu a ubytovanie žiakov. Gymnázium dosiaľ financovalo tieto výdavky z peňazí Európskeho sociálneho fondu (ročne cca 1,7 mil. Sk). Koncom roka 2006 sa však projekt skončil. Samosprávny kraj požaduje financie nad normatívne položky od štátu.

3. september, Bratislava – Do 2. ročníka ojedinelého programu na Slovensku - Divé maky, ktorý je určený pre talentované rómske deti zo sociálne slabšieho prostredia, vstúpilo v školskom roku 2007/2008 ďalších 22 nových detí - nadaných žiakov, spevákov, športovcov, tanečníkov, výtvarníkov. Program Divé maky, ktorý realizuje OZ pre rozvoj filantropie Pro donum, je založený na individuálnom darcovstve. Z darcu sa stáva adoptívny rodič, ktorý finančne podporuje štúdium a talent vybraného dieťaťa minimálne jeden školský rok. V súčasnosti projekt podporuje dovedna 53 rómskych detí.

3. september, Lomnička – Vďaka projektu Dobrota a láska pre Rómov, ktorý je svojím charakterom prvým na Slovensku, začala v obci pôsobiť Kongregácia školských sestier sv. Františka z Asisi, ktoré tvoria vzdelané rómske rádové sestry. V obci Lomnička žije 99% rómskych obyvateľov, pričom z 1 890 obyvateľov je 1 200 detí a mladých ľudí. Iniciátorkou pôsobenia misijného rádu v tejto lokalite bola A. Botošová, splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity, ktorá sa zúčastnila slávnosti uvedenia sestier do praxe v obci.

5. september, Bratislava – Na rokovaní parlamentného výboru NR SR konštatovali opoziční poslanci, že MK SR v roku 2007 opäť meškalo s poskytovaním grantov, pričom za 1. polrok rozdelilo len 14% zo schválených dotácií. Mnohé menšinové mimovládne organizácie preto nemohli uskutočniť plánované jarné a letné podujatia, resp. ich realizovali z pôžičiek.

7. september, Žilina – Dom Matice slovenskej v Žiline usporiadal v spolupráci s OZ JEKHEANE – SPOLU (Prešov) výstavu 14 rómskych výtvarníkov: „Aj Rómovia majú svoj sen“. O tvorbe autorov vystavených diel informovala návštevníkov vernisáže Daniela Hivešová-Šilanová. Predstavila tvorbu Ivana Berkyho-Dušíka (Zvolenská Slatina), Jaroslava Cicka (Horná Štubňa), Jozefa Cichého (Nižný Žipov), Jozefa Červeňáka (Jarovnice), Eduarda Heráka (Nové Mesto nad Váhom), Martina Kaleja – Januva (Jarovnice), Vojtecha Kőkénya (Rimavská Sobota), Aladára Kureja (Humenné), Dušana Oláha (Rožňava), Tibora Oláha (Plešivec), Ildikó Pálovej (Rimavská Sobota), Zsolt Szajka (Včelince), Eriky Šajgalovej (Poprad) a Zoltána Rézműveša (Rožňava).

8. september, Kežmarok – OZ ROMIPEN (Poprad) usporiadalo XV. ročník Festivalu rómskej kultúry a folklóru Spiša. Účinkovali: rómska kapela Lomničan a rómsky folklórny súbor Ľoľi rokľica (Veľká Lomnica), ľudová hudba V. Rácza (Teplica), Deti Kesaj (Kežmarok), Gipsy Marek (Jurské), Jazzové trio pod vedením M. Suchomela a Divadlo Romathan (Košice).

10. september, Bratislava – Film „O Soni a jej rodine“ slovenskej režisérky D. Rusnokovej získal hlavnú cenu na 11. medzinárodnom festivale dokumentárnych a krátkych filmov v Egypte. Film bol nakrútený v rokoch 2004 – 2006 v rómskej osade Rudňany.

10. – 14. september, Nové Zámky – Súkromná firma začala s vysťahovaním asi 250 obyvateľov, prevažne Rómov, z bývalých mestských bytov na Kasárenskej a Hradnej ulici do susedných obcí – Šalov, Tekovské Lužany, Lontovo, Čata, Mýtne Ludany, Nová Vieska – s čím nesúhlasia starostovia obcí ani dotknutí Rómovia, ktorí niekoľko dní bývali pred Mestským úradom v Nových Zámkoch a takto neúspešne protestovali proti konaniu mesta. Tento prípad nie je ojedinelý v konaní niektorých samospráv na Slovensku. K záležitosti sa vyjadrili splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity A. Botošová i podpredseda vlády SR D. Čaplovič. „So znepokojením sledujem nesystémové vysťahovávanie občanov rómskej národnosti z niektorých miest na Slovensku, konkrétne z Komárna, Tornale, Liptovského Hrádku a najnovšie z Nových Zámkov. V týchto aktivitách sledujem rasové motívy napriek tomu, že sa zaobalujú do fráz o dodržiavaní občianskych princípov života,“ píše v stanovisku D. Čaplovič.

12. september, Bánovce nad Bebravou – Životné jubileum 65 rokov oslávil rómsky výtvarník Stanislav Tonka.

13. september, Spišská Nová Ves – Okresný súd v Spišskej Novej Vsi uznal, že pracovníčka reštaurácie Country Salón v Spišskej Novej Vsi porušila antidiskriminačný zákon. 17. 8. 2005 odmietla obslúžiť manželov Žigovcov, pričom argumentovala, že nemajú klubové kartičky, hoci obsluhovala aj hostí, ktorí rovnako nemali požadované kartičky. Súd uložil majiteľovi zariadenia, „aby sa v budúcnosti zdržal neobslúženia manželov Žigovcov“. Majiteľovi zariadenia neuložil povinnosť ospravedlniť sa poškodeným, ani ich odškodniť.

14. september, Komárno – Pred magistrátom mesta protestovali komárňanskí Rómovia, ktorých v lete z ich príbytku vysťahoval nový súkromný majiteľ do okolitých obcí. Rómovia sa vrátili do Komárna a na mieste svojho už zrúteného domu žili pod prístreškom z fólie.

14. september, Krížová Ves – Slávnostné otvorenie Rómskeho duchovno-spoločenského strediska v rómskej osade. Projekt uskutočnila Komisia pre mládež Spišskej diecézy v spolupráci s farnosťou Spišská Belá za finančnej podpory nemeckých cirkevných nadácií, FSR a ďalších.

14. september, Prešov – Interpreti z Holandska, Nemecka, Poľska a Slovenska sa stretli na hudobnom festivale Stanica východ na rómskom sídlisku Stará Tehelňa. Cieľom podujatia, ktoré pripravil M. Twaalfhoven z Holandska v spolupráci s OZ Eurofo-

rion (Bratislava), bolo spojiť rómskych a nerómskych obyvateľov mesta. Sprievodným podujatím bola Letná škola pre rómske a nerómske deti, kde sa pod dohľadom medzinárodných lektorov zdokonaľovali v speve a v hre na hudobné nástroje. Účinkovali: Merlijn Twaalfhoven (Holandsko), Radio Robotnik (Poľsko-Nemecko), gitarové duo FARSA (Sabinov), Kokavakere lavutara, rómski raperi TE MERAV a TOSARA (Sereď), súbor PULS, Orchester G. Lakatoša (Prešov), Orchester Strednej umeleckej školy (Košice) a skupina IMT Smile.

16. september, Bratislava – Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít (RMORK) usporiadala 3. ročník Medzinárodného rómskeho festivalu. Zároveň vyhlásili aj držiteľa Ceny Rady mimovládnych organizácií rómskych komunít (RMORK). Za prínos k rozvoju Rómov a Sintov za rok 2006 ju získal predseda vlády SR R. Fico.

17. september, Košice – Spoluprácu pri riešení problémov viacnásobne marginalizovaných rómskych komunít deklarovali Košický, Prešovský a Banskobystrický samosprávny kraj podpisom Memoranda o spolupráci, ktoré podpísali predsedovia jednotlivých samospráv. „V každom kraji by malo pracovať 25 až 30 komunitných centier,“ uvádza sa v memorande. Kraje vytvoria spoločnú komisiu a pracovné tímy na prípravu trojročného projektu, pričom náklady plánujú vo výške 150 miliónov Sk pre každý kraj.

21. september, Starý Mlyn – V penzióne Starý Mlyn sa z iniciatívy združenia JEKHETANE – SPOLU (Prešov) uskutočnilo pod názvom „Kultúra Rómov na Slovensku. Ako ďalej?“ neformálne diskusné stretnutie viac ako 20 rómskych intelektuálov a aktivistov MVO pôsobiach v oblasti rómskej kultúry na Slovensku. Stretnutia sa zúčastnila aj generálna riaditeľka Sekcie menšinových a regionálnych kultúr MK SR PhDr. J. Kresáková.

22. september, Spišský Hrad – Združenie Jekhetane - Spolu z Prešova, ktoré je vydavateľom novín *Romano nevo l'il* usporiadalo umelecko-historickú rekonštrukciu prijatia Rómov na Spišskom hrade cisárom Žigmundom Luxemburským (1423) – Regionálny festival rómskej hudby, tanca, spevu, divadla a poézie „Rómovia na Spišskom hrade“. V komponovanom programe účinkovalo 12 rómskych umeleckých súborov s viac ako 200 účinkujúcimi, súbor bojových umení a historických dychových nástrojov.

25. – 26. september, Spišská Nová Ves – Ústav romologických štúdií Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre pripravil s partnermi 5. medzinárodnú vedeckú konferenciu InteRRa 5 – Interkulturalita a rómska národnostná menšina v sociálnych a pedagogických súvislostiach. „InteRRa 5“ je pokračovaním medzinárodných konferencií ktoré dosiaľ pripravovala Katedra rómskej kultúry UKF.

24. – 29. september, Spišská Nová Ves – Nadácia Originál v spolupráci s UKF Nitra zorganizovali 1. ročník rómskeho filmového festivalu „Kalo čangalo / Čierny bocian“. Cenu festivalu udelili slovenskému dokumentaristovi Martinovi Slívkovi In memoriam. Cenu Rómska osobnosť roka 2007 udelili rómskemu básnikovi D. Bangovi.

30. september, Sabinov – Sabinovský rómsky chlapčenský a dievčenský súbor – Šukar čhaja a Mire čhave sa prezentoval v projekte Mestského kultúrneho strediska

Spoločne v kultúre – spoločne v meste. 24-členný súbor pôsobí v projekte Sabinovská víla, ktorý začalo realizovať OZ ROMIX v júli 2007.

1. – 2. október, Budapešť (Maďarsko) – 11. zasadnutie Medzinárodného riadiaceho výboru Dekády začleňovania rómskej populácie. Účastníkmi zasadnutia boli zástupcovia vlád členských štátov Dekády a zástupcovia medzinárodných organizácií. Slovensko zastupovali A. Botošová, splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity a M. Jurík, pracovník úradu.

4. október, Liptovský Mikuláš – Okresný súd v Liptovskom Mikuláši nevyhovel žalobe mesta Liptovský Hrádok o vypratanie 15 bytov v obecnej ubytovni Pri úpuste. Súd dal za pravdu právnikovi Nadácie M. Šimečku, ktorý rómske rodiny zastupoval a vyhlásil kroky vedúce k vystaňovaniu nájomcov za neprávoplatné pre ich rozpor s dobrými mravmi. Projekt Obhajoba práv Rómov na bývanie sa realizuje s finančnou podporou Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity.

4. október, Bratislava – Materiál Odpočet programového vyhlásenia vlády SR k rómskej problematike prezentovali OZ Inštitút rómskej verejnej politiky a Nadácia M. Šimečku, ktorým apelujú na vládu, aby iniciatívnejšie pristupovala k vlastným záväzkom z programového vyhlásenia.

4. október, Detva – Nové občianske združenie Forum pal e Romnja / Fórum pre rómske ženy otvorilo svoje nové priestory. Pri tejto príležitosti sa verejnosti prezentoval nový rómsky právnický subjekt – Detvianska aliancia Rómov (DAR) - ktorý združil viaceré rómske MVO pôsobiace v meste.

10. október, Bratislava – Na tlačovej konferencii odmietli D. Čaplovič a A. Botošová kritiku OZ Inštitútu pre rómsku verejnú politiku, že vláda vyvíja malú iniciatívu v riešení problémov Rómov a prezentovali súhrn konkrétnych krokov vlády SR zameraných na zlepšenie postavenia rómskej národnostnej menšiny na Slovensku.

11. október, Bratislava – Rada mimovládnych organizácií Slovenska (RMROK) vyjadrila v otvorenom liste nesúhlas s kritikou OZ Inštitútu rómskej verejnej politiky na adresu vlády SR v súvislosti s nedostatočnou iniciatívou v riešení problémov Rómov.

12. október, Brusel (Belgicko) – V Bruseli sa uskutočnilo celoeurópske kolo 4. ročníka súťaže Novinárska cena 2007, kam za Slovensko postúpil komentár D. Hivešovej – Šilanovej „Čo by sme robili bez Rómov“, ktorý bol uverejnený v rómskom periodiku Romano nevo fil.

12. október, Bratislava – Po prvý raz sa na verejnosti prezentovalo nové rómske OZ Európsky parlament Rómov, ktoré vzniklo v septembri 2007. Cieľom organizácie je aktívne vstupovať do riešenia problémov vzdelávania, zamestnanosti Rómov a úžery. Predsedom združenia je V. Kappel, podpredsedom PaedDr. J. Drapák.

11. – 13. október, Bratislava – Nadácia otvorenej spoločnosti (NOS/OSF) pripravila pre rómske ženské aktivistky tréning Rodová rovnosť.

12. október, Ostrava (Česko) – Odškodnenie 500 000 korún priznal ostravský krajský súd 30-ročnej Rómke Ivete Červeňáčkovej (rodenej Holubovej) za nechcenú sterilizáciu. Je to historicky prvý prípad, keď bolo na území bývalého Československa priznané odškodnenie pre rómske ženy, ktoré boli nechcene sterilizované.

18. október, Ružomberok – Okresný súd v Ružomberku priznal poškodenému Rómovi Jozefovi P. náhradu škody 306 000 Sk za ublíženie na zdraví s rasovým motívom. Incident sa stal 24. 4. 2000, keď Jozefa P. vo veku 14 rokov bezdôvodne fyzicky napadol Rudolf Polák. Poškodeného zastupoval Columbus Igboanusi, riaditeľ Ligy aktivistov pre ľudské práva.

19. október, Bardejov – Životné jubileum 55 rokov oslávila rómska rehoľná sestra Atánázia (Mária Holubová).

15. – 25. október, Spišské Podhradie, Brusel (Belgicko), Štrasburg (Francúzsko) – OZ Kolpingovo dielo na Slovensku, ktoré pôsobí v rómskej komunite v Spišskom Podhradí prezentovalo spoločne s účastníkmi projektu výsledky svojich aktivít, ktoré realizuje od roku 2005 za podpory ESF (iniciatíva EQUAL) v Bruseli v Európskej komisii a v Štrasburgu.

20. október, Detva – KLUB SPOLU v Detve usporiadal 15. ročník festivalu rómskej kultúry Jiloscéro hangóro (Hlas Srdca). Súčasťou podujatia bola aj výstava obrazov miestnych rómskych výtvarníkov pod názvom „Bratia Oláhovci“.

20. október, Detva – Rómsky folklórny súbor ROMKA z Detvy oslávil 20. výročie svojej existencie. Spoluzakladateľkou súboru a jeho vedúcou je Mária Oláhová.

23. október, Bratislava – Splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity A. Botošová a riaditeľ Regionálneho centra Rozvojového programu OSN (UNDP) B. Slay podpísali Memorandum o porozumení na päť rokov. Dohoda je zameraná na spoluprácu pri príprave odporúčaní a návrhov opatrení na pomoc znevýhodneným rómskym komunitám a na zber, výskum a analýzu údajov o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku

25. október, Košice – Komisárka Európskej komisie (EK) pre regionálnu politiku D. Hübnerová, minister výstavby a regionálneho rozvoja SR M. Janušek, minister dopravy, pôšt a telekomunikácií SR Ľ. Vážny a poradca premiéra pre štrukturálne fondy Š. Adamec podpísali prvé štyri operačné programy Národného strategického rámca, ktoré sú zamerané na zlepšenie kvality života regiónov. Ďalších 7 operačných programov bude podpísaných do konca novembra 2007. Jednou z priorít operačných programov je aj riešenie rómskej problematiky. „Pomocou nových operačných programov chceme zlepšiť život Rómov na Slovensku, pretože táto komunita je jednou z priorít takmer každého programu,“ uviedla D. Hübnerová.

26. október, Kremnica – 26 obyvateľov, väčšinou nezamestnaných Rómov, vyštahoval majiteľ tzv. „Zeleného domu“ na ulicu, pričom súkromná bezpečnostná služba brutálne vyhadzovala ich nábytok z okien. Po vyjednávaní pracovníkov tamojšieho Centra

rodiny a riaditeľa Súkromnej spojenej školy v Kremnici sa po dvoch dňoch mestu podarilo dohodnúť s majiteľom a vysťahované rodiny sa mohli vrátiť. Zatiaľ prespávali v záhrade domu. Po rokovaní mesta so splnomocnenkyňou vlády SR pre rómske komunity vlastník domu prisľúbil, že s obyvateľmi uzavrie nové nájomné zmluvy do 30. apríla 2008.

26. október, Michalovce – OZ Nová cesta pripravilo 3. ročník regionálnej súťaže pre talentované deti z okresov Sobrance, Michalovce a Trebišov „Malé čierne perličky“. Deti súťažili vo výtvarnom umení, speve a prednese poézie a prózy.

5. – 15. november, Michalovce – OZ Nová cesta pripravilo v spolupráci so združením JEKHEANE – SPOLU (Prešov) celoslovenskú výstavu rómskych výtvarníkov „Romane čercheňa / Rómske hviezdy“. Svoje práce prezentovali: E. Šajgalová (Poprad), I. Pálová (Rimavská Sobota), S. Tonka (Bánovce nad Bebravou), M. Kaleja (Jarovnice), I. Berky – Dušík (Zvolenská Slatina) a J. Cichý (Nižný Žipov).

8. november, Michalovce – Rómske organizácie z euroregiónu Karpaty budú pri získavaní prostriedkov zo štrukturálnych fondov (v rokoch 2007 - 2013) spolupracovať. O spolupráci sa dohodli Partnerstvo Rómov Zemplína (predseda L. Horváth) a Rómska samospráva v maďarskej župe Nyíregyháza, pričom sa chcú zamerať na projekty v oblasti podnikania, kultúry, športu, ochrany životného prostredia a vzdelávania.

15. november, Bratislava – Amnesty International (AI) zverejnila správu pod názvom „Stále segregovaní, stále v nerovnom postavení: Porušovanie práva na vzdelanie rómskych detí na Slovensku“. Správa AI upozorňuje na porušovanie práv rómskych detí na vzdelanie. Okrem iného uvádza: „Rómske deti na Slovensku čelia pri uplatňovaní si svojho práva na vzdelanie vážnym prekážkam. Neprimerane veľký počet rómskych detí je naďalej bezdôvodne umiestňovaných do špeciálnych škôl a tried pre deti s mentálnym postihnutím a poruchami učenia. Aj v prípade, že navštevujú bežné školy, ostávajú segregované v školách a triedach vyhradených len pre rómske deti.“

15. – 16. november, Detva – Workshop „Inakosť“ pre rómske a nerómske ženy, ktoré pracujú v materských centrách, alebo by ich chceli založiť. Podujatie pripravili OZ SPOLU Kremnica, Materské centrum Kubko (Detva) a Únia materských centier.

22. november, Sabinov – OZ ROMIX realizuje projekt pre rómske ženy zameraný na rodovú rovnosť: Me som romaňi džuvľi. A...? (Som rómska žena. A...?).

23. november, Vranov nad Topľou – V mestskej časti Čemerné sa uskutočnil 5. ročník súťaže rómskych spevákov vo veku od 15 – 25 rokov „Zlatý rómsky slávik“. Podujatie pripravilo rómske OZ Európa.

23. november, Bratislava – MPSVR SR zorganizovalo v Bratislave medzinárodnú konferenciu „Rómovia a trh práce (najlepšie skúsenosti a nevyužitá možnosť)“, ktorej cieľom bolo zhodnotiť doterajšie výsledky z praxe o zamestnávaní Rómov, prezentovať národné skúsenosti a príklady členských krajín EÚ a dospieť k odporúčaniam, ktoré zlepšia situáciu zamestnávania Rómov.

23. november, Bratislava – V NR SR sa konalo zasadnutie stáleho výboru Parlamentného zhromaždenia Rady Európy (PZ RE), ktoré sa zaoberalo slovenskými prioritami počas jeho predsedníctva vo Výbore ministrov RE a dve zasadnutia výboru a podvýboru PZ RE. Jednou z tém rokovania boli práva národnostných menšín, pričom na adresu súčasnej situácie Rómov okrem iného odznelo: „Za nepriaznivú situáciu rómskej menšiny a neriešenie tejto problematiky nesú zodpovednosť vlády jednotlivých štátov. Nie je to vina medzinárodných organizácií, že veľa Rómov žije v chatrčiach, sú negramotní a nezamestnaní. Keby štáty implementovali odporúčania medzinárodných organizácií, ktoré ponúkajú riešenia, problémy by neboli.“ Uviedol koordinátor RE pre rómske záležitosti H. Scicluna.

23. november, Banská Bystrica – Videoprojekciou rekonštrukcií udalostí pokračovalo na Krajskom súde v Banskej Bystrici hlavné pojednávanie v prípade smrti 50-ročného Róma Karola Sendreia z Magnezitoviec, ktorý zomrel po bitke na policajnej stanici v Revúcej 6. júla 2001. Za jeho umučenie je obžalovaných sedem bývalých policajtov z Revúcej a Jelšavy. Pretože bratia Sendreiovcí psychicky neunesli pohľad na rekonštrukciu tragických udalostí, pojednávanie odročili na 17. 12. 2007. Rozsudok sa očakáva až v roku 2008.

26. – 28. november, Štrasburg (Francúzsko) – V sídle Rady Európy v Štrasburgu sa uskutočnilo 3. plenárne zhromaždenie Európskeho fóra Rómov a kočovníkov, na ktorom sa zišli delegáti Fóra reprezentujúci rómske a kočovnícke občianske organizácie vo väčšine členských krajín EÚ, ako i predstavitelia hlavných medzinárodných rómskych organizácií. Slovenskú republiku reprezentujú vo Fóre zvolení delegáti J. Červeňák, Jozef Ravasz a Peter Pollák.

28. november, Lučenec – Za účasti žiakov gymnázia s transparentmi s textom „Neberte nám riaditeľa!“ zvolali tlačovú konferenciu pracovníci osemročného Gymnázia v Lučenci (Gándhiho gymnázium) a zástupcovia rady školy. Zriaďovateľovi školy, Banskobystrickému samosprávnemu kraju, ktorý školu presťahoval zo Zvolena do Lučenca a neposkytol financie na chod školy, vyčítali neobjektívnosť pri posudzovaní kandidátov na nového riaditeľa školy a diskrimináciu rómskeho kandidáta.

29. november, Banská Bystrica – Spojením piatich rómskych združení v meste vznikol nový právnický subjekt - Aliancia rómskych organizácií (ARO). Prezidentom nového subjektu, ktorý chce pomáhať Rómom i ne-Rómom v oblasti výchovy a vzdelávania, poradenstva, zamestnávania a sociálnych vecí, je Bc. Ivan Mako.

29. november, Lučenec – 1. medzinárodný mládežnícky festival rómskych tanečných súborov moderného tanca JAGALO TERNIPE / OHNIVÁ MLADOSŤ usporiadalo OZ Centrum sociálnej pomoci mladým (CESPOM) v lučeneckej športovej hale. Na podujatí sa predstavilo 13 tanečných súborov, ktoré tancovali hip-hop, latinsko-americké tance, disco, muzikálové kreácie i rôzne variácie „pouličného tanca“.

1. december, Rimavské Jánovce – 2. ročník kultúrno-umeleckého podujatia „Pindžaren amen – Spoznajte nás“ pripravilo Združenie za integráciu Rómov (Rimavská Sobota). Zámerom projektu je prinášať kultúru do obcí, ktoré sú vzdialené od centier a nemajú mnoho príležitostí kultúrne sa vyžiť.

3. december, Prešov – V osobitnej prílohe periodika Romano nevo ľil prezentovalo Pedagogicko-metodické centrum Prešov dvojročný národný pilotný projekt, ktorý spolu s partnermi realizuje v Prešovskom kraji od augusta 2006: „Podľme spolu do školy“ – Koncept integrovaného vzdelávania rómskych študentov na Slovensku.

4. december, Brusel (Belgicko) – Rómske džezové kvarteto Holubovci (Prešov) vystúpilo v bruselskom divadle hotela La Piazza na Gala predstavení Medzinárodnej nadácie Yehudiho Menuhina. Cieľom podujatia bola podpora medzinárodnej spolupráce v oblasti kultúry a získanie finančných prostriedkov na podporu kreatívnych projektov. Koncertu sa zúčastnil aj Ján Figeľ, člen EK, zodpovedný za vzdelanie, kultúru a mládež, ktorý rómskym hudobníkom na javisku zablahožela a vyslovil hrdosť na ich umenie a kultúrne posolstvo zo Slovenska.

5. december, Bratislava – Centrum pre práva na bývanie a vysťahovanie (COHRE) so sídlom v Ženeve udelil Slovensku „Cenu za porušovanie práv na bývanie“ kvôli trvalému porušovaniu práv Rómov na primerané bývanie. Riaditeľ COHR C. Cahn kritizoval na tlačovej besede slovenskú vládu, že dostatočne nevyužíva možnosť čerpania financií na skvalitnenie bývania Rómov z eurofondov a samosprávy, že úmyselne odmietajú zlepšovať situáciu v bývaní Rómov.

5. december, Bratislava – Podpredseda vlády SR D. Čaplovič odmieta kritiku Slovenska za porušovanie práv na bývanie Rómov, ktorú vyjadrilo ženevské Centrum pre práva na bývanie a vysťahovanie (COHRE) a pokladá ju za neobjektívnu. Pripomenul, že slovenská vláda ako jediná z členských krajín EÚ pripravila horizontálne priority pre marginalizované komunity. Dodal, že predchádzať vzniku problémov s bývaním Rómov je možné len postupnými krokmi, pričom vláda nemôže vstupovať do problémov samosprávy, môže im len pomôcť.

5. december, Sereď – Klub rómskych žien v Sereďi pripravil 7. ročník podujatia „Mikuláš pre rómske deti“. Aktivistky organizácie navštívili rómske rodiny v segregovanej časti mesta Sereď a v obci Dolná Streda, pričom rozdali viac ako 100 balíčkov sladkostí a ovocia.

6. december, Nižný Žipov – OZ Za spolužitie pripravilo v spolupráci s Charitou Apoštolskej cirkvi na Slovensku pre deti z 35 rodín v hmotnej núdzi mikulášsku nádielku, ktorú im odovzdali priamo v rodinách.

6. december, Snina – Odborné učilište internátne zamerané na výchovu a vzdelávanie najmä rómskych detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, kde nachádzajú ďalšie možnosti štúdia aj deti zo základných špeciálnych škôl, usporiadalo špeciálno-pedagogický seminár „Úcta a tolerancia“ a zároveň 5. ročník výstavy „Tvorba detí nepoznaných“, na ktorej prezentovali svoje kováčske, odevné a výtvarné práce žiaci školy.

7. december, Bratislava – Na pôde Úradu vlády SR sa uskutočnil hodnotiaci seminár, ktorého prioritou bolo zhodnotenie krokov Vlády SR v uplatňovaní Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín v Slovenskej republike. Záštitu nad podujatím prevzal podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľud-

ské práva a menšiny D. Čaplovič. Seminár sa uskutočnil ako jedna z aktivít SR v rámci jej predsedníctva v Rade Európy (12. 11. 2007 - máj 2008).

8. – 18. december, Bratislava – Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity pripravil v spolupráci s OZ Romano kher / Rómsky dom niekoľkodňové predvianočné podujatie Vianoce s Rómami – charitatívny predaj vianočných suvenírov, ktoré vyrobili rómske deti a mládež zo sociálne znevýhodneného prostredia. Podujatie prezentovalo činnosť rómskych MVO a tvorivosť rómskych detí vo vstupných priestoroch Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, Nadácie OSF a v obchodnom dome IKEA. Svoju tvorbu predstavili organizácie: OZ Kolpingovo dielo na Slovensku (Spišské Podhradie), OZ Nádej deťom (Banská Bystrica), OZ Pramienok (Bratislava), Súkromná združená stredná škola Dr. Michala Ozoráka (Dunajská Streda, Kežmarok), ZŠ Jarovnice, OZ Chartikano (Dunajská Lužná), Domovské vzdelávacie centrum (Dunajská Lužná) a Rómske komunitné centrum Lipany.

10. december, Bratislava – Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity usporiadal okrúhly stôl na tému Cirkev a jej úloha (a možnosti) v integrácii rómskych komunít na Slovensku. Stretnutia sa zúčastnili: Saleziáni dona Bosca (rómske sídlisko Poštárka, Bardejov), rómski kazatelia Apoštolskej cirkvi (Luník IX, Košice a Sabinov), Kongregácia školských sestier sv. Františka z Assisi (Lomnička) a zástupca farnosti v Čičave (Gréckokatolícka cirkev).

10. december, Kokava nad Rimavicou – Miestnej samosprávy bude radiť a aktívne sa zúčastňovať verejného života obce Rómsky poradný orgán, ktorý tvorí osem miestnych zaškolených rómskych lídrov. Zastupujú jednotlivé lokality a ulice, kde žije najväčší počet Rómov. Hlavným zámerom projektu je pripraviť Rómov z Kokavy na budúce komunálne voľby.

11. december, Praha (Česko) – V 2. ročníku literárnej súťaže autorov, ktorí píšu v rómskom jazyku a ktorá je venovaná pamiatke českej romistky Mileny Hübschmannovej, sa na popredných miestach umiestnili Rómovia zo Slovenska. V kategórii próza zvíťazila J. Ferdinandová z Galanty, na 2. mieste I. Zíma (ČR) a na 3. mieste sa umiestnila L. Čurejová zo Starej Lubovne. V kategórii poézia zvíťazila I. Vyskočilová (ČR), na 2. mieste sa umiestnil M. Gergeľ zo Zvolena a na 3. mieste a M. Šamko (ČR). Cenu Mileny Hübschmannovej organizuje OZ ROMEA.

11. december, Bratislava – OZ Nová rómska generácia prezentovalo výsledky monitoringu Dekády inklúzie Rómov 2005 - 2015. Správa sumarizuje obdobie od začiatku Dekády v roku 2005 do konca roku 2006. Celkové výsledky hodnotili predkladatelia správy ako neuspokojivé, pričom kritizovali nízku informovanosť o implementácii Dekády, vágnosť národného akčného plánu a nedostatok zdrojov financovania. Rovnako nedostatočné sú výsledky v jednotlivých prioritách: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie a bývanie Rómov. Upozornili aj na absenciu zberu etnických dát.

12. december, Bratislava – Splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity A. Botošová odovzdala po prvý raz v histórii tohto úradu Cenu za ľudskosť. Cenu získala Mgr. Janka Hanečáková, riaditeľka ZŠ v Lomničke (obec s 99% zastúpením rómskeho oby-

vateľstva), MUDr. Irina Oravkinová, primárka oddelenia onkológie a detskej hematológie Detskej fakultnej nemocnice v Košiciach, salezián don Peter Bešenyey, priekopník pastorácie Rómov na Slovensku, Ing. Ján Hero, zakladateľ a riaditeľ Súkromnej spoločnej školy v Kremnici s celodenným výchovným systémom a Michal Pačan z Krompách, ktorý sa pri výbuchu rodiny domu Ringošovcov vo februári 2007, napriek ohrozeniu vlastného života, medzi prvými pokúšal o záchranu života matky a detí.

13. december, Košice – Koncert rómskych komunitných centier a ich súborov „Spoločne za šťastím / Jekhetane pal e bacht“ prezentovala Asociácia komunitných centier (Košice) v košickom filmovom klube Cinefil. Na podujatí predstavilo svoje aktivity a prácu s talentami 9 komunitných centier – Huncovce, Kecerovce, Svinia, Prešov, Lučenec, Veľký Šariš, Telgárt, Čierny Balog, Lipany.

14. december, Bratislava – Podpredseda vlády SR D. Čaplovič odmietol kritiku Novej rómskej generácie v súvislosti s plnením záväzkov Slovenska vo vzťahu k Dekáde inklúzie Rómov 2005 – 2015. Informoval, že splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity A. Botošová pripravuje vládny materiál týkajúci sa koncepcie rozvoja rómskej národnostnej menšiny, ktorý predloží vláde v januári. Táto koncepcia bude previazaná s každým rezortom horizontálnou prioritou pre rómske komunity v rámci národného strategického referenčného rámca a bude v nej zakomponovaná aj Dekáda. Všetko bude finančne kryté z verejných zdrojov, prostriedkov EÚ a z financií samospráv.

16. december, Bratislava – Talentovaný 14-ročný rómsky huslista Karol Daniš, ktorého štúdium podporuje program Divé maky, sa predstavil bratislavskému publiku v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca predvianočným koncertom, na ktorom zahral skladby J. S. Bacha, A. Mozarta, F. Kreislera a H. Wieniawského.

16. december, Bratislava – Víťazkou tretej slovenskej SuperStar sa stala 16-ročná Rómka V. Berkýová z Lučenca. Rómka je aj 15-ročná D. Mirgová z Trnavy (2. miesto).

18. december, Kežmarok – Súkromná združená škola Dr. Ozoráka v Kežmarku pripravila vianočný benefičný koncert „Deti deťom“ pre deti z Krízového strediska v Kežmarku a z Domu sociálnych služieb v Ľubici. Deti obdarovali darčekom, o ktoré na podujatí, ktoré koncertu predchádzalo, poprosili „Ježiška“ vo svojich listoch.

18. december, Banská Bystrica – OZ Lavuta usporiadalo 3. ročník koncertu Cigánsky oheň, na ktorom prezentovali rómsku hudbu rómski i nerómski umelci. V programe účinkovali R. Rikkon, S. Sklovská, Gypsy music pod vedením A. Daška, A. Szajkó, J. Orlická, M. Lapinová, B. Bartošová, Š. Bučko a bratia Fízerovci.

18. december, Hnúšťa – OZ Klub rómskych aktivistov v SR v spolupráci s charitatívnou organizáciou ADRA (Banská Bystrica) pripravili pre 400 rómskych detí „Stretnutie s Mikulášom“. Vďaka za plyšové hračky a sladkosti bol umelecký program detí.

19. december, Kokava nad Rimavicou – OZ Lačno drom prezentovalo projekt zameraný na aktivizáciu komunít a podporu zamestnanosti sociálne slabších vrstiev obyvateľstva v štyroch obciach Novohradu. V obciach Kokava nad Rimavicou, Utekáč, Málinec a Klenovec bude osem komunitných lídrov pripravovať na prácu pre firmy a poľnohospodárske družstvá ľudí, ktorí o to prejavia záujem.

21. december, Brusel (Belgicko) – Európska rada vyzvala k riešeniu „osobitej situácie Rómov“. Skupina európskych socialistov v EP navrhuje preklasifikovať Rómov na „transnárodnú európsku komunitu“ a prijať Európsku stratégiu riešenia rómskej otázky.

21. december, Košice – V priestoroch filmového klubu Cinefil uviedlo Divadlo Romat-han svoju 46. premiéru, pôvodnú inscenáciu na motívy známeho muzikálu Cigáni idú do neba / O Roma džan andre čeri: Láska včera a dnes / O kamiben idž the adađives. Scenár: M. Godla, réžia: M. Balog, choreografia E. Adamová, hudobná úprava K. Adam, ml., hudobné naštudovanie K. Adam st.

22. december, Nižný Žipov – 2. ročník predvianočného projektu, ktorý je určený deťom z rodín v hmotnej núdzi „Šťastné a veselé!“ pripravilo OZ Za spolužitie vďaka podpore z Konta Orange. Pre deti a ich rodičov pripravili vianočný koncert, na ktorom vystúpili domáce i pozvané rómske súbory a deťom rozdali 60 vianočných balíčkov.

Česká menšina [A cseh kisebbség] (Hana Zelinová)

1. január, Bratislava – Veľvyslanectvo ČR v Bratislave v spolupráci s vedením Českého rozhlasu v Prahe usporiadalo slávnostný koncert víťazov národnej a medzinárodnej rozhlasovej súťaže mladých hudobníkov Concertino Praga 2006.

11. – 13. január, Bratislava - Prezident Českej republiky Václav Klaus s manželkou Líviou navštívil Slovensko. Návšteva obsahovala rokovanie so slovenským prezidentom Ivanom Gašparovičom, predsedom Národnej rady SR Pavlom Paškom a predsedom vlády Róbertom Ficom. Jej súčasťou bola aj autogramiáda kníh *Ekonomie a ekonomika* a Rok tretí a vystúpenie pred slovenskými podnikateľmi a hospodárskymi manažérmi v Klube H N. Hlavnou témou jeho stretnutí bol euroskepticizmus a kritika súčasnej podoby politickej integrácie Európskej únie. Dva dni programu venoval V. Klaus s manželkou návšteve severného Slovenska, posledný deň návštevy mal súkromný charakter. Predchádzajúca návšteva V. Klause na Slovensko sa konala v roku 2004.

29. január, Bratislava – Slovenský rozhlas začal vysielateľ podľa novej koncepcie, ktorá sa týkala aj českého vysielania. Kým do 29. januára času vysielal Slovenský rozhlas na okruhu Rádio Patria dva české programy (každú 4. stredu o 19. 20 polhodinový Český magazín a každý druhý piatok o 19. 30 Kulturní revue Bohemia), podľa novej koncepcie bude české vysielanie hodinové, uvádzané každú tretiu stredu v čase od 10. do 11. hodiny

10. február, Bratislava – Veľvyslanectvo Českej republiky v Bratislave zorganizovalo diskusné stretnutie so zástupcami krajských organizácií - Spolkový den 2007. Okrem predsedov Českých spolkov sa ho zúčastnili zástupcovia Slovensko – českého klubu, Klubu občanov Českej republiky a Klubu vojenskej histórie Tatranci zo Senca. Jeho obsahom bolo zhodnotenie minuloročných projektov podaných na Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky a zameranie projektov na prebiehajúci rok.

Predstavitelia jednotlivých spolkov a klubov informovali o plánoch svojej činnosti a tiež o problémoch, s ktorými sa stretávajú pri realizácii krajanového života a aktivít.

14. február, Košice – České centrum v Košiciach v spolupráci s Divadelným ústavom v Bratislave sprístupnili výstavu divadelnej fotografie Jaroslava Krejčího nazvanú Pocta Jaroslavu Krejčímu. Výstava trvala do 25. marca 2007

15. február, Bratislava – Veľvyslanectvo Českej republiky usporiadalo v rámci cyklu diskusií Vyšehradský salon stretnutie na tému Trianon za účasti českých a maďarských historikov.

17. február, Košice – Klub vojenskej histórie pri Českom spolku v Košiciach zorganizoval tretiu výpravu za objavením údajného spoločného hrobu československých legiónárov z bojov o Československo v rokoch 1919 na Lastovičom vrchu nad obcou Štós. Podľa porovnania objaveného miesta s fotografiou z roku 1964 ide s najväčšou pravdepodobnosťou o miesto, kde je pochovaných 27 príslušníkov 32. a 98. pešieho pluku, účastníkov ťažkých bojov pri Smolníckej Hute.

24. február, Košice – Český spolok v Košiciach usporiadal v Dome umenia v Košiciach XIV. český ples za účasti primátora mesta Košice F. Knapíka a vojenského a leteckého pridelenca Českej republiky na Slovensku plk. Miroslava Chytila, ktorý zastupoval veľvyslanca ČR na Slovensku Vladimíra Galušku. V rámci programu Českého plesu malo takmer 500 hostí možnosť zažiť vystúpenie cimbalovej hudby Muzika Morava, Big Bandu Košice a hudobných skupín Akcent a Tennessee.

28. február, Košice – V Českom centre v Košiciach sa konala Prehliadka dokumentárnych filmov Ozvěny Jihlavy - medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov Jihlava 2006.

28. február, Trnava – Český spolok v Trnave - Piešťanská skupina usporiadala degustáciu jedál a nápojov súvisiacich s fašiangami - masopustom. Pri vyhodnocovaní súťaže si účastníci všimli aj pôvod receptov z rôznych častí Čiech a Moravy.

Marec – V priebehu mesiaca organizovali jednotlivé české spolky spomienkové podujatia venované 157. narodeniu 1. československého prezidenta Tomáša Garriguea Masaryka.

Marec – V Slovenskej národnej galérii sa konala premiéra výstavy Aleša Votavu (1962 – 2001) spojená s prezentáciou publikácie Aleša Votava.

8. marec, Bratislava – V Pálffyho paláci v Bratislave bola slávnostne sprístupnená výstava České inspirace - 4. ročník sympózia IMPRESE: Podzim/Jeseň predstavujúca práce českých výtvarníkov žijúcich na Slovensku.

31. marec, Bratislava – Český spolok v Bratislave usporiadal veľkonočné tvorivé dielne, kde si deti, rodičia i prarodičia z Českého spolku mohli pod odborným vedením vytvoriť a vyzdobiť veľkonočné vajčka a ozdoby. Podobné podujatie usporiadala Český spolok v Košiciach.

Apríl, Liptovský Mikuláš – Členovia Českého spolku na Liptove sa za účasti zástupcu Mestského úradu v Liptovskom Mikuláši stretli s kultúrnou atašé Veľvyslanectva Českej republiky Lenkou Procházkovou.

Apríl, Nitra – Delegácia Českého spolku v Nitre bola prijatá primátorom a viceprimátorom mesta. Predstavitelia Českého spolku informovali o svojich úspešných aktivitách, ktorú sú obohatením kultúrnej ponuky mesta Nitra. Ako priestor pre možnú spoluprácu v budúcnosti spoločne uviedli Dni českej kultúry a prisľub, že na všetky podujatia spojené s družobnými mestami z Českej republiky budú zástupcovia Českého spolku v Nitre pozývaní nielen ako hostia, ale aj s možnosťou prezentácie aktivít. Do programu stretnutia sa dostala aj možnosť pomenovania niektorej z ulíc menom T. G. Masaryka. Členovia Českého spolku zvlášť ocenili, že priestory a miestnosti pre činnosť im zo strany Mestského úradu boli poskytnuté bezplatne.

Apríl, Košice – Konal sa vedecký seminár na tému Rómska otázka ako faktor česko – slovenských vzťahov. Usporiadala ho slovensko – česká komisia historikov v spolupráci so Spoločenskovedným ústavom SAV v Košiciach.

Apríl, Bratislava – Členovia Českého spolku v Bratislave usporiadali prednášku ThDr. Jana Hradila, biskupa Cirkvi československej husitskej, ktorá obsahla súvislosti kresťanských tradícií na našom území, problematiku dejín kresťanstva, príčin delenia cirkvi a vytvárania nových náboženských prúdov.

26. apríl, Bratislava – V spoločenskej sále Veľvyslanectva SR sa konalo slávnostné odovzdávanie cien víťazom česko- slovenskej súťaže o najkrajší akvarel na tému „Krajina, ktorá mi uvízla“. Súťaž zorganizovala kultúrna atašé Veľvyslanectva ČR Lenka Procházková. Do súťaže sa prihlásilo 11 účastníkov s 20 akvarelmí. Víťazkou sa stala Alena Bugárová z Bratislavy s dielom nazvaným Vavrišovo pri Belej.

Máj – Česká i slovenská verejnosť si pripomenula 20. výročie úmrtia Karola Plicku, etnografa a hudobného vedca, folkloristu a zberateľa ľudových piesní, fotografa a filmového tvorca, ktorého film Zem spieva (1933) bol zaradený do zlatého fondu umeleckej dokumentárnej filmografie.

Máj, Košice – Vo Verejnej knižnici Jána Boccatia sa konal 10. ročník podujatia Non-stop čtení, ktoré usporiadala Jazzová sekcia a jej internetové rádio Hortus. Tentoraz sa čítali ukážky z diela Jaroslava Haška.

Máj, Martin – Zomrel Josef Vajdl, zakladateľ regionálnej organizácie Českého spolku v Martine. Od jej založenia bol na jej čele a svojím osobným zánietením a osobným príkladom dosiahol, že bola jednou z najaktívnejších organizácií na Slovensku. Aj vďaka jeho iniciatíve bolo Čechom žijúcim na Slovensku umožnené získať české občianstvo.

Máj, Nitra – Členovia Českého spolku v Nitre sa stretli s JUDr. Karlom Risingrom, konzulom Veľvyslanectva Českej republiky na Slovensku. Najväčšiu pozornosť venovali novému zákonu o vydávaní českého pasu a zákonu o nadobudnutí českého občianstva.

Máj, Martin – Členovia Slovensko – českého klubu v Košiciach absolvovali kultúrny zájazd do Martina a okolia za českými osobnosťami. Navštívili expozíciu Slovenského národného múzea – Múzea kultúry Čechov na Slovensku, obec Bystrička, kde zavítali do domu, ktorý pre rodinu Masarykovcov dala vybudovať Alice Masaryková a Múzeum Karola Plicku v Blatnici. Na záver zájazdu položili na Národnom cintoríne v Martine kyticu na hrob Karola Plicku

Máj, Zvolen – Český spolok vo Zvolene usporiadal Záhradnú slávnosť. Jej súčasťou bolo privítanie nových členov a spomienka na odhalenie Masarykovho prameňa v Banскеj Belej.

Máj, Jičín (Česko) – Členky Ženského zboru Českého spolku v Košiciach prijali pozvanie speváckeho zboru Foerster z Jičína a uskutočnili tu niekoľko úspešných vystúpení, ktorými prispeli k úspešnej prezentácii českej komunity žijúcej na Slovensku.

20. máj, Košice – V Hornom Bankove sa konala tradičná púť k sv. Jánovi Nepomuckému. Slávnostnej púti predchádzala májová pobožnosť, pri ktorej prítomní účastníci pozdravili Pannu Máriu a zverili sa do jej ochrany. Slávnostnú omšu celebroval kaplán Mgr. Marek Kreheľ. Po bohoslužbe nasledoval sprievod do Dolného Bankova ku kaplnke sv. Jána Nepomuckého, kde mu bola úcta vzdaná krátkou pobožnosťou a spevom.

26. – 27. máj, Tatranská Štrba – Konalo sa valné zhromaždenie Českého spolku na Slovensku. Prítomní predsedovia regionálnych Českých spolkov konštatovali, že po transformácii bývalých regionálnych organizácií na samostatné České spolky sa už vysporiadali s počiatočnými problémami a ich práca pokračuje. Zároveň bol na nasledujúce dvojročné obdobie zvolený nový výbor Českého spolku na Slovensku.

28. máj, Trenčianske Teplice – Po 17. krát boli odovzdané ceny Karla Čapka. V roku 2007 sa ich nositeľmi stali rozhlasový režisér Vladimír Rusko a riaditeľka Pamätníka Karla Čapka v Strži Kristína Vánová. Cenu Karla Čapka udeľuje Kruh priateľov českej kultúry v Bratislave, mesto Trenčianske Teplice a Kúpele Trenčianske Teplice vždy jednej slovenskej a jednej českej osobnosti za propagáciu diela bratov Čapkovcov a uchovávanie česko – slovenskej vzájomnosti

Jún, Martin – Český spolok v Martine usporiadal turistickú vychádzku na trase Bystrička – Lásky – Kučerkovo na miesta zviazané s prítomnosťou rodiny Tomáša Garriguea Masaryka a ich priateľov.

Jún, Bratislava – Televízna relácia Český magazín autoriek Heleny Miškovéj a Ľuby Koľovej a kameramana Ladislava Csikyho, pripravený v rámci národnostného vysielať v košickej redakcii Slovenskej televízie, získal v autorskej súťaži novinárov druhú cenu. Jeho obsahom bola spomienka na liečenie Franza Kafku vo Vysokých Tatrách a na seminár, ktorý sa pri tejto príležitosti konal za účasti Arnošta Lustiga. Okrem toho obsahoval materiál o českom detskom výtvarnom sympóziu a o pôsobení českého spisovateľa Ivana Olbrachta v Koločave na Podkarpatskej Rusi. Súťaž už po 11. krát vyhlásil Slovenský syndikát novinárov – regionálna organizácia v Košiciach a Literárny fond – sekcia pre žurnalistiku.

Jún, Kojšov – V rodisku svetoznámeho filmového režiséra Juraja Jakubiska sa konal 2. ročník detského výtvarného sympózia košického Českého spolku. Obsahom bol plenér, keramická tvorba, veľkorozmerné koláže a design tričiek.

Jún, Lúčka – Konala sa slávnostná bohoslužba k ucteniu pamiatky majstra Jana Husa, ktorú striedavo viedol biskup slovenskej diecézy československej cirkvi husitskej Jan Hradil a košický vikár Ján Lauko. Pamiatke majstra Jana Husa bol venovaný aj koncert zostavený z diel Leoša Janáčka, Adama Michnu a G. B. Pergolesiho v podaní komorného orchestra Musica iuvenalis, sólistiek Štátneho divadla v Košiciach a Ženského zboru Českého spolku.

19. jún, Košice – Český klub v Košiciach usporiadal spomienku na Jestřába – spisovateľa Jaroslava Foglara, autora legendárnych Rýchlych šípov, pri príležitosti 100. výročia jeho narodenia. Podujatie bolo určené deťom, ktoré sa okrem hier Rýchlych šípov mohli zoznámiť aj so súčasnými aktivitami skautingu a pozrieť si výstavku kníh Jaroslava Foglara.

16. jún, Košice – V Českom centre bola slávnostne prezentovaná kniha autora Pavla Matulu venovaná pôsobeniu českých stredoškolských profesorov na Slovensku (Čeští stredoškolskí profesori na Slovensku v letech 1919 - 1938).

17. jún, Praha (Česko) – Česká vláda rozhodla, že v roku 2008 dá na podporu krajanov vo svete 57, 4 milióna Kč, čo je oproti roku 2007 o 2, 2 milióna Kč viac.

29. júl, Veľká Javorina – Konali sa tradičné Slávnosti bratstva Čechov a Slovákov na Veľkej Javorine ako súčasť Roka Jozefa Miloslava Hurbana. Záštitu nad podujatím, ktorého organizátorom je výbor zložený zo zástupcov 16 miest – po ôsmich z každej strany hranice, prevzal hajtman Zlínskeho kraja Libor Lukáš. Slová „Tu bratia sa vždy stretať budú...“ predniesol Jozef Miloslav Hurban na Javorine ako súčasť prísahy hurbanovských vojsk v revolučných rokoch 1848-49.

31. júl, Bratislava –Svoje 4 roky trvajúce pôsobenie vo funkcii kultúrnej ataše Veľvyslanectva Českej republiky na Slovensku ukončila spisovateľka Lenka Procházková. Okrem prípravy množstva kultúrnych aktivít obohacujúcich kultúrnu ponuku Slovenska, bola dôležitou súčasťou jej poslania aktivizácia činnosti krajanských organizácií, osobitne českých spolkov.

August, Košice – Členovia a priaznivci Českého spolku zorganizovali v botanickej záhrade Záhradnú slávnosť. V rámci jej programu sa predstavil Ženský zbor Českého spolku v Košiciach a členka spolku Jitka Smirgová uviedla svoju kolekciu letných a spoločenských šiat.

August, Bratislava – V galérii Michalský dvor predstavila svoju tvorbu výstavou nazvanou Moja záhrada česká výtvarníčka žijúca na Slovensku Jitka Bezúrová.

August, Košice – Členovia Českého spolku v Košiciach aj vďaka finančnému príspevku mestskej časti Košice – východ svojpomocne opravili kaplnku Sv. Jana Nepomuc-

kého v Dolnom Bankove. Po oprave bola za účasti veriacich kaplnka znovu posvätená Mgr. Jozefom Vihonským.

3. august, Bratislava – Vyšlo posledné číslo československého časopisu *Mosty*, ktorý vychádzal 15 rokov. Založil ho v r. 1992 politik Vlado Čech pre udržanie dobrých vzťahov Čechov a Slovákov po rozpade spoločného federálneho štátu.

September – Na symbolickom cintoríne pod Roháčmi sa konal 10. ročník podujatia Spomienka na obete Západných Tatier. Toto podujatie každoročne organizuje Český spolok na Liptove.

13. september – 9. október, Košice a ďalšie mestá východného Slovenska – Konali sa Dni českej kultúry pod záštitou Ministerstva kultúry Českej republiky, vyslanca Českej republiky na Slovensku v rámci Mesiaca česko - slovenskej vzájomnosti. Ich organizátorom bol Český spolok v Košiciach a České centrum v Košiciach. Súčasťou dní českej kultúry boli výstavy (Kategorizace extazí – současná česká a slovenská malba, Masarykovci a Bystrička, Historie českého a slovenského fotbalu, M. Kindrová: Žena, České umění symbolismu na přelomu 19. a 20. století, Sokol v Čechách, na Slovensku a v Americe, Imprese – Podzim – Jeseň, Miniimpresy Jaro – výstava z dětského výtvarného symposia českého spolku v Košiciach), koncerty (Virtuosi di Praga, Pěvecký sbor Foerster z Jičína, Buty, Gentleman singers, Sukův komorní orchester), hudobné programy (Vzpomínka na Karla Vlacha), divadelné predstavenia (Dejvické divadlo, Praha, divadlo Ungelt, Praha) a dni českého filmu.

20. september, Bratislava – Veľvyslanectvo Českej republiky na Slovensku zorganizovalo vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou na tému Miesto T.G. Masaryka v československých dejinách.

27. september, Bratislava – Svoju činnosť začalo České centrum v Bratislave v nových priestoroch – v ulici Na vršku č. 1 vernisážou výstavy komiksu Františka Skálu „Cílkovo dobrodružství“.

28. september, Bratislava – Konala sa Václavská púť – Oslava dňa českej štátnosti, ktorú zorganizovalo Veľvyslanectvo Českej republiky na Slovensku. Po nej nasledovalo slávnostné sprístupnenie nového priestoru Českého centra v Bratislave v ulici Na vršku č. 1

8. – 15. október, Zvolen – Konali sa Dni česko – slovenskej kultúrnej vzájomnosti, ktoré pripravili Český spolok vo Zvolene, Banskobystrický samosprávny kraj, mesto Zvolen a Krajská knižnica Ľudovíta Štúra vo Zvolene. Ich súčasťou boli besedy s deťmi spojené s premietaním českých rozprávok, výstavou českých kníh, spomienkovým seminárom venovanom významným osobnostiam a prednáškami.

10. – 14. október, Nitra – Uskutočnili sa Dni českej kultúry pod záštitou veľvyslanca Českej republiky na Slovensku Vladimíra Galušku. Na ich zorganizovaní sa významnou mierou podieľal Český spolok v Nitre. Súčasťou podujatia boli výstavy a koncerty českých umelcov.

11. október, Martin – V Slovenskom národnom múzeu v Martine – Múzeu kultúry Čechov na Slovensku bola sprístupnená výstava venovaná tvorbe knižárskej dynastie Vrtílkovcov – otca Jana Vrtílka, majstra umeleckého remesla, pochádzajúceho z moravského Vyškova a dcéry – umeleckej knihárky Ľudmily Mlichovej pôsobiacej v Žiline, nazvaná Krásno patrí večnosti.

17. október, Praha (Česko) – Na 5. schôdzi Stálej komisie Senátu Českej republiky pre krajanov žijúcich v zahraničí bol predstavený jej nový predseda Josef Zoser. V rámci programu schôdze informoval vrchný riaditeľ sekcie legislatívy a všeobecnej správy ministerstva vnútra o vecnom zámere zákona o dvojitom občianstve. V jeho zmysle budú môcť bývalí občania Českej republiky a ich potomkovia požiadať o české občianstvo. Krajan by tak mohol znovunadobudnúť české občianstvo formou prehlásenia, pokiaľ by preukázal, že v minulosti bol občanom Českej republiky alebo česko-slovenskej federácie bez straty občianstva druhého štátu.

18. – 20. október, Košice – Konal sa literárny seminár nazvaný Bez strachu ze psaní, ktorý Slovensko – český klub pripravuje pre tých, ktorí by svoje pamäti alebo príhody radi literárne zaznamenali. Lektorkou bola spisovateľka Lenka Procházková.

21. október, Pezinok – Slávnostne bol otvorený 7. ročník divadelného festivalu To najlepšie z humoru na českej scéne, v rámci ktorého sa predstavili viaceré pražské divadlá. Festival sa v dňoch 20. – 27. októbra konal v rámci Mesiaca českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti pod záštitou ministrov kultúry oboch republík Mareka Maďariča a Václava Jehličky.

28. október – České spolky si pripomenuli 89. výročie vzniku Československej republiky. V Martine tak ako každý rok položili členovia spolku kytice k bustám zakladateľov ČSR v záhrade tzv. Štefánikovho ústavu, v obci Bystrička navštívili objekt Masarykovho domu a základnú školu, ktorá bola vybudovaná s pomocou Alice Masarykovej a usporiadali slávnostnú schôdzu. V Bratislave členovia Českého spolku položili kytice k torzu sochy Milana Rastislava Štefánika. Český spolok vo Zvolene pripravil výstavu Odkaz T. G. Masaryka k dnešku. Na Lastovičom vrchu nad obcou Štós sa konal spomienkový akt pri obnovenom spoločnom hrobe legionárov a československého vojaka.

31. október, Košice – Konal sa tradičný festival Svatováclavské posvícení. Jeho súčasťou bol kultúrny program, vedomostné súťaže a súťaž v pečení posvícenských koláčov.

November, Bratislava – V Slovenskom národnom múzeu v Bratislave bola sprístupnená výstava venovaná Dr. Ing. arch. Alfredovi Pifflovi (1907 – 1972), rodákovi z Kerhartíc nad Orlicí, ktorý pôsobil v Ústave dejín architektúry SVŠT v Bratislave, bol prvým dekanom Fakulty architektúry a pozemného staviteľstva SVŠT a mimoriadnym spôsobom sa zaslúžil o obnovu Bratislavského hradu. V 50. rokoch bol nespravodlivo odsúdený a tak na sklonku profesionálneho života pôsobil v Archeologickom ústave SAV ako bádateľ a dokumentarista.

November, Praha (Česko) – Konal sa 1. krajský folklórny festival, realizovaný pod záštitou 1. podpredsedu Senátu ČR Petra Pitharta a Stálej komisie pre krajanov žijúcich v zahraničí Senátu ČR. Zúčastnili sa ho viac ako dve stovky účastníkov – členov krajských komunít z Ukrajiny, Rumunska a zo Slovenska.

10. november, Martin – Konalo sa Valné zhromaždenie Českého spolku na Slovensku. Zaznela na ňom informácia o obsahu zasadnutia Rady vlády pre menšiny konaného dňa 6. 11. 2007. Valné zhromaždenie bolo zároveň príležitosťou, aby predsedovia jednotlivých Českých spolkov informovali o činnosti, plánoch a problémoch.

14. november, Zvolen – V Lesníckom a drevárskom múzeu bola sprístupnená výstava Masarykovci a Bystrička. Na vernisáž výstavy, ktorú pripravil Slovensko-český klub v SR, prišli členovia Českého spolku vo Zvolene zo širokého okolia, ktorých zaujalo aj to, že T. G. Masaryk je čestným občanom Zvolena.

8. december, Košice – Český spolok usporiadal literárno-výtvarné dopoludnie, na ktorom deti českej menšiny súťažili v recitácii a rôznej tvorivej činnosti nazvané Zima očami detí.

December, Bratislava – Po trinástich rokoch spájania členov českej komunity, ktorí žijú vo všetkých slovenských regiónoch, vyšlo posledné číslo mesačníka Čechov, Moravanov a Slezanov na Slovensku – Česká beseda.

Rusínska menšina [A ruszin kisebbség] (Teodozia Lattová)

1. január, Prešov – Zriadené bolo Múzeum rusínskej kultúry. Jeho sídlom je Prešov.

2. január, Svidník – Zomrel dlhoročný pracovník Vojenského múzea vo Svidníku Igor Slepcev. Popri výskumnej práci napísal niekoľko odborných štúdií o vojenských cintorínoch z obidvoch svetových vojen, o bojovníkoch na Dukle, o prvej svetovej vojne a i.

6. január – Veriaci Pravoslávnej cirkvi a časť veriacich gréckokatolíckej cirkvi slávili Štedrý večer. Podľa starého kalendára /Juliánskeho/ narodenie Ježiša Krista /Isusa Christa/ pripadá na 7. januára. Podľa nového /Gegoriánskeho/ kalendára veriaci slávili Troch kráľov a svätili jordanú vodu.

16. január, Praha (Česko) – V priestoroch Slovenského inštitútu sa uskutočnila vernisáž výstavy kresleného humoru Vladimíra Jiráňka a rusínskeho karikaturistu Fedora Vica s názvom Pred a po to znamená pred a po rozdelení Česko – Slovenska.

17. január, Prešov – V galérii na Hlavnej vystavoval akad. maliar Prof. Ivan Šafranko, ktorý predstavil celú svoju výtvarnú cestu.

18. január, Prešov – V priestoroch Ústavu regionálnych a národnostných štúdií Prešovskej univerzity sa uskutočnila významná tlačová beseda a beseda predstaviteľov Rusínskej obrody s riaditeľom Ústavu Prof. Štefanom Šutajom o možnostiach štúdia rusínskeho jazyka v kombinácii s 12 ďalšími predmetmi.

19. január, Svidník – Autor Ivan Čižmár predstavil kapitálnu knihu *Ľudová svadba Rusínov na Východnom Slovensku*. Je to jeho celoživotná zbierka rusínskeho folklóru tematicky sústredená na obrad rusínskej svadby s dobovým fotografickým materiálom, zvukovým záznamom, znotovanými piesňami, autentickými nahrávkami ľudových kapiel z Bardejova, Beňadikoviec, Vyšného Orlika, Mirošova, Krajnej Bystrej, Kurimky, Kyjova, Ladomirovej, Poráča, Torsiek, Sniny, Jakubán a pod. Pri tejto príležitosti Ivan Čižmar dostal Cenu primátora Svidníka Za rozvoj kultúry.

20. január, Košice – V divadelnom štúdiu Sándora Máraiho sa uskutočnil galavečer minorít na Slovensku, na ktorom si košické štúdio Slovenskej televízie pripomenulo 15. jubileum od začiatku vysielania pre národnostné menšiny na Slovensku. 20. januára 1992 bol odvysielaný prvý rusínsky magazín, ktorý moderovala Jana Truščínská Sivá.

29. január, Košice – Rusínske vysielanie v rámci národnostného vysielania Rádia Patria v rámci štrukturálnych zmien v Slovenskom rozhlase zmenilo čas svojho vysielania – vysielala naďalej na frekvenciách stredných vln spolu s maďarským vysielaním na celom území Slovenska. V pondelok až piatok národnostné vysielanie z Košíc počuť od 10,00 – 12,00 h, v sobotu rusínske alebo ukrajinské od 8,00 - 12,00 h, v nedeľu od 6,00 – 12,00 h.

1. február, Prešov – Uskutočnilo sa zasadnutie výkonného výboru Slovenskej asociácie rusínskych organizácií /SARO/, na ktorom bol zvolený nový predseda František Krajňák /predtým bol Alexander Zozulák/. Účastníci prijali rezolúciu.

8. február, Prešov – Stretli sa predstavitelia Rusínskej obrody na Slovensku s predstaviteľmi Slovenskej asociácie rusínskych organizácií. Prijali Rezolúciu o spolupráci a vzájomnej pomoci, dohodli sa o zastupovaní Rusínov Slovenska na Svetových kongresoch Rusínov. Členom Svetovej rady Rusínov naďalej zostáva predstaviteľ Rusínskej obrody a pod..

9. február, Prešov – V Divadle Alexandra Duchnoviča sa uskutočnila premiéra hry *Dom z plastelíny* Karola Horáka. Réžia J. Šimko.

10. február, Šemetkovce – Slávnosť kyslej kapusty a fašiangová zábava.

16. február, Prešov – V Slovanskej študovni Štátnej vedeckej knižnice v Prešove akademik Paul Robert Magocsi predstavil verejnosti knihu *Národ odnikiaľ*. Kniha vyšla v anglickom a ukrajinskom jazyku, postupne vyjde v rusínskom, slovenskom a ďalších jazykoch.

21. február, Humenné – Okrúhle životné jubileum 50 rokov oslávil známy rusínsky aktivista a spevák Ing. Ján Magura. Spieva spolu s dvoma dcérami, s ktorými tvoria známe Trio Magurových.

23. február, Sigeth Marmathei (Rumunsko) – Zasadala Svetová rada Rusínov, ktorá jednala hlavne o príprave 9. Svetového kongresu Rusínov, ktorý sa uskutoční v Prešove 22. – 24. júna 2007.

2. marec, Prešov – Igor Latta, člen činohry Divadla Alexandra Duchnoviča a rusínsky kultúrny aktivista, moderátor, konferencier oslávil 60 rokov svojho života. V menších úlohách sa predstavil v 15 celovečerných slovenských a zahraničných filmoch.

8. – 9. marec, Prešov – Zasadal XII. Snem Pravoslávnej cirkvi v českých zemiach a na Slovensku, najvyšší vieroučný, ústavodarný, správny a cirkevnokanonický orgán. Je zvolávaný každých 6 rokov a rozhoduje o zásadných otázkach cirkevného života Pravoslávnej cirkvi. Snem zvolil 6 členov a 2 náhradníkov metropolitných rád v oboch územných častiach cirkvi a 3 členov a 1 nahradníka metropolitných kontrolných a revíznych komisií. Hlavnou témou snemu bola Pravoslávna cirkev v 3. tisícročí. Snem vydal posolstvo veriacim.

16. marec, Prešov – V Divadle Alexandra Duchnoviča sa uskutočnila premiéra hry Kaspara Estera Život na mieru. Réžia Miloš Karasek.

20. marec, Prešov – Zomrel jeden z najvýznamnejších rusínskych etnografov Michal Hirjak. Pracoval vo vedecko výskumnom oddelení ukrajinistiky Prešovskej univerzity. Vydal sedem kníh rusínskych rozprávok. Celý život skúmal rusínske folklórne bohatstvo.

22. marec, Prešov – Zomrel akad. maliar, vysokoškolský pedagóg Juraj Kresila. Prezentoval sa na mnohých výstavách doma aj v zahraničí, zobrazoval rodnú rusínsku krajinu. Poslednú svoju výstavu otvoril v Brekove 19. marca 2007.

22. marec, Príkra – Vyšla kniha o obci Príkra, ktorú napísali rodáci Michal Blich, Richard Caster a Vladislav Grešlík. Zaujímavosťou je, že obec patrí k tým obciam v Poddukelskej oblasti, ktoré sa rapídne vyľudňujú – prihlásených je tu iba 14 obyvateľov (z ktorých v zime zostávajú doma len traja).

29. marec, Prešov – Z iniciatívy Rusínskej obrody na Slovensku sa uskutočnilo pracovné stretnutie jej predstaviteľov s Mons. Jánom Babiakom, SJ, biskupom Grécko-katolíckeho biskupstva v Prešove. Boli prediskutované aktuálne otázky spojené so slovakizáciou cirkevných obradov v rusínskych farnostiach.

2. apríl, Prešov – Vzniklo prvé rusínske amatérske divadlo – divadlo KVIT, ktoré nadväzuje na staré divadelnícke tradície v regióne. Jeho cieľom je poslúžiť ako príklad pre vznik dramatických krúžkov v školách a obciach, ktoré budú využívať v tvorbe rusínsky jazyk. Doteraz sa divadelné krúžky rozvíjali na báze ukrajinskej drámy. Bude sa tiež snažiť oživiť písanie dramatických diel v rusínskom jazyku, hlavne pre deti a mládež.

3. apríl, Bardejov – V Centre voľného času sa uskutočnila súťaž v recitácii rusínskej a ruskej poézie a prózy. Víťazi v rusínskej časti súťaže postúpili na celoslovenské kolo Duchnovičov Prešov.

4. apríl, Stakčín – V základnej škole, kde sa vyučuje aj materinský rusínsky jazyk (ako nepovinný predmet) sa uskutočnila beseda s rusínskymi spisovateľmi Mikulášom Kseňákom a Štefanom Suchým.

6. apríl, Snina – Zomrel známy ochranca rusínskych tradícií, bývalý člen PULS-u, vedúci folklórneho kolektívu Vihorlat a člen cirkevného zboru, milovník rusínskych ľudových piesní, umelecký vedúci folklórnej skupiny Dúbravka a pod.

20. apríl, Ubľa – 60 rokov života oslávila známa populárna speváčka rusínskych ľudových piesní Mária Čokynová.

24. apríl, Prešov – Ruský klub 1923 a HR NEV Slovenského rozhlasu v Košiciach pripravili v Ruskom dome stretnutie a besedu so spisovateľom Vasiľom Benkom - Petrovajom, autorom románu Rusíni a rozhlasového seriálu Útek z raja.

26. apríl, Medzilaborce – Do expozície diel Andyho Warhola pribudlo jeho ďalšie unikátne dielo – portrét amerického exprezidenta Theodora Roosewelta. Unikát umelec vytvoril v r. 1986 (91,4 x 91,4).

4. – 5. máj, Medzilaborce – Uskutočnili sa 7. laborecké májové dni, s výstavami remeselných výrobkov, folklórnym programom, trhmi, galakonzertom a majálesom.

11. máj, Prešov – K 60. výročiu vysvätenia blahosl. biskupa-mučeníka Vasiľa Hopka vyšla publikácia o jeho živote a diele s názvom Aby všetci boli jedno. Jej autorom je PaeDr. O. František Dancák, titulárny kanoník Gréckokatolíckej cirkvi.

18. máj, Bratislava – 80. narodeniny oslávil významný literárny vedec, predseda Spolku rusínskych spisovateľov na Slovensku doc. PhDr. Vasiľ Choma, Csc. Vydal niekoľko významných diel o rusínskej poézii, o rozvoji rusínskeho hnutia na Slovensku Obrodienie Rusínov a pod.

17. máj, Prešov – Ruský klub 1923 a obecný úrad v Čertižnom pripravili seminár o živote a diele Adolfa Dobrianskeho, poslanca Uhorského snemu, politika, publicistu, vyhnanca a rusínskeho buditeľa. Uskutočnil sa pri príležitosti 190. výročia jeho narodenia.

Jún, Jakubany – Vyšla kniha Jakubany včera a dnes, ktorej autorom je bývalý učiteľ, folklorista a organizátor kultúrneho života obce Michal Kundľa.

1. jún, Svidník – Pri príležitosti 10. výročia vzniku vystúpil s novým programom Detský folklórny súbor Makovička. Premiéru pripravilo Podduklianske osvetové stredisko vo Svidníku, podporil Prešovský samosprávny kraj.

1. jún 2007 – Prešov – V Divadle Alexandra Duchnoviča sa uskutočnila 330. premiéra činohry – hry pre deti Neposlušný Jurko, napísala Zuzana Haľamová, réžia Vladimír Sadílek a.h., dramaturg Valerij Kupka a.h..

2. – 3. jún, Krásny Brod – Uskutočnil sa eparchiálny odpust Pozdvihnutia sv. Ducha pri Mostyre otcov Vasiliánov/Baziliánov/. Archijerejsku sv. liturgiu slúžil vladyka Ján Babiak, SJ, biskup Gréckokatolíckej cirkvi v Prešove. Za prítomnosti predsedu Prešovského samosprávneho kraja Petra Chdudíka a iných hostí bola vysvätená novostavba monastyrskéj cirkvi /kláštorného kostola/.

4. jún, Prešov – 8. ročník Duchnovičovho Prešova, na ktorom sa zúčastnilo 75 mladých recitátorov rusínskej poézie, bola obsadená kategória malých scénických foriem, duchovnej poézie, prišli hostia z Ruského Kerestura vo Vojvodine /Srbsko/, spisovatelia, ktorí píšu pre deti, premiérovu tu vystúpilo Prvé amatérske rusínske divadlo KVVIT s pásmom Ja Rusyn byl... a piesňami na texty A. Duchnoviča a A. Pavloviča. Podujatie je centrálnou akciou Rusínskej obrody na Slovensku, garant – Teodozia Lattová.

5. jún, Prešov – Uskutočnil sa seminár o živote a činnosti sv. Ioanna Zlatoustého /1600 rokov od jeho smrti/.

20. jún, Bratislava – Stretnutia v galérii – pozvanie Združenia inteligencie Rusínov prijal Eugen Gindl, filozof, publicista, novinár, ktorý písal o vysťahovaní siedmych rusínskych obcí pri výstavbe vodnej nádrže Starina.

21. – 24. Jún, Sighet Marmathei (Rumunsko) – Uskutočnil sa 9. Svetový kongres Rusínov. 19 miestnych a okresných organizácií a klubov Rusínskej obrody na Slovensku a ďalších kolektívnych členov (Spolok rusínskych spisovateľov Slovenska, Združenie inteligencie Rusínov Slovenska atď), zastupovala na kongrese delegácia Rusínskej obrody, ktorú viedol jej predseda Vladimír Protivňák.

22. jún, Čabiny – Spomienková akcia na akad. maliara Michala Čabalu. V novej galérii (bola vybudovaná s finančnou podporou EÚ) bola otvorená výstava pod názvom Michal Čabala-retrospektíva.

23. – 24. jún, Medzilaborce – Uskutočnil sa 45. Festival kultúry a športu. V bohatom programe sa predstavili skupiny a súbory rôzneho žánrového zamerania, futbalisti a kolkári. Podujatie pripravili mesto Medzilaborce, Rusínska obroda, Prešovský samosprávny kraj a ďalšie.

27. jún, Medzilaborce – Ukončil sa projekt Rusínskej obrody na Slovensku Veľkí Rusíni. V tomto roku sa niesol v znamení 190. výročia narodenia Adolfa Dobrianského, jednej z najznámejších osobností v histórii Rusínov. Zaslúžil sa o vznik Matice slovenskej, jeho zásluhou bola vybudovaná železnica Bohumín-Medzilaborce. Projekt realizovala miestna organizácia Rusínskej obrody.

1. júl, Kružľov – 41. Obvodové slávnosti kultúry /Dni rusínskych tradícií/. V kultúrnom programe sa predstavili folklórne súbory z Bardejovského okresu a blízkej Kružľovej v Poľsku.

5. júl, Stará Ľubovňa – Na sviatok sv. Cyrila a Metoda sa uskutočnili Slávnosti Rusínov pod hradom.

14. júl, Radvaň nad Laborcom – Pri príležitosti 60. výročia založenia školy sa uskutočnila slávnosť s bohatým spomienkovým a folklórnym programom. Na škole sa vyučuje predmet rusínsky jazyk a kultúra.

14. – 15. júl, Habura – Konal sa festival Dni Habury – Habura spieva a športuje.

14. – 15. júl, Výrava – Oslava 450. výročia prvej písomnej zmienky o obci, stretnutie rodákov, výstavy so slávnostnou sv. liturgiou v miestnom gréckokatolíckom kostole a bohatým folklórnym programom.

15. júl, Pčoliné – Obec a Rusínska obroda pripravili festival Dni rusínskych tradícií.

21. júl, Svidnička – Obec a Rusínska obroda pripravili festival Dni rusínskych tradícií.

22. – 28. júl, Pieniny – Rusínska obroda zorganizovala letný tábor pre rusínske deti. Účastníci sa zoznamovali s rusínskou kultúrou, jazykom a krásami Zamaguria.

28. – 29. júl, Miková – Konal sa 16. ročník festivalu rusínskej kultúry A. Warhola. Pripravili ho obec a Rusínska obroda na Slovensku

29. júl, Beloveža – Uskutočnili sa Folklórne slávnosti (v rámci Dní rusínskych tradícií). Podujatie pripravili obecný úrad, Rusínska obroda na Slovensku a Hornošarišské osvetové stredisko v Bardejove.

29. júl, Klenová – Obec a Rusínska obroda pripravili 4. Ročník Dňa rusínskej kultúry. Folklór zo svojich regiónov predstavili súbory z okresu Snina, z blízkych oblastí Ukrajiny a Poľska.

1. august, Kružľov – Konal sa festival Dni rusínskych tradícií.

4. august, Blažov (bývalá obec) – Stretnutie rodákov Blažova a Blažovskej doliny, ktorá bola vysťahovaná pre budovanie vojenského pásma Javorina. Pamätnú akciu pripravila obec Žakovce, kde žije najviac vysťahovalcov v spolupráci s Rusínskou obrodou na Slovensku.

4. – 5. august, Krásny Brod – Konal sa festival Dni Krásneho Brodu v rámci projektu Dni rusínskych tradícií. Na slávnosti sa zúčastnili dva folklórne kolektívy z poľskej obce, ktorá sa nazýva tiež Krásny Brod.

8. august, Kamienka – Konal sa festival Dni rusínskych tradícií.

5. august, Bardejovské kúpele- skanzen – Uskutočnil sa 14. ročník prehliadky rusínskeho a šarišského folklóru. Podujatie pripravili Rusínska obroda, Šarišské múzeum a Bardejovské kúpele.

5. august, Becherov – Konal sa festival Dni rusínskych tradícií.

5. august, Ubľa – Konal sa festival rusínskej kultúry pod názvom Ubľa a jej kultúrne bohatstvo.

5. august, Zubné – Konali sa 14. regionálne folklórne slávnosti.

10. august – 23. september 2007 – Sopot, Gdansk, Gdynia (Poľsko) – Konal sa Medzinárodný festival fotografie s názvom Hranice a ich prekračovanie. Na festivale boli prezentované fotografie aj z rusínskeho regiónu.

12. august, Humenné – Konal sa folklórny festival 2. ročníka rusínsko-slovenskej vzájomnosti.

13. – 19. august, Bystrá – Konal sa Letný tábor pre rusínske deti. Účastníci sa zoznámali s rusínskou kultúrou, rusínskym jazykom a krásami Podvihorlatskej prírody.

19. august, Čirč – Konal sa folklórny festival Dni rusínskych tradícií.

19. august, Krajná Bystrá – Konal sa folklórny festival Dni rusínskych tradícií.

20. – 29. august, Ihľany – Konali sa oslavy pri príležitosti 700. výročia prvej písomnej zmienky o obci. Obec založili Rusíni.

31. august, Medzilaborce – Ženská spevácka skupina Labirčanka z Medzilaboriec vo svojej 14 ročnej histórii predstavila prvé vlastné cédečko pod názvom „Laborec mij“.

1. september, Čabalovce – Konalo sa stretnutie rodákov obce, ktorí pricestovali z Čiech a Moravy, USA a iných krajín. Oslavy sa začali sv. omšou v miestnom gréckokatolíckom kostole, ktorú celebroidal vikár pre Rusínov o. P. P. Haľko.

1. – 2. september, Mikluševci (Chorvátsko) – Konal sa Medzinárodný folklórny festival, na ktorom sa zúčastnili aj členovia Folklórnej skupiny Tarka z Tarnova. V Mikluševci žije národnostná menšina, ktorá sa sama nazýva Rusnáci hovoriaci nárečím, ktoré sa veľmi podobá šarišskému alebo zemplínskemu. Členovia Tarky prezentovali folklór horného Šariša, a mesto Bardejov.

2. september, Snina – Na 21. ročníku folklórneho festivalu pod Sninským kameňom sa návštevníkom na námestí Centrum predstavili v piatich hudobných blokoch viacerí sólisti a kolektívy rusínskeho folklóru zo sninského regiónu.

1. september, Snina – Začal sa 14. ročník medzinárodného výtvarného festivalu Snina 2007.

8. september, Medzilaborce – Múzeum A. Warhola navštívil 82 ročný brat A. Warhola John Warhol. Po šiestich rokoch sa opäť vrátil do rusínskej obce Miková, odkiaľ pochádzali jeho rodičia. Počas trojdňovej návštevy sa stretol s príbuznými, rodákmi, vedením Múzea moderného umenia Andyho Warhola (MMUAW) v Medzilaborciach a zástupcami mesta.

12. september, Bodružal, Ladomirová – Maija Kairamo poverená Výborom svetového dedičstva UNESCO navštívila drevené kostoly východného Slovenska navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

13. – 15. september, Snina – Uskutočnil sa 17. Sninský jarmok s kultúrnym programom a výstavami.

15. – 16. september, Chmeľová – Konal sa festival Dni chleba v rámci projektu Dni rusínskych tradícií.

18. september, Bratislava – Stretnutie v galérii, séria podujatí Združenia inteligencie Rusínov v Bratislave. Na tomto podujatí pozvanie prijali Marián Čekovský a Ondrej Kandráč, známi hudobníci, speváci a moderátori, rodáci z Humenného a Krásnej Lúky.

21. september, Krásny Brod – Konalo sa slávnostné odhalenie zrekonštruovaného pamätníka padlým v II. svetovej vojne. Na slávnostnom akte sa zúčastnili delegácia MV SR pod vedením JUDr. Gejzu Petríka, riaditeľa odboru sekcie verejnej správy, veľvyslanec Ruskej federácie v SR Alexander Udaľcov, Viktor Navrotski, Chargé d'affaires Veľvyslanectva Bieloruskej republiky v SR, plk. Oleg Kislij, pridelenec obrany pri Veľvyslanectve Ruskej federácie v SR.

22. september, Bodružal – Bol posvätený vojenský cintorín z I. svetovej vojny. V bodružalskom vojenskom masovom pohrebisku z roku 1914 sú pochovaní vojaci rakúsko-uhorskej a ruskej cárskej armády. V jeho tesnej blízkosti stojí národná kultúrna pamiatka drevený gréckokatolícky kostolík, ktorý čaká na zápis do zoznamu UNESCO.

22. september, Zboj – Pri príležitosti 440 rokov od prvej písomnej zmienky o obci sa konali oslavy s bohatým kultúrnym programom.

23. september, Ruské (bývalá obec) – Stovky ľudí, bývalých obyvateľov, sa stretli na odpustovej slávnosti pri príležitosti sviatku Sv. Panny Márie. Odpustové slávnosti dnes už neexistujúcich siedmich „zatopených“ obcí (Starina, Zvala, Ruské, Dara, Smolník, Veľká Poľana, Ostrožnica) sú jednou z mála možností, kedy sa takto vo veľkom stretávajú vysídlení priamo na mieste bývalej dediny.

27. september, Bratislava – Ústav pamätí národa pripravil prezentáciu knihy Róberta Letza: Dokumenty k procesu s katolíckymi biskupmi Jánom Vojaššákom, Michalom Buzalkom a Pavlom Gojdičom.

27. – 30. september, Humenné, Snina, Medzilaborce – Uskutočnil sa 6. ročník celoslovenského festivalu rusínskej ľudovej piesne Spevy môjho rodu, ktorý pripravila Rusínska obroda na Slovensku pod záštitou predsedu Prešovského samosprávneho kraja P. Chudíka, primátorov miest Humenné, Snina a Medzilaborce.

27. – 28. september, Prešov – V priestoroch Prešovskej univerzity sa uskutočnil medzinárodný vedecký seminár Jazyková kultúra a jazyková norma v rusínskom jazyku. Téma: Aktuálne problémy rusínskych kodifikovaných variantov. Zúčastnil sa na ňom predseda Svetového kongresu Rusínov, akademik P. R. Magocsi z Torontskej univerzity v Kanade, profesori z Novosadskej univerzity v Srbsku, Sliezskej univerzity v Poľsku, Výskumného ústavu karpatisťiky v Užhorode, Nyíregyházskej univerzity v Maďarsku, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre atď. Seminára v Prešove predchádzajú.

dzal 3. Medzinárodný kongres rusínskeho jazyka v Krakowe (13. – 16. september 2007), ktorý prijal Rezolúciu o aktuálnych problémoch rusínskych kodifikovaných variantov, o rusínskom jazyku v jednotlivých funkcionálnych sférach, rusínskom jazyku v edukačnom systéme jednotlivých štátov a problematike vytvorenia celorusínskej jazykovej normy.

28. september, Vysoké Mýto, Bardejov – Regionálne múzeum vo Vysokom Mýte v spolupráci so Šarišským múzeom v Bardejove pripravilo výstavu Roubené skvosty z Podkarpatské Rusi a východného Slovenska. Výstava mapovala osudy šestice kostolov, transferovaných v priebehu 20. a 30. rokov 20. storočia z Podkarpatskej Rusi a východného Slovenska do Čiech a na Moravu.

29. september, Košice – Uskutočnila sa slávnostná liturgia pri vysvätení nového pravoslávneho chrámu.

29. september, Košice – Miestna organizácia Rusínskej obrody v Košiciach pripravila podujatie s názvom „Karpatská drevená cesta slovensko-poľským pohraničím“ s prehliadkou jedinečných historických pamiatok, drevených kostolíkov.

6. október, Homrogd (Maďarsko) – Sympóziu pri príležitosti 150. výročia narodenia Emila Kubeka (1857-1940), gréckokatolíckeho kňaza, jazykovedca a prvého rusínskeho románopisca na Prjaševščine. Sympóziu zorganizoval Obecný úrad v Homrogde v spolupráci s Rusínskou samosprávou v Miškolci a Rusínskym kultúrno-osvetovým spolkom A. Duchnoviča v Prešove. Emil Kubek pôsobil v Homrogde v r. 1881 – 82, bola to jeho prvá farnosť.

6. október, Regetovka – Posviacka obnovy gréckokatolíckeho chrámu sv. veľkomyčovníka Demetera. Posviacku vykonal Mons. Ján Babjak, SJ, gréckokatolícky biskup z Prešova za prítomnosti správcu farnosti Becherov Petra Calku.

6. október, Vyšná Polianka – Uskutočnil sa 16. ročník Kultúrnych slávností v rámci projektu Rusínskej obrody na Slovensku pod názvom Dni rusínskych tradícií.

7. október, Cernina – Rusínska obroda na Slovensku pripravila folklórny festival Pieseň našich predkov.

9. október, Kežmarok – Juraj Charitun, rusínsky básnik sa zúčastnil na 8. ročníku súťaže básnikov Wrzosowisko /Vresovisko/ v poľskej obci Piwniczna, kde získal druhé miesto v konkurencii 265 poľských, slovenských a rusínskych básní. Ide o báseň Mij kraj.

10. október, Bratislava – Predstavitel'ov Rusínskej obrody na Slovensku prijal podpredseda vlády pre ľudské práva a menšiny Dušan Čaplovič. Stretnutia sa zúčastnili aj predstavitelia Združenia inteligencie Rusínov v Bratislave a Spolku rusínskych spisovateľov Slovenska. Predstavitelia týchto organizácií informovali podpredsedu vlády o alarmujúcej asimilácii rusínskeho národa a hovorili o možnostiach riešenia tejto situácie.

11. október, Košice – Združenie inteligencie Rusínov Slovenska a Slovenský rozhlas pripravili koncert rusínskej ľudovej úpiesne „A čija to chyža“.

13. október, Prešov – Uskutočnil sa Medzinárodný vedecký seminár pod názvom Historické a literárne dielo Mikuláša Beskyda.

19. október, Bratislava – Za účasti režisérova Krzysztofa Krzyzanowského a Petra Kerekesa sa konala prvá časť projektu „Rusíni vo filmovom dokumente“.

21. október, Snakov – Obec, gréckokatolícká farnosť a Rusínska obroda pripravili slávnosť pri príležitosti 150. výročia narodenia Emila Kubeka, rusínskeho buditeľa, spisovateľa, jazykovedca a významného kňaza. V Snakove pôsobil 19 rokov, potom emigroval.

30. október, Prešov – Na zastupiteľstve Prešovského samosprávneho kraja bol prerokovaný a schválený návrh zadania Urbanistickej štúdie Poloniny. Ambíciou strategického dokumentu je riešiť komplexný rozvoj územia, zastavenie, resp. zvrátenie súčasného trendu poklesu obyvateľov revitalizáciou obcí v regióne Poloniny.

30. október, Bratislava – Cenu Jozefa Krónera za najvýznamnejší herecký výkon, ktorý bol vytvorený v roku 2006, dostal herec Divadla Alexandra Duchnoviča v Prešove Eugen Libezňuk.

13. október, Prešov – Uskutočnil sa Medzinárodný vedecký seminár pod názvom Historické a literárne dielo Mikuláša Beskyda. Pripravil ho Rusínsky kultúrno-osvetový spolok A. Duchnoviča v Prešove so Slovenskou asociáciou rusínskych organizácií.

4. november, Humenné – V pravoslávnom chráme svätých Cyrila a Metoda slávnostne prijali sväté ostatky svätcov Jána Ruského Vyznávača a veľkomučeníka Dimitrija Solúnskeho.

4. november, Stakčín – Správa národného parku Poloniny pripravila tradičnú akciu Čisté hory. Oslávili tak 10. výročie vzniku NP Poloniny (1. október 1997). Spomenúť treba netradičný symbolický cintorín nazvaný Beskydský panteón. Na donedávna zelenej lúke sú rozhádzané balvany s vyrytými menami osobností, zaujímavých a významných ľudí, ktorí sa narodili, žili, pôsobili alebo len krátko prechádzali, a zanechali v tomto rusínskom regióne svoje stopy, dôležité svedectvá. Starostovia obcí s rusínskym obyvateľstvom chcú, aby tam mali svoj balvan a informačnú tabuľu aj Alexander Duchnovič z Topole, básnik a zberateľ národného umenia zo Stariny Jurko Kolínčák, zbojník Fedor Hlavatý, vojnový reportér Egon - Ervín Kisch, rozprávkar zo Zboja Michal Pustaj, novinár a spisovateľ Ladislav Mňačko i významný filozof Peter Lodij zo Zboja.

6. november, Trebišov – Na knižnom trhu sa objavila v poradí už piata kniha Ing. Andreja Hnáta Verejné cintoríny v Radvani nad Laborcom.

10. november, Medzilaborce – Prvýkrát sa uskutočnili Tvorivé literárno-dramatické dielne, na ktorých sa zúčastnili vedúci literárnych a dramatických krúžkov v rusínskom jazyku.

11. november, Kalná Roztoka – Konal sa 8. ročník festivalu Na figliarsku nôtu – festival veselej nálady, humoru, spevu.

16. november, Svidník – Uskutočnil sa 2. ročník súťaže rusínskej populárnej hudby RUS POP Svidník 2007. Pripravili ho Rusínska obroda Svidník, mesto Svidník a Podduklianske osvetové stredisko s finančnou podporou MK SR.

19. – 20. november, Humenné – Konal sa festival Deň vzájomnosti - III. Festival kultúry národnostných menšín. Pripravili ho Klub Českého spolku Košice za pomoci miestneho Csemadoku, Rusínskej obrody na Slovensku, mesta a mestského kultúrneho strediska.

20. november, Stakčín – Vyšla básnická zbierka pre rusínske deti pod názvom Slon na Kičere. Autorom knihy je tu žijúci rusínsky spisovateľ Štefan Suchý.

22. – 24. november, Prešov - Združenie inteligencie Rusínov Slovenska pripravilo filmovú prehliadku spojenú s tematickou besedou „Rusíni vo filmovom dokumente“. V Ruskom dome diváci videli „Farebné kamienky“ (Juraj Jakubisko), „Ladomírske morytáty a legendy“ (absolventský film Petra Kerekeša) a „Iné svety – Made in Šariš“ (Marko Škop).

23. november, Prešov – V Divadle Alexandra Duchnoviča sa uskutočnila premiéra hry Jána Lazoríka a Štefana Oľhu Deň derešový. Réžia Matúš Oľha a.h.

30. november, Svidník – Konala sa spoločenskovedná konferencia Chronológia histórie a kultúry Rusínov na Slovensku. Na konferencii bol prediskutovaný návrh na vydanie publikácie po názvom Chronológia histórie a kultúry Rusínov na Slovensku.

1. – 2. december, Széphalom (Maďarsko) – Konala sa medzinárodná vedecká konferencia s názvom: „Život a tvorba Alexandra Pavloviča (1819-1900), významného rusínskeho národného buditeľa, básnika, publicistu a folkloristu.

6. december, Humenné – Vo Vihorlatskom múzeu sa uskutočnila Medzinárodná konferencia Prvá svetová vojna – boje v Karpatoch.

3. – 18. december, Medzilaborce – Múzeum moderného umenia Andyho Warhola bolo zatvorené. Vyše 145 diel kráľa pop-artu bolo prevezených do Talianska a vystavených v Palazzo Incontro v Ríme (výstava v Ríme potrvá až do 6. januára 2008).

7. december, Bratislava – Veľké koncertné štúdio Slovenského rozhlasu patrilo Rusínom. Uskutočnil sa tu koncert Najkrajšie rusínske Vianoce - Najkrasšy rusyňsky roždestveny svjata“.

9. december, Svidník – Konal sa 15. ročník Betlehemského večera. Pripravila ho Rusínska obroda, okresná organizácia vo Svidníku.

11. december, Izrael – Komisia Spravodlivých v Yad Vashem v Izraeli sa rozhodla udeliť titul Spravodlivý medzi národmi blahoslavenému biskupovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi.

13. december, Bratislava – Ústav pamäti národa v Zichyho paláci prezentoval knihu Jána Hlavinku „Židovská komunita v okrese Medzilaborce v rokoch 1938 – 1945“ .

14. december, Prešov – Uskutočnil sa Betlehemský večer (séria podujatí pod týmto názvom, ktorý každoročne pripravuje Rusínska obroda na Slovensku). Podujatie vzniklo pred 15 rokmi s cieľom obnoviť vianočne (roždestvenne) tradície rusínskej kultúry, učiť deti a mládež vianočné koledy a novoročné vinšovanie.

22. december, Lodomirová – Vyšla publikácia o obci. Jej autorom je Michal Škurla.

Ukrajinská menšina [Az ukrán kisebbség] (Pavol Bogdan)

8. január, Bratislava – V hoteli Bôrik bol udelený exequatur na výkon funkcie honorárneho konzula Ukrajiny na Slovensku Petrovi Tokáčovi z Popradu. Po Stanislavovi Obic-kom z Vranova nad Topľou je to už druhý honorárny konzul Ukrajiny na Slovensku.

13. január – Uskutočnili sa tradičné novoročné plesy podľa juliánskeho kalendára v Prešove, Košiciach a ďalších mestách a obciach východného Slovenska.

14. január, Košice – Na 7. novoročnom koncerte vystúpili Ukrajinský zbor Karpaty, Zakarpatský ľudový zbor z Užhorodu a súbor Iršavská rodina z Iršavy na Ukrajine.

15. január, Prešov – V Ruskom dome sa uskutočnila prezentácia knihy spomienok na ukrajinského spisovateľa Slovenska Fedora Lazoríka, ktorú vydal Zväz Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky (ďalej len ZRUSR). Knihu zostavil Milan Bobák.

16. január, Prešov – V Divadle A. Duchnoviča sa uskutočnil slávnostný večer venovaný 100. výročiu narodenia Vladimíra Libovického a Juraja Šeregiya, významných predstaviteľov divadelného umenia Zakarpatskej Ukrajiny a Slovenska, ktorí žili a pracovali v Prešove.

22. február, Užhorod (Ukrajina) – Zástupcovia Ústrednej rady ZRUSR a správy kultúry Zakarpatskej oblastnej štátnej administratívy podpísali Dohodu o tvorivej spolupráci na rok 2007. Zároveň navštívili Mestskú radu v Užhorode, kde s viceprimátorom mesta V. Chimincom rokovali o možnostiach pridelenia priestorov pre Slovenské kultúrne centrum.

9. marec, Prešov – V Spojenej škole s vyučovacím jazykom ukrajinským sa uskutočnila slávnostná akadémia pri príležitosti 192. výročia narodenia najvýznamnejšieho ukrajinského básnika Tarasa Ševčenka. Pri tej istej príležitosti sa 1. apríla 2006 v Košiciach a 2. apríla v Snine uskutočnil Literárno-hudobný večer.

14. marec, Prešov – Členovia Spolku ukrajinských spisovateľov na Slovensku rokovali na výročnej členskej schôdzi. Za predsedu spolku bol znovu zvolený prozaik Ivan Jackanin.

16. marec, Svidník – V SNM – Múzeu ukrajinskej kultúry na záver 7. ročníka súťaže v maľovaní veľkonočných vajíčok bola otvorená výstava tvorby jej účastníkov pod názvom Písanky 2007. Na výstave bolo prezentovaných 479 maľovaných vajíčok od 27 autorov.

17. marec, Košice – V klube Regionálnej rady ZRUSR sa uskutočnila slávnostná akadémia pri príležitosti 193. výročia narodenia významného ukrajinského básnika Tarasa Ševčenka.

22. marec, Prešov – V Hotelovej akadémii sa uskutočnil Večer ukrajinsko-rusínskej kultúry.

25. marec, Bratislava – V Dome kultúry Ružinov sa uskutočnil Večer pamiatky Juraja Šeregijsa. Podujatie sa konalo pri príležitosti 100. výročia narodenia tohto umelca a organizátora divadelného života na Zakarpatskej Ukrajine, v srbskej Vojvodine a na Slovensku.

26. marec, Prešov – V Parku kultúry a oddychu vystúpil Štátny zaslúžilý Zakarpatský ľudový zbor z Užhorodu.

29. marec, Prešov – 193. výročie narodenia ukrajinského básnika Tarasa Ševčenka si pripomenuli Prešovčania na predstavení jeho dramatizovanej poémy Slúžka. Pripravila ho režisérka a predstaviteľka hlavnej úlohy Evelína Hvaťová, okrem ktorej vystupovali aj deti z Materskej školy na ul. Sládkovičovej, žiaci Spojenej školy T. Ševčenka, študenti ukrajinistiky FF PU a folklórny súbor Karpaťanin.

30. marec, Bardejov – Pri tej istej príležitosti sa v Poľsko–slovenskom dome uskutočnilo literárne stretnutie, na ktorom zneli diela T. Ševčenka v troch jazykoch – ukrajinskom, slovenskom a poľskom.

Apríl, máj – Uskutočnilo sa 7 regionálnych súťažných prehliadok ľudových piesní Makovická struna (29. 4. – Kružľov, 6. 5. – Poráč, 13. 5. – Jarabina, 19. 5. – Košice, 20. 5. – Tisinec–Svidník, 22. 5. – Prešov, 27. 5. – Snina).

2. apríl, Nižná Polianka, Chmeľová – Generálny konzul Ukrajiny v Prešove J. Perebyjnis a podpredseda ÚR ZRUSR P. Bogdan navštívili základné školy s vyučovacím jazykom ukrajinským v Nižnej Polianke a Chmeľovej, kde sa zaujímali o podmienky vyučovania tohto jazyka.

13. apríl, Prešov – Uskutočnila sa prezentácia zbierky poviedok Evy Oleárovej Pianissimo.

15. apríl, Hačava – V 650–ročnej rusínsko–ukrajinskej obci v okrese Košice–okolie na veľkonočnej svätej liturgii spieval Ukrajinský zbor Karpaty z Košíc. Po liturgii sa spolu s mužskou speváckou skupinou Poľana predstavili na samostatnom koncerte.

20. apríl, Prešov – Uskutočnili sa oslavy 60. výročia založenia Materskej školy s výchovným jazykom ukrajinským.

21. apríl, Košice – V klube RR ZRUSR prebiehal 17. ročník súťažnej prehliadky žien v umeleckom prednese, ktorá je venovaná pamiatke ukrajinskej spisovateľky pôsobiacej na Slovensku Iryny Nevyckej. Prehliadky sa zúčastnilo 21 účastníčok. Súčasťou záverečného galaprogramu bolo aj literárne pásmo venované 70. výročiu narodenia ukrajinského básnika na Slovensku S. Makaru.

23. apríl, Bratislava – Spomienková slávnosť pri príležitosti 110. výročia narodenia ukrajinského spisovateľa Vasiľa Grendžu–Donského sa uskutočnila pri jeho hrobe v Slávičom údolí a v priestoroch Slovensko–ukrajinskej spoločnosti.

27. apríl, Bratislava – O postavení Rusínov–Ukrajincov na Slovensku s podpredsedom vlády D. Čaplovičom rokovala mimoriadna a splnomocnená veľvyslankyňa Ukrajiny v SR Inna Ohnivec a predseda ÚR ZRUSR Ivan Laba.

Marec, apríl – Uskutočnili sa regionálne kolá v umeleckom prednese ukrajinskej poézie a prózy žiakov základných a stredných škôl v Snine, Humennom, Medzilaborciach, Svidníku, Bardejove, Starej Ľubovni a v Prešove.

4. – 6. máj – Ľvov (Ukrajina) – Delegácia ÚR ZRUSR sa zúčastnila rokovania IV. kongresu Svetovej federácie ukrajinských lemkovských združení.

6. máj – Uskutočnil sa turistický pochod Kolonica – Snina, ktorý zorganizoval MV ZRUSR v Snine.

Máj, Humenné – Vo Vihorlatskej knižnici bol vyhodnotený 14. ročník súťaže začínajúcich autorov ukrajinskej prózy a poézie. Zúčastnilo sa ho 37 mladých autorov s viac ako 50 dielami .

9. – 10. máj, Prešov – V rámci 46. Festivalu drámy a umeleckého slova Alexandra Duchnoviča sa uskutočnila súťaž v prednese ukrajinskej poézie a prózy. Zúčastnilo sa jej 55 recitátorov zo 16 škôl, ktorí predniesli diela 26 autorov zo Slovenska a Ukrajiny. S vlastnou tvorbou sa predstavili dvaja účastníci súťaže.

11. máj, Medzilaborce – V druhej časti 46. Festivalu drámy a umeleckého slova detský divadelný súbor Slniečko zo ZŠ v Šarišskom Jastrabí sa predstavil s rozprávkou Čarovné prstienky.

12. máj, Vyšné Nemecké – Predseda ÚR ZRUSR I. Laba sa zúčastnil Dňa priateľstva na slovensko-ukrajinskej hranici.

23. máj, Seredňje (Ukrajina) – ZRUSR vyslal skupinu recitátoriek v ukrajinskom jazyku na 5. prehliadku v umeleckom prednese Moja jar I. Irľavského.

26. – 27. máj, Petrovce (Chorvátsko) – Festivalu Petrovský zvon, ktorý organizuje Zväz Rusínov a Ukrajincov Chorvátska, sa zúčastnil folklórny súbor Karpaťanin, ktorý pracuje pri ÚR ZRUSR v Prešove a speváčky ľudových piesní M. Mačoškova a I. Svitková.

2. – 3. jún, Kamienka – Konal sa 42. Festival folklóru Rusínov-Ukrajincov Slovenska. V 19. ročníku súťažnej prehliadky speváckych skupín, ktorá je súčasťou festivalu, sa zúčastnili 3 detské kolektívy, 7 ženských a 5 mužských skupín. V kategórii dospelých prvé miesto obsadila ženská spevácka skupina Dubrova zo Zubného, v kategórii detských skupín zvíťazila DSS Poráčaník z Poráča. Laureátom festivalu sa stala ženská spevácka skupina Kečera z Jakubian. V hlavnom programe okrem účastníkov súťaže a domácich súborov sa predstavili aj súbory Karpaťanin a Rozmarija z Prešova, dva súbory z Poľska a Štátny zaslúžilý Zakarpatský ľudový súbor z Užhorodu (Ukrajina).

14. jún, Bratislava – Minister zahraničných vecí Ukrajiny V. Ohryzko sa pri príležitosti oficiálnej návštevy Slovenska stretol s predstaviteľmi ukrajinskej menšiny.

15. – 17. jún, Svidník – Ústredná rada Zväzu Rusínov-Ukrajincov zorganizovala 53. Slávnosti kultúry Rusínov-Ukrajincov Slovenska.

27. jún, Prešov – V budove Generálneho konzulátu Ukrajiny v Prešove bola prezentácia antológie poézie a prózy ukrajinských spisovateľov Slovenska Pod modrými Beskydami, ktorú vydalo vydavateľstvo Zakarpattá v Užhorode (Ukrajina).

1. – 15. júl, Zemplínska Šírava – Združenie priateľov Ukrajiny v spolupráci so ZRUSR zorganizovalo letný tábor pre deti pod názvom Poloniny.

10. – 11. júl, Budapešť (Maďarsko) – Predseda ÚR ZRUSR I. Laba sa zúčastnil zasadnutia Predsedníctva Európskeho kongresu Ukrajincov.

19. – 22. júl, Ždymia (Poľsko) – Uskutočnil sa 25. ročník festivalu Lemkivská vatra, ktorý navštívil aj prezident Ukrajiny V. Juščenko. Festivalu a stretnutia s prezidentom sa zúčastnila aj delegácia ÚR ZRUSR. Folklór Rusínov-Ukrajincov Slovenska predstavili folklórne súbory Tichopotočan a Karpaťanin ako aj speváčka M. Mačoškova.

27. júl – 5. august, Zlatá Idka – Uskutočnila sa 10. letná škola ukrajinistiky a 11. medzinárodný skautský letný tábor. Oboch podujatí, ktoré organizovala mládežnícka organizácia PLAST, sa zúčastnilo 91 detí z 23 obcí a 10 miest Slovenska.

3. – 5. august, Nová Sedlica, Runina – RR ZRUSR v Humennom pripravila prvý ročník Letného zrazu mládeže Pod Kremencom.

22. august, Bratislava – Uskutočnilo sa zasadnutie slovenskej časti medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre vedu, kultúru, školstvo a národnostné menšiny, ktorého sa zúčastnil predseda ÚR ZRUSR I. Laba.

1. september, Prešov – Uskutočnilo sa 6. zasadnutie Ústrednej rady Zväzu Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky, ktoré sa zaoberalo prípravou výročných členských schôdzí základných organizácií, regionálnych konferencií a 5. zjazdu ZRUSR.

25. september, Kyjev (Ukrajina) – Uskutočnilo sa 7. zasadnutie dvojstrannej medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre vedu, kultúru, školstvo a národnostné menšiny, ktorého sa zúčastnil predseda ÚR ZRUSR I. Laba.

27. – 29. september, Žilina, Dunajská Streda – Na 4. Festivale národnostných menšín ZRUSR sa reprezentovali detský súbor Krynyčeňka pri ZŠ v Chmeľovej a folklórny súbor Porubľanka z Ruskej Poruby.

12. október, Svidník – Pri príležitosti štátnej návštevy SR sa prezident Ukrajiny Viktor Juščenko stretol so zástupcami Rusínov-Ukrajincov na Slovensku.

17. október, Prešov – Asociácia ukrajinistov Slovenska usporiadala vedecký seminár venovaný 120. výročiu narodenia významného ukrajinského jazykovedca Ivana Paňkevyča.

4. november, Snina – Uskutočnil sa 17. Festival duchovnej piesne, ktorý pripravila Ústredná rada ZRUSR. V hlavnom programe sa predstavilo 9 domácich zborov a 1 zahraničný (Srbsko).

8. – 10. november, Prešov – Štátna vedecká knižnica v spolupráci s Inštitútom dejín Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity a Asociáciou ukrajinistov Slovenska zorganizovali medzinárodnú vedeckú konferenciu o ruskej a ukrajinskej emigrácii na východnom Slovensku.

19. november, Bratislava – Za účasti predstaviteľov národnostných menšín Výbor NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien rokoval o národnostno-etnickom vysielaní Slovenského rozhlasu. ZRUSR zastupoval podpredseda Ústrednej rady P. Bogdan.

20. november, Prešov – V priestoroch Univerzitnej knižnice bola otvorená výstava odtajnených archívnych dokumentov o hladomore na Ukrajine.

23. november, Prešov – Uskutočnila sa medzinárodná vedecká konferencia pod názvom Hladomor na Ukrajine: genocída ukrajinského národa. Na záver jej účastníci položili kytice kvetov ku Krížu – pamätníku obetiam hladomoru.

31. november – 2. december, Bardejov, Prešov – Takmer 75 víťazov regionálnych kôl s 59 piesňami sa predstavilo na 35. súťažnej prehliadke ľudových piesní Makovická struna. Laureátom súťaže v sólo speve sa stala Simona Kačmárová, v duo speve Katarína Grinčová a Patrícia Demová a v trio speve Natália Sikorjaková, Katarína Sikorjaková a Ivana Hlinková. Ako hosť vystúpil známy slovenský spevák ľudových piesní Ján Ambroz. Na podujatí Zväzu Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky bola odovzdaná Cena primátora Bardejova za zásluhy o rozvoj mesta Bardejov.

12. december, Prešov – Na Generálnom konzuláte Ukrajiny riaditelia škôl, v ktorých sa vyučuje ukrajinský jazyk a starostovia príslušných obcí prevzali technické pomôcky pre vyučovací proces, ktoré im podarovalo Ministerstvo zahraničných vecí Ukrajiny.

Nemecká menšina [A német kisebbség] (Ondrej Pöss)

10. január, Prešov – Miestna skupina Karpatskonemeckého spolku na Slovensku (ďalej len KNS) v Prešove pripravila podujatia k dejinám a kultúre karpatských Nemcov v tamojšom regióne.

20. január, Kremnica – Miestna skupina KNS zorganizovala v Kunešove 10. fašiangový bál Nemcov žijúcich v regióne Hauerland.

17. február, Bratislava – V Spoločnej nemecko-slovenskej škole so škôlkou sa uskutočnil „Deň otvorených dverí“.

17. február, Spišská Nová Ves – Konal sa fašiangový bál Nemcov žijúcich na Hornom Spiši.

17. február, Mníšek nad Hnilcom – Uskutočnilo sa tradičné stretnutie dolnospišských nemeckých speváckych skupín.

19. február, Švedlár – Miestna skupina KNS usporiadala fašiangový večer.

24. – 28. február, Gelnica – Miestna skupina KNS usporiadala pre žiakov tvorivé výtvarné dielne.

28. február, Bratislava – Nemecký spevokol „Singenden Omas“ miestnej skupiny KNS pripravil kultúrno-spoločenský večer pod názvom „Bratislava včera a dnes“.

1. marec, Mníšek nad Hnilcom – Konala sa súťaž žiakov v prednese nemeckej poézie a prózy pre región Dolný Spiš „Pfarrer-Desider-Alexy-Preis“

5. marec, Bratislava – Predseda Karpatskonemeckého krajanského spolku v Nemecku Dipl. Kfm. Walther Greschner a predseda KNS Dr. Ondrej Pöss, CSc. sa zúčastnili slávnostného prijatia u prezidenta SR Ivana Gašparoviča.

7. marec, Kežmarok – Konala sa súťaž žiakov v prednese nemeckej poézie a prózy pre región Horný Spiš „Pfarrer-Desider-Alexy-Preis“

24. marec, Janova Lehota – Miestna skupina KNS usporiadala stretnutie, na ktorom si pripomenuli jaré zvyky a tradície.

8. apríl, Handlová – Miestna skupina KNS usporiadala podujatie orientované na veľkonočné tradície karpatských Nemcov.

21. apríl, Košice – Konalo sa výročné zasadanie miestnej skupiny KNS spojené s kultúrnym programom.

25. apríl, Poprad – Konalo sa okresné kolo súťaže žiakov základných škôl v prednese nemeckej poézie a prózy „Friedrich-Lam-Wettbewerb“ pre región Horný Spiš.

28. apríl, Hainburgu (Rakúsko) – SNM - Múzeum kultúry karpatských Nemcov v spolupráci s tamojším múzeom otvorilo výstavu o dejinách, časti bratislavského Podhradia – „Premeny Zuckermadla“

2. – 3. máj, Medzev – Miestna skupina KNS pripravila literárne večery, na ktorých sa prezentovali život a diela významných osobností regiónu

5. máj, Kežmarok – Konalo sa regionálne kolo súťaže žiakov základných škôl v prednese nemeckej poézie a prózy „Friedrich-Lam-Wettbewerb“ pre región Horný Spiš.

27. máj, Smolník – Miestna skupina KNS pripravila prezentáciu jedál z kuchyne starých mám pod názvom „Gastronómia Mantákov“ spojenú s kultúrnym a spoločenským programom.

29. máj, Košice – Na Dome stretávajú KNS za účasti významných hostí odhalili pamätnú tabuľu karpatským Nemcom, ktorí museli po 2. svetovej vojne opustiť svoju vlasť - Slovensko.

Jún, Karpatenblatt - mesačník nemcov na Slovensku, oslávil 15. výročie svojho vzniku.

3. jún, Chmeľnica – Konal sa 15. ročník Dní nemeckej kultúry za účasti rôznych speváckych, tanečných a hudobných skupín prezentujúcich nemecké kultúrne tradície.

2. jún, Iggingen (Nemecko) – Konalo sa stretnutie rodákov z Hornej Štubne, spojené so slávnostnou omšou a vystúpeniami speváckych a tanečných skupín.

16. jún, Criewen (Nemecko) – Konalo sa stretnutie rodákov z Jánovej Lehoty.

21. – 22. jún, Rakúsy – Pripomenuli si 720. výročie prvej písomnej zmienky o obci.

22. – 23. jún, Kežmarok – Konal sa 12. ročník Sviatku kultúry a vzájomnosti. Jeho súčasťou bola súťaž v prednese nemeckej poézie a prózy, organový a klavírny koncert, výstava „Vysoké Tatry štetcom a objektívom“, seminár mládežníckych dopisovateľov IkeJA-KDJ, prijatie u primátora Kežmarku, ekumenická bohoslužba, krojový sprievod mestom a slávnostný program v priestoroch kežmarského hradu.

23. – 24. jún, Kunešov – Slávnostnou omšou a kultúrnym programom si pripomenuli 665. výročie založenia obce a 660. výročie miestneho kostola sv. Michala.

1. júl, Štós – Konala sa tradičná púť na Štössky kopec.

7. júl, Medzev – V rámci programu „Dňa mesta“, na ktorom vystúpili hudobné a tanečné skupiny z regiónu, uskutočnilo sa stretnutie rodákov z údolia rieky Bodvy.

22. – 29. júl – Hornospišská regionálna skupina IkeJA-KDJ pripravila pre deti letný tábor.

29. júl, Smolník – Miestna skupina KNS pripravila Deň oživenia baníckych tradícií, spojený s obsiahlym kultúrnym programom.

18. august, Turček – Konal sa 16. ročník Hauerlandfest, na ktorom vystúpili so svojím programom nemecké spevácke a tanečné skupiny zo stredného Slovenska.

18. – 19. august, Mníšek nad Hnilcom – Miestna skupina KNS zorganizovala stretnutie Mantákov, spojené s tradičným výstupom na Spitzberg a kultúrnym programom.

24. – 25. august, Gelnica – Uskutočnilo sa 2. stretnutie miestnych skupín KNS na Dolnom Spiši spojené s kultúrnym a spoločenským programom.

25. august, Konal sa 6. ročník Hornospišského speváckeho festivalu nemeckých skupín.

1. september, Rátka (Maďarsko) – Konal sa kultúrny festival národnostných menšín, ktorého sa zúčastnila aj miestna skupina KNS z Medzeva a nemecká spevácka skupina „Goldseifenchor“.

1. september, Satu Mare (Rumunsko) – Na kultúrnom festivale satmárskych Švábov sa zúčastnila nemecká tanečná skupina „Schadirattam“ z Medzeva.

1. – 2. september, Nitrianske Pravno – Pri príležitosti 100. výročia konsekrácie farského kostola a stretnutia rodákov, sa uskutočnilo odhalenia pamätnej tabule a znovutvorenia expozície SNM-Múzea kultúry kapratských Nemcov „Dejiny a kultúra Hauerlandu“ v dome stretávania KNS sprevádzané bohatým kultúro-spoločenským programom.

14. – 16. september, Huncovce – So slávnostným kultúrnym programom si pripomenuli 750. výročie založenia tejto pôvodne nemeckej obce.

22. september, Karlsruhe-Durlach (Nemecko) – Karpatskonemecký krajanský spolok pripravil 30. spolkové stretnutie karpatských Nemcov spojené s oslavou 50. výročia mesta Karlsruhe ako patronátneho mesta karpatských Nemcov.

28. september, Žilina, Dunajská Streda – Na 4. festivale národnostných menšín sa zúčastnila spevácka skupina Zlatava z Malinovej.

29. september, Medzev, Švedlár – Na Domoch stretávania KNS za účasti významných hostí odhalili pamätne tabule karpatským Nemcom, ktorí museli po 2. svetovej vojne opustiť svoju vlasť - Slovensko.

29. – 30. september, Svätý Jur – Uskutočnilo sa stretnutie rodákov za účasti členov KNS.

8. – 9. október, Košice – V Kežmarku usporiadali miestne skupiny KNS v Dome stretávania literárne popoludnie za účasti spisovateľky Iris Hanika z Berlína.

13. – 14. október, Hersbruck (Nemecko) – Konalo sa stretnutie rodákov z Medzeva.

27. október, Kremnica – Regionálna skupina KNS „Hauerland“ usporiadala 10. ročník konferencie „Hauerland naša rodná zem“.

7. november, Bratislava – Konala sa súťaž v prednese nemeckej poézie a prózy detí a študentov, ktorú organizoval KNS.

18. november, Bratislava – Miestna skupina KNS spolu s veľvyslancom SRN na Slovensku - dr. Jochenom Trebeschom, sa zúčastnila pietnej spomienky na vojenskom cintoríne v Ružinove.

28. november, Martin – V Slovenskom národnom múzeu sa konal odborný seminár a slávnostné otvorenie výstavy „Vôňa a chute Slovenska“, prezentujúcej kulinárne tradície etnických minorít žijúcich na území Slovenska, na ktorej sa aktívne podieľalo aj Múzeum kultúry karpatských Nemcov.

16. december, Bratislava – Miestna skupina KNS usporiadala 15. ekumenickú adventnú bohoslužbu v kostole rádu Alžbetínok.

26. december, Košice – V Dome umenia usporiadala miestna skupina KNS hudobný večer, na ktorom vystúpili spevácke skupiny „Nachtigallenchor“ z Košíc a „Goldseifenchor“ z Medzeva.

Poľská menšina [A lengyel kisebbség] (Małgorzata Wojcieszńska)

20. január, Nitra – Konal sa večer spievania kolied v Dome Salvatoriánov. Organizátorom podujatia bol Poľský klub región Nitra.

26. január, Martin – Konalo sa stretnutie národnostných menšín v Martine.

3. február, Trenčín – Poľský klub región Stredné Považie organizoval fašiangovú zábavu v Centre kultúry.

3. február, Bratislava – Konalo sa slávnostné stretnutie členov Poľského klubu región Bratislava.

24. február, Nitra – Konalo sa stretnutie členov Poľského klubu región Nitra s biskupom diecézie v Nitre J. E. mons. Viliamom Judákom.

10. marec, Dubnica nad Váhom – Konalo sa zasadnutie Rady Poľského klubu.

26. máj, Belušké Slatiny – Konalo sa zasadnutie Rady Poľského klubu v Beluškých Slatinách.

15. - 17. jún, Marchegg (Rakúsko) – Konala sa výstava EuryArt – poľských a slovenských umelcov pri príležitosti miestneho Sviatku bocianov.

23. jún, Trenčín – Konal sa festival Priateľstvo bez hraníc – podujatie Poľského klubu v Trenčíne (výstava ľudových krojov z Poľska, vystúpenie ľudovej skupiny „Torka“ z poľského Tešína a slovenskej skupiny Kubra z Trenčína).

27. jún, Bratislava – Konal sa festival Poľsko-slovenský večer námorníckych piesní – tradičné stretnutie Poliakov a Slovákov na Dunaji organizované Poľským klubom región Bratislava.

30. júl – 10. august, Košice – Konalo sa sústredenie umelcov poľskej, slovenskej a iných národností. Organizátorom podujatia bol Poľský klub región Košice.

4. – 11. september, Varšava (Poľsko) – Šéfredaktorka poľského mesačníka Monitor Polonijny sa zúčastnila na medzinárodnom sústreďení poľských novinárov pracujúcich v zahraničí.

22. – 26. september, Varšava (Poľsko) – Predseda Poľského klubu na Slovensku sa zúčastnil na III. zjazde Poliakov zo zahraničia.

28. – 30. september, Oščadnica – Konal sa X. zraz poľskej mládeže.

26. október, Žilina – Konalo sa otvorenie Poľskej knižnice v priestoroch Krajskej knižnice v Žiline.

november – december, Košice – Konal sa festival XI. Dní poľskej kultúry v Košiciach (výstavy, filmové projekcie, koncerty).

9. december, Trenčín – Konal sa krst knihy „Slovník poľsko-slovenských nedorozumení“ v rámci projektu Súzvuk 2 - Poľský klub región Stredné Považie.

19. december, Košice – Za účasti a s pomocou Poľského klubu región Košice konalo sa odhalenie pamätníka padlým Poliakom, ktorí bojovali v obrane Košíc v roku 1848 - v košickej štvrti Ťahanovce.

Chorvátska menšina [A horvát kisebbség] (Juraj Cvečko)

6. január, Bratislava – V mestskej časti Ružinov vystúpil folklórny súbor z Čunova na benefičnom koncerte v kostole sv.Vincenta de Paul.

7. január, Bratislava – Mužský spevácky zbor z Jaroviec vystúpil v mestskej časti Rusovce na novoročnom koncerte v miestnom kostole.

13. január, Sopron (Maďarsko) – Folklórny súbor Čunovski bečari (z Čunova) sa zúčastnili na plese maďarských chorvátov.

18. január, Bratislava – Detský folklórny súbor Grbarčieta z Devínskej Novej Vsi sa zúčastnil na koncerte v dome sociálnych služieb HOSPIC v Devínskej Novej Vsi.

9. február, Bratislava – Konal sa 9. Kongres chorvátskeho kultúrneho zväzu na Slovensku, ktorý sa uskutočnil v zmysle stanov po dvoch rokoch. Témami kongresu boli: hodnotiaca správa, správa Revíznej komisie a voľby funkcionárov. Pre budúce funkčné obdobie boli potvrdení doterajší členovia Výkonného výboru, predseda i tajomník zväzu. Hodnotené obdobie podľa diskusie je považované za jedno z najúspešnejších. Predložené závery a zameranie zväzu pre ďalšie obdobie sú dobrým predpokladom pre pokračovanie realizácie úspešných aktivít chorvátskej menšiny na Slovensku.

10. február, Zurich (Švajčiarsko) – Folklórny súbor Rosica z Devínskej Novej Vsi zahral na koncerte pre švajčiarskych Chorvátov.

10. február, Bratislava – V mestskej časti Čunovo sa konalo kultúrne podujatie Chorvátsky ples.

10. február, Bratislava – V mestskej časti Jarovce sa konalo kultúrne podujatie Chorvátsky ples.

22. február, Bratislava – Konala sa prezentácia publikácie „Devínska sa smeje – Nuovo Selo se Smije“ v Devínskej Novej Vsi, na ktorej vystúpil aj folklórny súbor Čunovskí beťári. Ide o zbierku veselých príhod zostavenú na základe poznatkov získaných aj z klubových stretnutí „Chorvátske štvrty“ -Národopisného krúžku v Devínskej Novej Vsi.

24. marec, Bratislava – V mestskej časti Petržalka sa chorvátsky súbor Grbarčieta z Devínskej Novej Vsi zúčastnil na krajskej prehliadke detských folklórnych súborov.

22. máj, Záhreb (Chorvátsko) – Folklórny súbor Čunovskí beťári sa zúčastnil na súťaži „Záhrebská rapsódia“.

22. – 24. jún, Bratislava – Konal sa 19. festival chorvátskej kultúry v Devínskej Novej Vsi, ktorý je prezentáciou všetkých 7 chorvátskych kultúrnych skupín zo Slovenska, hostí z Chorvátska, Maďarska a Rakúska. Súčasťou festivalu bol seminár k medzinárodným projektom a súčasne workshop k projektu v rámci INTERREG IIIa, na ktorom sa riešiteľsky zúčastňuje chorvátska menšina zo Slovenska a Rakúska.

7. júl, Szentpéterfa (Maďarsko) – Folklórny súbor Čunovskí beťári sa zúčastnil festivalu organizovaného obcou Szentpéterfa - družobnou obcou obce Čunovo.

9.–15. júl, Sopron (Maďarsko) – Chorvátske folklórne súbory zo Slovenska sa zúčastnili na chorvátskom festivale „4. Tamburaški i plesački tabor“.

5. august, Marianka – Konala sa tradičná chorvátska púť do Marianky za účasti rakúskych Chorvátov.

12. - 25. august, Ostrov Brač (Chorvátsko) – Konala sa Letná škola chorvátskeho folklóru, ktorej sa zúčastnili aj chorvátske folklórne skupiny zo Slovenska.

18. august Bratislava – Konal sa 6. festival zborového spevu v Jarovciach za účasti domácich i zahraničných súborov. Festival bol dobrou propagáciou zborového spevu najmä medzi staršou generáciou, poväčšine členov – dôchodcov.

2. september, Jevišovka (Chorvátsko) – Konal sa 16. Chorvátsky deň (tradičné stretnutie Chorvátov, ktorí boli usídlení na Južnej Morave od 16.storočia), na ktorom medzi inými vystúpil aj súbor Grbarčieta.

2. september, Chorvátsky Grob – Konal sa festival Chorvátsky deň, na ktorom vystúpili 3 chorvátske súbory zo Slovenska, hostia z Rakúska a Chorvátska.

15. – 16. september, Szentpéterfa (Maďarsko) – Konal sa tradičný festival Medzinárodné dni chorvátskej mládeže.

7. október, Bratislava – Konalo sa kultúrne podujatie Večer folklóru slovenských Chorvátov v Bratislave – Dúbravke, kde vystúpili všetky chorvátske kultúrne skupiny zo Slovenska (7).

Okrem starostov okolitých obcí bol prítomný aj zástupca Úradu vlády SR.

27. október, Bratislava – V mestskej časti Devínska Nová Ves sa konalo tradičné kultúrne podujatie Chorvátsky deň za účasti domácich a zahraničných súborov.

25. november, Bratislava – Konalo sa stretnutie Chorvátov a prezentácia nového vína pestovateľov – Chorvátov z Devínskej Novej Vsi. Vystúpil aj umelecký súbor Rosica.

7. december, Bratislava – Otvorená bola výstava „Chorvátske Vianoce“ v Múzeu kultúry Chorvátov na Slovensku.

22. december, Bratislava – V rámci medzinárodného projektu Bratislavského samosprávneho kraja a Rakúskej spolkovej republiky Burgenland bolo vyhotovené CD pre výuku chorvátskeho jazyka pre Slovákov.

22. december, Bratislava – Folklórny súbor Čunovskí beťári vystúpil pri príležitosti vstupu Slovenskej republiky do Šengejského priestoru.

Židovská menšina [A zsidó kisebbség] (Pavol Meštan)

6. február, Šurany – Mestské kultúrne stredisko Šurany a SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovali výstavu Ako sme videli Izrael (Darina a Viera Bebjakové).

8. február, Bratislava – SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovalo výstavu Obrazy (Ivan Bukovský).

25. marec, Poprad – SNM – Múzeum židovskej kultúry a Tatranská galéria organizovali výstavu Aby sa to už nikdy nestalo (Tibor Spitz), Jude osudy (Ivan Köhler).

23. – 25. marec, Poprad – SNM – Múzeum židovskej kultúry a mesto Poprad organizovali Dni židovskej kultúry, ktoré boli venované pietnej spomienke na prvý transport mladých žien a dievčat do koncentračného tábora Auschwitz pri príležitosti jeho 65. výročia.

12. apríl, Nitra – SNM – Múzeum židovskej kultúry a mesto Nitra organizovali pietne spomienkové stretnutie k 65. výročiu deportácií nitrianskych Židov do táborov smrti, v budove bývalej neologickej synagógy v Nitre.

15. máj, Bratislava – SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovalo výstavu Krajina zasľúbená (Jan Sekal), výstava bola otvorená pri príležitosti 59. výročia vzniku štátu Izrael.

3. júl, Bratislava – SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovalo výstavu Pozdravy z Izraela II.

26. júl, Bratislava – SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovalo výstavu Pocity života (Mariana Korol).

23. august, Bratislava – SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovalo výstavu Z Jeruzalema do Bratislavy (Zvi Steiner).

2. september, Bratislava – SNM – Múzeum židovskej kultúry a Menorah n. f. židovského kultúrneho dedičstva v rámci projektu Slovenská cesta židovského kultúrneho dedičstva prezentovali knižnú monografiu spojenú s výstavou Synagogálna architektúra na Slovensku (Maroš Borský).

15. – 18. október, Giraltovce – SNM – Múzeum židovskej kultúry organizovalo Dni židovskej kultúry.

28. november, Martin – SNM – Etnografické múzeum organizovalo výstavu „Chute a vône Slovenska, tradície kulinárskej kultúry na Slovensku“. Na Výstave sa zúčastnilo aj SNM - Múzeum židovskej kultúry s expozíciou Tradície židovskej kuchyne (autor výstavy: Viera Kamenická).

3. december, Bratislava – V Divadle Astorka Korzo bolo organizované divadelné predstavenie Výkriky pamäti. Predstavenie bolo venované 65. výročiu deportácií židovských občanov zo Slovenska.

Ruská menšina [Az orosz kisebbség] (Alexander Čumakov)

13. január, Košice – Zväz Rusov na Slovensku organizoval Novoročný koncert.

3. február, Poprad – Konala sa výročná schôdza Zväz Rusov na Slovensku.

9. marec, Považská Bystrica – Zväz Rusov na Slovensku organizoval kultúrny festival „Sviatok jari“.

20. apríl, Bratislava – Zväz Rusov na Slovensku organizoval literárny večer „Marina Cvetajeva“.

27. apríl, Košice – Zväz Rusov na Slovensku organizoval výstavu „Kupola Ruska“.

10. máj, Košice – Zväz Rusov na Slovensku organizovalo krajské kolo „Ruské slovo“.

16. máj, Považská Bystrica – Zväz Rusov na Slovensku organizoval spoločenský večer „Slovenské a ruské ľudové piesne“.

6. jún, Martin – Zväz Rusov na Slovensku organizoval kultúrny festival „Slovensko náš spoločný domov“

14. september, Bratislava – Zväz Rusov na Slovensku organizoval literárny večer „Viktória Tokareva“.

6. október, Bratislava – Zväz Rusov na Slovensku organizoval Slávnostný koncert a konalo sa zasadnutie „10. výročie činnosti Zväzu Rusov na Slovensku“.

6. november, Považská Bystrica – Zväz Rusov na Slovensku organizoval výstavu „Kupola Ruska“.

7. november, Považská Bystrica – Zväz Rusov na Slovensku organizoval výstavu „Ruské ľudové umenie“.

10. – 16. december, Košice – Konal sa 3. ročník filmového festivalu „Ruský film“.

Bulharská menšina [A bolgár kisebbség] (Emília Hrušíková)

16. január, Bratislava – Otvorená bola výstava na Bratislavskom hrade: Bulharsko – krajina starodávnych civilizácií a Stredoveké dedičstvo Bulharska

16. január, Bratislava – Pri príležitosti dňa „Trifon Zarezan“ sa konal festival prezentujúci tradičné zvyklosti bulharských záhradníkov a vinohradníkov v Bulharskom kultúrnom inštitúte.

30. apríl, Bratislava – Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ otvoril výstavu „Sofia v 19. storočí“.

26. máj, Mikulčice (Česko) – Konal sa tradičný festival Dni bulharskej kultúry – oslavy Cyrila a Metoda v Mikulčiciach pri hrobe Metoda. Na festivale sa zúčastnili predstavitelia bulharskej menšiny z celej Strednej Európy, medzi nimi aj mnohí členovia Pôvodného kultúrneho zväzu Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“.

28. máj – 3. jún, Košice – Konal sa týždeň bulharskej kultúry. Organizátormi festivalu boli Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ a Spolok Bulharov v Košiciach.

1. jún, Bratislava – Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ zorganizoval kladenie vencov pri pomníku padlých bulharských vojakov na Slovensku.

2. jún, Gols (Rakúsko) – Konalo sa slávnostné zhromaždenie pri pomníku bulharského básnika Christa Boteva. Akcie sa zúčastnili bulharské organizácie zo Slovenska, Rakúska, Maďarska a Čiech.

5. jún, Bratislava – Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ sa zúčastnil na výstave „Detská kresba - Bulharsko v mojich túžbach“ z bulharských menšín vo svete.

9. jún, Hronský Beňadik – Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ zorganizoval významnú slávnosť v spolupráci s Obecným úradom a kladenie vencov pri pomníku padlých bulharských bojovníkov v tom rajóne v SNP.

30. jún, Fertőd (Maďarsko) – Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ sa zúčastnil medzinárodného festivalu „BULFEST“.

6. september, Bratislava – V Pálffyho paláci sa konal slávnostný koncert Hudobné klenoty z Bulharska pri príležitosti štátneho sviatku Bulharskej republiky (Deň zjednotenia Bulharska).

21. – 23. september, Pezinok – Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ bol spoluorganizátorom medzinárodného gastronomického festivalu „Chlieb a víno 2007“.

12. október, Trnava – V katedrále sv. Jána Krstiteľa sa konal koncert pravoslávnych cirkevných spevov zboru „Dobri Čintulova“ z Bulharska.

31. október, Bratislava – V Bulharskom kultúrnom inštitúte bola otvorená vernisáž výstavy „Renesančné portréty z Bulharska“.

1. december, Bratislava – Konal sa 6. ročník tradičného podujatia „Večer bulharskej kultúry a folklóru“. Na kultúrnom podujatí sa zúčastnili predstavitelia bulharskej menšiny z Čiech, Rakúska a Maďarska.

18. december, Bratislava – V Bulharskom kultúrnom inštitúte bol organizovaný festival „Veselé Vianoce s deťmi z Bulharskej školy v Bratislave“ za účasti detského vokálneho súboru „Dúha“ zo Sofie.

A KÖTET SZERZŐI – AUTORI PUBLIKÁCIÉ

Tibor Loran, Univerzita Konštantína Filozofa, Ústav romologických štúdií, Nitra
László A. Szabó, Spolok Katedra, Dunajská Streda
Izabella Danter, Vlastivedné múzeum, Galanta
Gábor Lelkes, Fórum inštitút pre výskum menšín, Šamorín
Luba Koľová, Slovenská televízia, Košice
Ildikó Nagyová, Slovenský rozhlas – Rádio Pátria, Bratislava
Jana Kresáková, Ministerstvo kultúry SR, Bratislava
Alžbeta Košťanová, Slovenská národná knižnica, Martin
Daniela Hivešová-Šílanová, Romano nevo ľil, Prešov
Hana Zelinová, Etnografické múzeum – Dokumentačné centrum českej kultúry, Martin
Teodozia Lattová, Rusínska obroda na Slovensku, Prešov
Pavol Bogdan, Ústredná rada Zväzu Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky, Prešov
Ondrej Pöss, Múzeum kultúry karpatských Nemcov, Bratislava
Małgorzata Wojcieszynska, Monitor Polonijny, Bratislava
Juraj Cvečko, Chorvátsky kultúrny zväz na Slovensku, Bratislava
Pavol Meštan, Múzeum židovskej kultúry, Bratislava
Alexander Čumakov, Zväz Rusov na Slovensku, Bratislava
Emília Hrušíková, Pôvodný kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku
 „Christo Botev“, Bratislava

Fórum Kisebbségkutató Intézet
Fórum inštitút pre výskum menšín
Parková 4
931 01 Šamorín
www.foruminst.sk
E-mail: foruminst@foruminst.sk

Lelkes Gábor–Tóth Károly (szerk.):
NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK SZLOVÁKIÁBAN 2007
Felelős kiadó: Tóth Károly
Nyelvi szerkesztő: Lubomíra Kardosová
Borítóterv: Juhász R. József
Nyomdai előkészítés: Kalligram Typography Kft., Érsekújvár
Nyomta: Expresprint, s.r.o., Partizánske
Kiadta: Fórum Kisebbségkutató Intézet
Somorja, 2008

Gábor Lelkes – Károly Tóth (red.):
NÁRODNOSTNÉ A ETNICKÉ MENŠINY NA SLOVENSKU 2007
Zodpovedný: Károly Tóth
Jazyková úprava: Ľubomíra Kardosová
Návrh obálky: József R. Juhász
Tlačiarenská príprava: Kalligram Typography, s.r.o., Nové Zámky
Tlač: Expresprint, s.r.o., Partizánske
Vydal: Fórum inštitút pre výskum menšín
Šamorín, 2008

ISBN 978-80-89249-24-4

Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2007/Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában.
Szerk./Zost.: Leikes Gábor, Tóth Károly. Fórum kisebbségkutató intézet/Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008, 248 p.

250 Sk / 8,30 €

ISBN 978-80-89249-24-4

9788089249244